

KALENDARZYK  
POLICJI  
WOJEWÓDZTWA  
ŚLĄSKIEGO

1936

8184/54

nr 2175, do E. 2

# P. K. O.

Centrala: **WARSZAWA, JASNA 9.**

Oddziały: **KATOWICE, KRAKÓW,  
LWÓW, ŁÓDŹ, POZNAŃ, WILNO.**

Zbiornice: Wszystkie urzędy i agencje  
pocztowe.

## **Wkłady oszczędnościowe od 1 zł.**

Wszystkie urzędy i agencje pocztowe oraz  
Centrale i Oddziały P. K. O. wydają książ-  
eczki oszczędnościowe, przyjmują wpłaty  
i uskuteczniają wypłaty.

## **Ubezpieczenia na życie**

bez badania lekarskiego na sumy od 500 zł  
z badaniem lekarskiem na sumy od 5000 zł.

Ubezpieczeni uczestniczą w zyskach Działu  
Ubezpieczeń P. K. O.

Składki miesięczne od 3 zł wzwyż.

## **PEWNOŚĆ—ZAUFANIE**

# JUVELIA

KATOWICE · UL. ŚW. JANA 11

TEL. 316-70



*Wielki wybór  
wykwintnej bi-  
żuterji, wyro-  
bów ze złota  
i srebra oraz  
szwajcarskich  
zegarków.*



# JUVELIA

Katowice, ul. św. Jana 11, Tel. 316-70

*Własność  
Pistulek*

**Przestroga  
przed naśladownictwem!**

*Stawdżime dobre sukno*  
**„Bielskie“**  
*oznaczone jest tym znakiem  
ochronnym*

MARKA

OCHR.



**KONWENCJA**

**BIELSKO**

## **Księgarnia i Drukarnia Katolicka**

Spółka Akcyjna

**Katowice, ulica Marsz. Piłsudskiego 58**

Telefon 313-30 • Adres telegr. „Kadeka“ Katowice.

Wykonuje wszelakie druki rotacyjne, pośpieszne, jedno- i kilkobarwne. — Nuty zwykłe i gregorjańskie. Książki i czasopisma w różnych językach.

**Własna introligatorynia**

Obsługa skora i najrzetelniejsza. Ceny przystępne





# KALENDARZYK

Policji  
Województwa Śląskiego

1936

Opracowany przez oficerów i szeregowych  
Policji Województwa Śląskiego pod redakcją  
podinspektora JÓZEFA JEZIORSKIEGO

---

Nakładem „Samopomocy” Policji Wojew. Śl.  
w Katowicach ●

8984/  
64

210028 1936

I

Dar

H. Piszczyle  
Rybni'k, Rudzka 43  
21.5.64.

5,-

(E 2)



---

---

## Spis rzeczy:

	Str.
Kalendarjum . . . . .	7
<b>Dział ogólny:</b>	
Zgon I-go Marszałka Polski śp. Józefa Piłsudskiego . . . . .	21
Piłsudski (wiersz) . . . . .	24
Na dziesiątą rocznicę Dra Michała Grażyńskiego . . . . .	25
Obowiązek obywatela (wiersz) . . . . .	26
Schemat Polskiej Organizacji Wojskowej na Górnym Śląsku . . . . .	27
Polski hymn narodowy . . . . .	34
Komendant Gł. Policji Państwowej gen. Kordjan Zamorski . . . . .	35
Krótki zarys historii „Sokoła“ na Górnym Śląsku . . . . .	38
Wspomnienia Warny . . . . .	47
Jak czytać? . . . . .	51
Garść wspomnień z pobytu Legionów Polskich na Śląsku Ciesz. w 1914 r. . . . .	53
Krótką historją zawodów o puchar im. Gordon-Bennett'a . . . . .	58
Trzecie zwycięstwo aeronautyki polskiej . . . . .	61
Biblioteka domowa . . . . .	63
Rozstrzygające bitwy . . . . .	67
Abisyńja . . . . .	68
Dlaczego popieramy wszyscy L. O. P. P.? . . . . .	103
Kiedy imieniny? . . . . .	105

	Str.
Związki religijne i sekty . . . . .	112
Sztuka chodzenia po ulicach miasta . . . . .	117
Czasy ochronne dla niektórych gatunków zwierzyny łownej . . . . .	118
Hodowla szlachetnych zwierząt futerkowych . . .	119
Hodowla królików . . . . .	123
O pszczelarstwie słów kilka . . . . .	128
Posłowie do Sejmu Rz. P. z Woj. Śląskiego . . .	132
Posłowie do Sejmu Śląskiego . . . . .	133
Senatorowie wybrani w Województwie Śląskiem .	135
Senatorowie ze Śląska powołani . . . . .	135
Olimpiady . . . . .	136
Piosenki śląskie . . . . .	137

### Dział policyjny:

Wykaz funkcjonariuszów Policji Województwa Śl. zmarłych w r. 1935 . . . . .	143
Wykaz odznaczonych w roku 1935 . . . . .	145
Dyscyplina, autorytet a rozkazodawstwo . . . .	146
Dziesięć przykazań dla policjanta . . . . .	160
Instrukcja policyjna z dn. 16 sierpnia 1935 r. . .	161
Przepisy o zawieraniu związków małżeńskich . .	208
Najważniejsze o należnościach w razie śl. zamiejsc.	210
Wykaz stacyj autobusowych . . . . .	215
Wzory rachunków . . . . .	219
Tabela diet . . . . .	226
Krótki zarys prawa cywilnego . . . . .	228
Przepisy obowiązujące osoby jeżdżące na rowerach po drogach publicznych . . . . .	243
Przepisy regulujące szybkość ruchu pojazdów mechanicznych . . . . .	246
Zmiany atmosferyczne i przestępczość . . . . .	248

	Str.
Niecoś o mapach i szkicach . . . . .	250
Obrona przeciwlotnicza bierna. — Organizacja wewnątrz kraju . . . . .	261
XI. zwyczajne posiedzenie Międzynarodowej Komisji Kryminalno-Policyjnej w Kopenhadze . . . . .	282
Kształtowanie się form ustrojowych w Polsce . . . . .	286
Ustawa Konstytucyjna z dn. 23 kwietnia 1935 r. . . . .	293
Ustawa z dn. 17 marca 1921 r. (Konstytucja Rzeczy- pospolitej Polskiej) . . . . .	316
Skorowidz rozkazów Głównej Komendy Policji Woj. Śl. za czas od 1. XI. 1934 do 31. X. 1935 r. . . . .	319
Spis okólników . . . . .	340
Sprawozdanie z działalności Stowarzysz. „Rodzina Policyjna“ Woj. Śląskiego . . . . .	341
Wycieczka Policji Województwa Śląsk. na Sowińcu i w Krypcie Wawelskiej . . . . .	347
Sprawozdanie z działalności Zarządu spółdzielni „Samopomoc“ Policji Woj. Śl. w Katowicach . . . . .	348
Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego . . . . .	357
Zestawienie P. O. S. zdobytych przez funkcjonarj. Policji Województwa Śląsk. . . . .	372
Z działalności Koła L. O. P. P. Policji Woj. Śl. . . . .	373
Rodowody psie i organizacje kinologiczne . . . . .	375
Wesoły kącik . . . . .	384
Rozrywki umysłowe . . . . .	387



# S T Y C Z E Ń

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	<b>Śr</b> <b>Nowy Rok</b>	
2	<b>Cz</b> Makary opat	
3	<b>P</b> Genowefa panna	
4	<b>S</b> Tytus bisk. wyzn.	
5	<b>N</b> <b>Telefor, Emiljan</b>	
6	<b>P</b> <b>Trzech Króli</b>	
7	<b>W</b> Łucjan kapł. w.	
8	<b>Śr</b> Marcjanna p. <span style="float: right;">☾</span>	
9	<b>Cz</b> Seweryn opat	
10	<b>P</b> Julian męcz.	
11	<b>S</b> Hygin. Honorata	
12	<b>N</b> <b>Rodziny św.</b>	
13	<b>P</b> Weronika z M.	
14	<b>W</b> Hilary b., Feliks m.	
15	<b>Śr</b> Paweł Maur. op.,	
16	<b>Cz</b> Marceli p. m. <span style="float: right;">☾</span>	
17	<b>P</b> Antoni opat	
18	<b>S</b> Kat. ś. Piotra w Rz.	
19	<b>N</b> <b>Ferdynand</b>	
20	<b>P</b> Fabjan i Sebastian	
21	<b>W</b> Agnieszka p. m.	
22	<b>Śr</b> Winc. i Anast. m.	
23	<b>Cz</b> Zaśl. NMP., Rajm.	
24	<b>P</b> Tymoteusz b. m. <span style="float: right;">☾</span>	
25	<b>S</b> Nawr. św. Pawła	
26	<b>N</b> <b>Polikarp b. m.</b>	
27	<b>P</b> Jan Złotousty	
28	<b>W</b> Karol ces., Walery	
29	<b>Śr</b> Franciszek Salezy	
30	<b>Cz</b> Martyna, Hjac.	
31	<b>P</b> Piotr N., J. Bosko <span style="float: right;">☾</span>	

Przybywa dnia o 1 g. 5 m. — Długość dnia  
przeciętnie 9 godzin.

# LUTY

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	S Ignacy, Brygida p.	
2	N <b>Oczyszcz. NMP.</b>	
3	P Błażej b. m.	
4	W Andrzej Kors. b.	
5	Śr Agata p. m.	
6	Cz Dorota p. m.	
7	P Romuald op. ☉	
8	S Jan z Maty w.	
9	N <b>Apolonia p. m</b>	
10	P Scholastyka p.	
11	W Objaw. NMP.	
12	Śr 7 Założ. Serwitów	
13	Cz Aniela z Foligno	
14	P Walenty kapł. m.	
15	S Faustyn i Jowita ☾	
16	N <b>Juljanna p. m.</b>	
17	P Konstancja	
18	W Symeon b. m.	
19	Śr Konrad wyzn.	
20	Cz Leon b. w.	
21	P Maksymiljan b.	
22	S Kat. ś. Piotra w A. ●	
23	N <b>Piotr Damian b.</b>	
24	P Dzień przest.	
25	W Maciej apost.	
26	Śr Popielec ††	
27	Cz Małg. z Kortony	
28	P Aleks., Fortunat †	
29	S Roman, Teofil ☾	

Przybywa dnia o 1 g. 34 m. — Długość dnia  
przeciętnie 10 g. 15 m.

# M A R Z E C

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	<b>N</b> Albin, Antonina	
2	P Helena, Amalia	
3	W Kunigunda ces.	
4	Śr Kazimierz kr. w. †	
5	Cz Wacław m.	
6	P Perpetua, Róża ††	
7	S Tomasz z Akw. †	
8	<b>N</b> Jan B., Winc. K. ☺	
9	P Franciszka Rz.	
10	W 40 Męczenników	
11	Śr Pelagia, Kat. Bon.	
12	Cz Grzeg. W. pap.	
13	P Krystyna p. †	
14	S Matylda ces. w.	
15	<b>N</b> Klemens Dwor.	
16	P Eufrozyna p. ☾	
17	W Jan Sarkander	
18	Śr Gabriel Arch.	
19	Cz Józef Oblub NMP.	
20	P Klaudia, Eufem. †	
21	S Benedykt opat	
22	<b>N</b> Paweł b.	
23	P Katarzyna Szw. ☉	
24	W Ireneusz b.	
25	Śr Zwiastow. NMP.	
26	Cz Ludgier b. w.	
27	P Rupert, Jan Dam. †	
28	S Jan Kapistran	
29	<b>N</b> Eustazy op. ☽	
30	P Jan Klimak	
31	W Balb., Kornelia	

Przybywa dnia o 1 g. 53 m. — Długość dnia przeciętnie 12 godzin.

# K W I E C I E Ń

Dni		Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	Śr	Teodora m.	
2	Cz	Franciszek z P.	
3	P	7 Bol. NMP.	†
4	S	Izydor b.	
5	N	<b>Wincenty Fer. w.</b>	
6	P	Juljana, Korn. p.	☾
7	W	Donat i Rufin m.	
8	Śr	Dionizy b. w.	
9	Cz	W. Czwartek	†
10	P	Wielki Piątek	††
11	S	Wielka Sobota	†
12	N	<b>Wielkanoc</b>	
13	P	<b>Poniedz. Wielkan.</b>	
14	W	Justyn, Walery	☾
15	Śr	Anastazia	
16	Cz	Benedykt Labr.	
17	P	Anicet, Rudolf	
18	S	Apolonjusz m.	
19	N	<b>Pafnucy m.</b>	
20	P	Agnieszka p.	
21	W	Anzelm b. w.	☾
22	Śr	Soter i Kajus m.	
23	Cz	Wojciech b. m.	
24	P	Jerzy, Fidelis m.	
25	S	Marek ewang.	
26	N	<b>NMP. dobr. Rady</b>	
27	P	Zyta p., Teofil b.	
28	W	Witalis m.	☾
29	Śr	Piotr m.	
30	Cz	Katarz. z Sienny p.	

Przybywa dnia o 1 g. 44 m. — Długość dnia  
przeciętnie 14 godzin.

# M A J

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	P Filip i Jakób ap.	
2	S Atanazy, Zygm.	
3	<b>N NMP Kr. Kor. P.</b>	
4	P Zn. ś. Krz., Monika	
5	W Pius V., Irena	
6	Śr Jan w oleju ☾	
7	Cz Florjan m., Domin	
8	P Stanisław bm.	
9	S Grzegorz N.	
10	<b>N Izydor roln.</b>	
11	P Mamert b. w.	
12	W Nereusz, Pankracy	
13	Śr Serwacy b. w.	
14	Cz Bonifacy m. ☾	
15	P Zofja m., Izydor op.	
16	S Andrzej Bobola	
17	<b>N Paschalis w.</b>	
18	P Fel. Kap., Iwo	
19	W Piotr Celestyn	
20	Śr Bernardyn w. ☾	
21	<b>Cz Wniebowst. P. I.</b>	
22	P Julja p. m., Emil m.	
23	S Krysp. z Witerbo	
24	<b>N Wspomoż. NMP.</b>	
25	P Grzeg. p., Urban	
26	W Filip Nereusz w.	
27	Śr Magdal. de Paz	
28	Cz German, August. ☾	
29	P Teodozja, Humil	
30	S Fel., Ferd. III †	
31	<b>N Zesł. Ducha Św.</b>	



Przybywa dnia o 1 g. 22 m. — Długość dnia  
przeciętnie 16 godzin.

# C Z E R W I E C

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	<b>P</b> <b>Pon. Ziel. Święt</b>	
2	<b>W</b> Sadok i tow. m.	
3	<b>Śr</b> Klotylda kr. †	
4	<b>Cz</b> Franciszek Kar.	
5	<b>P</b> Bonif. b. m. ††☉	
6	<b>S</b> Norbert b. w. †	
7	<b>N</b> <b>Robert opat</b>	
8	<b>P</b> Medard. Gotard.	
9	<b>W</b> Prym. i Felicjan	
10	<b>Śr</b> Małgorz., Bog.	
11	<b>Cz</b> <b>Boże Ciało</b>	
12	<b>P</b> Jan z Fakundy ☾	
13	<b>S</b> Antoni z Padwy	
14	<b>N</b> <b>Bazyli W. b. w.</b>	
15	<b>P</b> Wit i Modest m.	
16	<b>W</b> Benon, Jol. p.	
17	<b>Śr</b> Germana, Adolf	
18	<b>Cz</b> Marek i Marcelin	
19	<b>P</b> Św. S. P. J. ☉	
20	<b>S</b> Sylwery p.	
21	<b>N</b> <b>Alojzy w.</b>	
22	<b>P</b> Paulin b. w.	
23	<b>W</b> Marjan Egn. w.	
24	<b>Śr</b> Nar. ś. Jana Chrzc.	
25	<b>Cz</b> Wilhelm op.	
26	<b>P</b> ran i Paweł m. ☽	
27	<b>S</b> Władysław kr.	
28	<b>N</b> <b>Leon II. p.</b>	
29	<b>P</b> <b>Piotr i Paweł ap.</b>	
30	<b>W</b> Lucyna, ws. ś. P.	

Przybywa dnia do 21-go o 19 m. a po 21-ym  
ubywa o 4 m. — Długość dnia przeciętnie 16 g.

# L I P I E C

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	Śr Przen. Krwi P. J.	
2	Cz Nawiedz. NMP.	
3	P Anatol. Alfred	
4	S Ireneusz 	
5	<b>N Antoni Zaccaria w.</b>	
6	P Izajasz pror.	
7	W Cyryl i Metody	
8	Śr Elżbieta kr. Port.	
9	Cz Weronika Giultani	
10	P 7 Braci m., Amelji	
11	S Filomena, Pelag. 	
12	<b>N Jan Gwalbert p.</b>	
13	P Małgorzata p. m	
14	W Bonawentura b.	
15	Śr Henryk kr.	
16	Cz NMP Szkapl.	
17	P Aleksy w.	
18	S Kamil, Sz. z L. 	
19	<b>N Winc. à Paulo</b>	
20	P Czesław w.	
21	W Onufry, Makryna	
22	Śr Marja Magdalena	
23	Cz Apolinary b. m.	
24	P Kunegunda kr.	
25	S Jakób ap.	
26	<b>N Anna m. NMP.</b> 	
27	P Pantaleon, Natalja	
28	W Innocenty, Wiktor	
29	S Marta S. Beatr.	
30	Cz Abdon i Sen. m.	
31	P Ignacy Loyola	

Ubywa dnia o 59 m. — Długość dnia przeciętnie 15 godzin.

# SIERPIEŃ

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	S Piotr w okowach	
2	N <b>NMP Anielska</b>	
3	P Znal. ś. Szczep. ☿	
4	W Dominik w.	
5	Śr NMP Śnieżna	
6	Cz Przemienienie P.	
7	P Kajetan w.	
8	S Cyrjak i Largus	
9	N <b>Roman m.</b>	
10	P Wawrzyniec m.	
11	W Tyburcy i Zuzanna	
12	Śr Klara p.	
13	Cz Hipolit i Kassjan	
14	P Euzebjusz, Wig. †	
15	S <b>Wniebowz. NMP.</b>	
16	N <b>Roch w., Joachim</b>	
17	P Jacek w. ●	
18	W Agapit, Helena	
19	Śr Benigna p.	
20	Cz Bernard op.	
21	P Joanna €	
22	S Tymoteusz	
23	N <b>Filip Benicjusz</b>	
24	P Bartłomiej ap.	
25	W Ludwik kr. fr. ☽	
26	Śr NMP Jasnogórska	
27	Cz Józef Kal., Cezar	
28	P Augustyn b. dokt.	
29	S Śc. św. Jana, Sab.	
30	N <b>Róża z Limy p.</b>	
31	P <b>Rajmund. Rufina</b>	

Ubywa dnia o 1 g. 40 m. — Długość dnia  
przeciętnie 14 godzin.

# W R Z E S I E Ń

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	W Idzi, Bronisława (20)	
2	Śr Stefan król weg.	
3	Cz Izabela	
4	P Rozalia p.	
5	S Wawrzyniec. Just.	
6	N Zachariasz pr.	
7	P Reg., Melchjor Gr.	
8	W Narodz. NMP. (C)	
9	Śr Gorgoni, Piotr Kl.	
10	Cz Mikołaj z Tolent.	
11	P Emilian, Eugenia	
12	S Imienia NMP.	
13	N Aureljusz b.	
14	P Podwyż. ś. Krzyża	
15	W NMP. Bolesna (1)	
16	Śr Kornel, Eufemja †	
17	Cz Blizny św Franc.	
18	P Józef z Kup. w. ††	
19	S January b. m. †	
20	N Eustachjusz m.	
21	P Mateusz ap.	
22	W Tomasz. Maur.	
23	Śr Linus, Tekla (3)	
24	Cz NMP od wyk. niew.	
25	P Władysław z G.	
26	S Cyprjan. Justyna	
27	N Kosma i Damjan	
28	P Waclaw król m.	
29	W Michał Archanioł	
30	Śr Hieronim dokt. (2)	

Ubywa dnia o 1 g. 46 m. — Długość dnia  
przeciętnie 12 g. 30 m.

# PAŹDZIERNIK

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	Cz Jan z Dukli	
2	P Aniołów Stróżów	
3	S Kandyd. Gerard	
4	<b>N Franciszek z Ass.</b>	
5	P Plac. i Tow. m.	
6	W Brunon. Artur	
7	Śr NMP. Różańc. ☾	
8	Cz Brygida wdowa	
9	P Dionizy, Areop.	
10	S Franciszek Borg.	
11	<b>N Placyd p.</b>	
12	P Maksym., Seraf.	
13	W Edward król w.	
14	Śr Kalikst pap.	
15	Cz Jadwiga ☽	
16	P Teresa. Gerard M.	
17	S Małg. Alacoque	
18	<b>N Łukasz ewang.</b>	
19	P Piotr z Alkant.	
20	W Irena p. m., Jan K.	
21	Śr Urszula i tow.	
22	Cz Kordula p.	
23	P Seweryn ☾	
24	S Rafał Archanioł	
25	<b>N Chrystus Król</b>	
26	P Ewaryst p. m.	
27	W Sabina p. m.	
28	Śr Szym. i Tad. ap.	
29	Cz Narcyz., Euzebja	
30	P Zenobjusz m. ☽	
31	S Lucylla p. m. †	

Ubywa dnia o 1 g. 48 m. — Długość dnia  
przeciętnie 10 g. 20 m.

# LISTOPAD

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	<b>N</b> <b>Wszystk. Świętych</b>	
2	<b>P</b> Dzień Zaduszny	
3	<b>W</b> Hubert b.	
4	<b>Śr</b> Karol Borom. b.	
5	<b>Cz</b> Zachar. i Elżbieta	
6	<b>P</b> Leonard w. ☾	
7	<b>S</b> Engelbert. Adolf	
8	<b>N</b> <b>Ida, 4 Męczennik</b>	
9	<b>P</b> Teodor i Orest m.	
10	<b>W</b> Andrzej z Aw. w.	
11	<b>Śr</b> Marcin b. w.	
12	<b>Cz</b> 5 braci Polaków	
13	<b>P</b> Stanisław Kostka	
14	<b>S</b> Józafat b. m. ☉	
15	<b>N</b> <b>Gertruda, Leopold</b>	
16	<b>P</b> Edmund b.	
17	<b>W</b> Salomea, Grzegorz	
18	<b>Śr</b> Pośw. Baz. ś. Ap.	
19	<b>Cz</b> Elżbieta wdowa	
20	<b>P</b> Feliks Walezy w.	
21	<b>S</b> Ofiarow. NMP.	
22	<b>N</b> <b>Cecylja p. m.</b> ☽	
23	<b>P</b> Klemens p. m.	
24	<b>W</b> Emilja, Jan od K.	
25	<b>Śr</b> Katarzyna p. m.	
26	<b>Cz</b> Sylwester op.	
27	<b>P</b> Leonard a Portu	
28	<b>S</b> Rufina m. ☿	
29	<b>N</b> <b>Saturnin m.</b>	
30	<b>P</b> Andrzej ap.	

Ubywa dnia o 1 g. 22 m. — Długość dnia  
przeciętnie 9 godzin.

# GRUDZIEŃ

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Notatki
1	W Eligjusz, Marian	
2	Śr Bibiana p. m.	
3	Cz Franciszek Ks.	
4	P Barbara p. m.	
5	S Piotr Chr., Sab. ☾	
6	<b>N</b> Mikołaj bisk. w.	
7	P Ambroży b.	
8	<b>W</b> <b>Niep. Pocz. NMP.</b>	
9	Śr Leokadja, Waler.	
10	Cz NMP. Loret.	
11	P Damazy pap. w.	
12	S Aleksander m.	
13	<b>N</b> Łucja, Otylja p.	
14	P Spirydjon b. m. ☾	
15	W Walerjan, Edyta	
16	Śr Euzebjusz b. m. †	
17	Cz Łazarz b. m.	
18	P Ocze kiw. NMP. ††	
19	S Tymot., Maura †	
20	<b>N</b> Pelagja, Teofil	
21	P Tomasz ap. ☾	
22	W Flawjan, Zenon	
23	Śr Wiktorja p. m.	
24	Cz Ad. i Ewa, Wig. ††	
25	<b>P</b> <b>Boże Narodzenie</b>	
26	<b>S</b> <b>Szczepan I. m.</b>	
27	<b>N</b> Jan ewangelista	
28	P Młodziankowie ☾	
29	W Tomasz bisk. m.	
30	Śr Eugenjusz, Sabin	
31	Cz Svlwester. Melanja	

Ubywa dnia o 28 m. — Długość dnia prze-  
ciętnie 8 godzin.

**DZIAŁ OGÓLNY.**

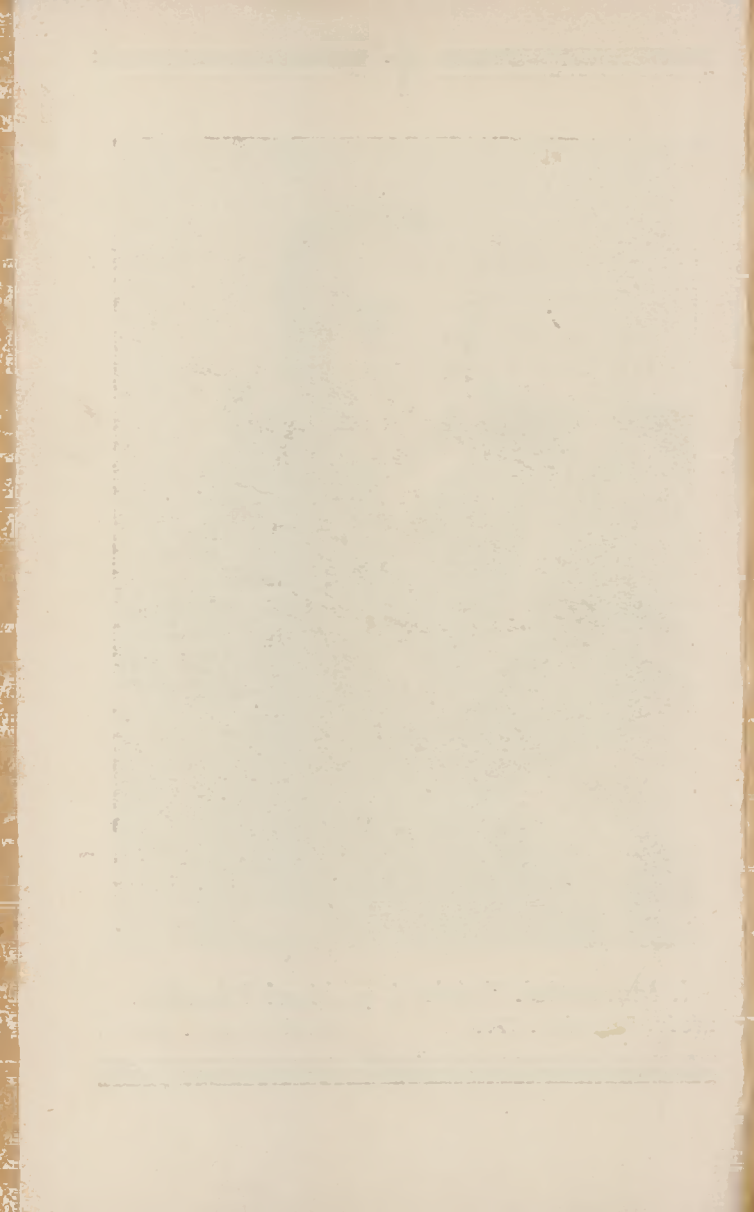




**I. Marszałek Polski ś. p. Józef Piłsudski**

urodz. 5 grudnia 1868

zmarł 12 maja 1935 r.



## WYCIĄG

Warszawa, Poniedziałek, 13 maja 1935 r.

Nr. 110.

Rok XVIII.

MONITOR POLSKI

Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej.

---

# Zgon I-go Marszałka Polski śp. Józefa Piłsudskiego.

Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski zmarł dnia 12 maja o godz. 20 min. 45 w pałacu Belwederskim w Warszawie. Ostatniego namaszczenia Olejami Świętymi udzielił ks. Władysław Kornilowicz.

Cierpienie Marszałka Piłsudskiego rozwijało się od kilku miesięcy.

Wezwany z Wiednia profesor Wenckebach oraz dr. Antoni Stefanowski rozpoznali raka żołądka i wątroby.

Stałą opiekę lekarską wykonywali pod kierownictwem gen. dr. Stanisława Roupperta płk. dr. Stefan Mozołowski, mjr. dr. Henryk Cianciara i mjr. dr. Felicjan Tukanowicz.

Gwałtowne pogorszenie nastąpiło w dniu 11 maja w postaci silnego krwotoku żołądkowego- który spowodował osłabienie serca, a następnie zgon.



**Pan Prezydent Rzeczypospolitej prof. Ignacy Mościcki  
ogłosił wieczorem następujące orędzie:**

Do obywateli Rzeczypospolitej.

Marszałek Józef Piłsudski życie zakończył.

Wielkim trudem Swego życia budował siłę w Narodzie, genjuszem umysłu, twardym wysiłkiem woli Państwo wskrzesał. Prowadził je ku odrodzeniu mocy własnej, ku wyzwoleniu sił, na których przyszłe losy Polski się oprą. Za ogrom Jego pracy danem Mu było oglądać Państwo

nasze jako twór żywy, do życia zdolny, do życia przygotowany, a Armję naszą — sławą zwycięskich sztandarów okrytą.

Ten największy na przestrzeni całej naszej historii Człowiek z głębi dziejów minionych moc Swego Ducha czerpał, a nadludzkiem wytężeniem myśli drogi przyszłe odgadywał.

Nie Siebie tam już widział, bo dawno odczuwał, że siły Jego fizyczne ostatnie posunięcia znaczą. Szukał i do samodzielnej pracy zaprawiał ludzi, na których ciężar odpowiedzialności skolei miałby spocząć.

Przekazał Narodowi dziedzictwo myśli o honor i potęgę Państwa dbalej.

Ten Jego Testament, nam żyjącym przekazany, przyjąć i udźwignąć mamy.

Niech żaloba i ból pogłębią w nas zrozumienie naszej — całego Narodu — odpowiedzialności przed Jego Duchem i przed przyszłemi pokoleniami.

Warszawa-Zamek, dnia 12 maja 1935 r.

*Prezydent Rzeczypospolitej  
I. Mościcki.*



## **Mowa Pana Prezydenta Rzeczypospolitej nad trumną I. Marszałka Polski.**

„Cieniom królewskim przybył towarzysz wiecznego snu. Skroni Jego nie okala korona, a dłoń nie dzierży berła, a królem był serc i władcą woli naszej. Półwiekowym trudem swego życia brał we władanie serce po sercu, duszę po duszy, aż pod purpurę królestwa swego ducha zagarnął niepodzielnie całą Polskę.

Śmiałością swej myśli, odwagą zamierzeń, potęgą czynów z niewolnych rąk kajdany zrzucił, bezbronnych miecz wykuł, granice nim wyrąbał, a sztandary naszych pułków sławą uwieńczył.

Skażonych niewolą nauczył honoru bronić, wiarę we własne siły wskrzeszać, dumne marzenia z orlich szlaków na ziemię sprowadzać i w twardą rzeczywistość zamieniać.

Dał Polsce wolność, granice, moc i szacunek.

Czynami swemi budził u wszystkich po wszystkie krańce Polski iskry tęsknot do wielkości.

A miliony tych iskier z milionów serc wracały rozżarzone miłością do Tego, który je wskrzeszał, aż stał się On jasnością, spływającą na całą naszą ziemię, i płomieniem wytapiającym kruszec bezcenny, który w skarbcu narodowym naszych wartości moralnych pozostanie odtąd na wieki.

Wielkie dziedzictwo pozostawił w spadku po sobie ten potężny Władca serc i dusz polskich.

Cześć, jaką otaczaliśmy Józefa Piłsudskiego za Jego życia, wzmagą się dziś i potężnieć będzie w Polsce z godziny na godzinę coraz stokrotnie.

Niech hołdy dziś prochom wielkiego Polaka składane zamienią się w śluby dochowania wierności dla Jego myśli w daleką przyszłość przenikających. Niech przekują się w obowiązek strzeżenia dumy i honoru narodu, niech wole nasze do twardej pracy i walki z trudnościami zaprawią, a serca nasze wielką Jego dla Ojczyzny miłością rozpalą.

U bram domostw naszych postawmy warty, byśmy bezcennego kruszcu cnót przez Niego pozostawionych nie uszczuplili, niczego z wielkiego po Nim dziedzictwa nie uronili i byśmy duchowi Jego troską za życia o losy Polski umęczonemu spokój w wieczności dali.“

Po przemówieniu Pan Prezydent opuścił trybunę. Oficerowie zdejmują Trumnę z lawety i oddają ją na barki generałów, którzy powoli wnoszą Trumnę do Katedry.



Zakończenie kazania Ks. Bisk. Wojsk Polskich Gawliny,  
wygłoszonego w katedrze św. Jana w Warszawie w dniu  
17 maja 1935 r.

Na Twoje prochy i popioły, na ducha Twojego, znaczonego stygmatem wielkości, ślubujemy, że miłować będziemy jako Ty miłowałaś Polskę — Ojczyznę naszą. Tak nam dopomóż Bóg!

Będziemy jej służyli, jako Ty służyłeś w trudach, poświęceniu, samozaparciu. Tak nam dopomóż Bóg!

Pracować będziemy w czystości intencji, siebie samych pozostawiając poza progami. Tak nam dopomóż Bóg!

Będziemy żywymi kamieniami budowania państwa, a cementem miłości pospólnej i miłości Ojczyzny. Tak nam dopomóż Bóg!

Marszałku Polski! Duszę Twoją nieśmiertelną niechaj Chorąży Boży św. Michał zaniesie przed tron Najwyższego Pana sił zbrojnych a Bóg niech światłością swoją wiekiustą i pokojem bez granic wynagrodzi Ci za wszystko, cokolwiek dobregoś uczynił, cokolwiek przecierpiałeś złego, coś na ziemi uczynił, na Jego chwałę i dla dobra narodu naszego. Amen.

---

KAROL FELIKS  
przodownik

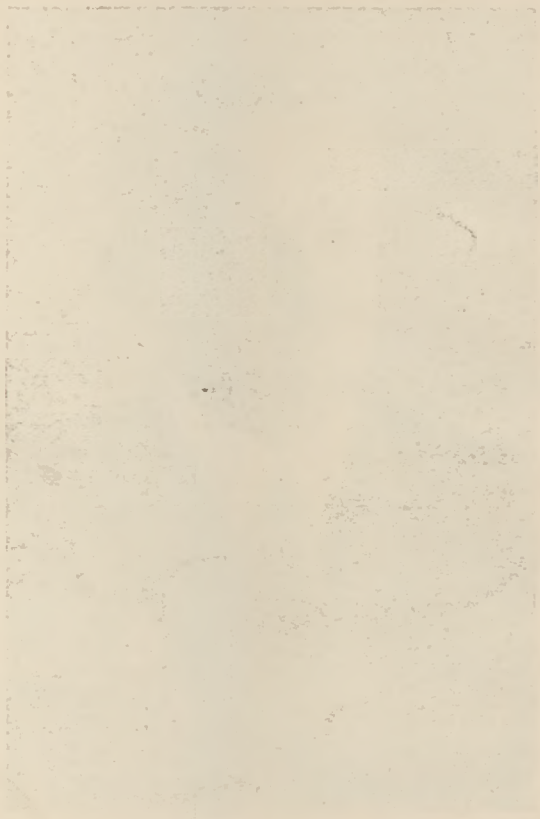
## *Pitsudski.*

*Na polu bitw niezwyciężony,  
uległeś śmierci. Oczy Twe  
zapadły w ciemność. Zasmucony  
Twój naród oplakuje Cię.  
Lecz odtąd młodzi bohaterzy  
powstaną polscy, by, Twój czyn  
za przykład biorąc, dla Macierzy  
wykonać to, coś zlecił im.  
Odtąd Pitsudski zawsze będzie  
natchnieniem nowych Polski sił —  
O Nim pamiętać będą wszędzie,  
wdzięczni, że takim Wodzem był.*

Katowice, w czerwcu 1935 r.



*Dr. Michał Grażyński*  
*Wojewoda Śląski*



THE  
LIBRARY

## Na dziesiątą rocznicę dobrego Włodarza Śląska Dra Michała Grażyńskiego.

Dnia 28 sierpnia 1935 r. upłynęło 9 lat od chwili, kiedy Pan Prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki zamianował wojewodą śląskim Pana Dra Michała Grażyńskiego, byłego szefa sztabu grupy „Wschód“ trzeciego powstania śląskiego. Witaliśmy ówczesznie w osobie nowego włodarza Ziemi Śląskich jednego z czołowych organizatorów i bojowników o ich niepodległość i przyłączenie do Macierzy, a Dr. Grażyński stanął wśród nas jako umiłowany przez nas towarzysz broni, ażeby kontynuować ramię w ramię z nami tak chlubnie rozpoczęte dzieło oswobodzenia, poprowadzić nas w tym wielkim wyścigu pracy dla dobra Ziemi Śląskiej i mocarstwowego rozwoju Polski.

Mianowanie ućzonego i zarazem bojownika o wolność naszej ziemi szefem administracji dzielnicy o najbardziej skomplikowanych zagadnieniach w Polsce miało swą symboliczną wymowę. Było to przede wszystkim naturalną konsekwencją przewrotu majowego i tych głębokich przemian, jakie zaszły w życiu społeczno-politycznym odrodzonego Państwa. Toteż data objęcia rządów przez nowego, pełnego energii i śmiałych planów szefa, stanowi datę przełomową dla Śląska pod każdym względem.

Wojewoda Dr. Grażyński przeorał głęboko wzdłuż i wszerz życie polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturalne Śląska i mimo najcięższych warunków swą niestrudzoną pracą i niepospolitą działalnością doświadczonego

szefa administracji prowadzi naszą ziemię ku lepszej przyszłości.

W Panu Wojewodzie Dr. Grażyńskim, jako szefie służby bezpieczeństwa, zyskaliśmy przełożonego, który umiał ocenić nasze ciężkie zadanie i otoczył nasz korpus troskliwą opieką, dając temu wyraz przy każdej nadarzącej się sposobności. Toteż wspominając wdzięcznie ten miły dla nas stosunek naszego szefa, składamy Mu niniejszem w dziesięciolecie Jego przodowania administracji śląskiej najserdeczniejsze życzenia jaknajpomyślniejszych wyników pracy i przyrzekamy, że z całym zapalem i poświęceniem kroczyć będziemy nadal po linii przez Niego wytkniętej.

## *Obowiązek obywatela.*

*Człowiek wtedy zadanie spełni całkowicie,  
Gdy prawdą a odwagą przechodzi przez życie.  
Gdy mu losy ojczyzny są zawsze drogiemi,  
Gdy głosi miłość bratnią wśród synów tej ziemi,  
Gdy nasza niwę polską oczyszcza z kakoli,  
Gdy nie słowem, lecz czynem współczuje niedoli,  
Gdy zdobytych milionów, zaszczytów, wawrzynów  
Nie plami krzywdą ludzka z szeregiem złych czynów,  
Gdy sam pracuje wiernie, gdy się szczerze modli,  
Gdy się przed silniejszymi służalstwem nie podli,  
Gdy swe dzieci uzbraja w hart duszy i ciała,  
By krajowi służyła ta drużyna mała,  
I gdy wreszcie, żegnając świat ostatniem tchnieniem,  
Będzie mógł odejść z czystem jak kryształ sumieniem.*

Juljan Wieniawski.

---

„Ufność we własne siły tworzy wielkie narody i mocarstwa.“

Marszałek J. Piłsudski.

# Schemat Polskiej Organizacji Wojskowej na Górnym Śląsku.

We wszystkich pracach niemieckich, dotyczących III-go Powstania i rozpatrujących je od strony strategicznej, stale i wybitnie podkreślanym jest moment samego wybuchu powstania. Ten moment, nazwany momentem genialnego zaskoczenia, każdy prawie z autorów przypisuje intensywnej pomocy i współdziałaniu Armji Polskiej.

Niewiarygodną bowiem rzeczą wydaje się piszącym, przeważnie zresztą byłym zawodowym oficerom niemieckim, by zaskoczenie to można zaliczyć na karb udanej mobilizacji, organizacji nie istniejącej jawnie, nie skupionej w stałych punktach t. zn. koszarach i nie szkolonej normalnie, w militarnem, naturalnie, tego słowa znaczeniu, przez specjalnie przygotowanych dowódców. Ta opinja oficerów bądźcobądź jednej z najlepszych armij w Europie, słynącej właśnie ze sprężystości organizacyjnej, jest mimo woli autorów chlubną oceną dla konspiracyjnej organizacji wojskowej, działającej pod nazwą P. O. W. na Śląsku, tem chlubniejszą zresztą, że pomoc Armji Polskiej w samej mobilizacji i w samym zaskoczeniu — jak dalej wyjaśnię — nie miała prawie miejsca.

Zasluga rzeczywiście leży po stronie P. O. W., która posiadała: celowo schematy organizacyjne, dobrze obmyślane plany mobilizacyjne i operacyjne, aż do najdrobniejszych rozkazów, oraz zdyscyplinowanych dowódców i szeregowych.

Doświadczenia zdobyte przez P. O. W. na innych terenach Polski oraz na terenie omawianym w I i II powstaniu i międzyczasach konspiracyjnych, dalej ciągnęła analiza sy-

tuacyj terenowych, doprowadziły w miesiącu lutym 1921 r. do niżej przedstawionego schematu organizacyjnego.

Tutaj pozwolę sobie zauważyć, że z obowiązku pamiętnikarskiego przy wyższych komórkach organizacyjnych będę podawał nazwiska szefów.

Na czele organizacji stał sztab pod nazwą **D. O. P.** dowództwo obrony plebiscytowej, mieszczący się poza terenem. Skład tego sztabu oparty był na analogicznych składach ówczesnych **D. O. G.**, obecnych **D. O. K.**

Szefem **D. O. P.** został podpułkownik Maciej Mielżyński. Organem wykonawczym sztabu na terenie był **Inspektorat Główny**, którego kolejnymi szefami byli: Soltyś, Chmielewski, Grażyński i Grzesik.

Inspektoratowi głównemu podlegało 6 Inspektoratów, a mianowicie:

1. Bytomsko-Katowicko-Zabrski — Insp. Przedpełski
2. Pszczyńsko-Rybnicko-Raciborski — Insp. Witczak M.
3. Tarnogórsko-Gliwicki — Inspektor Plackowski
4. Lubliniecko-Oleski — Inspektor Nowak
5. Kluczborsko-Opolski — Inspektor Mendeszewski
6. Strzelecko-Kozielsko-Prudnicki — Inspektor Kowerski.

Inspektoratom podlegały **Komendy Powiatowe**, obejmujące tereny leżące w administracyjnych granicach danych powiatów. Powiatami dowodzili:

Bytomskim — Wróbel	Lublinieckim — Golaś
Katowickim — Fojkis	Oleskim — Dropała i Latusek
Zabrskim — Pyka	Kluczborskim — Pleszka
Pszczyńskim — Krzyżowski	Opolskim — Koszyk
Rybnickim — Piechaczek	Strzeleckim — Jędrysik
Raciborskim — Segeth	Kozielskim — Zaiczek
Tarnogórskim — Zejer	Prudnickim — Wycisło.
Gliwickim — Mastalerz	

Komendy Powiatowe, odpowiadające Dowództwom Szemat Polskiej Organizacji Wojskowej na Górnym Śląsku Pułków, dzieliły się na **Obwody** o charakterze Baonów. Obwodów liczył powiat od 2 do 6, przyczem obwody obejmowały teren kilku lub kilkunastu miejscowości, związanych ze sobą czyto względami taktycznymi, jak: ważny

punkt strategiczny, podstawa wyjściowa, magazyn broni, czy też względami organizacyjnymi, jak np. większy obiekt przemysłowy, którego załoga rekrutowała się z danych gmin, linje komunikacyjne, stary szkielet organizacyjny itp.

Dalej następowały Komendy miejscowe, czyli Kompanje lub plutony. W okręgach przemysłowych miejscowość była przeważnie identyczną z kompanją, natomiast w okręgach rolnych z plutonem.

Było to zresztą zależne od gęstości zaludnienia i polskiego stanu posiadania. Kompanje dzieliły się na normalne plutony i sekcje wedle organizacji wojsk niemieckich, ze względu na związane z tem przyzwyczajenie ludzi i ułatwienia wyszkoleniowe.

\*

Celem wyraźnego i możliwie jasnego przedstawienia prac organizacyjnych i przygotowawczych, opartych na podanym szkielecie, zacznę od najmniejszej komórki taktycznej, t. zn. od miejscowości, czyli kompanji, przyczem oprę się na danych z powiatu katowickiego, jako najlepiej mi znanego, zresztą poważnego, bo powiatu, z którego stworzono 3 pułki: 1, 3 i 4. Miejscowość, czyli kompanja, posiadała jako teren działania przeważnie wyraźną jednostkę administracyjną: gminę, miasteczko, dzielnicę, ze ściśle oznaczonym placem i sygnałem alarmowym, co stanowiło surogat koszar. Na czele kompanji stał kompanijny, częściowo płatny przez organizację. Do dyspozycji swej posiadał częściowo płatnego kurjera i bezpłatnych: podoficera broni, sanitarnego, 3—4 dowódców plutonów i odpowiednią ilość funkcyjnych i sekcyjnych.

Do obowiązków kompanijnego należały:

1. zaciąg ludzi,
2. ewidencja i raporty,
3. szkolenie,
4. łączność z obwodem — baonem,
5. przygotowanie wyposażenia,
6. wywiad.

Tutaj zwrócić należy uwagę na punkty 1, 2 i 5.

Zaciąg, który raczej nazwać należy doborem, gdyż od niego zależała nie tylko wartość organizacji i powodzenie jej poczynań, ale i utrzymanie jej konspiracji. W tej dziedzinie pozostawiono poza ogólnymi instrukcjami dość szeroką i konieczną indywidualną swobodę pracy.

Jak wykazują relacje, przeważnie kompanijni stosowali w zaciągu metodę t. zw. „trójkąta“, t. zn. doboru od wierzchołka do podstawy. Dobierając sekcyjnych, zlecali im dalszy rekrutament. System ten z wynikiem pozytywnym był stosowany i w poprzednich przygotowaniach do I i II powstania, z tą tylko zmianą, że najmniejszą jednostką była przeważnie „dziesiątka“. Tak zorganizowane sekcje nie wychodziły w swej pracy, przeszkoleniu i poznawaniu poza swój własnych zasięg. W roku 1921, kiedy robota organizacyjna stała się robotą masową, sekcje złączono w plutony i zasięg wspólnej pracy i ćwiczeń siłą faktu się rozszerzył. Zjawiska zbiórek całych kompanij a nawet baonów nie należały do niepraktykowanych, miały one naturalnie miejsce poza terenem.

\*

Drugim punktem pracy kompanijnego było prowadzenie ścisłych ewidencji i przesyłanie raportów. Były to podstawy wszystkich obliczeń jednostek czy to w zagadnieniach operacyjnych, czy uzbrojeniowych. Typ organizacji zmuszał do posługiwania się wyłącznie kryptonimami, a z drugiej strony utrudniał kontrolę, stąd wiarygodność cyfr musiała opierać się na zaufaniu do kompanijnych.

Wreszcie punkt 5 przewidywał przygotowanie wyposażenia. Wyposażenie było podzielone na 3 grupy:

- a) tabory,
- b) żywność,
- c) sprzęt.

#### A. T a b o r y.

Tabory rozpadały się na trzy typy:

1. tabor uzbrojeniowy,
2. tabor żywnościowy,
3. tabor sanitarny.

Tabor uzbrojeniowy składał się z samochodów i wozów konnych, będących własnością członków P. O. W. Tabor ten był do dyspozycji podoficera broni, w każdej chwili zdolny do wyjazdu, gdyż w myśl rozkazów związanych z planem mobilizacyjnym jego mobilizacja poprzedzała mobilizację kompanji o taki czas, jaki potrzebny był do przewiezienia broni z magazynów baonu na plac alarmowy kompanji.

Tabor żywnościowy: samochody i wozy, jakie mogły ulec rekwizycji w momencie ogólnej mobilizacji,

Tabor sanitarny: podobnie jak poprzedni z tem, że przygotowania itp. przeprowadzał odpowiedni podoficer sanitarny.

### B. Ż y w n o ś ć.

Kompanijny badał i przygotowywał na swoim terenie możliwość rekwizycji żywności, potrzebnej na przeciąg dni 3-ch.

### C. S p r z ę t

analogicznie jak z żywnością.

Co do broni i amunicji, to miały być wydawane na placach alarmowych baonów, lub wyjątkowo w miejscach wskazanych specjalnym rozkazem.

W ten sposób ujęta kompanja różniła się od normalnej jedynie brakiem koszar.

\*

Przechodzimy do następnej jednostki organizacyjnej, do Obwodu - baonu.

Baon miał wyznaczony wspólny plac alarmowy, który był według planu operacyjnego podstawą przejściową do akcji. Zbiórka na plac alarmowy baonu poszczególnych kompanij, t. zn. drogi dojścia i czas, określone były rozkazem mobilizacyjnym. Na czele Baonu stał dowódca baonu, płatny przez P. O. W. Do dyspozycji posiadał sztab złożony z płatnego adjutanta, podoficera broni, 1 lub 2 kurjerów. Bezpłatnych: lekarza, podof. prowiantowego, sanitarnego, płatnika oraz odpowiednią ilość kompanij.

Do obowiązków baonowego należały:

1. dobór kompanijnych,
2. ewidencja, raporty,
3. szkolenie,
4. kontrolowanie kompanij,
5. zapotrzebowanie broni i amunicji,
6. wybór i opieka nad magazynami broni i amunicji,
7. łączność z d-cami powiatu,
8. rozkazodawstwo w wypadkach nagłych,
9. sprawy personalne, jak: zaprzysiężenie, wnioski, awanse i t. p.,
10. wywiad,
- 11.
12. udział w odprawach powiatowych.

Najważniejszą działalność baonowego stanowią punkty 4, 6 i 10. Kontrola kompanijnych była podstawą utrzymania organizacji w stanie sprężystym; polegała ona na bezustannych objazdach miejscowości, braniu udziału w zbiórkach, ćwiczeniach, szkoleniu, sprawdzaniu placów i znajomości sygnałów alarmowych, taborów uzbrojenia, nastrojów itp.

Nie mniej ważną rzeczą były wybór i opieka nad magazynami broni i amunicji. Wprawdzie do tego celu istniał specjalny aparat zbrojniczy, począwszy od Głównego Inspektoratu, jednakowoż utrzymanie magazynów w stanie właściwym, jeżeli leżały poza terenem, i w stanie absolutnej tajemnicy, kiedy miały miejsce w terenie, przygotowanie do natychmiastowego rozdziału w razie mobilizacji, było stałą troską każdego baonowego.

Wreszcie wywiad taktyczny na podległym sobie terenie, polegający na stałym orjentowaniu się w możliwościach oporu, jakichkolwiek zmianach wśród elementów niemieckich, zaokręglają pracę dow. baonu.

Z kolei hierarchicznej następował powiat, który był przewidzianym jako największa jednostka taktyczna. Jak już zaznaczyłem, powiat odpowiadał dowództwu pułku. Pozatem dowodził Komendant Powiatowy, posiadający następujący sztab płatny: adjutant, oficer broni, ewiden-

cyjny, kasowy, lekarz, 2—3 kurjerów, w tem jeden z pojazdem mechanicznym oraz w niektórych wypadkach bojówkę do specjalnych celów — i odpowiednią ilość baonowych.

Powiatowy miał przydzielone następujące czynności:

1. dobór i propozycje mianowania baonowych i ich sztabu,
2. ewidencja i raporty,
3. opracowanie planu szkolenia,
4. kontrola baonów i kompanij,
5. kontrola magazynów broni i transportu broni,
6. preliminarze,
7. wywiad i ochrona powiatu,
8. rozkazodawstwo w wypadkach nagłych,
9. łączność z inspektoratem,
10. uczestnictwo w odprawach Inspektoratu,
11. odprawy powiatowe,
12. opracowanie rozkazów operacyjnych na podstawie planu operacyjnego.

Tak szeroki zakres działalności dawał w ręce Powiatowego władzę całkowitą nad powierzonym terenem i w okresie konspiracji i w pewnym okresie mobilizacji.

Bezpośrednią instancją nad Powiatami były Inspektoraty, których zakres czynności dzielił się jak wymieniony przy powiatach, z tem, że obejmował powiaty i dodatkowo:

1. kontrolę karności powiatów,
2. dozorowanie wykonywania rozkazów Insp. Głównego lub D. O. P.,
3. obserwację stanu organizacji w terenie,
4. wnioski zmian lub uzupełnień,
5. zmiany personalne,
6. uczestnictwo w odprawach sztabu.

Ostatnią instancją terenową był Inspektor Główny, który prócz referatów łączności, kolejnictwa i samochodowego, łączył w swych rękach całą władzę organizacji. Równolegle do wymienionych linjowych komórek organizacyjnych istniały komórki techniczne i pomocnicze. Po-

przez całe schody organizacji przechodziły nici służb pomocniczych łączności, kolejnictwa, intendatury, sanitarne, straże hut i kopalń, wywiadu, kontrwywiadu i administracji, które łączyły się w odpowiednich działach Inspektoratu Głównego i Sztabu D. O. P. A, obok tych nici biegły niewidoczne linje planu mobilizacyjnego i operacyjnego, przez które miał lada chwila przemknąć rozkaz powstania i rzucić masą 40.000 żołnierzy podziemi.

---

## Polski hymn narodowy.

Narodowym hymnem nazywamy pieśń, będącą muzycznym wyrazem poczucia narodowego lub państwowego, śpiewaną lub graną podczas uroczystości narodowych.

Nasz hymn narodowy „Jeszcze Polska nie zginęła“ był najpierw skromną piosenką Legjonów Polskich Dąbrowskiego (1797). Twórcą tej piosenki był bohater Legjonów Dąbrowskiego, Józef Wybicki, znany także i na polu literackim.

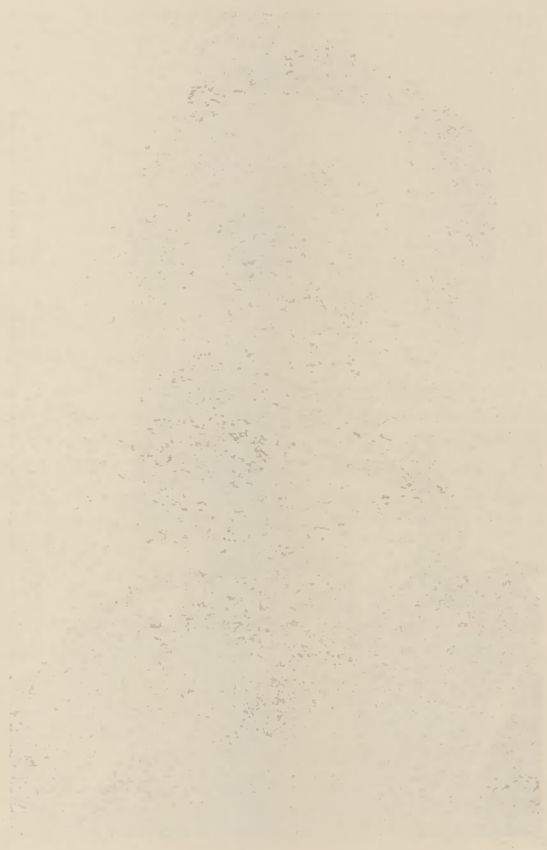
Kiedy Legjony Polskie znajdowały się we Włoszech, wybuchły rozruchy w okolicach Reggio w Emilji. Generał Dąbrowski otrzymał rozkaz wyruszenia z legjonistami w okolice tego miasta i przywrócenia porządku, czego dokonał w ciągu tygodnia. I tam właśnie w Reggio, mniej więcej w połowie lipca 1797 r., powstał t. zw. mazurek Dąbrowskiego, względnie piosenka „Jeszcze Polska nie zginęła“. Tworzył ją Wybicki w chwili głębokiej wiary w odzyskanie niepodległości i może dlatego stała się ta piosenka dla Polski hymnem narodowym.

Hymn polski stał się również pierwowzorem dla innych, znajdujących się w niewoli narodów słowiańskich, a mianowicie pod wpływem polskim powstały: hymn słowacki, chorwacki i górnołużycki. Ślady wpływów hymnu polskiego widoczne są pozatem jeszcze w poezji innych ludów słowiańskich.

*Piechaczek, nadkom.*



*Gen. bryg. Kordjan Zamorski*  
*Główny Komendant Policji Państwowej*



Harvard University Library  
Cambridge, Mass.

## Komendant Gł. Policji Państw. gen. Kordjan Zamorski.

General brygady Kordjan Zamorski urodził się dnia 1 kwietnia 1890 r. w Małopolsce w Kołkówce pod Gorlicami. Wykształcenie średnie otrzymał w gimnazjum VI i seminarjum nauczycielskiem z maturą we Lwowie. W roku 1907 jako młody student wstępuje do organizacji młodzieży gimnazjalnej „Promień“, stąd dnia 2 grudnia 1908 r. do organizacji Związku Walki Czynnej, powołanej do życia przez Józefa Piłsudskiego, zmarłego Pierwszego Marszałka Polski. W latach 1910—1914 studjował w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych u profesora Mehoffera, i ukończył tę uczelnię w roku 1914 z postępowaniem celującym. Będąc jednym z najczynniejszych członków Związku Walki Czynnej we Lwowie, służy jako szeregowiec i podoficer, uczęszczając jednocześnie do seminarjum nauczycielskiego, które kończy w roku 1910 i od października tegoż roku przenosi się do Krakowa, gdzie zbiera rozbitków Z. W. C. jako podporucznik tej organizacji. W roku 1913 mianowany przez komendanta Piłsudskiego „oficerem Związku“, należy do pierwszych oficerów Pana Marszałka w pracy przygotowującej kadry zbrojne. Dowodzi 3-cią kompanją ulegalizowanego przez władze austriackie Związku Strzeleckiego w Krakowie, następnie jest komendantem niższej a później wyższej szkoły oficerskiej.

W połowie lipca 1914 r. w chwili zarządzenia częściowej mobilizacji armji austriackiej przeciw Serbji, powołany do armji austriackiej (13 p. p. w Krakowie), z chwilą ogłoszenia mobilizacji ogólnej i wybuchu wojny z Rosją na skutek interwencji Marszałka Piłsudskiego zwolniony

z armji austriackiej, niezwłocznie organizuje bataljon piechoty, który w składzie 13, 14, 15 i 16 kompanij doprowadza do Małogoszcza, gdzie zdaje go gen. Norwidowi; sam objąwszy dowództwo 6-tej kompanji II baonu walczy na jej czele w bitwach pod Nowym Korczynem i Opatowcem oraz w operacjach na Dęblin.

Chory na serce leczy się w szpitalu fortecznym w Krakowie. Zaraz po opuszczeniu kliniki meldując się do służby, obejmuje od 9 listopada 1914 r. funkcję instruktora nauki o broni i balistyki w ówczesnej Szkole Podchorążych Legjonów Polskich. Potem, od 25 grudnia t. r. dowodzi kompanją w baonie zapasowym, a od 15 maja 1915 r. do 27 sierpnia tegoż roku jest dowódcą baonu zapasowego.

Z dniem 28 sierpnia 1915 r. gen. Zamorski przechodzi do sztabu 1. Brygady jako oficer ordynansowy i referent techniczny, od 10 sierpnia 1916 r. do 18 września 1917 r. jest adjutantem 1 p. p. Leg. Zwolniony z Legjonów z racji odmowy złożenia przysięgi władzom niemieckim, gen. Zamorski przydzielony zostaje początkowo do wojska austriackiego, ale uznany tam za inwalidę z racji złego stanu zdrowia, zostaje mianowany dowódcą Okręgu Krakowskiego P. O. W.

W listopadzie 1918 r. gen. Zamorski jako kapitan dowodzi zorganizowanym przez siebie II baonem 5 p. p. Bierze na jego czele najczynniejszy udział w operacjach przemyskich, a potem do 1 lutego 1919 r. w walkach o Lwów, w odsieczy i w obronie tego miasta. Dekretem Naczelnego Wodza z dnia 17 grudnia 1918 r. mianowany został majorem. W lutym i marcu 1919 r. organizuje III-ci bataljon 32 p. p. i zostaje zastępcą dowódcy tegoż pułku. Z tego stanowiska przydzielony zostaje do Wyższej Szkoły Wojennej i mianowany podpułkownikiem. Z rozkazu Naczelnego Wodza przerywa w 1920 r. rozpoczęte studia, obejmując stanowisko kwatermistrza 2-iej armji. Z tą armją odbywa ofensywę ukraińską i odwrót. Przydzielony do oddziału III Naczelnego D-twa, jest w czasie bitwy nad Niemnem szefem Oper. Oddziału Kwatery Głównej Naczelnego Wodza w Białymstoku.

W roku 1921 kończy studia i dnia 5 października 1921 mianowany zostaje szefem sztabu wojsk Litwy Środkowej gen. Żeligowskiego, a od dnia 2 czerwca 1922 r. szefem sztabu D. O. K. III. Mianowany z kolei rzeczy pułkownikiem dyplomowanym dnia 2 czerwca 1924 r., obejmuje gen. Zamorski dowództwo 76-go p. p., przechodzi do Inspektoratu Armji jako I-szy oficer sztabu, poczem przydzielony do I-go departamentu M. S. Wojsk., mianowany zostaje 20 listopada 1926 r. szefem tegoż departamentu, a przydzielony do Sztabu Głównego — jest od dnia 21 czerwca 1927 r. szefem Oddziału I i od 15 grudnia 1929 r. najprzód II-im zastępcą, a wkońcu I-ym zastępcą szefa Sztabu Głównego.

### Rozkaz Nr. 642.

Dnia 25 stycznia b. r. objąłem Komendę Główną Policji Państwowej. Pozdrawiam wszystkich podkomendnych i życzę im najlepszych wyników w pracy na odcinku służby bezpieczeństwa w granicach Rzeczypospolitej.

Uczynię wszystko, by Wam tę służbę uprościć i ułatwić, od Was żądam w stosunku do służby powagi i rzetelności.

Rzeczpospolita obdarzyła Was zaufaniem, powierzając Wam mundur i broń. Macie zaufania tego nie zawieść, czci munduru nie splamić, broń szanować, jak na dobrych żołnierzy przystało.

Komendant Główny Policji Państwowej

(—) K o r d j a n Z a m o r s k i  
gen. bryg.

„Jeżeli ma być urzeczywistniony najwyższy cel naszych zamierzeń ideowych, t. j. stworzenie mocarstwowej potęgi państwa polskiego, musimy w pracy dać wyraz prawdzie, polegającej na zgodności haseł z działaniem.“

Dr. M. Grażyński, Wojewoda Śląski.

## Krótki zarys historii „Sokoła” na Górnym Śląsku.

Rozwój Sokoła, dzięki różnym przyczynom, datuje się właściwie dopiero od roku 1884. Rok ten był przełomowy w życiu Sokoła. Można śmiało powiedzieć, że od r. 1866, t. j. od założenia Sokoła we Lwowie, do roku 1884, a więc mniej więcej 18 lat, trwała walka twórców idei sokolej z obojętnością własnego społeczeństwa, że w tych właśnie latach wykuwał się program Sokoła, że w tym właśnie czasie narodzili się zapaleni propagatorzy idei sokolej w osobach Dobrzańskiego, Durskiego i Żulińskiego. Walczą oni o zwycięstwo idei Sokoła piórem i słowem. Plon tej pracy jest obfity. Ruch sokoli w zwycięskim pochodzie przekracza kordony, nie uznaje granic zaborczych, obejmuje wkrótce wszystkie skupienia polskie w Europie, a nawet przenosi się za ocean do Stanów Zjednoczonych Ameryki.

A jak wówczas wyglądało u nas na Śląsku? Otóż Śląsk, ziemia nasza, był w tem nieszczęśliwym położeniu, że w żadnym z powstań narodowych udziału nie brał. Odłączony od Polski w wieku XVI, zachował lud śląski swoją polskość, a więc język, wiarę i obyczaje. Sfery wyższe niemczyły się bardzo szybko. Już w wieku XVIII rozróżniano na Śląsku dwie kategorie mieszkańców, właścicieli dóbr ziemskich i inteligencję — czyli Niemców, oraz chłopów i robotników — czyli Polaków. Dopiero około połowy XIX wieku budzi się ruch narodowy wśród mas polskich i trafia na grunt podatny. W roku 1848 Śląsk wybiera do Konstytuanty niemieckiej pierwszych dwóch posłów Polaków, a to z powiatów bytomskiego i żor-

skiego. Od tego czasu datuje się coraz intensywniejszy ruch narodowy. Nie sposób wyliczyć na tem miejscu wszystkich faz odrodzenia narodowego Górnego Śląska. Wychodziłoby to bowiem poza ramy zadania uczczenia 40-lecia pierwszego gniazda Sokoła na Górnym Śląsku w Bytomiu.

W roku 1884 powstaje pierwsze gniazdo sokole pod zaborem pruskim w Inowrocławiu. W roku następnym powstały gniazda w Poznaniu i Bydgoszczy. W r. 1887 w Szamotułach i Gnieźnie.

Potem następuje przerwa. Życie Sokoła w zaborze pruskim zamiera na kilka lat. Odżywa na nowo dopiero w roku 1890. Powstają jeszcze gniazda w Pleszewie, Śremie, Kruszwicy, a w roku 1894 w Toruniu i Trzemesznie.

Dnia 13 października 1895 r. zebrało się w Bytomiu 25 osób, którzy stawili się na wezwanie druha Józefa Tucholskiego. Po zagajeniu Tucholski wyjaśnił obecnym cel i zadanie zebrania, poczem uchwalono jednogłośnie założenie w Bytomiu pierwszego na Górnym Śląsku gniazda Sokoła.

Tym wszystkim, którzy wówczas, kiedy szalala hakata pruska i wszystkie swoje siły wytężala, aby zdusić wszystko co polskie, tym, którzy jako pierwsi położyli kamień węgielny pod budowę organizacji narodowej, która później tak chlubnie zapisała się w dziejach odrodzenia narodowego i walkach o wolność Górnego Śląska, tym wszystkim z serca płynące gromkie: „Czołem!“

Rzucone przez tych patriotów górnośląskich ziarno miłości narodowej zaczęło kielkować, a przez Boga błogosławione plony ich pracy nie dały długo na siebie czekać. Początkowa ich praca — jak każda praca ideowa — szła opornie, prześladowania władz pruskich wzrastały, ale, co gorsza, niechęć własnych współrodaków tym apostołom sokolstwa polskiego na Górnym Śląsku odbierała chęć do dalszej pracy. Jednak kto zbożny i wzniosły cel uczynił głównem zadaniem życia swego, celu dopnie. Ci pierwsi sokoli śląscy pracowali niestrudzenie, krocząc naprzód w myśl słów Słowackiego: „Nie trać nigdy nadziei, nigdy. Kto ma wolę, ten wszystko pokona.“

Ci pierwsi sokoli na Śląsku, to nie ludzie na stanowiskach, finansowo dobrze uposażeni. To ludzie twardej pracy, ludzie czynu. Ludzie ci ze swych ciężko zapracowanych groszy płacili za lokal do ćwiczeń, za salkę do zebrań i t. d.

Policja pruska rozpoczęła swoją robotę. Urzędnicy państwa ładu i bojaźni Bożej zainteresowali się więc pionierami Sokoła. Odtąd już żandarm, policjant i szpicel nie spoczął. Rozpoczęła się walka. Walka nie krwawa, nie orężna, lecz walka siły ducha, prawdy i prawa.

Zamierzenia władz pruskich, by w zarodku zdusić ten ruch „polskich rewolucjonistów“ — jak nazywali Sokołów — na nic się nie zdały i wręcz przeciwne osiągały plony. Liczba sokołów rosła. Przestraszeni tym objawem Prusacy widzieli, że samemi zakazami i nadzorem nie przeszkodzą rozwojowi Sokoła. Rozpoczęły się procesy. Pierwszy proces w dziejach sokolstwa śląskiego odbył się już dnia 26 października 1896 r. i był epilogiem obchodu rocznicy Sokoła w Bytomiu. Tłem procesu był wyjazd kilku sokołów z Katowic do Bytomia w mundurach sokolich. Ta „straszna zbrodnia“, popełniona przez dwóch sokołów w państwie „swobód obywatelskich i wolności“, tak wzburzyła Niemców na Śląsku, że tych dwóch druhów policja zatrzymała pod zarzutem „wegen Erregung von Aergernis und Unruhe auf der Strasse und am Bahnhof“. Świadcami tego „okropnego, zagrażającego“ podstawie państwa niemieckiego zajścia byli: sekretarz załogowy v. Gollas, żandarm pruski Wannovius i trzech żydów — Berger i Singer z Katowic oraz Staub z Gliwic.

Koniec procesu po różnych perypetyjach oskarżonych był taki, że musieli oni popłacić dosyć wysokie kary pieniężne, lecz co gorsza, w ślad za tym wyrokiem władze wydały zakaz noszenia mundurów sokolich.

Z tego krótkiego opisu jednego tylko faktu wywnioskować możemy, że praca pionierów naszego ruchu nie była usłana różami.

Policja, szpicle i żandarmerja, pod sławnym później komisarzem policji Maedlerem, teraz dopiero zaczęła swoją

działalność, zachęcona w swoim bezprawnym postępowaniu przez stanowisko sędziów niemieckich.

Jak wielka musiała być oliarność pierwszych sokołów na Śląsku, jak wielką siłę przyciągającą lud śląski do siebie posiadać musiał wówczas Sokół, jeżeli mimo wszystkich z dnia na dzień piętrzących się przeciwieństw i nieprzewidzianych trudności Sokół zgnębiony nie został, przeciwnie, coraz szersze zataczał kręgi! Praca Sokola bytomskiego promieniowała nazewnątrz. Pierwsze w ślady Bytomia poszły Katowice, bo już w roku 1896. W maju 1898 r. zawiązało się gniazdo w Roździeniu-Szopienicach, które z biegiem czasu stać się miało jednym z najwięcej męczeńskich. Policja zabraniała wszystkiego, co tylko zabronić mogła. Jednego tylko nie mogła dokonać: wyrwać z piersi ich serc polskich. Na nic nie zdały się zamykania druhów, zamykanie sal do zebrań i ćwiczeń gimnastycznych, wydalanie z pracy itd. Żywotność Sokola była tak owocna, tak silna, że żadne burze nie zdołały już złamać ducha narodowego wśród coraz szerszych do oświaty garnących się mas ludowych, a którego to ruchu narodowego Sokół na Śląsku był kolebką.

W listopadzie 1901 r. dzięki inicjatywie druha Tucholskiego z Bytomia założono gniazdo w Królewskiej Hucie. Aż do roku 1914 powstały jeszcze gniazda w Lipinach, Piekarach, Zabrze, Gliwicach, Kosztowach, Łabętach, Bogucicach, Opolu, Załężu, Orzegowie i Dębie.

Zdumiony i oszołomiony wynikami pracy Sokola, mimo gnębienia przez wszechwładny aparat policji pruskiej, komisarz Maedler utworzył specjalny oddział policji politycznej, której jedynym zadaniem było prześladowanie ruchu życia polskiego, polskich związków i stowarzyszeń a w szczególności sokołów. Kilkadziesiąt urzędników śledczych wraz z czeredą szpicli węszyło tam, gdzie coraz głośniejszy i jawniejszy brzmiała mowa i śpiew polski, gdzie coraz odważniej pokazywały się mundury sokole. Może wskutek tych bezpraw i tej krzywdy, na jaką narażony był wówczas na Śląsku element polski, niejedna barki ma zgięte, niejedna łza i niejedna kropla krwi płynęła. Lecz jak słońce na niebie po burzy jeszcze piękniej świeci

i jaśnieje, tak Sokół górnośląski wyszedł zwycięsko z tych walk i z tych cierpień.

Z biegiem lat i postępowaniem organizacyjnym gniazda Sokoła na Górnym Śląsku utworzyły swój własny okręg i przystąpiły do Związku Sokołów Polskich w Poznaniu. Prezesami Sokołów Śląskich czyli VI Okręgu w państwie niemieckim byli ludzie twardej służby narodowej, nie pragnący laurów i chwały za swoją pracę.

W roku bieżącym mija lat 40 od chwili założenia Sokoła w Bytomiu. Trzeba podnieść z całą jaskrawością, że wówczas mało było takich śmiałków, którzy przez nikogo nie wychwalani, niczem nie wynagradzani, natomiast z całą świadomością narażający się na szykany, prześladowania, więzienia, utratę pracy, obojętność własnego społeczeństwa, a często kpiny i szyderstwa współrodaków, imali się pracy narodowej.

Trzeba uprzytomnić sobie, że warunki bytu Polaków w b. zaborze pruskim były niewspółmiernie gorsze, aniżeli w innych zaborach, bowiem każde słowo polskie, każdy odruch polskości były konsekwentnie tępione i karane przez władze pruskie. Jednak w tak trudnych warunkach istnieli śmiałkowie, którzy nie wahali się organizować Sokoła i na raz obranej przez siebie drodze postępowali śmiało naprzód.

Jeżeli spojrzymy w przeszłość ruchu sokolego, ujrzymy nieprzerwany łańcuch walk i poświęceń. W czasach, kiedy w zaborze rosyjskim, a zwłaszcza austriackim, zmniejszył się ucisk najeźdców, kiedy w tych dwóch zaborach polskość zdobywała sobie prawo bytu, Prusacy przystępują do stosowania coraz większych represyj wobec całego odradzającego się życia narodowego.

Za najniebezpieczniejszych uważali Prusacy sokołów. Dlatego też działaczy i członków tej organizacji spotykały prześladowania na każdym kroku. Głośne były w latach przedwojennych procesy przeciwko tym, którzy niby apostołowie chodzili od chaty do chaty i wszystkich wokół siebie zaklinali, by nie zapominali o swem polskiem pochodzeniu.

Dzieje Sokoła na Śląsku to jedna nić cierpień, prześladowań, bezprawia, uprawianego na naszej ziemi przez czynniki przysłane do nas przez rząd pruski z głębi Niemiec. Nierzadkie były też wypadki, że do najgorętszych prześladowców naszych zaliczali się sprusaczeni Górnoślązacy. Kilkaset procesów Sokoła, długie lata więzienia jego przewodców i członków, kupy złota za kary przez sądy pruskie na Sokołów nakładane, oto w krótkim rzucie dzieje nasze.

Nie posiadamy żadnych prac historycznych o naszym ruchu, o naszej chlubnej przeszłości.

Dowody naszej pracy to protokolarze, książki zastępowe, różne formularze, pisane ręką twardą, niezgrabną, do pisania piórem niezdatną. Prawie wyłącznie Zarządy Sokoła na Śląsku składały się z robotnika i chłopca, który języka polskiego uczył się z książki do nabożeństwa lub z polskiej gazety. Dowody tej szarej pracy Sokoła na Śląsku to wezwania i wyroki sądowe, rozprawy karne, odsiadywane kary więzienne, nieustanne rewizje domowe w domach robotniczych i chłopskich, w których poszukiwano „czegoś podejrzanego“.

Kiedy dzisiaj wszystko to przywołujemy przed nasze oczy, dochodzimy do przekonania, że wstydzić się Sokół na Śląsku przeszłości swojej nie potrzebuje.

Dziś śmiało powiedzieć możemy, że wszędzie tam, gdzie było gniazdo Sokoła, w każdym miasteczku i w każdej wsi, gdzie była sokolnia, powstawały twierdze polskości i żywego poczucia narodowego. Z sokolni płynęły w szerokim kręgu krzepiące słowa polskie, rosła duma narodowa, cementowało się poczucie uświadomienia narodowego. Uprzytomnijmy sobie, że wówczas przez ogół ludu śląskiego Polska jako Państwo była nieznana. W latach przedwojennych była ona marzeniem, do urzeczywistnienia którego dążyły tylko nieliczne jednostki, rekrutujące się prawie wyłącznie z Sokołów. Obchody rocznic narodowych, przedstawienia teatralne, kursy samokształceniowe, zloty, a przede wszystkim ćwiczenia fizyczne, ćwiczenia tężyzny, odwagi, karności i zaprawiania młodzieży do roli przyszłych bojowników narodowych, oto

magnesy, oto siła przyciągająca w obręb działalności Sokoła wszystkich tych, którzy w lepszą przyszłość Polski wierzyli.

I w pełni pracy nadszedł dzień sierpniowy 1914 roku. Nadeszła wojna, o którą modlił się nasz największy wieszcz narodowy, Mickiewicz: „O wojnę powszechną modlimy się, Panie“. Genjuszem swoim wyczuł ten wielki pielgrzym narodu polskiego, że z powszechnego zamętu, jaki powstanie wskutek wojny na świecie, powstanie Polska wolna i niepodległa.

Z chwilą wybuchu wojny światowej Sokolstwo polskie w b. zaborze pruskim zostało zupełnie rozproszone przez zaciągnięcie dużej ilości członków tej organizacji w szeregi armji niemieckiej. Śmierć zabierała bez litości kwiat młodości naszej.

Gniazda sokole okręgu śląskiego na czas trwania wojny zmuszone były czynności swoje zawiesić, gdyż oprócz kilku starych weteranów wszyscy druhowie zdadni do noszenia broni byli na wojnie.

Kiedy w roku 1918 przystąpiono do reorganizacji gniazd okręgu, gdy los łaskawy pozwolił nam nanowo zająć się sokolstwem, gdy w tej wielkiej godzinie przeznaczenia dziejowego, jaka nadchodziła dla Górnego Śląska, wypadło budzić ospałych i gnuśnych, okazało się, że dwie trzecie naszych przedwojennych drułów już nie wróciło.

Od chwili wybuchu wojny odbyło się pierwsze posiedzenie 6 października 1917 r. W roku 1918 odbyły się posiedzenia dnia 4 kwietnia, drugie dnia 26 lipca. W końcu roku 1918 i w ciągu roku 1919 założono nowych gniazd 56. Razem liczył okręg śląski 82 gniazda z ilością 8000 członków. Już w grudniu 1919 r. dzielnica śląska liczyła 12 okręgów, 157 gniazd i 13.000 członków.

Dnia 26 października 1918 r. odbyło się w Załężu w lokalu Grünfelda zebranie grona technicznego VI Okręgu Sokoła. Na zebraniu tem byli obecni: Józef Dreyza, naczelnik Sokoła Okręgu Śląskiego, Jan Przybyłek, naczelnik drużyn młodocianych Sokoła piekarskiego, Henryk Miękina, naczelnik gniazda bogucickiego, Jerzy Król, naczel-

nik gniazda brzezińskiego, Stanisław Mastalerz, naczelnik gniazda gliwickiego, oraz druhowie Jan Baron i Wincenty Renka z gniazda piekarskiego.

Po odbyciu oficjalnego zebrania grona technicznego naczelnik okręgu Józef Dreyza zgromadził dookoła siebie wyżej wymienionych, ażeby się zastanowić nad położeniem politycznym, spowodowanym zbliżającą się przegraną wojny przez państwa centralne. Zebrani uchwalili przystąpić do zakładania „Straży Obywatelskiej“. Członkami tych Straży Obywatelskich mogli zostać tylko członkowie Sokoła, w wyjątkowych wypadkach członkowie czynni innych towarzystw polskich, których patriotyzm nie ulegał żadnej wątpliwości.

Trzeba tu dzisiaj z całym naciskiem podkreślić, że pierwsza myśl, pierwsze kroki stworzenia na Górnym Śląsku polskiej siły zbrojnej, któraby się przeciwstawiła zbrojnym oddziałom niemieckim, wyszła z łona Sokoła. Inicjatorami tej myśli byli ówcześni naczelnicy gniazd sokolich, a pierwsze kadry powstałej później i w dziejach śląskich chlubnie zapisanej Polskiej Organizacji Wojskowej składały się w znacznej części z Sokolów. Wszystkie poczynania P. O. W. na Górnym Śląsku nie były wówczas do pomyślenia bez oparcia ich o Sokoła. Jeżeli sięgniemy myślą wstecz do owych historycznych chwil, to czy to będzie zebranie 26 października, czy 12 grudnia 1918 r., czy 10 stycznia 1919 r., wreszcie znane powszechnie na Górnym Śląsku zebranie w dniu 19 lutego, na którym wszyscy naczelnicy gniazd sokolich na Górnym Śląsku składali przysięgę jako organizatorzy lub komendanci poszczególnych komórek konspiracyjnych Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska, wszystkie te zebrania, zmierzające do stworzenia realnych podstaw na Górnym Śląsku tajnej polskiej siły zbrojnej, nie byłyby do pomyślenia, gdyby nie mrówcza praca tych nieznanych dziś pierwszych pionierów Sokoła na ziemi śląskiej.

Siew dokonany przez pierwszych pionierów Sokolstwa na Śląsku dopiero po wojnie wydał należyte owoce. Właśnie w pracy i zasługach P. O. W. na ziemi piastowskiej leży cudowny owoc żmudnych wysiłków Sokoła na Śląsku.

Spełniła się jedna z naszych klechd ludowych, że pod Sroczą Górą śpi wojsko św. Jadwigi i że, gdy ono powstanie, to Polska znów wolną będzie.

I dziś czterdzieści mija lat, odkąd Sokół, ów szary ptak, uślał sobie pierwsze swoje gniazdo na Śląsku w Bytomiu.

W tym czasie dowiódł Sokół śląski, że celem jego istnienia nie była tylko gimnastyka, zabawy i śpiewy, ale że to wszystko było tylko środkiem do celu, natomiast żywotność swoją wykazał Sokół śląski w trzech krwawych powstaniach śląskich. O wielkiej ideowości Sokolów śląskich, o tych, co słowa o miłości Ojczyzny w czyn zbrojny zmienili, świadczą rozsiane po polach powstańczych bitew drewniane krzyże na mogiłach bohaterów-Sokolów.

Niech więc duma w nas wzrasta i świadomość dobrze spełnionego czynu patrioty-Polaka niech rozpiera pierś naszą.

Spokojnie czekać możemy wyroku historii polskiej na Śląsku, która kiedyś będzie sądziła dzieje Sokolstwa naszego, bo dzieje Sokola śląskiego to dzieje rozwoju polskości na Górnym Śląsku.

Sokole bytomski! Szary ptaku! Dziś patrzysz na wspaniałe plony ciężkiej twojej pracy. Lecz dziś w dniu robienia rachunku sumienia z pracy narodowej widzisz, że wszystkie twoje walki i prześladowania, że wszelkie twoje ofiary i poświęcenia, że wszystkie twoje starania o lepsze jutro ludu naszego — obróciły się w zwycięstwo.

~~~~~  
... „Musicie zawsze pamiętać, że m o g ę, b o m u s z ę, a g d y b y W a m t e g o m u s z ę k i e d y k o l w i e k z a b r a k ł o, t o p r z y p o m n i j c i e m o j e „k a ż ę“.

Słowa Marszałka Józefa Piłsudskiego  
do Peowiaków na Zjeździe w r. 1922.

## Wspomnienia Warny.

Z wielką okazałością dokonał król Bułgarii Borys inauguracji pomnika-mauzoleum ku czci króla polskiego Władysława III. Uroczystość odbyła się w sierpniu 1935 r. z okazji 500-lecia bohaterskiej śmierci Króla-Rycerza na pobojowisku pod Warną nad morzem Czarnem i została uświetniona obecnością dworu królewskiego, reprezentantów rządów bułgarskiego, węgierskiego i polskiego, przedstawicieli armij tych państw oraz korpusu dyplomatycznego. Obecne były wielkie tłumy mieszkańców Warny i okolic, jak również masy cudzoziemców, bawiących w bułgarskich zdrojowiskach.

Rząd Polski reprezentował minister W. R. i O. P. Wacław Jędrzejewicz, witany z entuzjazmem nie tylko w Warnie lecz w każdej miejscowości Bułgarii, gdzie się zatrzymał. W Warnie wręczono mu urnę z ziemią z przypuszczalnego grobu Władysława Warneńczyka, a król Borys na przyjęciu w pałacu królewskim udekorował go wielkim krzyżem orderu św. Aleksandra.

Podczas uroczystości przemówienie wygłosili król Borys, minister Jędrzejewicz, a ppułk. Pelew opisał w krótkości przebieg historycznej bitwy pod Warną. Nie od rzeczy będzie przypomnieć sobie ten epizod z historii średniowiecza.

W pierwszej połowie 14-go wieku zjawia się w Azji mniejsze plemię mongolsko-semickie, Turcy. Po zdobyciu posiadłości cesarstwa wschodniego przedostają się Turcy na Balkany. W bitwie na Kosowym Polu w roku 1389 pokonują Serbów i Bułgarów i zagrażają ostatniej posiadłości cesarstwa wschodniego, Konstantynopolowi.

Zwycięstwo i zdobycze zawdzięczają Turcy zarówno męstwu, doskonalej strategii wojskowej, jak i organizacji

państwowej. Wprowadzili oni bowiem zupełnie nowy sposób wojowania, jak walczenie w okopach i rowach, użycie broni palnej oraz system stałego wojska. Ustrój państwa miał charakter oligarchji wojskowej. Głównym celem ówczesnej polityki tureckiej było zdobycie jaknajwiększych przestrzeni.

Administracja w podbitych krajach spoczywała w rękach wojskowych. Ludność chrześcijańska musiała płacić podatki i oddawać młodzież do wojska, do t. zw. jańczarów. Pełne prawa zyskiwał tylko ten, kto przyjął wiarę mahometańską.

Po bitwie na Kosowem Polu zdaje się, że wszystkie państwa bałkańskie muszą ulec potędze tureckiej. Organizuje się więc krucjatę w Europie Zachodniej a na jej czele staje Zygmunt Luksemburski. W bitwie pod Nikopolis w roku 1396 doznaje on jednak takiej klęski, że przerażenie i obawa ogarniają cały zachód Europy, wobec czego już nikt nie myśli o zorganizowaniu krucjaty.

Reprezentanci państwa wschodniego udali się do Rzymu i przyrzekli Unję z Kościołem rzymsko-katolickim, ażeby uzyskać poparcie papieża przeciwko Turkom.

Najbardziej zagrażała potęga turecka Węgrom. Dlatego też powołują oni po śmierci Albrechta II na tron węgierski młodocianego, pełnego zapału do walki z potęgą turecką króla polskiego Władysława III. Sejm węgierski uchwala wysłanie przeciwko Turkom armji zaciężnej. Delegat papieża Cezarini obiecuje materjalną pomoc papieża i współdział w walce całego chrześcijaństwa. Z królową Elżbietą, wdową po królu Albrechcie II, która również rości sobie prawo do tronu węgierskiego i posiada zwolenników, doprowadza Cezarini do ugody. W jesieni 1443 wyruszył król Władysław na czele armji, liczącej około 40.000, przeciwko Turkom. Kilka świetnych zwycięstw podczas mniejszych utarczek rokowało powodzenie wyprawy, lecz ostra zima zmusiła do przerwania wojny. Z entuzjazmem witano w stolicy Węgier króla wracającego na czele zwycięskiego wojska. Z wielkim zapałem zabrano się do przygotowania dalszej wyprawy. Wszystkie państwa chrześcijańskie słały poselstwa do Władysława III.

witając w nim zbawcę Europy, przyrzekając przysłanie wojska, okrętów i pieniędzy, jeżeli będzie kontynuował wojnę z Turkami.

Sułtan Murad II, zajęty w Azji, nie miał jednak ochoty do wojny i ofiarował tak korzystne warunki ugody, że zarówno Sejm węgierski, jak i król Władysław III je przyjęli.

Polska przyjęła wiadomość o pokoju z Turkami z wielkim zadowoleniem, bo nie widziała potrzeby dalszej wojny z Turcją, gdy niebezpieczeństwo dla zaprzyjaźnionych Węgier minęło, a obecność króla w kraju była pożądana, więc oczekiwano jego powrotu.

Ugodę z Turkami zawarto jednak mimo woli legata papieskiego. Ten zdolny dyplomata zdołał przekonać króla oraz Sejm węgierski, że umowę można zerwać, gdy tego wymaga dobro chrześcijaństwa, i namówił do dalszej wojny. Na nową wyprawę wyruszył Władysław III na czele 15.000 jazdy polskiej i węgierskiej. Według planu, opracowanego w Rzymie, miała armja lądowa udać się w kierunku Galipoli, tam się połączyć z flotą i pod osłoną tejże połączyć się z Grekami, celem rozpoczęcia wspólnego działania.

W październiku 1444 r. dotarła armja Władysława III do Nikopolis, gdzie się przyłączyli do wyprawy Wołosi (mieszkańcy dzisiejszej Rumunji), jedyni sprzymierzeńcy, którzy dotrzymali słowa, bo pozatem nikt z pomocą nie przybył.

Wśród ciągłych utarczek, z których wychodził zwycięsko, doprowadził Władysław III armję pod Warnę, gdzie stanął obozem.

Sułtan Murad natomiast zebrał armję, przeważającą liczebnie, bo w sile 40.000, i podążył pod Warnę.

Dnia 10 listopada przyszło do bitwy. Turcy mają od samego początku przewagę. Prawe skrzydło węgierskie zostało odepchnięte i ratuje się ucieczką przed pogromem. Bohaterski król rzuca się z najbliższym oddziałem z całym impetem na Turków, przelamuje coprawda szyki, lecz zostaje otoczony przez jańczarów i ginie. Ledwo jedna

trzecia armji chrześcijańskiej wróciła z wyprawy. Podczas wyprawy zginął także legat papieski Cezarini.

Gdy żałobna wieść dotarła do Polski, długo nie chciano uwierzyć w śmierć ukochanego monarchy.

Bułgarzy, jako naród, który blisko pięć wieków pozostał pod panowaniem tureckim, uznali przez wzniesienie pomnika-mauzoleum zasługi Króla-Bohatera oraz towarzyszących mu rycerzy węgierskich a szczególnie polskich, bo polscy rycerze zupełnie bezinteresownie i pełni zapału dla świętej sprawy nieśli życie w ofierze.

Uroczystość poświęcenia mauzoleum Władysława Warneńczyka napawa serce każdego Polaka dumą i radością, że bratni naród słowiański uznał zasługi dla cywilizacji i kultury zachodniej przodków naszych.

My Polacy mamy słuszne powody by szczyć się czynami przodków, bo od czasów zamierzchłych do doby dzisiejszej spełnia Polska swe posłannictwo obrońcy ucieszonych, krzewicielki kultury i cywilizacji. Przedewszystkiem była Polska tym wałem ochronnym, wstrzymującym zakusy plemion wojowniczych, zaborczych o wpływach destrukcyjnych. Za Bolesława Chrobrego wstrzymano falę zaborców, którzy pod pretekstem nawracania tępiłi spokojne plemiona Słowian połabskich. Przez cały czas trwania potęgi tatarskiej polscy rycerze wstrzymywali hordy tatarskie. Polska daje przytułek prześladowanym na całym zachodzie Europy żydom, już za panowania Władysława Hermana, a Kazimierz Wielki nadaje im prawa, jakich wówczas nigdzie nie mieli. Gdy militarna potęga turecka zagrażała całej Europie, polscy rycerze wstrzymują zwycięzki pochód walecznej armji tureckiej. W czasie reformacji jedyna Polska zpośród państw Europy dała swoim obywatelom zupełną swobodę wyznaniową i właśnie dzięki rozumnej i tolerancyjnej polityce uniknęła bratobójczych wojen religijnych. Polska przeprowadziła z końcem osiemnastego wieku najrozumniejszą reorganizację szkolnictwa i temsamem była wzorem dla innych państw.

Świetne tradycje naszych przodków godnie podtrzymuje Polska współczesna. Jeszcze jako państwo niezupełnie zorganizowane i zubożałe skutkiem działań wojny

światowej zdołaliśmy pod wodzą Marszałka Józefa Piłsudskiego obronić nie tylko swoje granice, ale cały Zachód z jego kulturą i cywilizacją od przeważającej siły, która zamierzała zburzyć dotychczasowy dorobek kultury i na gruzach rozpocząć budować zupełnie nowy ustrój. Dziś jest Polska głównym filarem pokoju w Europie a obywatelom swoim daje zarówno pod względem politycznym jak i ekonomicznym największe swobody i najliberalniejsze prawa.

Ta świetlana przeszłość nakłada na nas Polaków obowiązek bezustannej i sumiennej pracy dla dobra naszej Rzeczypospolitej, zgodnie z postanowieniem Ustawy Konstytucyjnej, że Państwo Polskie, wskrzeszone walką i ofiarą najlepszych swoich synów, ma być przekazywane w spadku dziejowym z pokolenia na pokolenie, oraz, iż każde pokolenie obowiązane jest wysiłkiem własnym wzmocnić i pogłębić Państwa.

---

## Jak czytać?

1. Nie czytaj pierwszej lepszej książki, jak nie przyjmiesz do swego domu każdego przybłądy.

Zbierz o książce opinię, poradź się. Przejrzyj książkę przed czytaniem i czytaj ją dopiero wtedy, gdy obudzi prawdziwe zainteresowanie.

2. Czytaj tylko książki wartościowe, gdyż życie ludzkie jest zbyt krótkie, aby marnować je na rzeczy marne.

Jeśli w czasie czytania zorientujesz się, że książka nie ma wartości, to odrzuć ją — szkoda czasu. Poświęć pozostały czas innej dobrej książce.

3. Czytaj uważnie, jak słuchasz uważnie rozmowy mądrego dobrego przyjaciela.

Czytanie powierzchowne, ślizganie się wzrokiem po powierzchni strony, aby wyłowić tylko niektóre „ważniejsze“ zdania, uboży twój umysł, przyzwyczajają do powierzchowności i płytkości.

4. Staraj się treść zrozumieć dokładnie i zupełnie, bo tylko wtedy umysł swój pogłębisz.

Niezrozumiałych miejsc nie opuszczaj, ale się w nie wgłębiaj i nad nimi zastanawiaj. Nie wbijaj sobie w pamięć szczegółów, dopóki nie ogarniesz całości.

5. Czytaj krytycznie, rozważaj myśli autora, porównując je ze swojemi, bo nic nie jest bardziej upakarzające, jak patrzeć na świat cudzemi oczami.

Nie bądź względem autora niedowiarkiem, ale żądaj, aby cię przekonał. Jeśli to osiągnie, to dzięki jego bystrzejszym oczom rozszerzysz własne horyzonty.

6. Treść książki staraj się przyswoić, bo książka to pokarm, który należy przetrawić, aby nie był bezwartościowy.

Czytaj więc z ołówkiem w ręku, notuj — a jeśli to książka twoja: zakreślaj i podkreślaj. Ta praca skupi twoją uwagę i zainteresowanie.

7. Po przeczytaniu książki zastanów się nad całością, bo z cegiełek dom powinien powstać.

Przerzuć książkę raz jeszcze, ogarnij całość, zastanów się nad miejscami trudniejszymi, poszukaj głównych myśli autora.

8. Czytaj niewiele książek, ale gruntownie, bo tylko leniwi czytają dużo.

Tylko bezmyślne rozmowy można prowadzić bez końca, ale też pozostaje po nich pustka i niesmak. Rozmowy głębokie i rozumne dają wiele przyjemności i pożytku, ale wymagają od nas pracy. Tak i z książką.

9. W samotności i skupieniu rozważaj treść, nabytą z książek, bo dusza ludzka właśnie w tych chwilach rośnie.

10. Prowadź „dziennik lektury“.

~~~~~  
...„swego nie damy, nietylko całej sukni, ale nawet guzika od niej.“

(Gen. dyw. Rydz-Śmigły.)

## Garść wspomnień

### z pobytu Legionów Polskich na Śląsku Ciesz. w 1914 r.

W roku 1914 zanosilo się na rzeczy straszne. W Petersburgu i w Moskwie wojska rosyjskie ćwiczyły się pośpiesznie, w Berlinie żołnierz niemiecki wypełniał ładownice kulami, a w Wiedniu i Budapeszcie krzykliwymi pochodami witano zapowiedź wojny. Naród Polski widział chwilę stosowną do odzyskania wolności, a wybitni patrijoci rozpoczęli działania, aby skorzystać ze sposobności oraz chwycić za broń.

Rozpoczęto zakładać stowarzyszenia wojskowe „Strzeleckie“ po całym kraju i zagranicą, gdzie tylko byli Polacy. Mianowano zdolniejszych strzelców oficerami, nakazywano odbywać ćwiczenia i przygotowywać się prędko do wojny.

I na Śląsku Cieszyńskim, jako na ziemi prastarej polskiej, rozpoczął się ruch narodowo-wyzwoleniowy zpod jarzma zaborcy, albowiem i w tym zakątku przewidywano wielkie wydarzenia, które miały wstrząsnąć całym światem.

Cieszyn, stary gród książęcy u stóp Beskidów, należy do najstarszych miast w Polsce. Miejscowe podanie przenosi założenie miasta do roku 810, chociaż data ta nie jest na żadnym dokumencie historycznym oparta. Podanie to uwiecznione zostało w językach polskim, łacińskim i niemieckim na studni brackiej, której istnienie stwierdzone zostało już w pierwszej połowie XV wieku. Tekst polski na studni brackiej brzmi: „Roku 810 wiaropodobne założenie miasta Cieszyna przez trzech synów Leszka III, króla polskiego. Trzej bracia, książęta Bolko, Leszko i Cieszko, zeszedli się po długiej wędrówce przy tem źródle i ciesząc

się, zbudowali na pamiątkę miasto, które miano Cieszyn otrzymało.“

W latach przed wybuchem wojny światowej wybitni pracownicy na niwie narodowej na Śląsku Cieszyńskim, jak śp. ks. prałat Londzin, śp. ks. pastor Michejda i inni, a szczególnie w roku 1914, zajęli się wspólnie z śp. dyrektorem Przepilińskim, śp. nauczycielem Łyskiem, nauczycielem Matusiakiem, Zieliną i innymi, przerobieniem Sokola i Harcerstwa na organizację bojową — na Legjony Polskie.

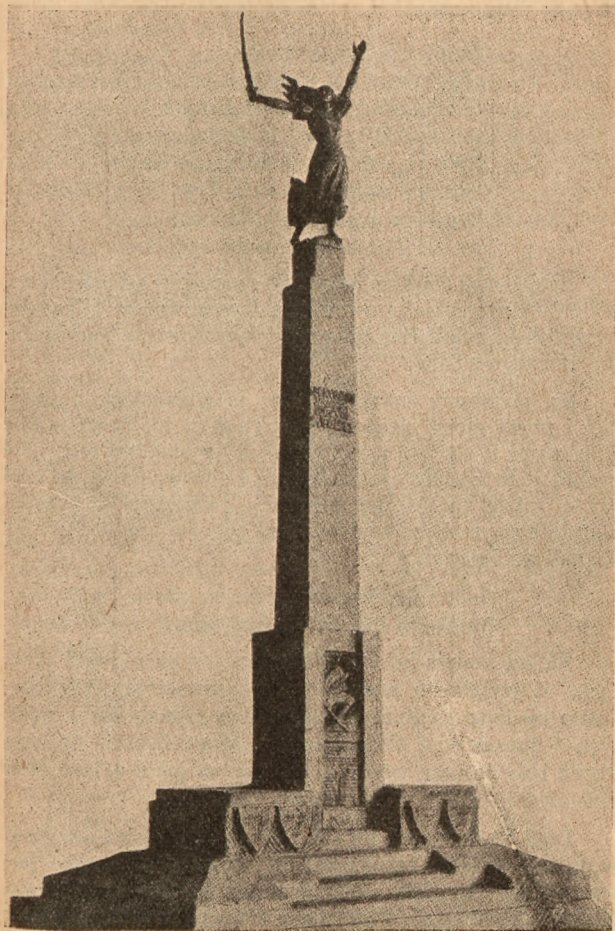
I tak Sokół wraz z drużynami harcerstwa na Śląsku Cieszyńskim przygotowali się gruntownie do rozprawy orężnej.

Z chwilą wybuchu wojny, na rozkaz komendy głównej sokolej i strzeleckiej, zgłosiło się kilkuset chłopaków „Słazaków“ w szeregi legjonu jako pierwsi polscy rycerze Ziemi Cieszyńskiej. Za miejsce zbiorcze wyznaczono „Park Sikory“, leżący obecnie p stronie czechosłowackiej, i tam odbywały się ćwiczenia. Liczne ćwiczenia polowe zakończone zostały walką między legjonem z całego Cieszyńskiego a legjonem żywieckim o górę „Ochodzitą“ w okolicy Istebnej, przyczem dowódcą legjonu śląskiego był Klemens Matusiak, obecny inspektor szkolny w Bielsku, zaś instruktorem jego był śp. Łysek, syn tych gór, na których odbywały się ćwiczenia polskiego wojska.

Po odbyciu ćwiczenia oczekiwano tylko z niecierpliwością dnia odmarszu na pole walki, aż nareszcie dzień ten nadszedł i legjon polski opuścił Ziemię Cieszyńską z przeznaczeniem do Mszanej Dolnej, gdzie wszedł w skład 3-go pułku Legjonów.

Obok dzieci krakowskich, kompanji lwowskiej, królewiaaków i podhałan stanął bataljon śląski, dumnie niosąc swój sztandar w tej pierwszej zbiorowej akcji prastarej polskiej ziemicy. Ów sztandar został do dziś dnia przechowany i znajduje się w posiadaniu I-ej drużyny harcerstwa polskiego na Śląsku w Cieszynie.

Bowiem legjony dopiero rzuciły hojną gromadną dabinę krwi śląskiej na wspólną szalę walki z Rosją, o czem nie zapomniała żywa kronika: piosenka mało znana, więc



*Pomnik Legionistów Polskich w Cieszynie.*

zacytować jej sens warto: We wspólnym dniu krwi i chwały powstał i Śląsk, który

*dotąd wieki był uśpiony,  
obcym był mu wspólny świat.  
Lecz dziś dzieci śle w Legjony,  
śle na bój młodzieży kwiat.  
Dziś na polskiej ziemi wszędzie  
bije ten wolności śpiew:  
Śląsk na wieki polski będzie,  
bo dla Polski przelął krew.*

Bataljonem śląskim dowodzili: najpierw porucznik śp. Hajduk, a następnie porucznik śp. Łysek, zaś śp. Hieronim Przepiliński pełnił rolę oficera prowiantowego, powszechnie zwanego „Tatą“.

Śp. porucznik Łysek, syn gór istebniańskich, nauczyciel i poeta ziemi cieszyńskiej, zginął w ataku na „Górę Polską“ na Wołyniu i tam pogrzebany został, zaś w r. 1929 zwłoki jego zostały ekshumowane i sprowadzone do Cieszyna, gdzie na starym cmentarzu ewangelickim manifestacyjnie pogrzebane zostały. Nad otwartą mogiłą koledzy żegnali go śpiewem:

*Śpij, żołnierzu, w ciemnym grobie,  
Niech się Polska przyśni tobie.*

Wojna szalała już od kilku miesięcy na różnych frontach. Z wyjątkiem dwóch dzielnic dzisiejszej Polski — wszystkie inne dzielnice poddostatkiem zaznały już w ciągu tych 4 miesięcy jej okrucieństwa i straszliwości. Oszczędzone były jeszcze wtedy przez nią na jakie 4 lata dwie dzielnice, tj. zabór pruski i Śląsk Cieszyński.

Dnia 11 listopada 1914 r. zjechały na Śląsk Cieszyński w podgórskie jego okolice zdziesiątkowane kompanje Pierwszej Brygady. Jabłonków i okoliczne wioski: Nawsie, Gródek, Bystrzyca, Wędrynia i Nydek (okolice rdzennie polskie a dziś pod zaborem czeskim), były przez okres 7 tygodni miejscem odpoczynku strudzonych w bojach Legjonów Polskich.

Tam miały one wytchnąć i nabrać nowych sił, uzupełnić świeżym zaciągiem swoje szeregi i znów ruszyć w pole na dalszy bój o Wolność.

Dla Ziemi Cieszyńskiej, dla jej mieszkańców, ów pobyt legionistów miał niezwykle doniosłe znaczenie. Przez pobyt ten już nietylko u kilku pionierów ruchu narodowego, ale u całych rzesz prostego wieśniaczo-robotniczego ludu odżyło to zrozumienie, że oni, Ślązacy, a ci polscy żołnierze, to krew jednego narodu.

Dziś temu już lat dwadzieścia, w ciągu których przeszło nad nami tyle różnych wydarzeń.

Komenda Legionów była podówczas w Jabłonkowie, gdzie przebywał Komendant ich, podówczas Brygadjer, śp. Józef Piłsudski. Mieszkał tam w domu, na którym w lipcu 1934 roku staraniem Konsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Morawskiej Ostrawie uroczyście wmurowana została tablica pamiątkowa.

Obywatele Jabłonkowa i okolicznych wiosek przypominają sobie i głoszą swej młodzieży, że owe wioski były też terenem, na którym Wódz Narodu Polskiego był czynny w służbie Wodza swoich Legionów, które wiódł w bój dla odzyskania Niepodległości Ojczyzny. Ale niestety zrządzenie losu było inne niż ojców marzenia i sny. Dziś wszystkie te wioski, które niegdyś gościły na początku wojny ludów Legjony Polskie i ich Wodza, zostały nadal pod zaborem.

---

Państwo Polskie jest wspólnem dobrem wszystkich obywateli.

(Art. 1, pkt. 1 Ust. Konstytucyjnej.)

## Krótką historja zawodów o puchar im. Gordon-Bennett'a.

W roku 1936 Aeroklub Rzeczypospolitej Polskiej poraz trzeci organizuje w Warszawie Międzynarodowe Zawody Balonów Wolnych o nagrodę im. Gordon-Bennett'a w konsekwencji trzeciego zwycięstwa naszych pilotów w poprzednich zawodach. Oczywiście Polska musi ufundować nową nagrodę im. Gordon-Bennett'a w miejsce zdobytej na własność w 1935 r. nagrody, ufundowanej ostatnio przez Amerykę. Jest rzeczą ciekawą zapoznać się z tą jedyną w swoim rodzaju konkurencją międzynarodową.

Historja tych zawodów datuje się jeszcze z przed wojny światowej, kiedy właściciel „New York Herald'a“, Gordon Bennett, zarazem wielki protektor sportu, a powstającego lotnictwa w szczególności, ufundował 9-go listopada 1905 roku nagrodę dla balonów, wartości 50.000 franków, o którą co roku odtąd miały odbywać się zawody. Nagroda ta miała być przyznawana za najlepszy wyczyn w przeleceniu wolnym balonem o pojemności nie większej niż 2.200 m<sup>3</sup> gazu, najdalszej odległości od miejsca startu do miejsca lądowania w linii prostej. Odległość zależną jest oczywiście od kierunków i siły wiatru, który balon niesie z sobą. Dlatego też pilot musi tak manewrować balonem, aby wykorzystał najdogodniejsze dla siebie wiatry, różne na różnych wysokościach. Nagroda honorowa przemyślana była jako przechodnia i ostateczne zdobycie jej uwarunkowane zostało uzyskaniem zwycięstwa trzy razy z rzędu przez ten sam kraj.

Pierwsze zawody odbyły się we Francji w 1906 roku. Stanęło do nich aż 16 balonów. Start nastąpił z ogrodu

Tuilleries w Paryżu w obecności niebywalej liczby widzów, bo aż 200.000, co świadczy, jak wielkie było wówczas zainteresowanie temi zawodami. Najdalej zaleciał pilot amerykański Lahm, który po 22 godzinach lotu osiadł w Scarborough, koło Hull, w Anglii, w odległości 647 km od Paryża.

Cały czas aż do 1914 roku, t. j. do wybuchu wojny światowej, zawody cieszyły się dużym zainteresowaniem całego świata. Wojna światowa spowodowała 6-letnią przerwę w zawodach i dopiero w 1920 roku zostają wznowione i trwają nieprzerwanie do ostatnich, 23-ch z rzędu.

Wyniki zawodów przedstawiają się dotychczas następująco: (zob. tabelkę na str. 60)

Jak więc wynika z powyższego zestawienia, właściwa nagroda ufundowana przez Gordon-Bennett'a została zdobyta na własność w 1924 roku przez Belgów. Wówczas Aeroklub Belgów ufundował w miejsce zdobytej nową nagrodę, którą następnie zdobyli na własność w 1928 roku Amerykanie. Z kolei ufundował nagrodę słynny Henry Ford, którą znowu zdobyli na własność Amerykanie w roku 1932. Oczywiście znów została przez Amerykanów ufundowana nowa nagroda, a mianowicie ta, którą ostatnio zdobyli Polacy na własność.

Barwy polskie po raz pierwszy były reprezentowane w 1932 roku na zawodach w Bazylei. Wówczas drużyna polska zajęła 4-te i 6-te miejsce. Ale już w następnym roku polscy piloci kpt. F. Hynek i por. Z. Burzyński zajęli pierwsze miejsce i zdobyli nagrodę im. Gordon-Bennett'a poraz pierwszy dla Polski. W roku 1934 na zawodach w Warszawie kpt. F. Hynek i por. W. Pomaski zdobyli nagrodę im. Gordon-Bennett'a poraz drugi dla Polski, i wreszcie w roku 1935 nagroda przeszła na własność Aeroklubu Polskiego dzięki zwycięstwu kpt. Zbigniewa Burzyńskiego i por. Władysława Wysockiego.

Jeszcze nie wiemy, kto zdobędzie w roku 1936 nagrodę im. Gordon-Bennett'a, ufundowaną przez Polskę, ale dotychczasowe wyniki pozwalają nam z wielką wiarą spoglądać w przyszłość naszego sportu balonowego.

L. p.	Rok	Miejsce startu	Zwycięzcy	Kraj	Zdobyta odległość w km	Czas lotu	
						g.	m.
1	1906	Paryż	Lalm-Hersey	Stany Zjednocz.	647,098	22	05
2	1907	St. Louis	Erbsloh-Clayton	Niemcy	1403,554	40	—
3	1908	Berlin	Schaeck-Messner	Szwajcaria	1212,000	72	25
4	1909	Zürich	Mix-Roussel	Stany Zjednocz.	1121,110	35	07
5	1910	St. Louis	Hawley-Post	Stany Zjednocz.	1887,600	44	25
6	1911	Kansas City	Gericke-Dunker	Niemcy	758,839	12	28
7	1912	Stuttgart	Bienaimé-Rumpelmayer	Francja	2191,000	46	—
8	1913	Paryż	Upson-Preston	Stany Zjednocz.	618,000	43	10
9	1920	Birmingham	Demuyter-Labrousse	Belgia	1769,000	41	—
10	1921	Bruksela	Armbruster-Ansermier	Szwajcaria	766,000	27	24
11	1922	Genewa	Demuyter-Veenstra	Belgia	1372,000	25	49
12	1923	Bruksela	Demuyter-Coeckelbergh	Belgia	1155,000	21	—
13	1924	Bruksela	Demuyter-Coeckelbergh	Belgia	714,000	43	16
14	1925	Bruksela	Veenstra-Ouersin	Belgia	1345,000	47	30
15	1926	Antwerpja	van Orman-Morton	Stany Zjednocz.	861,000	16	37
16	1927	Detroit	Hill-Schlosser	Stany Zjednocz.	1198,900	—	—
17	1928	Detroit	Kepler-Earickson	Stany Zjednocz.	740,300	43	—
18	1929	St. Louis	van Orman-Mac Chracken	Stany Zjednocz.	548,940	—	—
19	1930	Cleveland	van Orman-Mac Chracken	Stany Zjednocz.	873,000	—	—
20	1932	Bazylea	Setle	Stany Zjednocz.	1556,000	—	—
21	1933	Chicago	Hynek-Burzyński	Polska	1361,000	39	32
22	1934	Warszawa	Hynek-Pomaski	Polska	1335,000	44	48
23	1935	Warszawa	Burzyński-Wysocki	Polska	1650,000	57	54

## Trzecie zwycięstwo aeronautyki polskiej.

W dniu 15 września 1935 roku na lotnisku Mokotowskim w Warszawie w obecności Pana Prezydenta R. P., członków Rządu, generalicji i dyplomacji, oraz olbrzymich tłumów widzów odbył się bardzo uroczyste start do Międzynarodowych Zawodów Balonów Wolnych o nagrodę im. Gordon-Bennett'a. Szczegóły tej uroczystości zostały podane przez radio i prasę krajową i zagraniczną. Do zawodów stanęło: 3 balony polskie, 3 niemieckie, 2 belgijskie, 1 amerykański, 2 francuskie, 1 holenderski (balon „Toruń“, wypożyczony Holendrom przez Aeroklub Warszawski), 1 szwajcarski; razem 13 balonów i 26 członków załóg, reprezentujących swoje aerokluby narodowe.

Nagrodę im. Gordon-Bennett'a zdobyli Polacy na balonie „Polonja II“. Załogę tego balonu stanowili kpt. Zbigniew Burzyński i por. Władysław Wysocki. „Polonja II“ przebyła drogę z Warszawy na wschód (Rosja), wynoszącą w prostej linii 1.650 km w czasie 57 godzin 54 min.

Zgodnie ze statutem zawodów nagroda zdobyta przez zwycięską załogę przechodzi na własność Aeroklubu Rzeczypospolitej Polskiej, albowiem jest to kolejne trzecie zwycięstwo odniesione przez Polaków.

Drugie miejsce zdobyli również Polacy na balonie „Warszawa II“, i to kpt. Janusz i por. Wawrzczak. Balon ten przeleciał 1.567 km.

Wreszcie poprzedni dwukrotny zwycięzca, kpt. Hynek, i por. Pomaski zdobyli na „Kościszce“ 5-te miejsce, osiągnąjąc odległość 1.275 km.

Wyczyn kpt. Burzyńskiego pobił poprzednie rekordy w odległości lotów o 100 km i w czasie lotu o 6 godzin 54 min.

Zwycięstwa nasze odnoszone w tych zawodach są wybitnym sukcesem Polski. Oprócz czynnika moralnego i propagandowego dają one pełne pojęcie o wartości naszej aeronautyki. Doskonale wyszkolenie personelu latającego, jego charakter i silna wola zwycięstwa oraz pierwszorzędna jakość sprzętu wytworzonego w naszej Wojskowej Wytwórni Balonowej w Jabłonie są temi czynnikami, które decydowały o zwycięstwie. Drużyna polska zwyciężając poraz trzeci wykazała, że stać ją nietylko na sporadyczne, lecz i na daleko trudniejsze: stałe zwycięstwo.

#### Wyniki Międzynarodowych Zawodów Balonów Wolnych o nagrodę im. Gordon-Bennett'a w 1935 roku.

L. p.	Nazwa Balonu	Odległość w klm	Czas godzin
1	Polonia II . . . . .	1650,466	57,54
2	Warszawa II . . . . .	1567,131	46,52
3	Belgica . . . . .	1455,500	47,44
4	Erich Deku . . . . .	1373,500	43,58
5	Kościuszko . . . . .	1307,—	48,01
6	Toruń . . . . .	1017,804	40,10
7	Maurice Mallet . . . . .	758,049	25,11
8	Lorraine . . . . .	731,290	28,21
9	Bruxelles . . . . .	672,802	23,32
10	Zürich III . . . . .	582,776	27,37
11	Alfred Hildebrand . . . . .	570,607	22,10
12	Deutschland . . . . .	550,474	19,52
13	U. S. Navy . . . . .	534,928	15,57

~~~~~

Obywatele winni są Państwu wierność oraz rzetelne spełnianie nakładanych przez nie obowiązków.

(Art. 6 Ust. Konstytucyjnej.)

## Biblioteka domowa.

Niema większej rozkoszy nad dobrą książkę.

Zacisznie, wygodnie urządzonego pokój, owo „home“ angielskie, łagodne światło lampy, stół, przed nim fotel — i człowiek zapomina tak łatwo o tem, iż za oknami wiatr huczy, że lepki śnieg sypie gęstymi płatami, a nędza ludzka skowyczy po zaułkach nieustającą nigdy skargą na zimno i głód.

W mieście czy na wsi w długie polskie wieczory jesienne i zimowe jakże miło jest z książką w ręku przynosić się pod jasny, bezchmurny błękit nieba włoskiego, nad szafirowe lustra jezior, nad rozkołysane i srebrnymi bryzgami walące o skalisty brzeg wody oceanu, pod szerokie, rozłożyste liście palm egzotycznych, w dalekie, obce kraje „wschodzącego słońca“, gdzie gałąź kwitnącej wiśni nęci nas swoim urokiem, a cudna legenda opowiada o bohaterach, pełnych chwały bojach samurajów za wielkość malej ojczyzny.

Niema równego książce czarodzieja na świecie!

Za jej pośrednictwem, nie wychodząc za próg domu własnego, możemy osiąść obywatelstwo na lądach najdalszych i objąć okiem całą kulę ziemską.

Za jej pośrednictwem czujemy się współwłaścicielami wszystkiego co piękne, współtwórcami wszystkich wielkich czynów, dokonanych w przeszłości przez genjuszów i bohaterów, bo z nimi razem tęsknimy, walczymy, zwyciężamy lub, odepchnięci od upragnionego celu, po trzykroć nanowo rozpoczynamy szturm do zamku, na którego szczytowej wieży powiewa chorągiew naszego ideału.

Książka rozszerza nasz horyzont umysłowy. Nie patrzymy już — po zawarciu z nią znajomości — na świat

przez wąską szparę naszego tylko życia, ale ogarniamy rozległe przestrzenie, które bystrzejsze od naszych oczu zdobyły dla siebie i dla nas.

Dzięki książce nie potrzebujemy życia rozpoczynać na nowo i mozolnie wydzierać przyrodzie i historii każdą ich prawdę, ale przychodzimy, jak wybrańcy losu, do gotowego, zasiadamy do stołu, obficie zastawionego, i możemy z niego brać ile chcemy, wedle własnego smaku i wedle własnych upodobań.

Nie da się już jednak dzisiaj obronić dawnego twierdzenia, że „nawet z najgorszej książki można się czegoś dowiedzieć i czegoś nauczyć“. Za dużo bowiem jest książek na świecie, a wśród nich za dużo książek takich, z których ani kropli pożywnego soku wyssać nie można. Te „książki dla nikogo“, innej bowiem nazwy nadać im nie można, stanowią tragicznie poważny odsetek w sumie wszystkich, w czambuł wziętych książek, wydanych w danym okresie czasu.

Natomiast są książki, które stoją, jak słupy wytyczne, przy drodze, przebytej dotychczas przez ludzkość. Książki te przeczytać trzeba, bez nich bowiem niepodobna zdobyć rzetelnej kultury umysłowej i artystycznej. Na nich wspiera się ona, jak na węglach. One stanowią przyciesie gmachu, który wznosi się nieustannie coraz wyżej i do którego każde pokolenie dodaje swoją własną nadbudowę w nadziei, że przyjdzie kiedyś chwila zawieszenia zwycięskiego wieńca ciesielskiego na wiązaniu szczytowem.

Te książki są dla wszystkich i udostępnienie ich sobie i szerokiemu ogółowi czytelników powinno być naszym szczytnym zadaniem.

Wybór, dokonywany wedle określonego ciężaru gatunkowego każdej gałęzi piśmiennictwa, z którą pragniemy obcować bliżej, jest tedy nieodzowny i odgrywa rolę naczelną w formowaniu biblioteki domowej.

Włączone do niej książki muszą mieć wartość nieprzemijającą, trwałą, aby mogły nam wystarczyć na rozmaite chwile życia, odpowiedzieć rozmaitym naszym usposobieniom, zaspokoić rozmaite nasze tęsknoty.

Muszą to być nadewszystko książki takie, do których wraca się chętnie, jak wraca się po wielekroć do Pisma Świętego, gdzie tkwi niewyczerpana nigdy Mądrość Ewangelji, jak wraca się do arcydzieł na miarę „Iljady“ i „Odyssei“, „Pana Tadeusza“ i „Fausta“, o których śmieszną rzeczą byłoby powiedzieć, że się je przeczytało raz jeden i odłożyło na bok, jak odkłada się zeszyt czasopisma z ubiegłego tygodnia.

Książek takich niema nadmiaru i dlatego bez wielkiego trudu i bez wielkich kosztów mogą one być zgromadzone w każdej bibliotece domowej.

Obok tych książek w bibliotece domowej znaleźć musi uwzględnienie ta przedewszystkiem dziedzina nauki czy sztuki, którą interesujemy się szczególnie, czyniąc wybór, zgodny z upodobaniami naszego umysłu.

Składać się tedy powinna biblioteka domowa z trzech zasadniczych grup książek.

Do pierwszej należą arcydzieła literatury narodowej i powszechnej, jako te słupy, na których wspiera się cała budowa dorobku duchowego ludzkości i bez których dobrego poznania nie może być mowy o istotnej kulturze umysłowej.

Do drugiej należą książki specjalne, które zkolei należy rozbić na dwa pododdziały. W jednym znajdują się podręczniki naukowe z zakresu t. zw. nauk powszechnych, których elementy wchodzi w skład wykształcenia każdego człowieka, niezależnie od jego zajęcia specjalnego, a więc historia kraju, jego język i literatura, geografia i jej nauki pomocnicze, treściwe wykłady z zakresu stanu obecnego fizyki, chemji, astronomji, antropologji, psychologji itd., wreszcie słowniki i encyklopedje. Do działu drugiego wejdą natomiast już książki specjalne; inne, oczywiście będą one w bibliotece domowej lekarza, inne w bibliotekach prawników, nauczycieli, policjantów itd.

Trzecią grupę stanowią wreszcie wydawnictwa o charakterze artystycznym, należące bądź bezpośrednio do działu sztuk plastycznych, bądź przez zewnętrzną swoją postać podniesione do kategorii druków pięknych i rzadkich.

Osobny dział każdej biblioteki domowej, o ile ma ona charakter biblioteki rodzinnej, stanowią książki dla dzieci i młodzieży.

Ten właśnie dział literatury powinien być wyłącznie rodzimy, wyłącznie swojski. Nadewszystko zaś niech książka ta związana będzie bezpośrednio z rzeczywistością polską, niech będzie oparta o nią, jako o najwyższą prawdę, aby rozkwitał w naszej młodzieży kwiat bohater-skiej legendy o naszym rycerskim „wczoraj“, ale niech jednocześnie dzwoni w nich także nuta twardej pieśni dzisiejszej o pługu i młocie, z których pomocą rolnik i robotnik tworzą powszedni dzień polski, torując drogę pomyślniejszemu jutru narodowemu.

Jestem przekonany, że poruszony przezemnie temat zainteresuje nie tylko tych funkcjonariuszów, którzy już posiadają biblioteki domowe, ale będzie dla wszystkich potwierdzeniem potrzeby posiadania takiej biblioteki, a przede wszystkim niejednemu z naszych czytelników wskaże prawdziwą i jedyną tylko drogę, prowadzącą do podniesienia swego umysłu kulturalnego.

---

Milczenie skarb wszelkiej polityki; milcząc nie urazisz, milcząc zdobędziesz, milczący wyrozumiesz, milcząc dokażesz.  
(A. Fredro.)

# Rozstrzygające bitwy.

## Przed Narodzeniem Chrystusa.

- 490. Maraton: Grecy — Persowie.
- 480. Salamina: Grecy — Persowie.
- 338. Cheroneja: Macedończycy — Grecy.
- 334. Granik: Macedończycy — Persowie.
- 202. Zama: Rzymianie — Punijczycy.
- 102. Aquae Sextiae: Rzymianie — Germanowie.
- 58. Bibracte: Rzymianie — Helweci.

## Po Narodzeniu Chrystusa.

- 9. Las Teutoburski: Germanowie — Rzymianie.
- 451. Równina Katalońska: Wizygoci — Hunnowie.
- 732. Poitiers: Frankowie — Arabowie.
- 955. Lechfeld: Niemcy — Węgrzy.
- 1066. Hastings: Normannowie — Aglosasi.
- 1410. Grunwald: Polacy — Krzyżacy.
- 1429. Orlean: Francuzi — Anglicy.
- 1453. Konstantynopol: Turcy — Wsch. Rz. p.
- 1588. Na morzu: Anglja i Niderlandy — Hiszpanja.
- 1631. Lipsk: Szwedzi — Austrjacy.
- 1632. Lützen: Szwedzi — Austrjacy.
- 1675. Fehrbelin: Brandenburczycy — Szwedzi.
- 1683. Wiedeń: Polacy i Niemcy — Turcy.
- 1704. Höchstädt: Austrjacy — Francuzi i Bawarczycy.
- 1709. Połtawa: Rosjanie — Szwedzi.
- 1757. Rossbach: Prusacy — Francuzi.
- 1794. Maciejowice: Rosjanie — Polacy.
- 1805. Trafalgar: Anglicy — Francuzi i Hiszpanie.
- 1815. Waterloo: Prusacy i Anglicy — Francuzi.
- 1866. Sadowa: Prusacy — Austrjacy.
- 1870. Sedan: Niemcy — Francuzi.
- 1877. Szpika: Rosjanie — Turcy.
- 1905. Port Artura: Japończycy — Rosjanie.
- 1918. Marna: Francuzi — Niemcy.
- 1920. Warszawa: Polacy — Bolszewicy.

## Abisynja.

Zatarg włosko-abisyński, który wybuchł w roku 1935 na tle włoskiej ekspansji kolonialnej, wywołał duże zainteresowanie całego świata.

Sytuacja polityczna i gospodarcza Italji oraz cele, jakie przyświecają jej wodzowi, Mussoliniemu, w wojnie przeciw Abisynji, są na ogół znane; nie wymaga również specjalnego rozważania gra polityczna, jaka w związku z zatargiem włosko-abisyńskim toczy się na arenie Ligi Narodów i poza jej kulisami, natomiast dosyć trudną jest orientacja odnośnie do przeciwnika Italji — Abisynji. Szczególnie u nas w Polsce, gdzie zagadnienia kolonialne są dopiero w sferze rozważań na dalszą przyszłość, zainteresowania przeciętnego czytelnika nie sięgały daleko, o ile chodzi o afrykańskie tereny kolonizacyjne.

Poza dorywczymi wiadomościami, jakie przynosi prasa codzienna o Abisynji, brak jest na ogół źródeł, z których czytelnik, śledzący z zainteresowaniem przebieg działań operacyjnych na terenie północno-wschodniej Afryki, mógłby zaczerpnąć nieco zasadniczych wiadomości o tem ciekawem państwie afrykańskim, po którego posiadanie sięga zbrojną ręką Italja.

Pragnąc ułatwić czytelnikom „Kalendarzyka policyjnego“ orientację, przytoczę w niniejszym artykule ogólne wiadomości o Abisynji w takim zakresie, jaki pozwoli spojrzeć krytycznie na istotę zatargu włosko-abisyńskiego i przebieg działań wojennych.

Wiadomości poniżej podane są wyciągiem z wydawnictwa p. t. „Abisynja“ — wydawnictwo Biblioteki Służby Geograficznej, autorzy: S. Korczakowski i O. Woydyno (1933).

## Polożenie geograficzne.

Abisynja, której właściwa nazwa, używana przez mieszkańców tego kraju, brzmi „Etiopja“, jest krainą górską północno-wschodniej Afryki, rozlegającą się w postaci prostokątnego trójkąta między wybrzeżem Morza Czerwonego a dorzeczem Nilu. (33°—48° na wschód od Greenwich oraz 40—14° 30' szerokości północnej.)

Na północy i północnym wschodzie graniczy Abisynja z włoską kolonią „Erytreja“, która wrzyna się między Abisynję i Morze Czerwone wąskim pasem (miejscami około 40 km). Dalej na południe graniczy Abisynja z Somalją francuską i angielską, na południowym wschodzie z Somalją włoską, a na południu z obszarami kolonialnymi Kenja. Na południowym zachodzie graniczy Abisynja z Ugandą, zaś na zachodzie z Sudanem egipsko-angielskim.

Jako kraj górzysty przedstawia Abisynja w przeważnej swej części płaskowzgórze, znane pod nazwą Wyżyny Abisyńskiej. Wysokości ponad 2000 m zajmują większą część wyżyny. Wnętrze kraju rozczłonkowały doliny rzeczne Abbai-Atbara i zapadłości tektoniczne (basen jeziora Tsana) na szereg prowincyj przyrodzonych, który odpowiada podziałowi politycznemu.

Abisynja dzieli się zasadniczo na dwie zupełnie różniące się części, rozgraniczone pasmem gór, ciągnącym się równolegle do Morza Czerwonego.

Pierwsza — północna część, stanowiąca w ścisłym słowa znaczeniu Abisynję, obejmuje krainy Tigré na północy, Amharę w środku, Szoa na południu. Druga część obejmuje krainy: Kaffa, Dżima, Ozar, Godżam i stanowi przejście do wyżyny Afryki wschodnio-równikowej.

Właściwie możnaby nazwać pierwszą część — Abisynją Górną, drugą — Abisynją Dolną, ale podział ten, aczkolwiek doskonale oznaczony przez samą przyrodę, nie jest przyjęty.

Ziemia, rozciągająca się w kierunku Czerwonego Morza, nazywa się Dankali. Północna część Dankali nosi nazwę Samhary lub Samaary.

Dwie główne prowincje Abisynji Górnej, to ziemia rozciągająca się od pasma gór Takaze, zwana Tigré, oraz

połąć rozpoczynająca się od rzeki Takaze do krainy Galla, zwana Amharą.

Tigré, rozpościerający się na brzegach Mareb i Takaze, posiada największe znaczenie pod względem rozległości i bogactwa. Graniczy poprzez Erytreję z Bahar Negusem (Królem morza) od północy i północno-wschodu, od zachodu zaś z rzeką Takaze.

Po przejściu Takaze dociera się do prowincji Amhary i obwodu Simen, krainy pokrytej skalistymi górami, ciągnącymi się od południowej części Tigré aż do Qualdubba, obwodu stanowiącego nizinę rozpalonych piasków i granicę Abisynji Górnej.

Z południowo-zachodnią częścią Tigré łączy się prowincja Begemeder, odgraniczona od Amhary rzeką Angareb, a na zachód Nilem. Amhara jest otoczona z trzech stron rzekami: Barel-Salaam od północy, Nilem od zachodu, Baseilo od południa.

Na południe od Amhary rozciąga się kraj Godzam. Obejmuje on rozległe i wspaniałe pastwiska, przez które przepływa Nil z wielkim jeziorem Dembea (Tana lub Tsana). W północnej części tego kraju leży Damot, dalej na południu znajduje się prowincja Quara, granicząca z Szangallą, i Narea, oraz Czelga, pokryta olbrzymimi lasami i zaludniona przez mahometan.

Abisynja jest wyżyną, której najwyższe szczyty Ras-Daszan i Abba-Fared sięgają prawie wysokości Mont-Blanc. Środkowe zagłębienie wyżyny zajmuje jezioro Tsana (1755 m n. p. m.).

Główny łańcuch górski, dzielący wody oceanu Indyjskiego od Atlantyku i morza Śródziemnego, ciągnie się z północno-wschodu ku południowej części kraju.

Charakterystyczną cechą kraju są liczne jary dolinne, wcinające się w wyżynę. Doliny te o stromych ścianach, dochodzących często do wysokości 1500 m, posiadają roślinność podzwrotnikową.

Rzeki, płynące wzdłuż dolin, mają silny spadek i odznaczają się wielką ilością progów i wodospadów. Wyżyna abisyńska — to pas klimatyczny, najbardziej sprzyjający osiedleniu ze względu na umiarkowaną temperaturę i naj-

większą roczną ilość opadów w porach deszczowych. Dlatego też widzimy tu wielkie połacie urodzajnych pól i ludność wyżyny zajmuje się przeważnie rolnictwem.

Krainy Guragé, Godżam, Begemeder jednak, zajęte przez wysokie góry, są niedostępne i dzikie.

Wyżyna Abisyńska spada na wschód stromą, 300 m wysoką ścianą, poprzerywaną gdziegdzie trudno dostępnymi schodowatymi wyłomami ku niskiemu, piaszczystemu i pustynnemu wybrzeżu Samhary, w której piaskach giną spływające z wyżyn potoki.

Najniższy pas wybrzeża, wykazując duże depresje, rozszerza się coraz bardziej ku południowi, w miarę jak krawędź wyżyny oddala się od morza w kierunku południowo-zachodnim.

Na zachód wyżyna pochyla się zwolna za rzekami systemu Nilu (Abbai z jeziorem Tsana) ku stepowym równinom Sennaaru. Płynące wody poprzecinały tę wyżynę głębokimi dolinami na oddzielne jakby twierdze, piętrzące się tarasowato jedna nad drugą. Abisyńczycy twierdzą, że Bóg, zażegnując chaos na ziemi, zapomniał o Abisynji. Skały górskie są podobne do piramid, stożków, graniastosłupów i wyglądają jak wieże kościołów czy katedr gotyckich. Na płaskich szczytach tych skał, zwanych „amba“, wznoszą się osady, klasztory i warownie (Debra-Tabor, Magdala), do których można się dostać jedynie przy pomocy sznura, drabiny, lub wyrąbanych w skale schodów.

Dziko-malownicza górską przyrodą Abisynji zjednała jej nazwę „afrykańskiej Szwajcarii“, chociaż szczyty jej nie błyszczą w promieniach słońca srebrną szatą wiecznych śniegów. Kraj ten posiada malownicze górskie jeziora, dawniejsze kratery wygasłych wulkanów. Niektóre z nich, zwłaszcza wulkany Edd i Ortoale, znajdujące się w pobliżu wybrzeża morskiego, były czynne jeszcze w XIX wieku.

Podstawę wyżyny tworzą granity, gnejsy i łupki krystaliczne. Na nich spoczywa żelazisty piaskowiec, przez który przebiły się w wielu miejscach źródła gorące, skały wybuchowe, szczególnie bazalt, tworzący podobnie jak w Dekanie rozległe pokrywy i dzielący się na prawidłowe graniastosłupy.

W górach na różnych kondygnacjach kraju znajdują się osady ludzkie. Osada Gondar np. znajduje się na wysokości 2270 m, Adua na 1896 m nad p. m.

Abisyńczycy nazywają lesistą ziemię bawełny a zarazem febry, rozsiadłą u stóp wyżyny i w głębokich jej dolinach — Kuolla (Quolla), krainą umiarkowaną.

Ziemia, położona w pasie umiarkowanym, zwana jest Woina-Dega. Rozsiadły się tu osady, tonące w zieleni ogrodów, tu również ścielą się kobierce przepysznych łąk.

Ziemia alpejskich szczytów, gdzie panują nawet mrozy, zwie się Dega.

Na Dega, czasem i na Woina-Dega padają grady i śniegi.

Topograficznie odróżnia się w Abisynji wzgórza wschodniego krańca abisyńskich skał od skał zachodnich i od górzystych grup wewnętrznego kraju, a ponadto południowe górzyste ziemie Kalfy — od wschodnich Szoa, zachodnich Amhara i północnej Tigré.

Wysokie szczyty gór mają poziom jednakowy, utrzymujący się na wysokości między 3000 a 4000 m, są jednak i szczyty, sięgające ponad 4000 m, jak np. w Tigré w pobliżu Takaze, gdzie Ras-Daszan sięga przeszło 4620 m. Niewiele niższa jest położona dalej na zachód góra Buahit, sięgająca 4529 m.

Deszcze i wzbierające wskutek nich potoki wyrządzają straszliwe spustoszenia, podmywając skały, splókując ziemię, znosząc lasy. Wszystko stacza się w szumiącą spienioną otchłań wód. Masy mułu, unoszone przez wzburzone potoki, zamieniają żyzne pastwiska i urodzajną glebę na pustkowie. Wylewy przerywają komunikację na całe tygodnie, nieraz na miesiące. To zniszczenie w jednym miejscu jest dobrodziejstwem dla drugiego, ze skał Abisynji bowiem, rozkruszonych i uniesionych przez potoki, powstał żyzny Egipt, zwany darem rzeki. W czasie suchej pory roku mniejsze rzeki wysychają, wysycha nawet dopływ Nilu — Takaze, rozpadając się na cały łańcuch kałuż i błot.

Na północy leży kraj Amhara ze stolicą Gondar. Z większych miast jest tu poza tem Debra Tabor i Mag-

dała. Najpiękniejsza prowincja Amhary to Godzam, otaczający źródła Niebieskiego Nilu.

Kraj Tigré, rozpościerający się na brzegach Mareb i Takaze, ma za stolicę Aduę. Najślawniejszym miastem tego kraju jest Aksum, jedna ze starodawnych stolic Abisynji, mająca piękne i ciekawe ruiny.

Na południe od Amhary i Tigré leży Szoa, kraj żyzny i dobrze zagospodarowany. Znaczniejsze miasta tego kraju to Angolala i Ankober. Tutaj na wysokości 2500 m nad p. m. wśród gajów eukaliptusowych leży Adis Abeba, stolica nowoczesna Abisynji.

Scisłych danych co do liczby ludności, zamieszkującej Abisynję, nie posiadamy. Wszystkie podawane cyfry można przyjąć tylko z wielką rezerwą, wszelako najprawdopodobniejsze jest zestawienie, dokonane przez władze rządu abisyńskiego w roku 1932, według których zamieszkuje w Abisynji ogółem 12 milionów ludności, z czego na Abisynję właściwą przypada 5 milionów, na krainę Galla 6 milionów, na Falaszów 1 milion.

W sąsiedniej Erytrei zamieszkuje 400.000 mieszkańców. We francuskiej Somalji 65.000. W brytyjskiej Somalji 350.000, we włoskiej Somalji 650.000.

Mapy Abisynji, wykonane przeważnie przez geografów angielskich, są bardzo nieściśle i nie można na nich wogóle polegać wobec poprzekręcanych nazw miejscowości, rzek i gór. Stosunkowo najlepsze są jeszcze mapy, sporządzone przez geografów niemieckich i włoskich.

### **Powierzchnia.**

Pod względem ukształtowania odznacza się Abisynja jednostajnością i nieprzystępnością. Panującą formą są tu płytowe wyżyny. Płyty wyżynne opadają tarasami ku Czerwonemu Morzu, pozostawiając najczęściej tylko niski, niezdrowy pas niżu nadbrzeżnego. Wschodnią część Abisynji zajmują podłużne rowy, ciągnące się południkowo. Wzdłuż rowów tych wylały lawy i powstały stożki wulkaniczne. Wskutek poziomej budowy właściwej Abisynji rzeki jej dosięgają ujścia dopiero po zatoczeniu wielkich luków i po wytworzeniu na krawędziach wyżyn szeregu wodospadów.

Najważniejsze szczyty w Abisynji są następujące: Ras-Daszan (w pobliżu Gondaru) 4620 m, Guna (na południe od Debra-Tabor) 4228 m, Abuna Josef 4198 m, Abbi Mjeda 3474 m, Abuza-Mjeda 4000 m, Amba-Aladzi 3410 m, Badda-Crillalo 4130 m, Birhan (w pobliżu jeziora Tsana) 4154 m, Amba-Farit (w pobliżu Dessie) 3975, Kabtai 3220 m.

W prowincji Szoa góry są nieco mniejsze — a więc Tedda-Mariam (w pobliżu Ankober) ma 3603 m, Addis-Alem (w pobliżu stolicy) 3345 m, Deudi 3210 m.

W prowincji Kaffa są rozległe doliny, a ponad niemi wznosi się Botor 2920 m, Szialla (w pobliżu Giren) 2945 m, oraz góry Magi 2494 m. Między doliną rzeki Omo a pasmem jezior wznoszą się góry Gurage, Muggo, Soddo, mające przeszło 3000 m, oraz góry Gughe w pobliżu jeziora Margerita i Cziano, mające przeszło 4300 m. W kierunku Somalji znajdują się góry Giam-Giam 3200 m, Sidamo i Guramba 3367 m, Kubsa 3630 m, Kakka 3820 m, Fagogi 3256 m, oraz Czialanko w pobliżu Harrar 2569 m i wiele innych.

Najniższe góry południa do Dolo w pobliżu rzeki Dziuba 221 m i Buseli w pobliżu rzeki Webi-Szebeli — 216 m.

### Rzeki.

Rzeki abisyńskie są niespławne, z nieuregulowanymi spadkami. Duża ilość wodospadów oraz wahania wodostanów w okresach suszy i pory deszczowej utrudniają komunikację na nich. Z gór abisyńskich spływa w kierunku zachodnim, południowym i wschodnim cały szereg rzek, w tym Nil. Jest to po Missouri i Missisipi największa rzeka na ziemi, biorąca początek w krainie wielkich jezior Afryki równikowej. Z jednej strony, w środkowej części swego biegu, posiada Nil bogaty rozwój dopływów, z których najznacniejszy jest Bahr-el-Azrak (Nil niebieski). Do jeziora Alberta od strony zachodniej wpada drugie źródłowe ramię Nilu, zwane Nil-Semliki, które wypływa z jeziora Edwarda. Z północno-wschodniego krańca jeziora Alberta wypływa końcowy odcinek Nilu pod arabską nazwą Bahr-el-Dżabel (Nil górski). Dopiero

w pobliżu Lodo wkracza Nil w równinę stepową Sudanu na wysokości 460 m i płynie ku północy jako rzeka spławna dla statków parowych.

W tym środkowym biegu, między wyżyną wschodnioafrykańską a pustynią — dolina Nilu zamienia się w bagnistą, zalewną nizinę.

Wskutek tamowania odpływu wód przez zapory roślinne tworzą się bagniska. Słaby prąd wody nie jest w stanie usunąć tych przeszkód, to też wkońcu powstaje niepokonana dla statków grobla roślinna, zwana w języku miejscowym „sett”. Zapory roślinne są tak zbite, mocne i elastyczne, że pędzący parowiec, uderzając o nie, odskakuje jak od elastycznej sprężyny. Niekiedy tamy te dosięgają rozmiarów tak znacznych, iż rzeka przy największym stanie wody nie jest w możności ich usunąć.

Przy końcu północnego biegu Bahr-el-Dżebel obfite wody Bahr-el-Ghazal uderzają z zachodu pod kątem prostym w prąd rzeki głównej i stąd tworzy się tu rozlew jeziorowaty Mokren-el-Bohur (jezioro No na dawnych mapach), pokryty pływającymi wyspami roślinnymi, powiększający się znacznie w okresie deszczów.

Od ujścia Sobatu, płynącego z wyżyny abisyńskiej, nosi Nil nazwę Białego, Bahr-el-Abiad. Brzegi rzeki nikną tu dla oka wśród wysokiej trawy i dopiero w odległości 2—3 km po obu stronach szeregi drzew palmowych i akacjowych oznaczają granicę rozlewu.

Po przyjęciu z prawej strony rzeki Sobatu, która zasilą go wodami a którego ujście leży na jednej szerokości geograficznej z ujściem Pasalu — zwraca się rzeka główna pod Faszodą ku północy, i, płynąc dalej aż do Chartum, rozszerza się znacznie (400 m), tworząc liczne wyspy Szyluków. Pod Chartumem wpada do głównej rzeki Bahr-el-Azrak (Nil niebieski). Wypływa on pod nazwą Abbai na wysokości 2800 m z górskiej krainy Abisynji, Abbai. Z szumem i pianą stacza się po skałach wdół w głęboko wyżłobionem korycie, tworząc katarakty, po czym wpada do jeziora alpejskiego Tsana (1755 m n. p. m.), przecinając jego część południową z taką szybkością, że wody jego nie łączą się z wodami jeziora.

Po wyjściu z jeziora płynie Abbai z początku w łozysku głębokim ku południowemu wschodowi, a następnie zatacza łuk i zwraca się pod nazwą Bahr-el-Azraku na północny zachód, przyjmując po drodze dopływ Didesa, poczem opuszcza granice Abisynji. Z początku u stóp wyżyny przez równinę lesistą Kuolla, potem przez równinę stepową Sennaaru rzeka biegnie bystro między wysokimi drzewami, które tylko miejscami zalewa w czasie wysokiego stanu wody.

Bystry prąd Azraku zapewnia Egipcjom ów muł żyzny, wydarty Abisynji, który połączona rzeka Nil osadza w swym dolnym biegu. Słusznie utrzymuje się zdanie, że Abisynja jest ojcem, a Nil matką Egiptu.

Ostatnią rzeką zasilającą Nil jest Atbara, zwana w starożytności Astaboras. Wypływa ona wśród najwyższych wierzchołków Amhary, o 40 km na zachód od Gondaru, na północ od jeziora Tsana. Bieg rzeki tej wynosi 1140 km.

Z prawej strony wpływają do Atbary: Takaze (Setit), Bar-el-Saalam i Angareb.

Atbara wpada do Nilu pod miastem Ed-Damer.

Sobat, prawa odnoga białego Nilu, 900 km długości, wypływa z gór Kaffy w pobliżu starych fortyfikacji egipskich Nasser. Dorzecze jego wynosi 244.900 km<sup>2</sup>.

Setit, wypływający z wyżyny abisyńskiej pod nazwą Takaze, wpada do Atbary w Sudanie angloegipskim po przepłynięciu obszaru 800 km.

Mareb wysycha prawie zupełnie i rzadko tylko dociera do Atbary.

Płynąca dalej na wschód bardzo rozgałęziona rzeka Barea, wpadająca do Czerwonego Morza na południu od Suakinu, nie ma nic wspólnego z systemem Nilu.

Omo, rzeka posiadająca bieg 600 km, wypływa z kraju Kaffa. Z prawej strony dopływa do rzeki tej Godżeb. Omo, która w dolnej swej części nazywa się Nianam, wpływa do jeziora Rudolfa.

Webi-Szebeli wypływa z Somalji, przebiega 300 km równolegle z wybrzeżem Indyjskiego Oceanu, gubi się w bagnach Ballitera i łączy w czasie wylewów z Dżubą,

która ze swej strony przyjmuje dopływy Daua, Webi-Mana i Web pod miastem Kamsuma.

Pozatem płaskowzgórze abisyńskie przecina duża ilość rzek, które nie noszą charakteru stałego, a jedynie tylko w porze deszczowej zasilają swe wody.

### Jeziora.

Tak często wymieniane jezioro Tsana (Tana lub Dembea) znajduje się na wysokości 1755 m n. p. m. Obwód tego jeziora wynosi 320 km. Głębokość jego sięga w południowej części 72 m, w północnej nawet i więcej. Największa długość jeziora wynosi 95 km, a szerokość 55 km, powierzchnia zaś sama wynosi 3630 km<sup>2</sup>. Wysepki na jeziorze są pochodzenia wulkanicznego.

Jezioro Zuai lub Dembel, znane z licznych wysepek, na których mieszkają tubylcy, łączy się z jeziorem słonem Afdjada. Jeziora Langano i Szala mają wodę słoną. Jezioro Auasa podzielone na dwie części, między którymi ciągną się moczary, posiada wodę słodką.

Do większych jezior zaliczyć należy Regina Margerita. Cziamą, Stefanją i Rudolfa. To ostatnie większą swą częścią leży poza granicami kraju.

Ponadto zasługują na uwagę Gagari, Affambo, Gomeri-badd i Ahe-badd albo Abhel-badd, uchodzący za właściwe końcowe jezioro rzeki Hauaszu. Posiada ono słodką wodę i leży na poziomie morskim. Bliżej aniżeli wyżej wymienione leży Assal, jedno z najciekawszych jezior Afryki. Znajduje się ono 174 m poniżej powierzchni morza, oddalonego zaledwie o 30 km, na zachód od zatoki Tadziura. Głębokość jeziora tego dosięga 40 m. Tworzy się na niem tak zwarta i twarda skorupa solna, że obładowane wielbłądy mogą posuwać się po niej na przestrzeni jednego kilometra od wybrzeża.

W kierunku północno-zachodnim przy drodze prowadzącej od jeziora Assal do Masuah napotyka się w okolicy jeziora Alale-badd i stepów solnych znaczne depresje, leżące 61 m poniżej powierzchni morskiej. Cała ta okolica, jak zresztą cała Abisynja wschodnia, pokryta jest kraterami i resztkami wygasłych wulkanów. Działalność ich ujawnia

się nietylko w erupcjach lawy, ale w wybuchach gorących źródeł siarczanych i żelaznych.

### Klimat.

Zasadniczo jest Abisynja pod względem klimatycznym krainą wielkich kontrastów. Uczeni, którzy wyruszali tam w celach naukowych, dzielą klimat na trzy grupy, a zatem na:

I. Krainę Kuolla gorącą, rozeslaną u stóp wyżyny. Kraina ta sięga do wysokości 1800 m, posiada klimat bardzo gorący, wilgotny, niezdrowy, klimat febry. Na niskiem wybrzeżu Samhary panują największe upały na świecie, a średnia temperatura sięga tu  $+ 38^{\circ}$  C (podczas gdy u nas średnia temperatura wynosi tylko  $+ 7\frac{1}{2}$  C).

II. Ponad krainą Kuolla wznosi się pas umiarkowany, zwany Woina-Dega, sięgający od wysokości 1800 do 2400 metrów. Panuje tutaj klimat zdrowy i umiarkowany, to też spotkać tu można bardzo gęste osady rolnicze. Na wyższych piętrach ziemi, zwanej Woina-Dega, ścielą się zielone kobierce łąk alpejskich, tchnące wonią róż i jaśminów. Jest to kraina pasterzy, ubierających się jeszcze w skóry zwierzęce, zwana abisyńską Arkadją. Przeciętna temperatura wynosi tutaj  $16^{\circ}$  ciepła.

III. Ponad pasem Woina-Dega wznoszą się alpejskie szczyty krainy Dega, gdzie zimą panują nawet mrozy. Wznosi się ona od 2400 m do przeszło 4000 m. Przeciętna temperatura notowana w krainie Dega wynosi zaledwie  $7^{\circ}$  ciepła. Na Dega, a czasami nawet na Woina-Dega, padają grady i śniegi. Na szczycie góry Ras-Daszan leży śnieg przez cały rok.

Abisynja leży w pasie deszczów zenitalnych, zależnych od najwyższego położenia słońca między zwrotnikami, to też wówczas gdy część wschodnią, sięgającą ku morzu, skrapiają przez pół roku deszcze, część zachodnią oświeca pogodne słońce i ziemia wydaje bujną roślinność. Tak samo naodwrot, gdy na zachodzie padają deszcze, korzysta wschodnia część z dobroczynnego działania promieni słonecznych. Deszcze są — jak wogóle w krajach gorących — bardzo gwałtowne. Wezbrane od nich potoki górskie wy-

rzządzają straszliwe spustoszenia, podmywają skały, splókują ziemię urodzajną, unoszą lasy, a biada ludziom, zaskoczonym przez rozszalały żywioł. Całe obozy, rozłożone w suchych łożyskach rzek, giną, zaskoczone przez wezbrane potoki.

Dolna Abisynja jest naga i wystawiona na palące słońce. Natomiast za górami wyniosłość ziemi i obfitość wód zapewniają górnej Abisynji łagodniejszy klimat, niżby wnosić należało z położenia jej w pasie gorącym. Ta część właśnie jest położona w granicach deszczów równikowych, którym towarzyszą gwałtowne burze.

Widzimy z tego wszystkiego, że klimat Abisynji, jako krainy nadzwyczaj urozmaiconej pod względem plastyki terenu, jest bardzo różnolity.

#### Roślinność i zwierzostan.

Roślinność jest w całej Abisynji bujna i obfita. W wielu obwodach są rozległe lasy, w dolinach rosną drzewa cytrynowe, krzewy kaparowe, eukaliptusy, figowce, tamarindy, różne gatunki akacyj, kasztanów, pomarańczy itd. Miejscami rosną wspaniałe palmy kokosowe. Znajdują się tu też wielkie plantacje oraz krzewy kawy w stanie szlachetnym i dzikim. Widok zieleni przypomina Europę, zwłaszcza wtedy, gdy wzrok spoczywa na winnicach, powojach i różach. W polach sięją pszenicę, owies, jęczmień, proso i pewien gatunek bananów. Doskonale udaje się tu bawełna, tego samego długowłóknistego gatunku co egipska. Są w Abisynji również przepiękne ogrody, pełne drzew owocowych, jarzyn oraz najwspanialszych kwiatów. Rosną też tu olbrzymie sykomory, jaśminy i drzewa oliwne. U podnóża gór, zwłaszcza tam gdzie płyną rzeki, napotyka się wspaniałe żyzne pola oraz bujne łąki. Według źródeł niemieckich istnieje w strefie Kuolla dwieście najrozmaitszych gatunków drzew. W strefie Kuolla napotyka się z roślin uprawnych najczęściej: bawełnę, trzcinę cukrową, ryż, tytoń i kukurydzę.

W strefie Woina-Dega rosną przeważnie wino, oliwki i kawa. Dawnymi czasy uprawiano tu pszenicę i jęczmień.

Abisynja obfituje również w rozmaite gatunki zwierząt. W dolinach i nizinach zarosłych spotyka się słonie i nosorożce o podwójnych rogach. Miejscami pokazują się też żyrafy, miejsca stałego ich pobytu nie są jednak zbadane. W południowych prowincjach spotyka się zebry, lwy, różne rodzaje lampartów, hieny, małpy, gazy, bawoły, dziki i antylopy. W rzekach pełno ryb najrozmaitszego gatunku, ale dość często spotyka się w nich, zwłaszcza w Takaze i Hanasz, również krokodyle, żółwie i hipopotamy.

W miarę zapuszczania się w krainę górzystą napotyka się muły i konie. Woły abisyńskie słyną z wielkości rogów, dochodzących do czterech stóp długości.

Abisyńczycy trudnią się też hodowlą trzody, kóz i baranów, drobiu i gołębi. Ptaki drapieżne, a mianowicie różne rodzaje sępów, orłów i jastrzębi, są bardzo liczne. Spełniają one tutaj rolę policji sanitarnej, gdyż usuwają padlinę. Ptactwa śpiewającego jest w Abisynji bardzo mało. W całym kraju lęgną się węże, które dochodzą do nadzwyczajnej wielkości. Nie oszczędzają one zarówno ludzi jak i zwierząt, to też ofiar jest bardzo dużo wskutek ostrego jadu tych gadów. Bardzo często spotyka się węże do czterdziestu stóp długości.

Wielka obfitość pszczół sprawia, że Abisynja jest krajem płynącym miodem. Niema osady, przy której nie byłoby ulów z pszczołami. Największa plaga Afryki środkowej, szarańcza, jest przez Abisyńczyków poszukiwana jako smaczna i zdrowa potrawa.

Postrachem mieszkańców Abisynji jest owad, zwany „zimb“, trochę większy od pszczoły, ale krótszy. Skoro tylko owad ten się pokaże w jakiejś okolicy, wszystkie trzody porzucają swoje pastwiska i uganiamy jak szalone po polach, dopóki nie padną martwe ze znużenia i głodu. Plagi tych owadów nie można uniknąć inaczej, jak uciekając na piaski, dokąd owad nie ciągnie. Wielbłąd, zwierzę nadzwyczaj silne, pokryte twardym i gęstym włosem, nie może wytrzymać ukąszeń zimba. Głowa, nogi, cały tułów ukąszonego pokrywają się guzami, które się jątrzą, gniją, a wkońcu przyprowadzają biedne zwierzę o śmierć. Słoń

i nosorożec, potrzebujący, z przyczyn swej wielkości, dużej ilości paszy i wody, nie mogą chronić się w piaszczystej pustyni, to też tarzają się w błocie, które oschnąwszy, tworzy pewien rodzaj nieprzenikliwej powłoki, jakby pancerz dla żądla tego owadu.

### Drogi i koleje.

Co do dróg komunikacyjnych, to są one bardzo prymitywne. Jedyna kolej żelazna łączy port Dżibuti ze stolicą. Ponadto istnieje jeszcze najbliższa linja kolejowa, prowadząca z Massaua przez Asmarę do Czeren i Agordat.

Dzięki kolei Dżibuti—Diredaua—Adis Abeba, Francja wykorzystwała doskonale sytuację dla swej kolonii.

Kolej ta ma trzy kategorie pociągów: Pociągi regularne, złożone z wagonów wszystkich klas, kursują między Adis Abebą i Dżibuti dwa razy na tydzień. Pozatem kursują w sezonie (listopad—luty) pociągi warunkowe. W razie przeszkód, zależnych od warunków atmosferycznych czy innych, zostają one odwołane. Trzecia kategoria, pociągi pocztowe, kursują w trzech etapach dziennych, przewożąc pasażerów, o ile miejsca są przez nich zamówione w przeddzień wyjazdu. Posiadają 3 miejsca luksusowe albo 6 pierwszej klasy lub 12 miejsc drugiej.

Z Dżibuti do Adis Abeby (przebieg około 800 km) jedzie się w ciągu trzech dni. Pierwszego dnia dociera się do Diredaua, następnego dnia do Hauasz. Nocą pociągi zazwyczaj nie odbywają swej drogi, ze względu na niebezpieczeństwo możliwego uszkodzenia torów wskutek deszczów. W czasie okresu suszy kompanja kolejowa uruchamia pociągi pośpieszne, idące również nocą. Cała jazda trwa wówczas około 36 godzin.

Budowa dobrych dróg jest pierwszym warunkiem należytej eksploatacji przyrodzonych bogactw kraju.

Wprawdzie cała Abisynja jest pokryta siecią dróg handlowych, przechodzących przez najważniejsze ośrodki, lecz ze względu na swoją nieprzydatność dla nowoczesnych środków komunikacji drogi te nie mogłyby sprostać zadaniom handlowym w pojęciu nowoczesnym.

Wszystkie inne drogi, bardzo prymitywne, prowadzą przez stepy, pustynie, nieraz wzdłuż podnóża gór.

Połączenia telefoniczne i telegraficzne zaprowadzono między stolicą Abisynji a Harrar, Dżibuti, Sidomo, Massaua i Debra-Tabor, Ankober, Asmara i Adua.

Najbardziej znana jest droga prowadząca przez wzgórze Czerczer. Nie braknie przy drodze tej wody, ale wyżyn jej nie można przebywać inaczej jak tylko przy pomocy mułów lub osłów.

Droga, prowadząca przez góry Assabat, jest wprawdzie mniej uciążliwa, brak jednak na całej jej przestrzeni wody.

Najważniejsze drogi handlowe i karawanowe między Abisynją a Sudanem są następujące:

1. Z Abu-Haraz do Galabat.
2. Z Galabat do Gondar.
3. Z Galabat przez Sarago i Dagosę do jeziora Tsana.
4. Z Sennar do Galabat.
5. Z Galabat wzdłuż Rahat do Abu-Haraz.
6. Z Galabat do Agumeder.
7. Z Gondar do Atbary pod Wokin.
8. Z Wokin do Takade.

Od stacji Diredaua, przy linii kolejowej prowadzącej z Dżibuti do Adis Abeby, prowadzą w głąb kraju drogi na Czereser i Assabat. Istnieją wprawdzie i inne drogi, któremi można dotrzeć w głąb Abisynji, zwłaszcza droga Nilu poprzez Gambellę lub Roseires, oraz droga prowadząca przez Massaua i Gondar. Bierze się je wszakże mniej pod uwagę, jako znacznie dłuższe, w czasie deszczów zupełnie niemożliwe do przebycia.

### Mieszkańcy i plemiona.

Abisynję zamieszkuje rasa, której bliższe określenie nastęrcza trudności. Jedni zaliczają mieszkańców tamtejszych do rasy indoeuropejskiej, inni do Semitów, wreszcie niektórzy zbyt wielki nacisk kładą na wpływ Chamitów i Murzynów. Jest rzeczą niewątpliwą, że w ciągu wieków nastąpiło zmieszanie tych wszystkich pierwiastków. Można jednakże przyjąć następujący podział:

Mieszkańcy Abisynji stanowią mieszaninę ludności napływowej, która nadszła z Arabji południowo-zachodniej, z okolicznych równin, oraz ludności pierwotnej, stanowiącej niejako rdzeń etnicznej Abisynji i rasę przejściową między pierwotnymi murzynami i Egipcjanami. Pierwotni ci mieszkańcy nazywają się Agau.

Właściwi Abisyńczycy, którzy sami siebie nazywają Itjopawan lub Agazian, zamieszkują kraj Amhara, plemiona chamickie południową część kraju, t. j. ziemię Galla, Murzyni zaś przeważają w części zachodniej i południowo-zachodniej.

Typ Abisyńczyka z kraju Amhara posiada skórę koloru jasnoczekoladowego, oczy ciemno brunatne o wyrazie inteligentnym, nos prosty, wargi wąskie, wypukłe czoło, włosy czarne kędzierzawe i zarazem wełniste jak u murzynów, wzrost przeciętny wyżej niż średni (około 1,65 m). Sylwetka wysmukła o krótkim tułowiu i długich nogach. Ręce i stopy dość duże. Wskutek chodzenia boso po górach stopy pokryte jakby rogową skórą. Czaszka typu długogłowego, zarost słaby. Niewiasty są przeważnie niskie (1,45 m), w młodości odznaczają się dużą urodą, ale szybko się starzeją.

Powyższe cechy pozwalają zaliczyć raczej mieszkańca kraju Amhara do typu indoeuropejskiego, aniżeli do rasy murzyńskiej.

Gallanie (Chamici) zbliżeni są do typu abisyńskiego.

Rasa murzyńska, zamieszkująca południowo-zachodnią część kraju, ma skórę ciemną, twarz o silnie spłaszczonym nosie, grubych wargach. Czaszka pokryta czarnym, grubym, kędzierzawym włosem.

Obecnie możemy stwierdzić istnienie następujących plemion:

Amhara. Przeważające plemię pochodzenia semickiego. Tworzą elitę kraju. Przedstawiciele tego plemienia zajmują najlepsze stanowiska nie tylko w administracji, lecz i w armji.

Gallanie — liczniejsi, rozsiani po całym kraju, zajmują się przeważnie rolnictwem i pasterstwem. Tworzą gros

armji abisyńskiej. Uznają jednak wyższość amharów. Kobiety gallańskie słyną z urody.

Guragé — najliczniejsze plemię. Tworzy niższe warstwy społeczne. Z nich rekrutują się murarze, tragarze, zamiatacze ulic i t. p.

Szankalla — plemię negroidowe o skórze ciemnej. Stoją na najniższym szczeblu kultury, wyznając wierzenie pogańskie. Plemię dawnych niewolników. Karmią się mięsem słoni, hipopotamów, lwów i szarańczę.

Danakil — plemię zamieszkujące pogranicze Erytrei. Zajmują się pasterstwem i walkami z sąsiednimi plemionami Karaju i Itu, zamieszkującymi dolinę rzeki Hauasz. Odznaczają się niebывалем okrucieństwem, kastrując pobitych nieprzyjaciół.

Agau — pomieszani z właściwymi Abisyńczykami, tworzą wraz z Guragé niższą warstwę społeczną.

Ponadto w różnych częściach Tigré i Amhara istnieją dawne kolonje Fallasza, których ogólnie uważają za żydów, jednak różnią się oni od nich wieloma względami. Zyją w odosobnieniu, uważani za czarnoksiężników.

### Kultura, zwyczaje i obyczaje.

W życiu domowym, społecznem i politycznem przedstawiają się Abisyńczycy jako naród nawpół barbarzyński, o rozkielznanych namiętnościach. Abisyńczyk jest odważny, zamilowany w wojnie, a w sztuce wojowania zaprawiony od najdawniejszych czasów. Jako zwycięzca odznacza się okrucieństwem.

Ludy zamieszkujące na północ i zachód od Abisynji są stale niepokojone przez grasujące oddziały kawalerji abisyńskiej.

Mieszkanie. Przeciętny obywatel kraju zamieszkuje chatę kształtu kolistego u podstawy, pokrytą dachem w formie stożka.

Zarówno ściany jak i dach są przeważnie plecione z trzciny.

Wewnętrzne ściany domów pokrywają często malowidła, niekiedy bardzo piękne i ciekawe. Drzwi i sprzęty

w takich domach, dbających o wygląd estetyczny, odznaczają się piękną robotą snycerską.

W obecnych czasach coraz więcej spotyka się domów prostokątnych. Chaty, zwłaszcza ubogiej ludności, przeważnie są jednoizbowe.

Najważniejszym sprzętem domowym Abisyńczyków jest łózko. Z innych sprzętów widzimy garnki z gliny lub naczynia z drzewa, wreszcie kosze i inne sprzęty plecione tak gęsto, że stają się nieprzemakalne.

Ze sprzętów stołowych znany jest powszechnie nóż i łyżka.

**Pożywienie.** Zasadniczym pokarmem jest chleb z ziarna „durra“, lub jęczmienny placek. Za przyprawę potraw służy sos barwy czerwonej, używany powszechnie pod nazwą „beri-beri“.

Mięso jedzą przeważnie surowe lub tylko z lekka przypieczone. Pozatem ogólnie znane jest masło i mleko. Jako napój przy jedzeniu służy woda. Dla gości podają napój zwany „tedź“, zbliżony smakiem do naszego miodu.

Inny jeszcze napój zbliżony do piwa znany jest pod nazwą „talla“.

Abisyńczycy pieką chleb „angora“ z rozmaitych gatunków mąki: kukurydzy, jęczmienia, żyta, grochu, a nawet soczewicy. Mają jeszcze inny rodzaj chleba, podobny do naszego, który nazywają „enbacha“. Głównym pożywieniem Abisyńczyków jest chleb z kukurydzy. Jadają oni również pieczoną wołowinę, napół surową. W handlu znajduje się przeważnie mięso wielbłądzie.

**Ubiór.** W ubiorze wzorują się Abisyńczycy na strojach arabskich. Strojów europejskich Abisyńczycy nie uznają, to też nie należy oczekiwać, aby mieli oni emancypować się tak szybko pod tym względem, jak inne szczepy Afryki. Ubiór sfer niższych składa się przeważnie ze spodni, abudżidid (okrycie torsu) i turban.

Mimo dużej obfitości wody — czują Abisyńczycy do niej wstręt i nie myją się. Powszechnie uchodzą za najbrudniejszych ludzi na świecie. Brud uważają za cnotę mile widzianą przez Boga, to też zamiast myć się i kąpać, smarują się masłem. Zapach zepsutego, stopionego w upale

masła przenika wszystkie używane przez nich rzeczy i wydaje woń nie do zniesienia.

Znakomite damy, muzulmanie i niektórzy księża noszą obuwie; reszta chodzi boso z odkrytymi głowami, oprócz muzulmanów i kapłanów chrześcijańskich. Koszula, spódniczka i chustka składają się na ubiór kobiecy, lecz w czasie podróży znakomitsze panie noszą długie pantaloniki, haftowane jedwabiem błękitnym i czerwonym.

Różnego rodzaju bransolety, naszyjniki, pierścienie złote i srebrne, kolczyki, łańcuszki oraz szklane perły służą jako ozdoby. Brwi malują kobiety na niebiesko, brzegi powiek na czarno, policzki na czerwono.

Kobiety, zmuszone chodzić pieszo, układają chusty na kształt krótkiej spódnicy z fałdami, którą w biodrach ściągają białym pasem. Księżniczki noszą płaszcze sukienne, bogato haftowane, które są podobne do kap kapłańskich. Ukazując się publicznie, zasłaniają się do oczu, a czoła ozdabiają koronkowymi przepaskami.

Zasadnicze części stroju mężczyzny to koszula i spodnie. Głowy zazwyczaj nie okrywają. Jedynie wyższe sfery społeczne używają kapelusza. Parasole są w użyciu już oddawna, przyczem barwy płótna, z którego są wykonane, oznaczają przynależność do danego stanu.

Negus — król królów — ma prawo do barwy czerwonej, szlachta szczyli się kolorem niebieskim, pozostałe warstwy mogą używać innych kolorów. Z tych jednak najczęściej używany jest biały.

W zależności od warunków geograficznych zmienia się również i odzież.

Naprzykład mieszkańcy wysokich gór noszą baranie kożuszki i czapki futrzane.

Gallanie noszą znów fartuszki i krótkie spódnice. Spodni nie noszą.

Danakil — mieszkańcy Dankali, ubierają się jedynie w przepaskę na biodra i szamę lub kawałek skóry, zarzuconej na ramię.

Dzikie szczepy, jak np. Szangalla na zachodzie, chodzą prawie zupełnie nago. Jest rzeczą charakterystyczną, że

ubiór kobiet, wyznających islamizm, nie przewiduje czarza-  
fa — zasłony na twarz.

Ozdoby. Najczęściej używane ozdoby to różnego  
rodzaju pióra, amulety oraz naszyjniki.

W północnej części kraju, stojącej na najwyższym  
poziomie kulturalnym, do wyrobu ozdób używają złota  
i srebra. Wyrób sam ma cechy bardzo artystyczne. Na  
południu widzimy wyroby z miedzi, żelaza, przytem wy-  
konanie jest gorsze. Bardzo rozpowszechnione jest nosze-  
nie skór lamparcich lub lwich.

Dygnitarze noszą okrycia głowy, ozdobione lwią grzy-  
wą. Niektóre szczepy używają tatuowania ramion, piersi,  
a nawet twarzy. Inne tylko się malują. Gdziegdzie  
spotyka się jeszcze zwyczaj dziurawienia nosa, uszu i warg  
dla zakładania ozdób.

Ozdoby głowy u szczepu koczowniczego Danakil skła-  
dają się ze splecionych warkoczy z wpiętym w nie kolcem  
jeźzwierza lub piórem strusia.

Z instrumentów muzycznych znane są w Abi-  
synji liry, gitara oraz skrzypce, podobne do używanych  
u nas, lecz o jednej strunie. Plemiona murzyńskie używają  
powszechnie fletu, trąby oraz kotłów.

Broń. Prawie wszyscy Abisyńczycy mają broń,  
która jest bardzo rozmaita. Są tu zatem pistolety, arab-  
skie strzelby lontowe, szable, zakrzywione pałasze i dzidy.

Do dzisiaj w Abisynji jeszcze używają powszechnie  
dawnej broni, tj. dzidy i tarcz. Szabla i miecz używane  
były dawniej w północnej części kraju, bardziej kultu-  
ralnej. Na południu przeważał wpływ murzyński, gdzie  
używano noża, łuku i procy. Tarcza należy dzisiaj do  
tradycyjnych ozdób. Często spotyka się jeszcze tarcze  
bardzo pięknie wykonane, obciążone skórą hipopotama,  
bawołu lub nosorożca. Dawniejszy typ tarczy okrągły  
stopniowo zanika, ustępując miejsca formie wydłużonej.

Bardzo rozpowszechnioną bronią podczas polowania  
na dzikie zwierzęta jest łąso. Poza to broń nowoczesna  
już całkowicie opanowała kraj.

Język. Urzędowym językiem jest amhara lub amha-  
rinia. Stanowi on mieszaninę hebrajskiego z arabskim.

Obok tego urzędowego języka istnieje pokrewny z nim tigré, oparty na martwym już języku ghez lub giiz, używanym obecnie jedynie w liturgji i w piśmiennictwie duchownem.

Obecnie jednak amhara obejmuje swym wpływem coraz większe przestrzenie kraju. W stolicy oraz w centrum kraju, jak również w miastach handlowych, w użyciu jest również język francuski i arabski.

Z w y c z a j e. Jak u wielu ludów, stojących na niskim szczeblu kultury, również i w Abisynji istnieje jeszcze zwyczaj kupowania żony lub porywania jej siłą. To ostatnie pozostało jedynie jako tradycyjny zwyczaj, w którym biorą udział również rodzice panny młodej, i odbywa się często już po ślubie. Tradycja u Gallan wymaga, by żona udawała się do domu małżonka, nie dotknąwszy ani razu ziemi stopą. Zwyczaj ten pochodzi z czasów, gdy porywano żony. Bogaci i dzisiaj jeszcze stosują ten zwyczaj, przewożąc żony na grzbietach koni. Ubodzy przenoszą żonę do domu na własnych plecach. Posag bywa różny i określa się w naturze. Dochodzi nieraz do 20 wielbłądów.

Pośród uboższych Abisyńczyków panuje monogamia: kawaler płaci za narzeczoną. Ceremonje ślubne (pozorne uprowadzenie) odbywają się tylko w sferach zamożnych, w których zachodzi dużo wypadków wielożeństwa.

W niektórych okolicach konkury rozpoczynają się od prezentów ofiarowanych ojcu (barany, materje, tytoń).

Gdy już przedwstępne rokowania dotyczące małżeństwa ukończono, przyszłą małżonkę poddają okadzaniu. Ceremonja ta odbywa się w domu rodziców panny młodej. Leży ona na łóżku zupełnie nago przez trzy dni, podczas których pod żadnym warunkiem niewolno jej się ruszyć. Rodzina spala przy niej różne wonne zioła.

Narzeczoney w tym samym czasie oddaje się w ręce balwierza. W czasie golenia przyjaciele narzeczonego potrząsają nad jego głową szablami. Następuje wesele, poprzedzające zawsze ceremonję ślubu. Stąd narzeczoney udaje się do domu panny młodej. Przed jej chatą leży

zabity baran; każdy z obecnych opiera na nim stopę, wygłaszając błogosławieństwa dla przyszłych małżonków.

Potem następuje brutalna scena: małżonek wkracza do domu narzeczonej i bije ją batem. Ma to oznaczać, że tylko on jest władcą i panem.

Co do form zawarcia małżeństwa, to najpoważniejszą i obarczoną poważnymi obowiązkami jest forma ślubu kościelnego.

Małżeństwo takie nigdy nie może być rozwiązane nawet po śmierci jednego z małżonków. Ślub kościelny jednakże zachodzi rzadko i ma miejsce przeważnie wśród wyższych sfer oraz duchownych, pragnących osiągnąć wyższe stopnie kościelne.

Zazwyczaj ślub odbywa się wobec 4-ch świadków. Ślubu udzielać może naczelnik gminy lub sędzia.

Jeszcze prostsza forma zawarcia związku małżeńskiego, bez udziału władz świeckich, nie wymaga uregulowania spraw majątkowych na drodze prawnej.

Ciekawą i bardzo starą formą małżeństwa jest lewirat. Najbliższy krewny zmarłego jest obowiązany zaślubić pozostałą po nim wdowę.

Rozwody są łatwe do uzyskania. Wystarczy zeznanie świadków i stron, a władza, która udzieliła ślubu, postanawia również rozwód, o ile nie było ślubu kościelnego.

Mężatki mogą utrzymywać stosunki z innymi mężczyznami i nie jest to uważane za nic gorszego, o ile sprawa nie nabrała rozgłosu.

Jeżeli mężatka ma kochankę, małżonek zazwyczaj zadawalnia się okupem pieniężnym. Gdy kochanek jest w domu swej damy serca, zatyka dziedę przed wejściem do domu. Jeżeli w tym czasie nadejdzie mąż, pozostaje przed domem aż do czasu wyjścia swego rywala. W razie dojścia do porozumienia między rywalami wszelkie pretensje i sprzeczki na ten temat w przyszłości są wykluczone.

Natomiast panny muszą dbać o czystość, której w Abisynji przypisują wielkie znaczenie. Utrata czystości przed ślubem pociąga dla rodziców narzeczonej liczne kłopoty.

Jako ekwiwalent muszą dać odszkodowanie pieniężne lub oddać pokrzywdzonemu żonę młodszą córkę.

Również narzeczony musi szanować dziewictwo swej przyszłej małżonki aż do czasu zawarcia małżeństwa.

Poligamia jest rozpowszechnioną, lecz przeważnie w sferach bogatych Abisyńczyków. Nawet chrześcijanie mają po kilka żon. Jedynie Żydzi abisyńscy, przywiązując wielką wagę do życia rodzinnego, trzymają się monogamji.

Poligamia i łatwość rozwodów ujemnie wpływają na życie rodzinne. Jeszcze bardziej destrukcyjnie działa pod tym względem prostytutka. Nierządem trudnią się pobocznie właścicielki szynków sprzedających też.

Jeżeli chodzi jednak o dzieci i ich prawa, to dość liberalne zresztą prawo zabezpiecza je i zapewnia im opiekę bez względu na to, czy pochodzą ze związku ślubnego, czy są nieprawego pochodzenia.

Chrzest w całej Abisynji, bez względu na religję, odbywa się przez obrzezanie i to dzieci obojga płci. U dziewcząt przy obrzezaniu okaleczają tylko „clitoris“.

Pogrzeby odbywają się przy udziale licznych sąsiadów i przyjaciół zmarłego.

Gospodarstwo rolne i domowe u Abisyńczyków stoi na równi z innymi szczegółami cywilizacji. Ich domy są utrzymywane nieczysto i pełno w nich robactwa. Ziemia uprawiana bywa niedbale, a rolnicy nie znają i nie używają żadnych środków do podniesienia jej żyzności. Do obrobienia ziemi używają małych pługów, które kierują jedną ręką, w drugiej trzymając kij do popędzania wołów. Krów nigdy nie zaprzęgają do pługów, gdyż są one przeznaczone na rzeź.

Najniebezpieczniejszą chorobą w Abisynji jest dyzenterja. Ospa natomiast rzadko się tam pojawia. Niewolnice murzyńskie od niepamiętnych czasów szczepią ospę i nazywają operację tę „sprzedają ospę“. Podług nich koniecznym jest, żeby „sprzedaż“ ta odbyła się ściśle według przepisów, a przytem koniecznie za gotówkę.

### Religja.

W Abisynji rozpowszechniła się religja chrześcijańska, zaprowadzona około połowy czwartego wieku przez

Frumencjusza i Edizjusza. Obok chrześcijan żyje w Abisynji sporo mahometan i żydów abisyńskich, zwanych Falaszami. Falaszowie, to lud bardzo religijny, obserwujący szabas, zaprzeczający boskiego pochodzenia Chrystusowi. Uważają oni położnice za nieczyste, w dniu wielkanocnym zabijają baranka na ofiarę, zanurzają dzieci przy chrzcie w wodzie i mają w wysokiej czci pięcioksiąg Mojżesza. Nabożeństwo Falaszów stanowi mieszaninę starych obrzędów chrześcijańskich z żydowskimi. Falaszowie bywają uważani przez pewnych badaczy za prawdziwych żydów.

Oprócz Falaszów żyje w Abisynji jeszcze wiele ludów wyznających różne religie, stanowiące mieszaninę judaizmu, chrystjanizmu i wierzeń pogańskich.

Chrystjanizm i kościół abisyński, nieposiadający zbyt ścisłego kontaktu z chrystjanizmem ludów europejskich, jest jakby zasklepiony, nie wykazuje żadnej żywotności i nie wnosi nic nowego ani pociągającego. Dławi się poprostu w formułach, w zewnętrznej szacie świętobliwości i symbolicznych obrzędach, a co gorsza, choruje z powodu niemoralności mnichów, duchowieństwa oraz ogromnie rozpowszechnionej wiary w czary, czarownice i chiromancję.

Tu i ówdzie można napotkać jeszcze stare księgi kościelne, ale coraz mniej jest takich, którzy się w nich zagłębiają. Nowe książki są rzadkością, a ogólna oświata czyni tylko bardzo powolne postępy. Aczkolwiek wewnętrzne stosunki kościoła abisyńskiego są tak opłakane, krzewi się idea chrześcijańska coraz bardziej i zapuszcza coraz silniej korzenie, podczas gdy Islam traci tu — w przeciwieństwie do innych krajów afrykańskich — coraz bardziej grunt pod nogami.

Kościół chrześcijański zachował w Abisynji średnio-wieczną organizację. Na czele kościoła stoi patriarcha koptyjski (abuna). Zastępcą jego w sprawach kościelnych jest ekzegié.

Pozostałe duchowieństwo składa się ze zwykłych księży i uczonych teologów kościoła.

Oprócz duchowieństwa świeckiego istnieją zakony, niektóre nawet o bardzo surowej regule.

Religijność kościoła abisyńskiego opiera się głównie na licznych obrzędach, na dwustu dniach postu w ciągu roku, na 180 świętach, prócz niedziel i sobót, na jałmużnie i pielgrzymkach do Jerozolimy. Stary Testament ma to samo znaczenie niemal co Nowy. Oprócz chrztu istnieje obrzezanie, dokonywane w ósmym dniu po narodzeniu. Podczas obrzezania otrzymuje chłopiec imię. Chrzcist chłopców odbywa się w czterdziestym dniu, a dziewcząt w osiemdziesiątym po narodzeniu.

Komunję przyjmują pod dwiema postaciami, po komunji nie wolno splunąć aż do zachodu słońca. Mszę wolno odprawić w tym samym kościele jedynie tylko raz w ciągu dnia. Matka Chrystusowa odbiera cześć najwyższą, a w modlitwach nazywają ją Abisyńczycy Stwórczynią świata.

Małżeństwo nie jest sakramentem, nie bywa nawet błogosławione przez kapłana. Księża świeccy mogą się żenić, ale tylko raz w życiu. Ogólna liczba ich wraz z zakonnikami wynosi przeszło 14.000. Oprócz patriarchy (abuny) istnieją biskupi (alakowie), zarządzający majątkiem kościelnym i przyjmujący wszelkie ofiary, kapłani i diakoni, dla których sanktuarjum kościelne jest jednak niedostępne.

Niektóre szczepy, np. Zindzero na południu, czczą do dzisiaj jeszcze słońce jako istotę życiodajną. Inne szczepy np. Oromo wrzucają rzeki Omo pieniądze i kwiaty na ofiarę.

Pozatem każdy szczep ma swoje święte drzewo. Najwięcej oznak czci zbierają drzewa figowe, które uważane są za miejsca pobytu bardzo potężnych duchów. Kult drzew znany jest nie tylko wśród murzynów, lecz również spotkać można szczepy, wyznające kult węzów. Kult ten dotarł tutaj ze starożytnego Egiptu.

Różne te obrzędy Agauów przypominają starożytną religję Egipcjan. Obchodzą oni zatem np. święto na cześć Nilu i otaczają kultem węże, odgrywające tak ważną rolę w mitologii egipskiej.

Oprócz animizmu w kraju Kaffa napotkać można jeszcze ślady kultu phallusa.

Gallanie, jak również niektóre ludy murzyńskie, np. Szuro i Kunama, wierzą w jedyne Boga Wszechmocnego i podwładne mu mniejsze bóstwa.

Jednakże wiara w złe i dobre duchy, oraz siłę uroku dochowała się do dni dzisiejszych, nie bacząc na wiare w jednego Boga.

Do ochrony przed złemi duchami i urokami służą różne praktyki czarodziejskie. Różnego rodzaju zabobony i gusła kwitną wśród prostego ludu w Abisynji.

Specjalni Szamani mają zapomocą czarów i zaklęć sprowadzać deszcz, który jest wielkiem dobrodziejstwem dla tego kraju o temperaturze niesłychanie upalnej. Szamani ci w razie powodzenia są sownie nagradzani, niepowodzenia przypłacają życiem.

Od uroków chronią amulety różnego rodzaju i kształtu. Noszą je w Abisynji powszechnie, nie zważając na wyznawaną religję.

### Stosunki społeczne.

W związku z wpływami różnych kultur, jakim Abisynja ulegała w ciągu wieków, widzimy też bardzo urozmaicone stosunki społeczne.

Podstawą ustroju społecznego jest rodzina. Ustrój rodzinny jest patrjarchalny. Głowa rodziny ma rozległe prawa w stosunku do pozostałych członków rodziny.

Dzieci pozostają stale pod opieką ojca bez względu na to, czy małżonkowie mieszkają wspólnie, czy też są rozwiedzeni. W życiu codziennem rodziny kobieta odgrywa małą rolę. Zarówno wychowanie jej, jak i wykształcenie, jest niższe niż mężczyzn.

Znaczenie jednostki zredukowane jest do minimum. Organizacja społeczeństwa opiera się na organizacji rodowej, składającej się na poszczególne szczepy. Obowiązki społeczne wobec swych członków biorą na siebie te szczepy.

Niewolnictwo pomimo licznych zakazów jeszcze istnieje do dzisiaj w Abisynji. Abisynja zobowiązała się

wobec Ligi Narodów, do której przystąpiła we wrześniu 1923 r., że zniesie handel niewolnikami zupełnie, tymczasem handel ten kwitnie nadal. Niewolników uprowadza się do Senaaru lub krain północnych. Jednakże traktowanie niewolników było zawsze humanitarne.

Abisyńczyk jest z natury chciwy, to też za pieniądze można zdobyć od niego wszystko. Żebractwo bardzo rozpowszechnione, zostało podniesione do godności sztuki, uprawianej z wielkim sprytem i umiejętnością. Istnieją nawet konne oddziały żebraków.

Zasadniczo istnieją dwie klasy — panująca i pracująca. Pozatem istnieją parjasi — klasy pogardzane. Jest to pozostałość ludów podbitych niegdyś, stojących na niskim szczeblu kultury, wskutek czego nie umieli się należycie zorganizować dla obrony swych praw społecznych. Do tych parjasów należą szczepy Waito, Agau, Zala. Waitosi i Agau zamieszkują na południe od jeziora Tsana. Żyją z rybołówstwa, które należy do zajęć hańbiących. Zalanie zamieszkują ujście rzeki Abbai do Tsana. Do parjasów należy zaliczyć również lud Mandžo w królestwie Kaffa.

Obok parjasów istnieje stan kupiecki, do którego należą oprócz Abisyńczyków również arabowie, hindusi, żydzi i inni.

Szlachta składa się z wyższych wojskowych, urzędników oraz dostojników państwowych.

Najwyższym sędzią jest cesarz. Raz w tygodniu przyjmuje on strony w swym pałacu (gebi). Podczas przesłuchania stron zasiada na tronie. Przy wydawaniu wyroków cesarz opiera się na przyrodzonym poczuciu sprawiedliwości i prawie zwyczajowem, sięgając w zawilszych kwestiach spornych do Księgi Królów Fata Negusti. Jest to zbiór praw, wzorowany prawdopodobnie na prawodawstwie Justynjana.

Cesarz często odbywa wędrówki konne, dając możliwość najbardziej uciśnionym przedstawienia mu swoich skarg, które rozstrzyga na miejscu lub przekazuje komuś z orszaku do zbadania.

Sądownictwo jest w wielkiem poszanowaniu. Sądy odbywają się na wszystkich placach publicznych. Sędzia może być każdy obywatel i dlatego strony wybierają sobie sędziego same. Od wyroku niema odwołania. W rzadkich tylko wypadkach jest i to do cesarza. Poza tego rodzaju arbitrami istnieje Affa Negus (usta króla), rodzaj prokuratora królewskiego oraz sędziowie z urzędu. Oplaty wszelkie ściągają w imieniu króla, zachowując dla siebie pewną ich część jako ekwiwalent za poniesione trudy. Oplaty te uiszcza się w naturze lub gotówce.

Przewód sądowy odbywa się publicznie. Strony pozostawione są własnym zdolnościom obrończym. Zazwyczaj każda ze stron na dowód prawdziwości zeznań ofiaruje sędziemu pewną sumę pieniężną. W razie wątpliwości sędzia powołuje do przysięgi na imię Negusa. Gdyby wówczas jednej ze stron udowodniono krzywo-przysięstwo, w tym wypadku kara byłaby straszna.

Przy zatargu między abisyńczykiem a europejczykiem wkracza specjalny sąd, w skład którego wchodzi konsul tego państwa, którego obywatelem jest europejczyk.

Rozpowszechnione jest prawo zemsty. Oko za oko, ząb za ząb. Zabójca, który dokonał swej zbrodni zapomocą broni palnej, zostaje sprowadzony do specjalnej strzelnicy z ustawionemi raz na zawsze karabinami w kierunku tarczy z sylwetką człowieka. Zbrodniarza ustawiają na tle sylwetki. Rodzina, której powierzono wykonanie wyroku na zabójcy, deleguje jedynie kogoś dla pociągnięcia za spust karabinu.

Z kar stosowane są przeważnie: grzywna, biczowanie, areszt, kara śmierci. Prawo karze śmiercią zabójcę nawet w razie spowodowania śmierci nieumyślnie. Zabójstwa w uniesieniu również nie mają okoliczności łagodzących.

Jednakże kara śmierci nie może być orzeczona ani przez rozjemców, ani przez sędziów z urzędu. Tylko osoby wyznaczone przez cesarza lub on sam mają prawo wydać wyrok śmierci. W większości wypadków wystarcza już kara więzienia. W razie kary aresztu wyż-

wienie więźnia należy do rodziny lub przyjaciół. Zasadniczo więzień, nie mający ich, musiałby umrzeć z głodu. Cesarz jednak osobiście interesuje się losem więźniów i pokrywa wydatki na ich wyżywienie z własnej szkatuły.

Dłużnika, niechącego się pogodzić z wierzycielem, zakuwają wraz z nim łańcuchami na tak długo, dopóki się wzajemnie nie porozumieją.

### Miasta.

Stolicą Abisynji jest Adis-Abeba czyli „Nowy Kwiat“.

Ludność, zamieszkująca stale w stolicy, nie przekracza liczby 130.000. Wojska, stacjonowanego w Adis-Abebie, jest około 20.000. Ruch handlowy jest bardzo duży. Zjeżdżają się tu kupcy z całego świata. Najwięcej spotyka się Włochów, Anglików, Arabów, Greków, Ormian i Francuzów. Jest tu też kilku Polaków, zatrudnionych przy budowach, pomiarach i t. d.

Lekarzem przybocznym Negusa jest również Polak, dr. med. Fajtłowicz.

W Adis-Abebie są przedstawicielstwa rozmaitych państw europejskich, a zatem: Francji, Belgji, Włoch, Anglii, Rosji, Niemiec i Grecji.

Większość miast abisyńskich położona jest w strefach górzystych w pasie Woina-Dega, odpowiadającym umiarkowanemu klimatowi południowej Europy.

Jedno z najludniejszych miast to Gondar, uchodzące w ciągu 260 ostatnich lat za właściwą stolicę Abisynji, chociaż był tylko stolicą religijną.

W północnej części Abisynji, krainie Tigré, głównem miastem jest Adua, zbudowane u południowych stóp Szolody, w dorzeczu Takaze, na wysokości 2000 metrów. Jest to najważniejsza stacja przy drodze między morzem, a bogatą prowincją Amharą. Liczba mieszkańców nie przekraczała nigdy 7000, wyłącznie chrześcijan oraz niewielu kupców wyznania mahometańskiego.

Dalej na zachód leży t. zw. „święte miasto“ Axum, ongiś stolica wielkiego państwa Etjopskiego.

W krainie Szoa, rozlegającej się na południe od żyznej kotliny Amhary, znajdują się zasługujące na uwagę

miasta Angolala oraz Ankober, zbudowane na wschodniej krawędzi Wyżyny, przy drodze, prowadzącej do zatoki Tadziura, w okolicy wulkanicznej i bardzo malowniczej. W pobliżu Ankoberu wznoszą się niedostępne amby z fortyfikacjami.

Lalibala — Jerozolima Abisynji. Jest to słynny ośrodek religijny. Na Boże Narodzenie ściągają tutaj tłumy wiernych ze wszystkich prowincyj. W mieście tem znajduje się ciekawy kościół z monolitu, wykonany w ten sposób, że z wielkiego bloku kamiennego trzypiętrowej wysokości wyciosano kościół.

Na południe od Gondaru roztacza się wyżyna Debra-Tabor, ważna pod względem strategicznym. Jest ona miejscem obozu królewskiego.

Miejscowość, w której Negus-negusti rezyduje w porze deszczów, zwie się Samhara. Na południowy wschód od wyżyny Debra-Tabor wznosi się słynna amba Magdala, na wysokości 2760 metrów nad poziomem morza.

Wymienić również należy nowoczesne miasta, ważne pod względem handlowym: Diredaua, posiadające 30.000 ludności, Harrar z 40.000 mieszkańców. Kolejno idą Debra-Markos, stolica Godżamu, mające 5000 mieszkańców, Goré Nekemti, Samere, z których każde ma od 3—4 tys. mieszkańców. Warto wspomnieć jeszcze o Monkorer, mieście wznoszącym się na wysokości 2400 mtr. n. p. m. w krainie Godżam, z trzech stron oblanem przez Nil.

W pasie wybrzeża, dzielącym Abisynję od Morza Czerwonego i zatoki Aden, leżą w pobliżu cieśniny Babel-Mandeb porty Massaua, Zulah, Assab. Obok, na pobrażu zatoki Adeńskiej leżą porty Zeibo i Berbera, zbudowane przez Anglików. Nie posiadają one jednak tak doniosłego handlowego znaczenia, jak to powszechnie się przypuszcza.

### Ustrój polityczny i administracyjny.

Abisynja jest jedynym zpośród krajów na całym afrykańskim kontynencie, który zdołał odeprzeć wszystkie zakusy państw europejskich, pragnących zagarnąć obszary, nadające się do stworzenia własnych kolonij.

Cesarstwo abisyńskie jest państwem absolutystycznym, posiadającym własną konstytucję. Do cesarstwa należą szereg królestw i księstw, z których najważniejszymi są: Tigré, Amhara, Godzam, Ziemia Galla, Szoa, Harrar, Kaffa.

Abisynja zawdzięcza swą niezawisłość i niepodległość w głównej mierze położeniu geograficznemu, ponadto przyczynia się do utrwalenia jej obecnego niezawisłego stanu również wzajemna rywalizacja państw, posiadających w Afryce własne kolonie, zainteresowanych w tem, aby cesarstwo abisyńskie utrzymywało nadal swoje dotychczasowe granice. Zarówno Francja, jak i Anglja miały swego czasu opracowane plany całkowitego podziału Abisynji; nie zdołały go jednak wprowadzić w czyn.

Abisynja wprowadziła w 1919 r. rozmaite modyfikacje do konstytucji, między innymi i zakaz uprawiania handlu niewolnikami.

Panujący Negus-Negusti, król królów, jest władcą absolutnym i uchodzi wśród ludu za uosobienie rządu. Cesarz Abisynji jest sam jeden odpowiedzialny za wszystko, co się dzieje w kraju, a zatem za wojnę i pokój, za dobre i złe stosunki i warunki bytu, za pomyślną i niepomyślną gospodarkę kraju. Dawniej wybierano na cesarza kogoś ze starych pokoleń, system wyborczy, zaprowadzony później, przyczynił się w dużej mierze do niepowodzeń Abisynji.

W ciągu 55 lat, a zatem między 1778 i 1833 r. miała Abisynja aż 22 cesarzy, którzy prowadzili bezustanne wojny z królami i wicekrólami, roszczącymi sobie pretensje do tronu. Każdy z władców starał się wyzyskać powierzony mu kraj.

Od czasu Menelika II zaszła pod tym względem znaczna poprawa. Cesarstwo zostało podzielone przezeń na 26 obwodów, podlegających generalnym gubernatorom.

Cesarstwo składa się z królestw Godzam, Szoa, Dżima, Kaffa i Wallamo. Królowie podlegają cesarzowi.

Od października 1907 r. odbywają się w stolicy Abisynji Rady koronne, a uczestniczy w nich premier wraz z 7-ma ministrami, oraz tak zwana Rada Senjorów.

Postanowienia powzięte przez Radę Koronną wymagają przed uzyskaniem mocy obowiązującej jeszcze osobnej aprobaty cesarza. Dochodami wpływającymi z podatków, dziesięcin i ceł, rozporządza cesarz bez obowiązku składania rachunków i wyliczenia się. Kwestje prawne są regulowane według przepisów, zawartych w bardzo ostrym kodeksie t. zw. Fata Negusti. Kodeks ten zawiera ustawodawstwo kościelne, cywilne i karne. Oprócz tych ustaw obowiązują w kraju jeszcze i osobne przepisy oraz dekreta cesarskie. Poza sądami prowincjonalnymi i obwodowymi istnieją sądy rozjemcze. Sprawy sporne między Europejczykami i tubylcami rozstrzyga sąd mieszany, spory między Europejczykami godzi specjalny sąd konsularny.

Kary są bardzo ostre. Za powstanie przeciwko rząrowi, za obrazę domu panującego, za rabunek, napad nznaczone są: powieszenie, zaćwiczenie na śmierć, ukamieniowanie, obcięcie rąk i nóg itd. Obcięte członki bywają w oczach delikwenta pieczone, a następnie zanurzone w maśle i oddawane właścicielowi. Dzieje się to dla zadośćuczynienia względem religijnym. Chodzi o to, aby członki te mogły być po śmierci właściciela pochowane z resztą ciała, aby mógł on tym sposobem zjawić się w całej osobie na sądzie ostatecznym.

Oświata stoi na bardzo niskim poziomie. Czytać i pisać w języku amharskim umieją tylko klasy cywilizowane i duchowieństwo. W kraju spotyka się jeszcze bardzo dużo urzędników, nie umiejących ani czytać ani pisać. W ostatnich latach założono w kilku miejscowościach szkoły ludowe. Oświatę zaczęli krzewić misjonarze szwedzcy, amerykańscy, angielscy, francuscy, włoscy i niemieccy. Instytucyj społecznych brak w Abisynji zupełnie.

Herb państwa przedstawia kroczącego, ukoronowanego lwa, trzymającego w prawej łapie berło z napisem: „Zwyciężył lew z potomstwa Judy.“

### Handel.

Mimo, że Abisynja posiada wielkie złoża rudy żelaznej, węgla kamiennego, siarki, soli potasowych oraz gipsu, a nawet złota, nie wyzyskuje ich, lecz zarówno

węgiel jak naftę i benzynę sprowadza drogą przez Marsylję do Dżibuti, a potem przewozi dalej przez Somalję ku środkowym osadom.

Wywozi się z Abisynji głównie skóry wołowe, końskie i owcze, wosk, kawę, kauczuk, gumę arabską, tytoń, pomarańcze i cytryny, mandarynki, figi, oliwę, myrrę, kość słoniową i włosie końskie.

Zboża, a zatem pszenicy, żyta, jęczmienia i innych ziemiopłodów, potrzebnych do wyżywienia ludności, wywozić niewolno.

Dowóz ograniczał się dawnymi czasy na dostawie świec, zapalek, cukru, kapeluszy, ryżu i rozmaitych narzędzi — obecnie dowozi się węgiel, mydło, perfumerję, tkaniny bawełniane, wyroby metalowe, zwłaszcza noże, nożyce, broń, wyroby ze szkła i perły, spirytualja, zwłaszcza francuskie likiery.

Ponadto przywożą obecnie kobierce, czerwony safian, sukna, aksamity, jedwabie, perkal, płóciénka do podszywania skór baranich, ciężkie i długie pałasze, nistolety tureckie, cynamon, tabakę do zażywania, nici itd. W ogólności towary są lichego gatunku. Mimo, że handel wewnętrzny w Abisynji nie jest kwitnący, targi są bardzo rozpowszechnione.

Na rynki abisyńskie zwróciła uwagę zwłaszcza Japońca, wykorzystująca możliwości dowożenia towarów bez opłaty celnej. Dociera ona tam ze swemi tkaninami i wyrobami bawełnianymi, sprzedając je po cenach dumpingowych. Konkurencję japońską odczuwają najboleśniej Włosi.

Najbardziej ożywiony jest handel w okolicach wybrzeży i po wsiach rybackich, gdzie zamieszkuje stosunkowo najwięcej ludności, oraz na pograniczu Erytrei.

Sprawy finansowe reguluje założony w 1905 r. Bank Abisyński, mający 500.000 funtów szterlingów kapitału zakładowego. W obiegu znajdują się głównie talary Marji Teresy, oraz talary Menelika w zlocie. Ponadto zaprowadzono monetę srebrną i miedzianą (guersze, maheiki, tamousy oraz piastry).

Proszek złoty oraz sól stanowią główne bogactwo naturalne kraju. W pewnych okolicach używa się soli jako monety zamiennej.

### Armja.

Abisyńczycy — to urodzeni żołnierze. Armja regularna jest stale na stopie wojennej. Każdy z władców wewnątrz kraju, poza obowiązkami administracyjnymi, jest dowódcą większej lub mniejszej jednostki bojowej, która tworzy jego stały orszak, towarzyszący mu wszędzie.

Armja abisyńska rekrutuje się od czasów Menelika II z kontygentów, dostarczonych przez wymienione poprzednio królestwa i prowincje. Służba wojskowa jest obowiązkowa w sensie absolutnym, to też cyfry poszczególnych rocznych kontygentów wahają się stosownie do liczby rekrutów, zdolnych do noszenia broni. Ogółem liczba żołnierzy służby czynnej wynosi 100.000.

Armja składa się zasadniczo z żołnierzy zwyczajnych, t. zw. „szejderiazii“, czyli takich, którzy potrafią obchodzić się z nowoczesną bronią. Ponadto istnieją tak zwani „ghindeval“, którzy pełnią służbę wojskową na ziemi, oddanej im do kultywowania przez Negusa.

Wojsko abisyńskie dzieli się na kilka rodzajów broni, a zatem na piechotę „Egeregna“, uzbrojoną w karabiny kilku systemów, zwłaszcza „Vatterli“, „Gras“, „Smyder“, „Remington“ itd.; na kawalerję „Farassegna“, w której służą przeważnie Gallanie; na artylerję „Medfegna“, która posiada armaty kilku systemów. Dawne działa, zdobyte na wojskach egipskich, systemu Kruppa, są całkowicie wycofane. Artylerja uzbrojona jest w armaty modelu francuskiego.

Ubiór służbowy żołnierzy składa się z bluzy, spodni, owijaczy koloru khaki i czapki przybranej lwią grzywą. Trzewików nie noszą, gdyż nogi mają przyzwyczajone do marszów boso. Marsze 50—60 km odbywają jednym ciągiem bez odpoczynku.

Kawalerja siedzi na koniach boso. Strzemiona są tak małe, że mieści się w nich zaledwie duży palec nogi. Szable przypięte mają ze strony prawej. Broń — lance i tarcze.

Oprócz wyżej wymienionych istnieją jeszcze abisyńskie wojska taborowe i pomocnicze. Według ostatnich relacyj zaprowadza obecny Negus również lotnictwo.

Bardzo dobrze zorganizowana jest służba zdrowia.

Instruktorami armji abisyńskiej są oficerowie belgijscy.

W obecnej jednak chwili stworzone są już kadry instruktorskie z krajowców.

Szereg oficerów abisyńskich ukończyło studja wojskowe w Europie.

Powyższe odnosi się do armji regularnej (askari), opłacanej przez państwo.

Poza nią istnieje daleko większa armja nieregularna, składająca się ze zwykłych obywateli, mających prawo do noszenia broni.

„The Stateman's Year-Book“ z 1933 r. podaje liczbę żołnierzy, będących w rezerwie i milicji na 300.000 do 400.000. Dla armji tej przygotowana jest broń rozmaitych nowoczesnych systemów. Wojsko aktywne otrzymało w ostatnim czasie taki sam ekwipunek, jaki posiadają wojska francuskie. Armja abisyńska zakupuje obecnie nietylko karabiny maszynowe, armaty górskie i samoloty, ale nawet i czołgi. Cwiczenia wojskowe odbywają się według metod europejskich pod dozorem instruktorów belgijskich.

Wojska pomocnicze nie są jeszcze uzbrojone po europejsku, lecz posiadają dzidy, maczugi i sztylety.

Charakterystyczny jest sposób prowadzenia walki w Abisynji.

Bitwę poprzedza jeden wystrzał z broni palnej, poczem następuje walka wręcz na lance i szable. Dlatego też wojsko do broni palnej prawie, że nie posiada nabojów.

Kawalerja działa impetem, używając lanc i tarcz.

Stopnie wyższych wojskowych: „Dedżazmacz“ — dowódca armji; dowódcy skrzydeł — „gerazmacz“ i „kaniazmacz“; dowódca centrum — „fitaurari“.

Negus tak rozmiłował się w lotnictwie, że kazał sobie wbudować tron do płatowca, na którym odbywa podróże po kraju.

## Dlaczego popieramy wszyscy L. O. P. P.?

Ostatnie lata stoją pod znakiem gorączkowego zbrojenia się wszystkich, którzy nie chcą w pewnym momencie pójść na rzeź, jako stado nieprzygotowanych baranów.

Idą zbrojenia na lądzie i na morzu. Ale przedewszystkiem wszyscy powiększają gwałtownie swoje armje lotnicze. Eskadry samolotów myśliwskich, wywiadowczych i bombardujących rosną jak grzyby po deszczu. Już dziś Europa jest w stanie uruchomić dziesiątki tysięcy groźnych ptaków, zaćmić niebo sylwetkami stalowych maszyn, zbrojnych w karabiny, działa i bomby, a warkotem motorów zdławić wolę odporną przeciwnika.

Ukryte w podziemnych hangarach armje drapieźników powietrznych czyhają na moment, kiedy upatrzona ofiara uśpi swą czujność, kiedy osłabnie w niej tętno gotowości.

Kto będzie tą ofiarą? Kto pierwszy stanie się żerem sępów powietrznych? Nietrudno powiedzieć. Możemy się bez obawy błędu zabawić w przepowiadacza przyszłości i stwierdzić, że będzie to naród słaby, albo nieprzygotowany. Tylko to państwo w spokoju może budować swoją przyszłość, które jest w stanie każdej eskadrze przeciwstawić takąż eskadrę, lecz szybszą, lepiej uzbrojoną, lub z lepszą załogą. Kto będzie mógł na każdą rzuconą bombę odpowiedzieć dziesięcioma bombami, za każdy spalony budynek — spalić całe miasto, a na atak gazowy zasnuć mgłą trującą całe połacie kraju przeciwnika, ten o swoją przyszłość może być spokojny. „Zorganizowanym i przygotowanym do obrony przeciwlotniczo-gazowej nic grozić nie będzie.“

Popierajmy więc wszyscy z zapałem pracę naszej Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwigazowej, tej organizacji, która ma na celu przygotowanie całego narodu do obrony przed zakusami wroga na całość naszej ukochanej Ojczyzny. Niechaj nikogo z nas nie braknie w szeregach członków Ligi. Pamiętajmy, że grosz, złożony dla niej w ofierze, daje nam bezpieczeństwo i gwarancję naszej wolności, gwarancję obrony naszego i naszych najdroższych życia, zdrowia i mienia.

„Pomyślny rozwój lotnictwa i obrony przeciwigazowej winien być jedną z najważniejszych trosk każdego obywatela, on bowiem zapewnia bezpieczeństwo Państwa.“  
(I. Mościcki.)

---

Jeśli stracimy morze, stracimy i państwo. A naród bez własnego państwa, to naród nędzarzy, niewolników, wiecznie pracujących dla najeźdźcy. Wszyscy więc do szeregów Ligi Morskiej i Kolonjalnej!

## Kiedy imieniny?

- Adama: 24 grudnia  
Adolfa b.: 17 czerwca  
Agaty p.: 5 lutego  
Agnieszki m.: 21 stycznia  
Albina b.: 1 marca  
Albiny m.: 16 grudnia  
Aleksandra b.: 26 lutego  
Aleksandra m.: 12 grudnia  
Aleksandry m.: 20 marca  
Aleksego w.: 17 lipca, 17 lutego  
Alfonsa b.: 2 sierpnia, 30-go października  
Alfreda: 14 grudnia  
Alojzego Gonz.: 21 czerwca  
Ambrożego b.: 7 grudnia  
Amelji: 10 lipca  
Anastazego: 27 grudnia, 17 sierpnia, 22 stycznia  
Anastazji: 15 kwietnia, 27 październ., 25 grudnia  
Anatola b.: 3 lipca  
Andrzeja: 30 listopada, 16 maja, 4 lutego  
Anieli: 31 maja  
Aniołów Stróżów: 2 paźdz.  
Anny: 26 lipca  
Antoniego: 13 czerwca, 17 stycznia  
Antonina b.: 10 maja, 31-go października  
Antoniny m.: 1 marca  
Anzelma b.: 21 kwietnia  
Apolinarego: 23 lipca, 23-go sierpnia  
Apolonji: 9 lutego  
Arkadiusza m.: 12 stycznia  
Atanazego b.: 2 maja, 20-go listopada  
Augustyna: 28 sierpnia, 28 maja  
Balbiny p.: 31 marca  
Baltazara: 6 stycznia  
Barbary m.: 4 grudnia  
Barnaby ap.: 11 czerwca  
Bartłomieja ap.: 24 sierpnia  
Bazylego w.: 14 czerwca  
Benedykta: 16 lipca, 21-go marca  
Bernarda op.: 20 sierpnia  
Błażeja b.: 3 lutego  
Bogumiła m.: 10 czerwca  
Bogusława b.: 15 maja  
Bohdana: 18 maja, 2 listop.  
Bonawentury b.: 14 lipca  
Bonifacego: 14 maja, 5-go czerwca  
Bronisławy p.: 1 września  
Brunona: 17 maja, 6 paźdz.  
Brygidy: 1 lutego

Cecylji m.: 22 listopada  
Celestyna p.: 6 kwietnia  
Chrystjana m.: 12 listopada  
Cezara m.: 28 grudnia  
Cyprjana: 16 i 26 września  
Czesława Pol.: 20 lipca

Damazego p.: 11 grudnia  
Damjana m.: 27 września  
Daniela: 3 stycznia, 21 lipca  
Dawida kr.: 29 grudnia  
Dionizego: 8 kwietnia,  
26 grudnia  
Dominika: 4 sierpnia  
Dominiki: 6 lipca  
Doroty m.: 6 lutego  
Dyzmy: 26 marca

Edmunda b.: 16 listopada  
Edwarda kr.: 13 październ.  
Eleonory: 21 lutego  
Elżbiety: 8 lipca, 5 i 19 list.  
Emanuela m.: 26 marca  
Emeryka kr.: 4 listopada  
Emila m.: 22 maja, 15 wrześ-  
śnia, 6 października  
Emiljana: 8 sierp., 11 paźdz.,  
12 listop., 6 grudnia, 8 lut.  
Erazma b. m.: 2 czerwca  
Ernesta b. m.: 12 stycznia  
Eufrozyny m.: 7 maja  
Eugenji m.: 25 grudnia  
Eugenjusza: 4 stycznia,  
4 marca, 13 lipca, 13-go  
listopada, 2 maja  
Eustachego: 16 lipca,  
20 września, 12 paźdz.,  
20 listopada  
Ewarysta m.: 26 paźdz.  
Ewy: 24 grudnia  
Ezechjela pr.: 10 kwietnia

Fabjana m.: 20 stycznia  
Faustyna m.: 15 lutego  
Felicjana: 9 czerwca, 19-go  
listopada  
Feliksa: 14 stycznia, 18-go  
i 30 maja, 24 październ.,  
20 listopada  
Ferdynanda: 13 stycznia,  
30 maja  
Filipa ap.: 1 maja  
Filipa Ner.: 26 maja  
Filipa: 23 sierpnia, 13-go  
września  
Filipiny: 20 września  
Filomeny: 5 lipca, 11 sierp.  
Florentyny: 20 czerwca  
Florjana m.: 4 maja, 17-go  
grudnia  
Fortunata: 1 czerwca, 24-go  
października  
Fortunaty m.: 14 paźdz.  
Franciszka z Asyżu: 4-go  
października  
Franciszka Salez.: 29 sty-  
cznia  
Franciszka Ksawer.: 3-go  
grudnia  
Franciszka Borg.: 10 paź-  
dziernika  
Franciszka: 2 kwietnia,  
11 maja, 4-go czerwca,  
14 lipca  
Franciszki Rzym.: 9 marca  
Gabrjela arch.: 18 i 28-go  
marca  
Gaspara kr.: 6 stycznia  
Genowefy: 3 stycznia  
Gerarda: 24 września,  
16 października

Gertrudy: 17 marca, 15-go listopada

Gerwazego m.: 19 czerwca

Gracjana b.: 18 grudnia

Grzegorza W.: 12 marca

Grzegorza Naz.: 9 maja

Grzegorza: 9 marca, 25-go maja, 17 listopada

Heleny: 18 sierpnia, 2 marca, 22 maja, 31 lipca

Heljodora b.: 3 lipca

Henryka : 19 stycznia, 15 lipca

Hiacentego p.: 30 stycznia

Hieronima: 20 lipca, 30-go września

Hilarego b.: 14 stycznia, 16 marca

Hilarji: 12 sierpnia, 3-go grudnia

Hilarjona op.: 21 paźdz.

Hipolita: 13 i 22 sierpnia, 2 grudnia

Honorata b.: 8 lutego

Honoraty: 11 stycznia

Hugona: 1 i 29 kwietnia, 17 listopada

Idziego op.: 1 września

Ignacego Lojoli: 31 lipca

Ignacego m.: 1 lutego

Ildefonsa: 23-go stycznia, 18 grudnia

Inocentego p.: 28 lipca

Ireny m.: 4 kwietnia, 20-go października

Izydora: 4 kwietnia, 14-go grudnia

Jacka: 10 lutego, 17 sierpn.

Jadwigi: 15 października

Jakóba starsz. ap.: 25 lipca

Jakóba młodsz. ap.: 1 maja

Jakóba Strepy: 1 czerwca

Jana ap. w oleju: 6 maja

Jana Berchm.: 13 sierpnia

Jana Bosko: 31 stycznia

Jana Bożego: 8 marca

Jana Damasc.: 27 marca

Jana Ewang.: 27 grudnia

Jana Kapistr.: 28 marca

Jana Narodz.: 24 czerwca

Jana Nepom.: 16 maja

Jana od Krzyża: 24 listop.

Jana z Dukli: 1 październ.

Jana Złotoust.: 27 stycznia

Jana: 10 i 13 stycznia, 8-go lutego, 30 marca, 13-go i 15 maja, 16 czerwca, 12 lipca, 29-go sierpnia, 23 listopada, 5 grudnia

Januarego m.: 19 września

Jeremjasza pr.: 1 maja

Joachima: 16-go kwietnia, 16 sierpnia

Joanny: 24 maja, 21 sierp.

Joba pr.: 10 maja

Jolanty: 15 czerwca

Józefa Obl.: 19 marca

Józefa: 27 sierpnia, 18-go września

Józafata m.: 14 listopada

Judy ap.: 28 października

Juljana: 7-go i 28 stycznia, 12 i 13 lutego, 9 czerwca, 9 sierpnia, 2 września, 18 października

Juljanny: 7-go i 16 lutego, 29 czerwca, 17 sierpnia

Julji: 22 maja, 1 października, 10 grudnia  
Juljusza: 12-go kwietnia, 19 sierpnia, 20 grudnia  
Justyna: 14 kwietnia, 12-go grudnia, 30 listopada  
Justyny: 16 czerwca, 26-go września, 30 listopada

Kajetana: 7 sierpnia  
Kaliksta p. m.: 14 paźdz.  
Kamila: 18 lipca  
Karola W.: 28 stycznia  
Karola Bor.: 4 listopada  
Kaspra kr., 6 stycznia  
Katarzyny: 2 lutego, 9-go i 22 marca, 30 kwietnia, 25 listopada  
Kazimierza: 4 marca, 27-go sierpnia  
Klary: 12 i 18 sierpnia  
Klaudji: 20 marca  
Klemensa Hofb.: 15 marca  
Klemensa p. m.: 23 listop.  
Klotyldy: 3 czerwca  
Kolety: 6 marca  
Konrada: 19 lutego, 26-go listopada  
Konrada z Parzham: 21-go kwietnia  
Konstancji: 18-go lutego, 19 września  
Konstantego m.: 29 styczn.  
Konstantyna: 11 marca  
Korneliusza m.: 16 wrześn.  
Kornelji m.: 13 marca  
Krystyny: 12 listopada  
Krzysztofa m.: 20 kwietnia  
Kunegundy: 3 marca, 24-go lipca

Leokadji m.: 9 grudnia  
Leona: 20 lutego, 11 kwietnia, 28 czerwca  
Leonarda: 6 i 26 listopada  
Leopolda: 15 listopada  
Lidji: 27 marca, 3 sierpnia  
Longina: 15 marca, 10-go kwietnia, 8 grudnia  
Lucjana m.: 7-go stycznia, 26 października  
Lucyny: 30 czerwca  
Ludgardy: 16 czerwca  
Ludwika: 19 i 25 sierpnia, 9 października  
Ludwiki: 31 stycznia  
Ludwiny: 15 stycznia  
Lukrecji m.: 23 listopada

Łazarza: 17 grudnia  
Łucji m.: 25 czerwca, 13-go grudnia  
Łukasza ewang.: 18 paźdz.

Macieja ap.: 24 lutego  
Makarego: 2-go stycznia, 10 marca, 10 kwietnia, 8 grudnia  
Makryny: 19 lipca  
Maksyma: 8 stycznia, 18-go czerwca, 19 lipca, 27-go sierpnia  
Maksymiljana m.: 12 października  
Małgorzaty: 22-go lutego, 10-go czerwca, 20 lipca, 17 października  
Mamerta: 11 maja, 19 lipca  
Marcelego: 16-go stycznia, 30 października

Marceli: 21 stycznia, 28-go  
czerwca  
Marcelina: 26-go kwietnia,  
2 czerwca, 14 lipca  
Marceliny: 17 lipca  
Marcina: 11 i 12 listopada  
Marcjana: 6 marca, 22-go  
maja, 4 października  
Marcjany: 8 stycznia, 12-go  
lipca  
Marjana: 17-go stycznia,  
19 sierpnia  
Marka ewang.: 25 kwietn.  
Marka: 18 czerwca, 7-go  
października  
Marty: 19 stycznia, 23-go  
lutego, 29 lipca  
Mateusza: 21-go września,  
12 listopada  
Matyldy: 14 marca  
Maurycego m.: 10-go lipca,  
22 września  
Melanji: 31 grudnia  
Melchjora kr.: 6 stycznia  
Metodego: 7 lipca  
Michała arch.: 29 września  
Mieczysława kr.: 1 styczn.  
Mikołaja: 6 grudnia, 10-go  
września  
Modesta m.: 12-go lutego,  
15 czerwca  
Moniki: 4 maja  
  
Narcyza: 29 października  
Natalji: 27 lipca, 1 grudnia  
Nestora m.: 26 lutego  
Norberta: 6 czerwca  
  
Oktawjana m.: 22 marca  
Oktawjusza m.: 20 listop.

Olimpji: 17 grudnia  
Olimpjusza: 26 lipca  
Onufrego: 12 czerwca  
Oskara, 3 lutego  
Oswalda: 5 sierpnia  
Otona: 2 lipca  
Otylji m.: 13 grudnia  
  
Pafnucego m.: 19 kwietnia  
Pankracego m.: 12 maja  
Pantaleona m.: 27 lipca  
Paschalisa: 17 maja  
Pauli: 26 stycznia, 10-go  
sierpnia  
Paulina: 22 czerwca, 31-go  
sierpnia  
Pawła ap.: 29 czerwca  
Pawła: 15 stycznia, 28-go  
kwietnia, 26 czerwca  
Pelagji: 23 marca, 4 maja,  
8 i 19 października  
Perpetuy: 6 marca  
Petroneli: 31 maja  
Piotra ap.: 29 czerwca  
Piotra Klaw.: 9 września  
Piotra z Alk.: 19 paźdz.  
Piotra: 31 stycznia, 23 lu-  
tego, 29 kwietnia, 10-go  
maja, 1 sierpnia  
Piusa I: 11 lipca, 5 maja  
Polikarpa m.: 26 stycznia  
Praksedy: 21 lipca  
Prokopa M.: 8 lipca  
Prota m.: 11 września  
Protazego m.: 19 września  
  
Rafała arch.: 24 paźdz.  
Rajmunda: 23-go stycznia,  
31 sierpnia  
Reginy m.: 7 września

Roberta: 17 kwietnia, 7-go  
czerwca  
Rocha: 16 sierpnia  
Romana: 28 lutego, 9 sierp-  
nia, 6 października, 18-go  
listopada  
Romany: 23 lutego  
Romualda: 7 lutego  
Rozalji: 4 września  
Róży: 30 sierpnia, 4 wrze-  
śnia  
Rufina: 7 kwietnia, 11-go  
sierpnia  
Ryszarda: 7-go lutego, 3-go  
kwietnia  
  
Sabina: 11 lipca, 11 grudnia  
Sabiny m.: 27 października  
Salomei: 22 października,  
17 listopada  
Samuela pr.: 20 sierpnia  
Scholastyki: 10 lutego  
Sebastjana m.: 20 stycznia  
Serafina: 12 października  
Sergjusza: 24 lutego, 9-go  
września  
Serwacego: 13 maja  
Sewera: 30 kwietnia, 8-go  
listopada  
Seweryna: 8 stycznia, 23-go  
paźdz., 21 grudnia  
Spirydjona: 14 grudnia  
Stanisława: 8 maja, 13-go  
listopada, 27 września  
Stefana: 20 sierpnia, 2-go  
września, 26 grudnia  
Sykstusa: 28 marca  
Syksta: 6 sierpnia  
Sylwestra: 26 listop., 31-go  
grudnia

Sylwji: 3 listopada  
Symeona: 18 lutego, 8 paź-  
dziernika  
Szczepana (zob. Stefana)  
Szymona ap.: 28 paźdz.  
Szymona z Lipnicy: 18-go  
lipca  
Szymona słupn.: 3 września  
Szymona: 24 marca, 26-go  
lipca  
  
Tadeusza ap.: 28 paźdz.  
Tekli: 23 września, 15 paź-  
dziernika  
Telesfora m.: 5 stycznia  
Teodora: 7 lutego, 26 mar-  
ca, 9 i 12 listopada  
Teodory: 11 września  
Teodozji m.: 20 marca  
Teodozjusza: 17 lipca  
Teofila: 7 marca, 27 kwiet-  
nia, 22 lipca, 2 i 13 paź-  
dziernika, 20 grudnia  
Teofili m.: 28 grudnia  
Teresy: 15 października  
Teresy od Dz. Jezus: 3-go  
października  
Tomasza ap.: 21 grudnia,  
7 marca, 29 grudnia  
Tycjana: 3 marca  
Tymoteusza: 24 stycznia,  
24 marca  
Tytusa: 6 lutego  
  
Urbana: 2 i 16 kwietnia,  
25 maja, 29 grudnia  
Ursyna: 9 listopada  
Urszuli m.: 21 paźdz.

- Waclawa: 5 marca, 28-go  
 września  
 Walentego m.: 14 lutego  
 Walentyna m.: 16 grudnia  
 Walentyny: 25 lipca  
 Walerego: 28 stycznia  
 Walerjana: 14-go kwietnia,  
 23 sierpnia, 12 września,  
 27 listopada  
 Walerji m.: 28-go kwietnia,  
 9 grudnia  
 Wandy: 23 czerwca  
 Wawrzyńca: 22 lipca, 10-go  
 sierpnia, 5 września  
 Wawrzyny m.: 8 paźdz.  
 Weroniki: 13 stycznia, 9-go  
 lipca  
 Wiary: 15 maja  
 Wiktora: 25 i 26 lutego,  
 21 i 28 lipca, 23 sierpnia,  
 17 paźdz., 23 grudnia  
 Wiktorji m.: 17 listopada  
 Wiktoryna m.: 2 listopada  
 Wilhelma: 10 stycznia, 6-go  
 kwietnia, 29 lipca  
 Wincentego: 10 lipca, 5-go  
 kwietnia, 8 marca, 22-go  
 stycznia, 11 września  
 Wita m.: 15 czerwca  
 Witalisa m.: 9-go stycznia,  
 28 kwietnia  
 Władysława: 27 czerwca  
 Włodzimierza: 16 stycznia,  
 11 sierpnia  
 Wojciecha: 23-go kwietnia,  
 20 października  
 Zacharjasza: 6-go września,  
 5 listopada  
 Zenobji: 30 października  
 Zenona: 14 lutego, 12 kwiet-  
 nia, 9 lipca, 8 grudnia  
 Zofji i 3 córek: 15 maja  
 Zofji m.: 30 kwietnia  
 Zuzanny m.: 11 sierpnia  
 Zygmunta: 1 maja  
 Zyty: 27 kwietnia

~~~~~

„Naród, w którym oszczędzanie stało się przyzwyczajeniem każdego obywatela, buduje swe gospodarstwo na najtrwalszym fundamencie.“

Prezydent Rzplitej Ignacy Mościcki.

## Związki religijne i sekty.

Do obszernego materiału fachowo-naukowego, który każdy funkcjonariusz policji opanować musi, nie od rzeczy będzie, przypomnieć coś o administracji wyznań. Czynności urzędowe, w jakich sprawach wyznaniowych interwenjować ma władza państwowa i jej organ wykonawczy, regulują postanowienia Konstytucji, regulujące stosunek państwa do wyznań. Artykuł 111 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 roku, utrzymany nową Konstytucją z dnia 23 kwietnia 1935 roku w mocy, mówi, że wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być spowodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach przysługujących innym obywatelom.

Dalszą konsekwencję zasady wolności sumienia i wyznania wypowiada art. 112 Konstytucji w ustępie końcowym, z tem, że nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych. Następną konsekwencją wolności sumienia i wyznań, zawartą w art. 115, jest przyznanie kościołom mniejszości religijnych i innym prawnie uznanym związkom praw rządzenia się własnymi ustawami, których uznania Państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień sprzecznych z prawem. Stosunek Państwa do tych kościołów i wyznań będzie ustalony w drodze ustawowej, po porozumieniu się z ich prawnymi przedstawicielami.

Poruszając powyżej wspomniany artykuł Konstytucji, mam na myśli związki religijne, czyli tak zwane sekty.

Gdy zapytamy się, co znaczy wyraz sekta, to otrzymamy odpowiedź, że jest to związek wyznaniowy, powstały drogą negacji lub protestu przeciwko wierzeniom dotychczas wyznawanej religii i jej zewnętrzznemu ustrojowi.

Przyczyny powstania sekt bywają nietylko natury religijnej, lecz częstokroć politycznej i ekonomicznej. Poza ideowemi pobudkami ich twórców kryją się najczęściej pobudki osobiste, niezadowolenie z życia, chęć zrzucenia z siebie przyjętych zobowiązań, ambicje reformatorskie, żądza władzy, lub żądza zysku. Indywidualność założyciela w stosunku do środowiska stanowi o powodzeniu sekty, o jej sile pociągającej i szybkości, z jaką się szerzy, o jej trwałości, oraz większej lub mniejszej zdolności dzielenia się na dalsze sekty, czyli wyznania. Artykuł 115 drugi ustęp Konstytucji głosi, że stosunek Państwa do tychże wyznań ustalony będzie w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnymi reprezentacjami. Tutaj więc niema umowy, jak np. między Państwem a Kościołem katolickim (patrz kodeks prawa kanonicznego), gdyż stosunek Państwa bowiem do Kościoła katolickiego postanowiła Konstytucja uregulować na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, czyli konkordatu (patrz Dz. Ust. R. P. nr. 47 i 72/25), zaś z związkami religijnymi i sektami przez jednostronne uregulowanie w drodze ustawy przez Państwo.

Na terenie Państwa Polskiego istnieje cały szereg związków religijnych, chrześcijańskich, które albo posiadają tylko niektóre prawa związków religijnych, albo też posiadają je tylko na pewne terytorjum, jak np. Marjawici, posiadający te prawa tylko na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Wyznania te są:

1. Adwentyści dnia 7-mego, w b. zaborze rosyjskim.
2. Anglikanie, w b. zaborze pruskim.
3. Badacze pisma świętego, w b. zaborze rosyjskim (patrz ukaz carski z dnia 17. X. 1906 r.).
4. Baptyści, w b. zaborze pruskim i rosyjskim.
5. Bracia Morawscy (Hernhuci, gminy braterskie), w b. zaborze austriackim i pruskim.
6. Darbyści, w b. zaborze pruskim.
7. Ewangeliczni Chrześcijanie (sztundyści), w b. zaborze rosyjskim.

8. Irwingianie, czyli gminy apostołskie, w b. zaborze pruskim.
9. Kościół Boży, w b. zaborze rosyjskim.
10. Kwakrzy, w b. zaborze pruskim.
11. Marjawici, w b. zaborze rosyjskim.
12. Menonici, we wszystkich trzech zaborach.
13. Metodyści, w b. zaborze pruskim, siedzibę mają w Katowicach.
14. Gminy nowo-apostołskie, w b. zaborze pruskim i rosyjskim.
15. Pierwochrześcijanie (Pierwsi chrześcijanie), w b. zaborze rosyjskim.
16. Staro-katolicy, w b. zaborze pruskim i rosyjskim, na terenie Wojew. Śl. nadano im prawo korporacyj, ust. z dnia 4. VII. 1875, Zb. Ust. Pr. str. 333.
17. Staroobrzędowcy, w b. zaborze rosyjskim.
18. Wolne gminy, w b. zaborze pruskim.

Uprawnienia korporacyjne powyższych związków religijnych są rozmaite, stosownie do tego, jak były rządy zaborcze urządzały stosunek państwa do tychże wyznań. Nadmieniam, że w b. zaborach rosyjskim i pruskim istniała obok związków religijnych uznanych także kategoria związków religijnych tolerowanych (patrz § 20 ogólnego pruskiego prawa krajowego, część II, tyt. 11, podręcznik Illing i Kautz, tom III, str. 674).

Uprawnienia powyżej wymienionych związków religijnych (sekt) muszą być zatem indywidualnie oceniane według odnoszących się do nich specjalnych postanowień prawnych, które w niektórych wypadkach, np. co do Marjawitów w b. zaborze rosyjskim, mają charakter ustawy, w innych uprawnienia te polegają na dekretach władzy administracyjnej.

Na terenie Województwa Śląskiego największą aktywność w ostatnim czasie rozwijają Badacze pisma świętego, Metodyści w Katowicach, ul. Francuska; mniej aktywnym związkiem religijnym, zwani sektą zamierającą, są staro-katolicy, powstałi w roku 1870. Kościół swój mają w Katowicach, ul. Mickiewicza. Badacze pisma św. zresztą, po myśli reskryptu Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego z dnia

31. X. 1933 r. Nr. Adm. I. 77/a-1 na podstawie obowiązującego w tym przedmiocie prawa polskiego — na terenie Województwa Śląskiego — prawnie nie istnieją i nie posiadają też prawa korporacyj.

Takie też stanowisko zajmuje dr. Stanisław Piekarski, b. dyrektor Departamentu Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, w swej broszurce pod tytułem: „Wyznania religijne w Polsce“, wydawnictwo M. Arcta w Warszawie, rok 1927, str. 76.

W podręczniku pol. „Retzlaff“, rocznik 1921, na stronie 207, rozdział dot. b. prawa o zgromadzeniach, jest mowa o związkach religijnych (sektach), którym na terenie b. zaboru pruskiego „Rzeszy“ nadano prawo korporacji, jednak autor nic nie wspomina o nadaniu praw korporacyj Badaczom pisma świętego.

Z uzyskanych informacji wynika, że na tut. terenie trzy centrale badaczy pisma świętego usiłują utrwalić swoje wpływy, a mianowicie: Łódzka, Warszawska i Krakowska, a to drogą kolportażu broszurek treści religijnej, wydawanych przez Stow. Badaczy Pisma Świętego centrala na Polskę.

Szczególnie w niedziele i dni świąteczne centraie wysyłają swych licznych kolporterów na wioski, którzy gromadnie, nieraz 6 naraz, oblegają kościoły i w sposób natrętny nakłaniają obywateli do nabywania broszurek, a to samo dzieje się po domach, gdzie, jak wynika z posiadanych informacji, taksamo postępowano.

Jeżeli więc badacze pisma św. nie posiadają na tut. terenie prawa korporacyj, niewolno im też kolportować bez pozwolenia władzy broszurek, co stanowi naruszenie ustawy prasowej z 7. V. 1874 r., Dz. Ustaw Rzeszy str. 65, § 4 i 20 i § 56 pkt. 12 niem. ordynacji przemysłowej, Dz. Ustaw Rzeszy r. 1900, str. 871, gdyż oprócz tego na broszurkach tych, sprzedawanych po cenie od 30 groszy do 1 zł, nie była uwidocziona cena. Z tego wynika, że badacze, kolportując owe broszury, uprawiali bezprawnie proceder zarobkowy, o którym mowa w § 43 niemieckiej ordynacji przemysłowej. Sprzedawanie zaś powyższych broszur w czasie nabożeństwa niedzielnego koliduje z § 55/a

ordynacji przemysłowej. Nadmieniam, że kolporter taki po myśli § 56 pkt. 12 powinien posiadać przy sobie spis broszur potwierdzony przez władzę administracji I-szej instancji, z uwzględnieniem tytułu broszur. Ponieważ kolportaż odbywał się w pasie granicznym, naruszono przepisy odnośnie ograniczenia w granicznym pasie celnym, art. 115 pkt. 2 Rozp. Prez. R. P. z dnia 27. X. 1933 r. o prawie celnem (Dz. Ust. R. P. 84/33, poz. 610) i patrz Rozkaz Głównej Komendy 1162/30 pkt. XI, oraz 1443/34 pkt. D. — prawo administracyjne — przemysł okrężny, pytanie 36.

Na terenie Województwa Śląskiego właściwie wielkich parafij badaczy nie mamy, a jeżeli takowe są, to zaliczyć je można do quasi-parafij, kierowanych przez st. braci, mianowanych przez centralę w Łodzi, Warszawie lub Krakowie. Bracia ci w powierzonych im quasisparafjach wykładają pismo święte i nauczają religii, przewodniczą w odprawianiu modłów i śpiewaniu pieśni treści religijnej, bez posiadania odpowiednich kwalifikacyj.

Po myśli ustawy dot. przygotowania uzdolnienia osób duchownych i ich ustanowienia (Zbiór Ustaw Niem. z dnia 11. V. 1873, str. 191, i z dnia 21. V. 1874, Zbiór Ustaw str. 139 — Illing i Kautz) wymaga się od osób takich odpowiednich kwalifikacyj, których st. bracia badaczy pisma świętego — jako zwykli ludzie pracy i robotnicy — nie mają. Może kwestja ta w najbliższym czasie zostanie przez władze wojewódzkie uregulowana.

Kończąc powyższe zestawienie, wyrażam nadzieję, że wzbudzi ono pewne zainteresowanie i wywoła odpowiednią dyskusję, jakiegokolwiek uwagi chętnie przyjmę i wykorzystam.

Interesujących się sekciarstwem odsyłam do następujących wydań, które ukazały się na półkach księgarskich, a mianowicie:

1. Wyznania religijne w Polsce — Dr. St. Piekarski, wydawnictwo M. Arcta w Warszawie.
2. Prawdy i Herezje, Encyklopedia Wierzeń Wszystkich Ludów i Czasów — Dr. St. Piekarskiego, wyd. M. Arcta w Warszawie, rok 1930.

3. Anarchistyczne Tendencje B. P. Św. — ks. dr. Edwarda Górskiego i sędziego Zygmunta Wolskiego w Sandomierzu, 1932.
4. Najazd sekciarstwa na Polskę — ks. I. Charszewski, wydawnictwo księgarni Powszechnej we Włocławku.
5. Polski Kościół Narodowy — Liga Katolicka w Poznaniu, drukarnia Św. Wojciecha.
6. Marjawici, Mańkietnicy, Mańkietnictwo — Poznań, drukarnia i księgarnia Św. Wojciecha.
7. P. Heribert Holzapfel: „Die Sekten in Deutschland“, Verlag Josef Kösel & Friedrich Pustet K. G., Regensburg.
8. Ustawa Konstytucyjna z dnia 23. IV. 1935 r., patrz postanowienie Konstytucji z 17 marca 1921 r. utrzymane w mocy, i to od art. 110—116.

---

## Sztuka chodzenia po ulicach miasta.

1. Jezdnia przeznaczona jest dla pojazdów, chodnik dla pieszych.
2. Przez jezdnię przechodź krokiem wolnym. Pamiętaj, że biegnąc narażasz się na niebezpieczeństwo.
3. Pamiętaj, że na jezdni jesteś intruzem, który zawsze zawadza: dlatego przechodź przez jezdnię pod kątem prostym, obok tablic orientacyjnych wskazujących przejście dla pieszych, lub obok policjanta kierującego ruchem ulicznym, i tylko w razie konieczności.
4. Wchodząc na jezdnię, obejrzyj się najprzód na lewo, a potem na prawo.
5. Nie przechodź nigdy przez jezdnię wówczas, gdy nie widzisz dokładnie co się dzieje za wozem tramwajowym, lub innym pojazdem.
6. Gdy przechodząc przez jezdnię usłyszysz sygnał lub nawoływanie, obejrzyj się w kierunku głosu. Jeśli nie wiesz, gdzie się posunąć, zatrzymaj się. Nie cofaj się nigdy wtył.

7. Nie urządzaj sobie nigdy postojów na jezdni. Gdy czekasz na tramwaj, stój na chodniku przy brzegu jezdni.

8. Wsiadając z tramwaju, obejrzyj się zawsze w prawo. Lewą ręką trzymaj się poręczy i wsiadaj w kierunku biegu tramwaju.

9. Na chodniku idź zawsze stroną prawą; nie zatrzymuj się pośrodku chodnika, ani na rogach ulic, lub przed wejściami do lokali.

10. Pamiętaj zawsze, że nietylko ty idziesz po ulicy. Inni również iść muszą. Nie tamuj nigdy ruchu swoją osobą.

## **Czasy ochronne dla niektórych gatunków zwierzyny łownej.**

(Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 23. V. 1935 r.  
Dz. U. Śl. nr. 12 z dnia 1. VI. 1935 r.)

1. Dla jeleni i danieli (byków) od 1 listopada do 15-go września.
  2. Dla łań i cieląt jeleni i danieli — cały rok.
  3. Dla rogaczy (kozlów, sarniuków) od 1 listopada do 15 maja.
  4. Dla sarn (kóz, siut), kozłat, spiczaków i widłaków — cały rok.
  5. Dla zajęcy od 15 stycznia do 15 października.
  6. Dla borsuków od 1 grudnia do 31 października.
  7. Dla głuszców — cały rok.
  8. Dla samic cietrzewi i bażantów — cały rok.
  9. Dla kogutów cietrzewi od 1 czerwca do 15 sierpnia.
  10. Dla kogutów bażantów od 1 lutego do 15 października.
  11. Dla jarząbków — cały rok.
  12. Dla kuropatw od 1 grudnia do 20 sierpnia.
  13. Dla kaczek od 1 grudnia do 15 lipca.
- Zakreślone terminy rozumie się włącznie.

## Hodowla szlachetnych zwierząt futerkowych.

Wysokie ceny za skórki szlachetnych zwierząt futerkowych stały się przyczyną, że stan tych zwierząt został przez ciągle polowania nieomal całkiem wytrzebiony.

Lisy srebrne, bobry, rysie, wydry i inne zwierzęta futerkowe musiały podzielić wspólny los ciągłego prześladowania. Myśliwi pierwsi mogli spostrzec, że zdobyc tych zwierząt przez polowanie i nastawianie sidła nie daje pożądaných rezultatów, wskutek czego starano się odszukać i zdobyć je w ich norach w czasie rozmnażania się. W ten sposób zdobyte zwierzęta futerkowe, nie wyłączając młodych, były utrzymywane do czasu dojrzewania skórki (grudzień—styczeń), a następnie ubijane. Przez ten rodzaj polowania przyśpieszono czas wymierania zwierząt futerkowych, nie licząc na powstające temsamem szkody materialne. Niewola tych zwierząt, w czasie której oswajały się z człowiekiem, sprawiła, że przystąpiono do próbnych hodowli domowych. Jednakowoż nieodpowiednie umieszczenie, popełniane błędy w wyżywieniu i inne zniweczyły nadzieję w przyszłość szczęścia hodowli.

Dopiero w roku 1887, gdy farmer niejaki Robert Oulton znalazł przypadkiem towarzysza w osobie Charlesa Daltona, udało się wymienionym na wyspie księcia Edwar-da stworzyć pierwszą hodowlę lisów srebrnych. Możliwa ich praca jest nagrodą jeszcze w obecnych czasach przez nadanie pierwszeństwa hodowli systemem „Daltona“, który stał się początkiem nieomal wszystkich hodowli lisów. Tak powstał zarodek nigdy niespodziewanej całkiem nowej hodowli zwierząt futerkowych. Gdy w roku 1910 dostarczyli

wspomniani pionierzy do Londynu pierwsze skórki lisów srebrnych w ilości 25 sztuk, podziwiane przez fachowców, płacono za sztukę 2624 \$. Jak widać z otrzymanej sumy, poświęcenie i praca nad hodowlą opłacały się. Rzecz zrozumiała, że wynik ten był bodźcem dla innych i rozpoczęło się gorączkowe tworzenie hodowli lisów srebrnych. Na materiał hodowlany utworzono znaczny kapitał. Jednakowoż pożoga wojenna i tej dziedziny życia gospodarczego nie ominęła. Pomimo tego stoimy dziś przed faktem, że w Ameryce, Kanadzie, krajach skandynawskich, Niemczech, Rosji i innych istnieją tysiące farm, stanowiąc bajechny majątek narodowy tych krajów.

Jak ogromnie zwiększyła się produkcja światowa surowców futerkowych, wyobraża to poniższe zestawienie:

Ameryka Północna ogólna wartość	1910 r.	=	250	milj. zł
„ „	1928 r.	=	1160	„ „
Ameryka Południowa	1910 r.	=	16	„ „
„ „	1928 r.	=	80	„ „
Australja	1910 r.	=	25	„ „
„ „	1928 r.	=	220	„ „
Afryka	1910 r.	=	1	„ „
„ „	1928 r.	=	16	„ „
Europa	1910 r.	=	220	„ „
„ „	1928 r.	=	640	„ „
Grenlandja		=	24	„ „
Azja	1910 r.	=	240	„ „
„ „	1928 r.	=	840	„ „

Jak z powyższych cyfr wynika, to niezmierne zapotrzebowanie nie może być pokryte tylko z zwierząt upolowanych, lecz na szczęście planowa hodowla zwierząt futerkowych przeszła już próbę wytrzymałości, i wszędzie tam, gdzie stosunki żywnościowe kształtują się tak pomyślnie jak w Polsce, musiałaby przenikliwa świadomość gospodarcza przyczynić się do tego, ażeby 30 milionów zł, które corocznie wydajemy za import szlachetnych skórek, nie były wywożone zagranicę. Dogodne warunki hodowlane w naszym kraju pod względem klimatu, tanich sił roboczych i najtańszych w świecie możliwości wyżywienia,

powinno niewątpliwie naszym ciężko borykającym się gospodarstwom rolnym otworzyć piękne źródło dochodu, zwłaszcza gdy się zważy, że z takiego kraju, jak Norwegja, wywieziono zagranicę w roku 1934 za 18 milionów koron norweskich srebrnych skórek lisich, pochodzących przeważnie z hodowli małych gospodarstw wiejskich. Byłoby zasadniczym błędem oczekiwać czasu poprawienia się stosunków gospodarczych, kiedy właśnie na tej drodze ukazuje się sposób, mogący się przyczynić do wydzwignięcia gospodarstw z biedy.

W przeciągu jednego roku można tanie odpadki i produkty gospodarcze zamienić na szlachetne futerka. Wychowanie krowy lub konia do czasu rozplódczego wymaga dłuższego czasu i większej ilości paszy a wydaje na świat jedno młode, gdy tymczasem już po jednym roku można się spodziewać 1—8 młodych od szlachetnych zwierząt skórkowych. Na doświadczenia pieniędzy nie mamy, lecz zagadnienie hodowli szlachetnych zwierząt skórkowych jest dziś z małemi wyjątkami całkowicie wyjaśnione i nie stanowi tajemnicy poszczególnych państw.

Należy przyznać, że przez ogólny kryzys gospodarczy również i hodowla szlachetnych zwierząt skórkowych nie została oszczędzona. Szkody atoli doznali jedynie właściciele tych farm, którzy nakładem większych sum pieniężnych doprowadzili swoje zakłady do wykwinności, z czem wskutek większych wydatków na służbę, podatek, droższą żywność itp. stały się nierentowne.

Taksamo staje się koniecznym, ażeby na doświadczeniach zagranicy stała się zdolną do rozbudowy hodowla karakułów, która wymaga nieco więcej odwagi i zrozumienia ze strony odpowiedzialnych czynników.

Do omówionego tematu nie zabraknie pesymistów z krytycznemi uwagami przedewszystkiem, że „hodowla szlachetnych zwierząt skórkowych nie odpowiada warunkom gospodarczym obecnego czasu“. Uwagę tę odpiera się tem, że przez pogorszenie się położenia gospodarczego znajdujący się stan kosztowności w postaci szlachetnych kamieni, pereł itp. nie zostanie zmniejszony, tylko najwyżej właściciel tychże zostanie częściej zmieniony. Pomimo

tego nikt nie wątpi o możliwościach ich zbytu i w dalszym ciągu szlifuje się brylanty, łowi się perły, wiedząc o tem, że na wartościowe brylanty, kosztowne futra znajduje się łatwo nabywców zagranicą.

„Niedostatek pieniężny“: I w tym kierunku można znaleźć duże ułatwienie sprawy w postaci stowarzyszenia względnie spółki handlowej, gdzie pomyślniej aniżeli w banku można ulokować mniejsze kapitały.

Nadprodukcja: Tymczasem nie można nawet mówić o wystarczającej produkcji, gdyż istniejące w Polsce 9 farm nie są w stanie nawet jednego miasta zaopatrzyć dostatecznie w futra. Dowodem tego są jarmarki i wystawy gospodarcze w Wilnie. Znajdujące się tam w sprzedaży futerka są pochodzenia rosyjskiego z wielkich farm koło Leningradu, Archangielska, Moskwy itd.

Stosunki klimatyczne: Jak już na początku wspomniano, są sprzyjające a wprost idealne w naszych okolicach górskich.

Wkońcu jedna uwaga. Rzecz naturalna, że nie odrazu może każdy zostać hodowcą bez odpowiedniego przygotowania. Dlatego każdy chętny, który ma zamiar poświęcić się hodowli szlachetnych zwierząt skórkowych, będzie musiał przez kilka tygodni zapoznać się na farmie z podstawami zasadniczymi o opiece, pielęgnowaniu, wyżywieniu itp.

---

Twórczość jednostki jest dźwignią życia zbiorowego.  
(Art. 5, pkt. 1 Ust. Konstytucyjnej.)

## Hodowla królików.

### Podział ras i ich użytkowość.

Związek Ekspertów Drobiarstwa przy Centralnym Komitecie do Spraw Hodowli Drobiu w Warszawie wydał w roku 1933 podręcznik p. t. „Polskie Wzorce Królików i metody ich oceny“. Według tego podręcznika podzielono króliki na 6 grup, a mianowicie:

**Grupa I — Króliki olbrzymy**, do których należą: olbrzymy belgijskie czyli flandryjskie, olbrzymy białe łącznie z odmianą czarnooką, olbrzymy innych maści (czarne, niebieskie, srebrzyste), olbrzymy srokate, barany francuskie i barany angielskie. Jest to grupa królików mięsnych o wadze od 5—9 kg.

**Grupa II — Króliki średniej wielkości**, nazwane również królikami futerkowo-mięsnymi, do której zaliczono: francuskie srebrzyste, wiedeńskie białe i niebieskie, bevernskie, wandejskie białe, nowozelandzkie czerwone, francuskie motyle, normandzkie, duże szynszyle, hawańskie, popielice, polskie białe, japońskie i sitka. Waga ich wynosi od  $3\frac{1}{2}$  do 6 kg.

**Grupa III — Króliki małe względnie futerkowe**, którą zastępują: srebrzyste angielskie, holenderskie, turyngijskie, kuny i sobole, alaska, małe szynszyle, hawańskie, popielice i japońskie, rosyjskie, podpalane, angielskie motyle i zajączaki. Waga ich dochodzi do 3 kg.

**Grupa IV — Króliki karzelki**, którą reprezentuje jedyny karzełek polski czerwonoooki i niebieskooki. Jest to królik o gęstym białym futerku, krótkich uszach, o wadze najwyższej  $1\frac{1}{2}$  kg.

**Grupa V — Króliki długowłose, inaczej czesankowe,** do której należą angorskie, oposy i lisy. Waga ich odpowiada wadze królików grupy II-giej, a sierść ich stanowi wełna. (O królikach angorskich umieściłem wzmiankę w kalendarzyku na rok 1935.)

**Grupa VI — Króliki rexy, czyli krótkowłose,** do której zaliczono wszelkie odmiany rexów, których sierść długości do 1 cm nie wymaga strzyżenia przy uszlachetnianiu skórek.

Większa część wymienionych powyżej ras posiada pod względem ubarwienia po kilka odmian. Jednym hodowcom zależy specjalnie na mięsie, drugim na futerku, a inni hodują z przywiązania do tych zwierząt dla przyjemności, ozdoby ogródka czy podwórza, dla celów wystawowych itp.

Kto chce hodować króliki na mięso, winien wybrać króliki grupy I, kto jednak zamierza produkować futerka, musi wybrać te rasy, które na ten cel najlepiej się nadają. Kuśnierze najchętniej nabywają futerka jedno-maściste, dosyć duże, o gęstej sierści od królików ubitych w okresie zimowym w czasie od 15 listopada do 1 marca. Dla tych hodowców radzę następujące rasy: białe olbrzymy, szynszyle, białe i niebieskie wiedeńskie, francuskie srebrzyste, hawańskie, popielice, a z ras mniejszych: angielskie srebrzyste, karzelki polskie ewent. alaski. Hodowcy-amatorowi radzę rasy ozdobne pod względem umaszczenia a mianowicie: holenderskie, rosyjskie, podpalane, japońskie rexy, srokacze, motyle, ewent. kuny i sobole. Specjalną grupę stanowią hodowcy królików czesankowych, jak np. angorów, których wełna jest bardzo poszukiwana. Jeden królik daje około 300 g wełny rocznie a 1 kg tej wełny kosztuje do 80 zł. Hodowlę królików angorskich uważam za najwięcej rentowną.

### **Pomieszczenia dla królików.**

Następną wiadomością, z jaką zapoznać się musi każdy początkujący hodowca królików, są pomieszczenia stajenkowe.

Zanim przejdę do opisu pomieszczeń stajenkowych, wspomnę nieco o królikarniach polnych. Za dawnych czasów był to teren, porosły krzakami i chwastami a otoczony wokół głębokim rowem. Na tym terenie króliki żyły w zupełnej swobodzie, kopiąc sobie jamy. Jedyne w porze zimowej były one dokarmiane. Tereny te poczęto zmniejszać a zwierzęta otaczać troskliwszą opieką dopiero wówczas, gdy spostrzeżono, iż różne choroby, chów w pokrewieństwie i różne drapieżniki poczęły dziesiątkować zwierzęta. Właściwa królikarnia polna, obecnie stosowana, stanowi mniejszy teren, w miejscu suchym i słonecznym, otoczony siatką, wkopaną na metr głęboko w ziemię, aby uniemożliwić królikom podkopywanie się poza ogrodzenie. W różnych miejscach ustawia się drewniane budki, obite papą, z dachem ruchomym dla kontroli wykotów. W jednym miejscu ustawiamy szopę lub dach dla zabezpieczenia paszy królików od deszczu wzgl. śniegu. Czystość w takiej królikarni musi być bezwzględnie przestrzegana.

Należy pamiętać, że samce w wieku od 4 miesięcy muszą mieć osobne pomieszczenia i w królikarni polnej mogą pozostać po wykastrowaniu ich. Krycie samic odbywa się poza królikarnią polną, w której mogą pozostawać stale tylko samice i samce w wieku do 4 miesięcy. Królikarnię taką można urządzić również w następujący sposób:

Na stojącym nam do dyspozycji terenie zakreślamy koło o średnicy 10 m. Na obwodzie tego koła wykopujemy rów, głębokości 1 m. Ziemię z tego rowu wysypujemy do środka koła w formie stożka. Rów od strony zewnętrznej koła jest prostopadły, by króliki nie mogły z niego wyskoczyć, zaś od strony wewnętrznej przechodzi skośnie, tworząc dolną część stożka. Na stożku w różnych miejscach ustawiamy budki wykotowe. Na górze ustawiamy naczynia na paszę i jaśle na siano, trawę itp. Całość nakrywamy dachem, który spoczywa na słupach, ustawionych wokół rowu. Samce niewykastrowane muszą po upływie czwartego miesiąca życia być z takiej królikarni usunięte. •

Zmodyfikowane królikarnie polne polegają na tem, że każda rodzina królicza ma swoją budkę wykotową i mały wybieg o wymiarze 6 lub więcej m kw. Budki z wybiegami są ogrodzone i ustawione obok siebie wzdłuż płotu ogródka, w formie koła, kwadratu lub t. p.

Największe zastosowanie ma jednakowoż system klatkowy, polegający na tem, że każde zwierzę ma swoją klatkę, której rozmiar musi conajmniej odpowiadać wielkości królika. Rozmiar ten winien wynosić conajmniej u małych ras 75×75×60, u dużych ras 120×100×80 cm. Dla młodych klatka musi być większa i wynosić conajmniej 2 m długości, gdyż młode są nader ruchliwe i lubią się bawić. Klatki mogą być pojedyncze i ustawione obok siebie lub też zbiorowe, stałe, kilkurzędowe. Drzwiczki klatek są osiatkowane, by udostępnić powietrze i światło jako niezbędne czynniki racjonalnej hodowli. Dno klatki, sporządzone skośnie ku tyłowi z cementu, blachy, papy lub asbestu, jest zakończone rynienką na odpływ moczu. Dno, a w szczególności rynienka, są pomalowane terem, dla zapobiegnięcia rdzewieniu. Na dnie ustawia się drewniane ruszta (najlepsze drzewo, zawierające dużo żywicy), składające się z 2 części, by można je łatwo wyjmować i czyścić. Ruszta, ustawione na wysokości 10 cm od dna, składają się z deseczek o szerokości 5 cm, przybitych obok siebie w odległości 10—15 mm. W każdej klatce musi być jaśła na siano i trawę, umieszczona na bocznej ścianie na wysokości 20 cm, oraz karmidełko ciężkie, gliniane, wewnątrz glazurowane, na pasze treściwe, obierzyny, buraki itp.

Dach nad klatkami winien wystawać tak daleko przed klatkami, by chronił od wpadania deszczu i śniegu do klatek. Dach i zewnętrzne ściany klatek winne być obite papą dla ochrony przed przewiewem, zimnem i drapieżnikami (szczury, myszy). Klatki muszą być conajmniej 2 razy rocznie wydesyntyfikowane i wybielone. Gładko wyheblowane deski wewnątrz klatek są wymagane tylko przy hodowli królików angorskich.

Przy budowie stajenek piętrowych trzeba pamiętać o tem, aby były tak zbudowane, że można je rozebrać

i przenosić lub przewozić. W służbie policyjnej trzeba się zawsze liczyć z przeniesieniem na inne miejsce służbowe, a wówczas nieprzewidzenie tej okoliczności zmusiłoby hodowcę do oddania klatek za bezcen a może i zlikwidowania hodowli.

Najpraktyczniejsze do rozbierania okazały się klatki potrójne, ustawione następnie w 3 piętrach. Każdy rząd składa się z 3 klatek i ma wspólny ściek na mocz. Dach wybudowany jest osobno nad klatkami. Dolny kompleks 3 klatek ustawia się na belkach lub słupkach na wysokości 20 cm od ziemi.

Klatki czyścić należy gruntownie conajmniej raz tygodniowo. Ściółka, na którą najlepiej nadaje się słoma owsiana, musi być zawsze sucha. Daje się jej latem mniej, zimą więcej. Króliki powinny jaknajczęściej korzystać z wybiegów. Chów królików w ciemnych, przepelnionych wilgocią piwnicach, w skrzyniach nakrytych deskami i obciążonych kamieniami, „by królik nie uciekł“, jak się to często widzi i słyszy, traktować trzeba jako dręczenie zwierząt.

---

„Wyścig trwa między narodami... Zwycięży naród więcej uspołeczniony i zorganizowany. Poto zorganizowaliśmy L. O. P. P.“

## O pszczelarstwie słów kilka.

Bartnictwem zajmowano się w Polsce dawniej znacznie więcej, aniżeli obecnie, pomimo że ule i wogóle przybory potrzebne do tego zawodu były bardzo prymitywne, oraz że bartnik musiał walczyć z tak poważnym wrogiem pasieki, jak niedźwiedź.

Dziś może pszczelarz korzystać z bardzo wielu udogodnień i ułatwień, a mimo to zainteresowanie pszczelarstwem jest u nas minimalne. Dziś można otrzymać za tania pieniądze pierwszorzędne ule, oraz wszelki potrzebny sprzęt, podczas gdy dawniej bartnik musiał wyrąbywać w pniach prostokątne otwory i w taki sposób stwarzać ule, albo musiał wspinać się na wysokie drzewa celem podebrania pszczół, jeżeli rój ulokował się w dziupli drzewa. Barć trzeba było dawniej zabezpieczać przed niedźwiedziem, a dziś już tego szkodnika nie ma.

Pszczelarstwo jest nietylko miłym zajęciem, lecz, prowadzone racjonalnie, może stanowić wcale poważne źródło dochodowe. Ponadto pszczoły spełniają ważną rolę przy zapylaniu roślin owadopylnych, a więc między innymi i drzew owocowych. Ogrodnictwem i sadownictwem zaczęto się w Polsce już całkiem poważnie interesować. Należy więc i z tego względu propagować pszczelarstwo, bo bez pszczół nie będzie owoców.

Ponieważ w ogólnym wyścigu pracy policja powinna zajmować niepoślednie miejsce, jest wskazanem, ażeby przy tych posterunkach policji, gdzie są odpowiednie warunki, zakładać pasieki i temsamem i innych zachęcać do zajęcia się pszczelarstwem.

Nie powinna odstraszać od zajęcia się pszczelarstwem obawa przed ukłuciem pszczół. Ukłucie jest coprawda

bardzo bolesne, lecz nie jest dla zdrowia szkodliwe. Ochronić się można bardzo łatwo od ukłucia, a mianowicie nie należy nigdy drażnić pszczół, gdyż pszczoła nigdy nie atakuje człowieka bez powodu. Widziałem, jak pewnemu pszczelarzowi cały rój pszczół zsywał się na głowę a mimo to żadna pszczoła go nie ukłuła, gdyż stał spokojnie, dopóki pszczoły nie odleciały na gałąź, gdzie się uwiązały po wyrojeniu.

Chcąc przystąpić do założenia pasieki, trzeba przede wszystkim kupić lub zrobić kilka uli. Co do tego, jaki rodzaj ula jest w naszych warunkach najodpowiedniejszy, są zdania podzielone. Natomiast niema wątpliwości, że w naszych warunkach odpowiedniejsze są ule otwierane z boku. Jeżeli bowiem ul otwiera się z góry, ciepło łatwiej uchodzi, więc może nastąpić zaziębienie czerwiu, co w rezultacie może spowodować chorobę zwaną „zgnielec”. Jako materiał do budowy ścian ula najodpowiedniejszą będzie słoma. Ul musi być dostatecznie duży, bo jeżeli ul jest mały, pszczoły się zbyt często roją. Ul musi być podzielony na dwie części. Oczko (wylot) w ulu nie powinno być szczelinkowate  lecz dostatecznie wysokie . Jeżeli ule pomalujemy kolorowo, należy unikać kolorów czarnych i czerwonych, bo pszczoły tych kolorów nie lubią. Ramki powinny mieć odstęp  $3\frac{1}{2}$ —4 cm. Ramek nie wstawia się próżnych, lecz przyczepia się na całą szerokość ramki kawałek węzy. Jeżeli dawamy węzę przez całą ramkę (od góry do dołu), pozostawimy z boku po jednym centymetrze wolne. Przy zakupie węzy trzeba uważać, ażeby była z prawdziwego wosku.

Na kilka dni przed osadzeniem roju w ulu należy ul zdezynfekować. Najodpowiedniejszym środkiem dezynfekcyjnym będzie formalina. Bierze się 2—3 pastylki formaliny, wkłada do blaszanej puszkii lub garnuszka i rozgrzewa lampeczką. Ul należy szczelnie zamknąć. Następnego dnia wstawia się do ula butelkę (otwartą) z amoniakiem jako antydotum. Kupując pszczoły, należy zważać, ażeby zakupić dobrą rasę oraz pilny rój i osadzić go w ulu niezbyt późno. Silny rój waży około 2,5 kg (ok. 35.000 pszczół). Starzy bartnicy twierdzą, że w dru-

giej połowie lipca już nie należy osadzać roi, bo to już zapóźno. Jeżeli chodzi o wybór rasy, to trzeba brać pod uwagę nie tylko zalety, lecz w ogóle wszystkie cechy danej rasy. Jeżeli np. pasieka znajduje się w ogródku niedużym lub w pobliżu uczęszczanej drogi, nie można kupować rasy zjadliwej, jak np. Lüneburska, Włoska, albo Krainki. Lepsze są rasy mniej rojne, jak np. Polska szara. Niezawsze uda nam się nabyć pszczoły takiej rasy, któreby nam odpowiadały. Można jednak później rój uszlachetnić przez dodanie mu matki z dobrego i pracowitego ula. Przedtem należy starą matkę znaleźć i zabić. Stare matki trzeba zabijać z tego powodu, że żadnej matki nie należy trzymać dłużej aniżeli trzy lata.

W pobliżu ula należy urządzić poidło dla pszczoł. Naczynie z wodą nie powinno być zbyt głębokie, a szczególnie brzegi nie powinny być strome, ażeby pszczoły się nie topiły.

W naszych okolicach nie każdy rok jest dla pszczelarzy korzystny; nieraz zbiór miodu będzie minimalny, a co gorsza, będzie trzeba pszczoły podkarmiać. Potrzeba podkarmiania zajdzie i wtedy, gdy się mało miodu pozostawi w ulu. Rój potrzebuje na przetrzymanie 14 do 16 funtów miodu. W październiku podkarmia się pszczoły nie tylko dlatego, że im się za dużo miodu odebrało, lecz głównie dlatego, ażeby pobudzić matkę do czerwienia. Trzeba bowiem wziąć pod uwagę, że pszczoła robotnicza żyje stosunkowo krótko. Latem, gdy pszczoły intensywnie pracują, żyją one zaledwie 6 tygodni. Robotnice, które się wylęgły w jesieni, żyją najdłużej do końca maja. Dlatego poleca się pobudzić matkę do czerwienia późną jesienią, bo tylko pszczoły, które się wylęgły późną jesienią, będą żyły do wiosny. Na wiosnę należy zacząć podkarmiać w czasie, gdy agrest zakwita. Sytę do podkarmiania przygotowuje się następująco: 1 kg cukru rozpuszcza się w  $1\frac{1}{2}$  litra wody i gotuje 10 minut. Syrop wlewa się do szklanego klosza, zawiązuje takowy płótnem i zawiesi w ulu. Dawniej używali bartnicy drewnianych korytek, do których wlewali syrop. Na całej powierzchni

plynu pływały odpowiednio przycięte kawałki słomy, ażeby pszczoły się nie potopiły.

Bardzo ważną rzeczą jest utrzymywanie w ulu odpowiedniej temperatury. Jeżeli bowiem zimą temperatura w ulu jest zbyt niska, zjadają pszczoły dużo miodu. Natomiast latem, w czasie wielkich upałów, zaprzestają pszczoły znoszenia miodu w porze południowej, ponieważ obawiają się oberwania węzy. Dlatego muszą być ule zimą dostatecznie zabezpieczone od mrozu, a latem należy w czasie upału otwierać czop, znajdujący się w suficie pod daszkiem, lub ułatwić w inny sposób pszczołom przewietrzenie i temsamem ochłodzenie temperatury w ulu.

Jak z powyższego wynika, niema przy pszczołach zbyt dużo pracy ani zachodów. Zresztą jest to tego rodzaju praca, że stanowi przyjemną i pożyteczną rozrywkę.

Ciekawy jest ustrój społeczny w ulu. Rodzina pszczół składa się z matki, robotnic i trutniów. Pszczoły są bardzo przywiązane do matki. Gdy matka opuści ul, większa część pszczół jej towarzyszy. Matkę nazywa się często także królową, wobec czego nieznający ustroju społecznego pszczół są zdania, że matka w ulu rządzi. W rzeczywistości nikt w ulu nie rządzi, albo możnaby powiedzieć, że rządzi niemi instynkt zachowawczy. Matka trudni się tylko znoszeniem jaj, trutnie są do zapładniania młodych matek a robotnice pracują, dopóki nie zginą z wyczerpania. Pracują nato, ażeby zapewnić byt swemu potomstwu. Rozpoczynają swą pracę wychowaniem a raczej karmieniem przyszłych pracownic, następnie trudnią się fabrykacją wosku, później zbierają pyłek z kwiatów a wkońcu zbierają miód.

Pracowitość pszczoły słusznie stawiamy jako przykład pilności i zabiegliwości, a życie i pracę w ulu — jako wzór dla pracy społecznej.

---

**Praca jest podstawą rozwoju i potęgi Rzeczypospolitej**  
(Art. 8, pkt. 1 Ust. Konstytucyjnej.)

## **Posłowie do Sejmu Rz. P. z Woj. Śląsk.**

(wybrani w dniu 8 września 1935 r.)

### **W Okr. Nr. 88 — Katowice miasto:**

P. Dr. Ignacy Nowak, lat 48, lekarz, zamieszkały w Chorzowie, ul. Szpitalna 5.

P. Jan Przykling, lat 52, emerytowany dozorca kopalni, zamieszkały w Katowicach-Brynowie, ul. Dworska 5.

### **W Okr. Nr. 89 — Katowice powiat:**

P. Stanisław Ligoń, dyrektor rozgłośni katowickiej, zamieszkały w Katowicach, ul. Biskupa Lisieckiego 1.

P. Tadeusz Kopeć, lat 30, sekretarz generalny N. Ch. Z. P., zamieszkały w Katowicach, ul. Reymonta 8.

### **W Okr. Nr. 90 — Świętochłowice:**

P. Edmund Wąsik, lat 51, radca Kolei Państwowych, zamieszkały w Katowicach.

P. Jan Pietrzak, lat 58, prezes Związku Metalowców ZZP, zamieszkały w Chorzowie.

### **W Okr. Nr. 91 — Rybnik:**

P. Ludwik Piechoczek, lat 46, kupiec, zamieszkały w Rybniku, ul. Gliwicka 3.

P. Jan Koj, lat 47, burmistrz, zamieszkały w Mikolowie, ul. Marszałka Piłsudskiego 18.

### **W Okr. Nr. 92 — Bielsko Śląskie:**

P. Dr. Ludwik Zakrocki, lat 41, notariusz, zamieszkały w Białej.

P. Józef Płonka, lat 44, rolnik, zamieszkały w Zbytkowie, pow. Bielsko.

# Posłowie do Sejmu Śląskiego

(wybrani w dniu 8 września 1935 r.)

## W Okr. Nr. 1 — Katowice:

P. Dr. Adam Kocur, lat 41, Prezydent m. Katowic, zamieszkały w Katowicach, ul. Młyńska 17.

P. Dr. Włodzimierz Dąbrowski, lat 43, notariusz, zamieszkały w Katowicach, ul. Różana Nr. 5.

## W Okr. Nr. 2 — Kochłowice:

P. Alojzy Kot, lat 54, sekretarz Związku Górników ZZP., zamieszkały w Katowicach, ul. Andrzeja Nr. 21.

P. Antoni Olszowski, lat 42, naczelnik gminy, zamieszkały w Bielszowicach, ul. Główna Nr. 142.

## W Okr. Nr. 3 — Siemianowice Śl.:

P. Dr. Tadeusz Karczewski, lat 38, burmistrz m. Mysłowice, zamieszkały w Mysłowicach.

P. Karol Gajdzik, lat 51, naczelnik gminy, zamieszkały w Przelajce, ul. Wiejska Nr. 63.

## W Okr. Nr. 4 — Chorzów:

P. Karol Grzesik, lat 45, I-szy Burmistrz m. Chorzowa, zamieszkały w Wielkich Hajdukach, Ratusz.

P. Paweł Kubik, lat 34, sekretarz Związku Metalowców ZZP, zamieszkały w Świętochłowicach, ul. Długa 55.

## W Okr. Nr. 5 — Tarnowskie Góry:

P. Emil Gajdas, lat 55, aptekarz, zamieszkały w Radzionkowie, ul. św. Wojciecha 149.

P. Paweł Golaś, lat 50, kupiec, zamieszkały w Lublińcu, Rynek.

## W Okr. Nr. 6 — Świętochłowice:

P. Stefan Kapuściński, lat 39, sekretarz generalny Związku Zawodowego Górników ZZZ, zamieszkały w Katowicach.

P. Józef Trojak, lat 45, starszy sekretarz gminy, zamieszkały w Chropaczowie.

**W Okr. Nr. 7 — Szarlej - Wielkie Piekary:**

P. Bartłomiej Płonka, lat 38, naczelnik gminy, zamieszkały w Szarleju - Wielkich Piekarach.

P. Franciszek Urbańczyk, lat 57, urzędnik prywatny, zamieszkały w Katowicach.

**W Okr. Nr. 8 — Rybnik:**

P. Piotr Kolonko, lat 54, powiatowy sekretarz ZZP, zamieszkały w Rybniku.

P. Jan Dziuba, lat 53, Naczelnik Okręgu Urzędowego, zamieszkały w Jedłowniku.

**W Okr. Nr. 9 — Wodzisław:**

P. Józef Michalski, lat 46, drogerzysta, zamieszkały w Wodzisławiu.

P. Juljusz Zając, lat 38, górnik, zamieszkały w Pogrzebieniu.

**W Okr. Nr. 10 — Pszczyna:**

P. Adolf Grajcarek, lat 49, rolnik, zamieszkały w Cwilkicach, pow. Pszczyna.

P. Józef Płonka, lat 45, rolnik, zamieszkały w Zbytkowie, pow. Bielsko.

**W Okr. Nr. 11 — Mikołów:**

P. Jan Koj, lat 47, burmistrz w Mikołowie, zamieszkały w Mikołowie,

P. Franciszek Fesser, lat 49, górnik, zamieszkały w Piotrowicach.

**W Okr. Nr. 12 — Cieszyn:**

P. Dr. Jan Kotas, lat 56, notariusz, zamieszkały w Cieszynie.

P. Karol Palarczyk, lat 56, rolnik, zamieszkały w Golezowie.

## **Senatorowie wybrani w Województwie Śląskiem.**

(dnia 8 września 1935 r.)

1. P. Rudolf Kornke, lat 50, kupiec, zamieszkały w Chorzowie.
2. P. Michał Grajek, lat 53, prezes Związku Górników i kartelu ZZP, zamieszkały w Katowicach.
3. P. Dr. Alojzy Pawelec, lat 49, lekarz, zamieszkały w Wodzisławiu.

## **Senatorowie ze Śląska**

powołani przez Pana Prezydenta Rz. P. dnia 23. IX. 1935.

1. Maciejewski Ludwik, lat 45, urzędnik prywatny, zamieszkały w Katowicach.
2. Wiesner Rudolf, lat 45, inżynier, zamieszkały w Bielsku.

---

Każde pokolenie obowiązane jest wysiłkiem własnym  
wzmóc siłę i powagę Państwa.

(Art. 1, pkt. 3 Ust. Konstytucyjnej.)

# Olimpijady.

Twórcą międzynarodowych igrzysk olimpijskich jest wielki bojownik wychowania fizycznego **Piotr de Coubertin**, ur. 1 stycznia 1863 r. w Paryżu, który założył Międzynarodowy Komitet Olimpijski.

Igrzyska odbywają się w odstępach 4 lat w różnych kolejno krajach. Dotychczas odbyły się olimpijady:

- I olimpijada w Atenach w 1896 r.
- II olimpijada w Paryżu w 1900 r.,
- III olimpijada w St. Louis w 1904 r.,
- IV olimpijada w Londynie w 1908 r.,
- V olimpijada w Sztokholmie w 1912 r.,
- VI olimpijada w Berlinie w 1916 r.  
(nie odbyła się wskutek wojny),
- VII olimpijada w Antwerpi w 1920 r.,
- VIII olimpijada w Paryżu w 1924 r.,
- IX olimpijada w Amsterdamie w 1928 r.,
- X olimpijada w Los Angeles w 1932 r.

**Polska wzięła udział:**

w VIII olimpijadzie, zdobywając 3 punkty i 21-sze miejsce, w szczególności 2-gie miejsce w kolarstwie oraz 3-cie miejsce w hippice;

w IX olimpijadzie, zdobywając 8 punktów, a łącznie ze sztuką 12 punktów i 17-te miejsce, w szczególności 1-sze miejsce w lekkiej atletyce, 3-cie miejsce w wioślarstwie, 3-cie miejsce w szermierce oraz 1-sze i 2-gie miejsce w hippice, pozatem 1-sze miejsce w dziale poezji i 3-cie miejsce w dziale plastyki;

w X olimpijadzie, zdobywając 12 punktów, a łącznie ze sztuką 17 punktów i 12-te miejsce, w szczególności dwa 1-sze miejsca w lekkiej atletyce, 2-gie miejsce i dwa 3-cie miejsca w wioślarstwie, 3-cie miejsce w szermierce, pozatem 1-sze i 2-gie miejsce w dziale plastyki.

**XI olimpijada odbędzie się w 1936 r. w Berlinie.**

# Piosenki śląskie.

## Trojok (ludowy taniec śląski).

Pieśnią i tańcem czytamy niejako w duszy ludu czy narodu tego, którego pewna pieśń lub taniec jest własnością. W dawniejszych latach lud był zdany na swoje własne utwory i kompozycje, w których wyrażał wszystkie ucieszne czy żalodne wieści swe, które pieśnią przy różnych okazjach otoczeniu głosił.

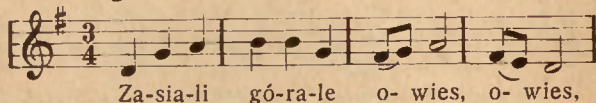
Tak jak pieśnią wyrażał lud to, co go cieszy wzgl. boli, tak znów w tańcu wykazał swój temperament i wydatnił nazewnątrz swe usposobienie. Lud śląski również odzwierciedlał temperament swój w swoich obracanych, oberkach, polkach itp. W tańcach ludu śląskiego nie widzimy wyuzdanej zmysłowości, sztywności — udanej grzeczności — ale temperament właściwy Słowianom, wesoly, szczerzy, prosty, w ruchach umiarkowany. Zwierciadłem maleńkiem usposobienia ludu śląskiego jest jego ulubiony taniec „trojok“.

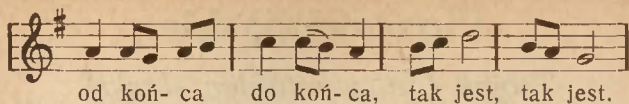
Trojoka nie tańczymy jak inne tańce w parach, lecz wykonywamy go w trójkach. Tancerz wybiera sobie dwie tancerki, podejmuje jedną z lewej, drugą z prawej strony i posuwa się w takcie muzyki, jak to poniżej zobaczymy. Orkiestra gra trojoka z początku wolno, lecz już w drugiej części w tempie przyśpieszonym, powtórzenie zaś końca gra już w tempie bardzo szybkim. Trzeba mieć odpowiednią ilość „pary“ w sobie, aby dzielnym tanecznikom nie ustąpić i za cymbała nie zasłynąć, bowiem też żaden z śląskich tańców wirowych nie jest tak żywym i wesolym, jak właśnie trojok.

Oto poniżej słowa i melodja do trojoka.

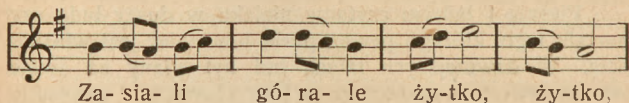
Adagio ♩ = 100

Rozbark, p. bytomski.

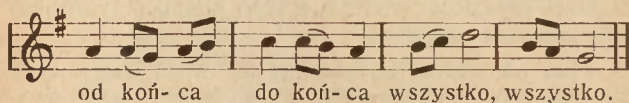




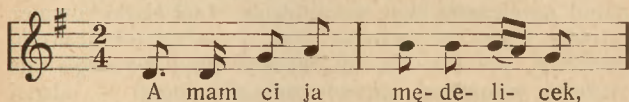
od koń- ca do koń- ca, tak jest, tak jest.



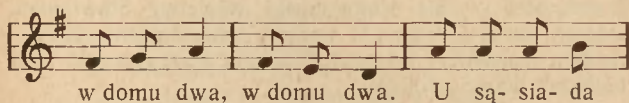
Za- sia- li gó- ra- le ży-tko, ży-tko,



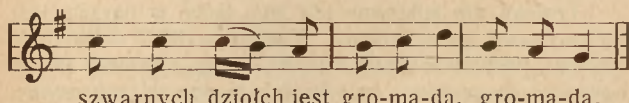
od koń- ca do koń- ca wszystko, wszystko.



A mam ci ja mę- de- li- cek,

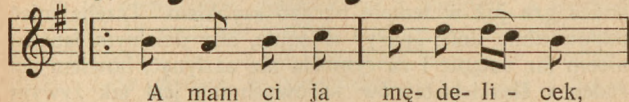


w domu dwa, w domu dwa. U są- sia- da

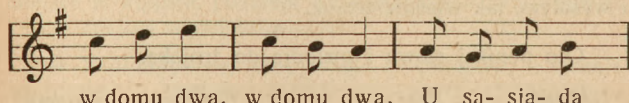


szwanych dziółch jest gro- ma- da, gro- ma- da.

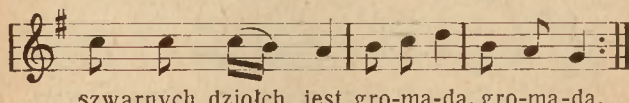
*3 razy, 1 — ♩ = 132, 2 i 3 — ♩ = 160—184.*



A mam ci ja mę- de- li - cek,



w domu dwa, w domu dwa. U są- sia- da

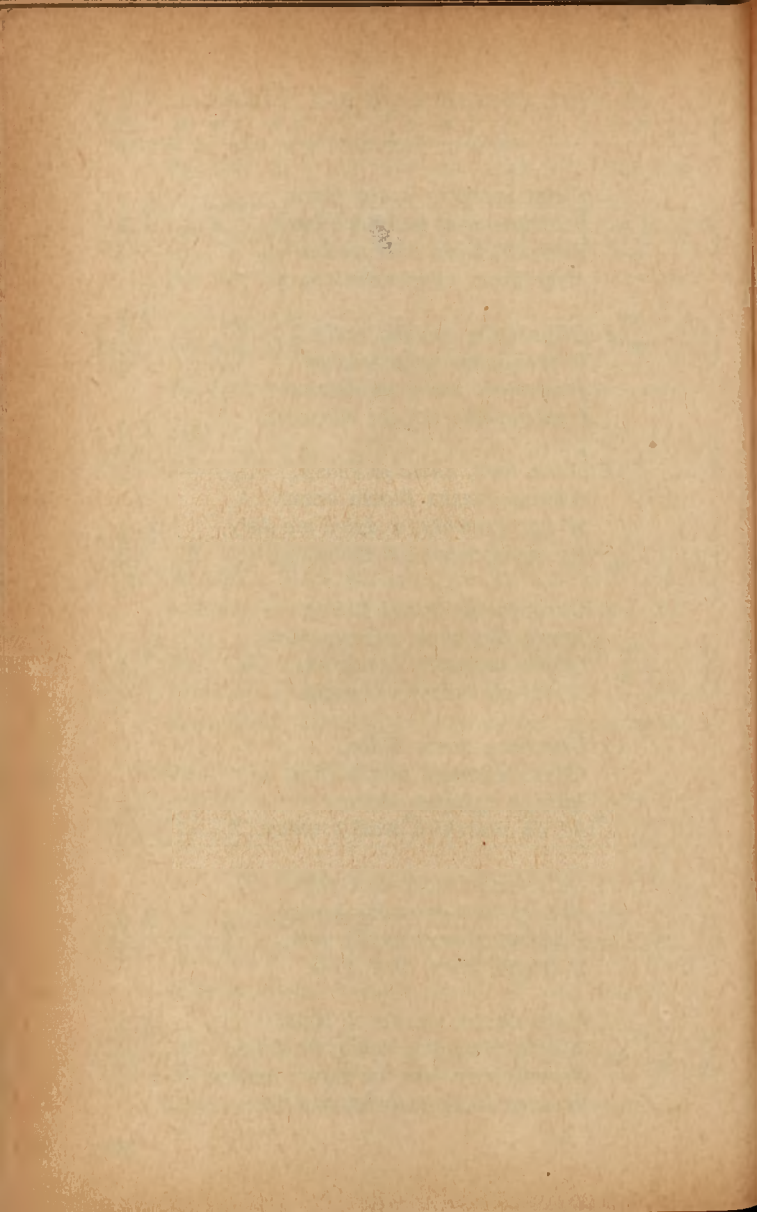


szwanych dziółch jest gro- ma- da, gro- ma- da.

## *Cicho szemrze kręta Odra...*

Mel.: Tam od Odry, tam od Warty.

1. *Cicho szemrze kręta Odra,  
Szumią po jej brzegach lasy,  
Których stopy fala modra  
Myje przez odwieczne czasy.*
2. *Odro, Odro, polska rzeko!  
Proszę, opowiadaj jeszcze,  
Przeszłość maluj mi daleką  
I natchnienie daj mi wieszczę.*
3. *Odro, lasy, gdzie te czasy,  
Gdy po Śląsku Piasta oczy  
W noc czuwały, w dzień nie dały,  
By wróg trapił lud ochoczy?*
4. *Odro, twoje brzegi święte  
Krwia Ślązaków przesiąknięte,  
Gdy o wolność tego kraju  
Walki się toczyły w maju.*
5. *Ukochana nasza Odro,  
Chyżo płyniesz falą modrą,  
Niby w rajskiej okolicy,  
Aż do morskich wód granicy.*
6. *Od twych źródeł do Opoła,  
Hej, co tam za cudne kraje!  
Z jednej strony żyzne pola,  
Z drugiej bory, lasy, gaje.*
7. *Odro nasza, wartka w biegu,  
Wierny świadku dawnych dziei,  
Szepnij, czy tam, na twym brzegu,  
Jeszcze kwitnie kwiat nadziei.*



**DZIAŁ POLICYJNY.**

ESTABLISHED 1852



## Wykaz funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego zmarłych w roku 1935.

1. poster. Kasafier Jan z Komis. Siemianowice, zmarł 20 stycznia 1935 r.
2. poster. Olszówka Wiktor z Poster. Chełm, zmarł 10 lutego 1935 r.
3. poster. Nyzia Roch z Komis. Szopienice, zmarł 11 marca 1935 r.
4. przodow. Golasz Józef z Poster. Pawonków, zmarł 5 kwietnia 1935 r.
5. poster. Andraśkiewicz Leonard z Komis. II Katowice, zmarł 22 kwietnia 1935 r.
6. st. poster. Ziaja Karol z Komis. Radzionków, zmarł 13 czerwca 1935 r.
7. poster. Jokiel Henryk z Komis. Mysłowice, zmarł 7 czerwca 1935 r.
8. przodow. Pasiok Ignacy z poster. Gorzyce, zmarł 5 lipca 1935 r.
9. przodow. Stańco Józef z Komis. I Chorzów, zmarł 26 lipca 1935 r.
10. poster. Drysz Jerzy z Komis. II Katowice, zmarł 13 sierpnia 1935 r.
11. poster. Garnczarczyk Bolesław z Kdy Rez. Katowice, zmarł 21 sierpnia 1935 r. wskutek ran postrzałowych, odniesionych w dniu 10-ym czerwca 1933 r. w walce z przestępcami.
12. poster. Krzyżowski Józef z Poster. Nowy Bytom, zmarł 4 listopada 1935 r.
13. poster. Spek Ludwik z Poster. Pawłowice, zmarł 12 listopada 1935 r.

**Cichym Bohaterom Cześć!**

*Uroczysta dekoracja oficerów i szeregowych Policji  
Województwa Śląskiego.*



Pan Prezes Rady Ministrów zarządzeniem z dnia 19-go marca 1935 r. nadał: po raz pierwszy

### Srebrny Krzyż Zasługi

za zasługi w służbie bezpieczeństwa publicznego:

komis. **Czosnowskiemu** Sylwestrowi z Wydziału Śledczego Katowice,  
komis. **Szaremu** Witoldowi, Komendantowi Pow. w Pszczynie,  
podkom. **Grabińskiemu** Wincentemu, Kierow. Komis. w Hajdukach W.

(Monitor Polski Nr. 65, poz. 86).

### Bronzowy Krzyż Zasługi:

st. przod. **Biczysko** Alojzemu, nr. st. 2360, Poster. Piotrowice,  
st. przod. **Biernotowi** Pawłowi, nr. st. 1219, Poster. Rydułtowy,  
st. przod. **Hachule** Alojzemu, nr. st. 218, Poster. Wełnowiec,  
st. przod. **Kotasowi** Adolfowi, nr. st. 3497, K-da Rez. Katowice,  
st. przod. **Nowackowi** Józefowi, nr. st. 1292, K. P. Świętochłowice,  
st. przod. **Pielokowi** Józefowi, nr. st. 158, Oddz. Konny Katowice,  
st. przod. **Studniczowi** Janowi, nr. st. 487, Komisariat Lipiny,  
st. przod. **Warwasowi** Wilhelmowi, nr. st. 445, Komis. I. Katowice,  
st. przod. **Zielonce** Alojzemu, nr. st. 418, Komis. Gran. Chorzów,  
st. przod. **Zimnikowi** Stanisławowi, nr. st. 978, K-da Rez. Katowice,  
st. przod. **Żydkowi** Stanisławowi, nr. st. 176, K-da Rez. Katowice,  
przod. st. śl. **Brachaczkowi** Józefowi, nr. st. 3435, Komis. Cieszyn.

(Monitor Polski Nr. 65, poz. 89) L: 14/Wi/35.

### Krzyż Zasługi za dzielność

za czyny męstwa i odwagi z narażeniem życia w walce z przestępcami

st. przod. **Barteczko** Brunonowi, nr. st. 1233, Post. Dąbrówka W.,  
st. przod. st. śl. **Stocie** Antoniemu, nr. st. 1758, Post. Of. Tarn. Góry,  
przod. st. śl. **Szczepańskiemu** Józefowi, nr. st. 2543, Post. Dziedzice,  
st. post. **Muszalnikowi** Feliksowi, nr. st. 483, Komis. Mysłowice,  
st. post. **Szpieniowi** Adamowi, nr. st. 3400, Poster. Wapienica,  
poster. **Cieślakowi** Franciszkowi, nr. st. 3255, K-da Rez. Katowice,  
poster. **Garczarczykowi** Bolesławowi, nr. st. 1000, K-da R. Katowice,  
poster. **Wieczorkowi** Janowi, nr. st. 2119, Komis. Gran. Chorzów,  
poster. **Zuszkowi** Antoniemu, nr. st. 3615, Poster. Szczygłowice,  
ś. p. poster. **Fojcikowi** Wincentemu.

(Monitor Polski Nr. 65, poz. 90.) L: 14/Wi/35.

# Dyscyplina, autorytet a rozkazodawstwo.

## 1. Zespół.

Każdy działający zespół ludzi, który został ustanowiony, albo ustanowił się sam dla dokonywania jakichś stałych, określonych zadań, może te zadania wykonywać jedynie przy istnieniu pewnych stałych zasad. Na czele tych zasad warunkujących wewnętrzną zdolność do działania zespołu stoją dyscyplina, autorytet i pewne formy rozkazodawstwa. Przyczem przez słowo zespół należy rozumieć każdą zorganizowaną grupę ludzi, wykonywującą pewne czynności dla osiągnięcia określonego celu. W tem rozumieniu zespołem może być również dobrze np. towarzystwo miłośników konia rasowego, jak też zakład przemysłowy, związek zawodowy, społeczny, wreszcie także instytucje, jak wojsko, policja itd. Rozkazodawstwo w zespole działającym jest jakby siłą motoryczną zespołu, która musi posiadać pewne warunki, umożliwiające działanie tej siły. Dyscyplina i autorytet są temi wewnętrznymi warunkami. Aby rozkaz był wykonany dobrze, przedewszystkiem musi on być wydany przez kogoś, który budzi ze wszechmiar zaufanie jako rozkazodawca, i musi być wykonany przez innego, który rozkaz ten chce wykonać rozumnie.

## 2. Dyscyplina.

Henryk Fayol, znakomity organizator francuski, doceniając wielkie znaczenie tych czynników organizacji dyscypliny i autorytetu, poświęca im dość sporo uwagi. O dyscyplinie Fayol mówi: „Dyscyplina jest

poszanowaniem przepisów, dotyczących posłuszeństwa, pilności, pracowitości i zewnętrznych oznak uszanowania“. Definicja ta jest nieomal wyczerpującą, niemniej jednak traktowanie o dyscyplinie, jako o zagadnieniu praktycznym, nastrocza wiele ciekawych spostrzeżeń z tego względu szczególnie, że dyscyplina jest bardzo ważnym warunkiem sprawnej organizacji i że bardzo często staje się zagadnieniem pierwszoplanowym.

a) „B a c z n o ś ć“.

Dość jaskrawym wyrazem zewnętrznym dyscypliny jest żołnierska postawa „b a c z n o ś ć“; zawiera ona w sobie sporo treści, na którą warto zwrócić uwagę. Wyraża ona przede wszystkim g o t o w o ś ć tak fizyczną, jak i psychiczną do wykonania rozkazu, mającego za chwilę być wydanym. Wyobraża ona takie napięcie mięśni, które pozwala na wykonanie każdej fizycznej czynności nakazanej przez rozkazodawcę i wyraża ona równocześnie takie skupienie umysłu i napięcie psychiczne, umożliwiające rozumne i dokładne spełnienie rozkazu. Poza to postawa „bacznosc“ symbolizuje predyspozycję przychylną dla rozkazu, to, co w potocznej mowie nazwalibyśmy chętnym wykonaniem rozkazu. Tak rozumiana wojskowa postawa „bacznosc“, która nieodparcie w naszej wyobraźni związana jest z wyciągniętym jak struna żołnierzem, jest symboliczną dla każdej sytuacji, gdzie podwładny odbiera rozkaz. Urzędnik, siedzący za biurkiem, wykonujący zarządzenia władzy wyższej, w napięciu psychicznym i umysłowym podobny jest do żołnierza, stojącego na „bacznosc“, oczywiście jeno bez zewnętrznych akcesoriów. To, co symbolizuje postawa „bacznosc“, jest istotą dyscypliny i wyraża zewnętrzną, jak i wewnętrzną jej formę.

b) Dyscyplina wewnętrzna i zewnętrzna.

Fayol mówi, że istnieją dwie dyscypliny: zewnętrzna i wewnętrzna. Zewnętrzna to jest ta, która tylko opiera się na formach zewnętrznych i która utrzy-

mywana zostaje w danym zespole przy pomocy pewnych środków przymusowych i obawą przed represjami; wewnętrzna natomiast wypływa z pewnych wewnętrznych cech pracowników danego zespołu, jak pilność, obowiązkowość, pracowitość. Dyscyplina zewnętrzna utrzymywana jest pewnymi środkami przymusowymi, jak różnego rodzaju kary, napomnienia i inne represje, pozbawiające pewnych dobrodziejstw, upokarzająca nadmierną ambicję itd. itd. W zależności od celu, dla którego zespół został stworzony, środki te są mniej lub więcej jaskrawe, mniej lub więcej godzące w osobę niedbałego rozkazobiorcy. Inne środki przymusowe przewidziane są np. w towarzystwie miłośników szachów, inne środki w armji w czasie wojny. Inne środki przymusowe będą w zakładzie przemysłowym, gdzie bezpieczeństwo nie jest narażone na szwank, inne w zakładzie przemysłowym, gdzie jednym z warunków formalnego funkcjonowania jest ciągła walka z niebezpieczeństwem. Wszędzie tam, gdzie niedbałe wykonanie rozkazu może przynieść większe szkody, dyscyplina jest ostrzejsza, to znaczy skala środków przymusowych jest wyższa. Dyscyplina w zespole waha się między dwoma biegunami, z których jednym jest dyscyplina wewnętrzna, drugim dyscyplina zewnętrzna. Praktyka organizacyjna wskazuje, że rzeczywistość w każdym nieomal zespole leży pośrodku. Lepszym zespołem będzie taki, gdzie dyscyplina wewnętrzna będzie dominującą i który obywa się bez jakichkolwiek środków przymusowych.

### c) Poziom dyscypliny.

Niema obiektywnego miernika dla poziomu dyscypliny, jaki powinien istnieć w danym zespole. Jedyne wskazówkami są normy mówiące o celach zespołu i środkach przymusowych. Jaskrawość tych środków do pewnego stopnia charakteryzuje nam, jaki poziom dyscypliny ma obowiązywać w danym zespole, aby mógł on bez przeszkód ze strony rozkazobiorców wykonywać swe działania. Innych obiektywnych kryteriów nie posiadamy i to, jaki poziom dyscypliny powinien w danym zespole istnieć, jest wyłącznie troską kierownika tego zespołu, od

którego taktu, wyczucia i umiejętnego stosowania środków zależy utrzymanie właściwego poziomu dyscypliny; przyczem środki przymusowe są jakby regulatorem, który ilość dyscypliny podnosi do właściwego poziomu i podobnym do regulatora w maszynie parowej, utrzymującego ciśnienie pary na określonym poziomie. Zespół, gdzie dla osiągnięcia właściwego poziomu dyscypliny nie potrzeba stosować środków przymusowych, jest zespołem, w którym panuje dyscyplina wewnętrzna, a więc z tego punktu widzenia jest zespołem idealnym.

Wymogi dyscypliny jednakże są bardzo różne: w jednym zespole człowiek będzie uważany za doskonale zdyscyplinowanego, w innym natomiast ten sam człowiek może być wzorem niesubordynacji — np. doskonały buchalter może być zupełnie złym żołnierzem, właśnie z powodu innego poziomu dyscypliny.

#### d) Polityka dyscyplinarna.

Jeżeli przez  $D$  oznaczymy sobie konieczny poziom dyscypliny w danym zespole, to równać się on będzie dyscyplinie wewnętrznej:  $Dw + \text{środki przymusowe} = Sp.$

$$D = Dw + Sp.$$

Pojęcie środka przymusowego w całości prawie pokrywa się z pojęciem kary. Kary są zróżniczkowane tak co do jakości, np. nagana, areszt, jak i ilości, np. można ukarać aresztem do 14 dni. Podział ten umożliwia łatwiejsze odmierzanie kar na wadze sprawiedliwości. Otóż to odmierzanie kar według winy wprowadza nas w to, co możnaby nazwać polityką dyscyplinarną. Politykę tę prowadzi kierownik zespołu, który z reguły upoważniony jest do wymierzania kar.

#### e) Kary.

Zgrubsza karę można podzielić na karę standaryzowaną i karę indywidualną. W zespołach o zróżniczkowanych środkach przymusowych istnieją kodeksy kar, w których zgóry jest przewidziane, za jakie poszczególne

przewinienie jaka grozi kara. Są to przeważnie kary małe, jakby je można było nazwać porządkowe, nie wymagające dokładnego wnikania w motywy przewinienia. Kary te nazwiemy karami standaryzowanymi. Kary indywidualne, to są kary już wyższe, które wymierza się po dokładnym zbadaniu okoliczności towarzyszących przewinieniu. Jeżeli chcielibyśmy to oświetlić przykładem, to karą porządkową będzie np. mandat karny, wymierzony przez policjanta niedbałemu kierowcy samochodu za to, że nie ma w porządku światła, lub robotnikowi spóźniającemu się do pracy. Karą indywidualną będzie kara wymierzona za ciężką bójkę, ponieważ w drugim wypadku okoliczności towarzyszące przewinieniu mogą spowodować dużą różnicę w stopniu kary; pozatem przy karach indywidualnych odgrywa rolę subiektywna strona t. zn. w jaki sposób reaguje winowajca na karę; stopień kary jest często zależny od stopnia ambicji i honoru karanego. Kara, która jednego może załamać psychicznie, na innego wogóle nie będzie miała wpływu. Każda niesłuszna kara względnie niesprawiedliwie wymierzona, lub naruszająca pewne stałe zasady polityki dyscyplinarnej w danym zespole, wpływa ujemnie na dyscyplinę i t. zw. krzywda z tego wynikła ma niezwykle zdolności sugestywne i podrywa wśród członków zespołu zaufanie do podstaw dyscypliny.

Ale nietylko kary są środkami dyscypliny, są niemi również i nagrody. W ramach umiejętnej polityki dyscyplinarnej nagrody pobudzają do lepszych wyników i zachęcają do pracy. Powoduje to, że poziom dyscypliny przesuwa się ku biegunowi, który się nazywa dyscypliną wewnętrzną. Przez umiejętne stosowanie środków przymusowych i nagród można doprowadzić do tego, że konieczność stosowania środków przymusowych ograniczona zostanie jedynie do wypadków wyjątkowych i że zbliżyć się będziemy do ideału, którym jest dyscyplina wewnętrzna. Ponieważ dyscyplina zależna jest od polityki dyscyplinarnej, którą znów kieruje szef, możemy powiedzieć, za Fayolein, że dyscyplina w danym zespole jest taką, jaki jest kierownik.

### f) Zewnętrzne oznaki dyscypliny.

Fayol powiada w końcu swojej definicji o dyscyplinie, że jest ona również poszanowaniem przepisów o zewnętrznych oznakach uszanowania. Oznaki te zależne są nie tylko od poziomu dyscypliny w danym zespole, ale zależne są tak samo w dużej mierze od stosunków obyczajowych i z tego punktu widzenia mogą być nawet przedmiotem studiów badaczy kultury. Można powiedzieć, że im wymogi co do poziomu dyscypliny są wyższe, tem zewnętrzne oznaki uszanowania będą jaskrawsze. Duża różnica będzie między zachowaniem się urzędnika, który referuje swojemu szefowi sprawę, a zachowaniem się wojskowego, składającego raport przełożonemu. Szczególnie w pewnych organizacjach, w których obowiązuje uniform, forma dyscypliny i postawy członków danego zespołu są jednolite. Zewnętrzne oznaki uszanowania i zewnętrzne formy zachowania się, jako wyraz pewnej dyscypliny zespołu, mają duże znaczenie w y c h o w a w c z e. Dziwnym wydałby się taki oddział wojskowy, w którym nawet najbardziej zdyscyplinowani żołnierze, nie zachowujący jednak zewnętrznych form, zwracaliby się do swojego przełożonego, wybierając sposób według swego uznania, a nawet według swego najlepszego rozumienia. Zależałoby to od ich wychowania, cech charakteru i t. p. i dałoby w rezultacie pstrokaciznę, nawet utrudniającą rozkazywanie. Stąd też zewnętrzne oznaki uszanowania są niezbędnym warunkiem wychowania w zespole. Już wychowanie domowe i szkolne uczy pewnych zewnętrznych form zachowania się. Każdy zespół tworzy takie przepisy o zewnętrznych oznakach uszanowania, jakie odpowiadają poziomowi dyscypliny w nim istniejącej.

### g) Regulowanie dyscypliny.

W każdym zespole, w zależności od tempa i warunków pracy, następują pewne wahania w dyscyplinie, również rozmaite wydarzenia czy okoliczności mogą wpływać na obniżenie jej poziomu, stąd też istnieje konieczność stałego regulowania dyscypliny,

wyrażająca się w umiejętnym zaostreniu stosowania środków przymusowych. W tym względzie dyscyplina podobna jest do mechanizmu sprężynowego, wymagającego nakręcania co pewien czas.

Na poziom dyscypliny niewątpliwie wpływa:

1. odpowiednie wyszkolenie personelu, gdyż nieumiejętność w pracy wywołuje często zamieszania i wybuchy niezadowolenia, spędzanie winy na innych i t. p., a stąd jeden krok do niesubordynacji;
2. warunki pracy głównie w zakładach przemysłowych, a zwłaszcza warunki bezpieczeństwa, dające pewność personelowi, że nie zagraża mu żadne niebezpieczeństwo, przez co usuwa się niepokój i obawę, a co zatem idzie i zapobiega się objawom niezadowolenia i odmowom wykonania rozkazu.

### 3. Autorytet.

Autorytetem nazywamy zdolność do nakazywania posłuszeństwa. W każdym zespole działającym istnieje pewien podział funkcji. Funkcje te są mniej lub więcej ważne i w stosunku wzajemnym podrzędne i nadrzędne. Stąd też wszyscy ci, którzy te funkcje spełniają, są rozkazodawcami i rozkazobiercami. Nierówność funkcji, jak i nierówność wśród ludzi w każdym zespole działających doprowadzają do tego, że wybitniejsze jednostki obejmują ważniejsze funkcje. Do najważniejszych funkcji należy funkcja kierownicza. W dużym zespole na każdym szczeblu hierarchii służbowej istnieją funkcje kierownicze. Jednym z ważniejszych, a może i najważniejszym działaniem kierowniczym jest rozkazywanie. Jak już z okazji omawiania dyscypliny zaznaczyłem, wykonywanie rozkazów jest uzależnione od dyscypliny, niemniej jednak zależne ono jest w wielkim stopniu od tego, jaki autorytet, t. j. zdolność do nakazywania posłuszeństwa posiada rozkazodawca.

### a) Autorytet moralny i urzędowy.

Autorytet w danym zespole może ktoś zdobyć sobie, gdy przez swoje wybitne działanie wysuwa się na czoło danego zespołu, albo też otrzymuje go w drodze nominacji tam, gdzie wyższa władza mianuje kierownika zespołu według swojego uznania. Autorytet, który ktoś zdobywa sobie przez swoją wybitną działalność, nazywamy autorytetem wewnętrznym lub moralnym. Autorytet, który posiada kierownik z nominacji, jest autorytetem urzędowym. To, co wyżej powiedziałem, nie znaczy bynajmniej, aby kierownik z nominacji posiadał tylko autorytet urzędowy; posiada on go w fazie początkowej, w miarę jednak, jak rozwijają się jego prace, może i powinien zdobyć sobie autorytet moralny.

Co to jest autorytet moralny a autorytet urzędowy? Otóż autorytet urzędowy istnieje wtenczas, gdy posłuszeństwo uzyskuje się obawą przed środkami przymusowymi. Autorytet moralny nakazuje posłuszeństwo przez zaufanie, szacunek podwładnego do osoby kierownika. Zaufanie to jednak zdobyć można przez dłuższą współpracę i pod pewnymi warunkami. Temi warunkami są zalety kierownika, a mianowicie: inteligencja ogólna, fachowość, takt, znajomość natury ludzkiej, odpowiednie zachowanie się tak w pracy, jak i w życiu prywatne. Podwładni są najlepszymi obserwatorami swoich przełożonych, podchwytyją bardzo szybko ich ułomności i ignorancję w sprawach fachowych. Kierownik, obdarzony zaletami, o których wyżej wspomniałem, a przytem stanowczy, wyrabia sobie taką pozycję, że wszystko, co on zarządza, bywa przyjęte bez wątpliwości. Zaufanie i szacunek, które zdobywa się, to kredyt udzielany mu zgóry przez podwładnych. Im ten kredyt jest większy, tem autorytet jest trwalszy i zbliża się do autorytetu moralnego.

### b) Trwałość autorytetu moralnego.

Autorytet moralny ma duże cechy trwałości, niekiedy nawet niesłuszne pociągnięcia kierownika zostają mu — że tak się można wyrazić — wybaczone.

Odwrotnie, jeżeli kierownik posiada jedynie autorytet urzędowy, to każdy błąd jest wyolbrzymiany i przedział między kierownikiem a podwładnymi wzrasta. Rodzaj autorytetu wpływa wybitnie na wykonanie rozkazów. Jeżeli mówimy, że rozkazodawstwo jest siłą motoryczną danego zespołu, to niewątpliwie sposób wykonania tych rozkazów ma ogromne znaczenie, a autorytet ma tutaj niezmierną doniosłość. Życzliwy stosunek podwładnych do kierownika wpływa dodatnio na sposób wykonywania jego rozkazów.

### c) Autorytet i dyscyplina.

Od autorytetu zależna jest dyscyplina. Nie może być tam dyscypliny wewnętrznej, gdzie niema autorytetu moralnego. Jedno jest z drugim ściśle związane. Zdobycie autorytetu moralnego jest trudne, ale równocześnie autorytet ten jest trwały. Utrata tego autorytetu powoduje załamanie się nie tylko osoby kierownika, ale i rozprzężenie całego zespołu. Odbudowa utraconego autorytetu jest niezmiernie trudna i, praktycznie rzecz biorąc, kończy się zmianą kierownika.

### 3. Rozkazodawstwo.

Rozkazodawstwo jest tą siłą, która uruchamia dany zespół zgodnie z opracowanym planem i utrzymuje go w ruchu. Rozkazodawstwo jest podobne do siły elektrycznej, która wprawia w ruch i utrzymuje w ruchu maszynę.

Przez pojęcie **rozkazu** będziemy rozumieć wszelkie formy zwracania się rozkazodawcy do rozkazobiorcy jako takiego. Stąd też to wszystko, co w potocznej mowie nazywa się dyspozycją, poleceniem, zleceniem, nazywać będziemy **rozkazem**. Nie obchodzi nas tutaj treść rozkazów, ona bowiem zależy od tego, jakie zadanie wykonuje dany zespół; obchodzi nas forma rozkazodawstwa. Rozkazywanie jest atrybucją kierownika, wobec tego na każdym szczeblu organizacyjnym rozkazuje się w ramach kompetencji, przysługującej kierownikowi danego szczebla, stąd też i rodzaj rozkazów można

dzielić według szczebli hierarchicznych. Kierownik wielkiego zespołu, wydając rozkazy, ujmuje je w formę ogólną; idąc kolejno na niższe szczeble hierarchiczne, te rozkazy ogólne są rozpracowywane, rozdrabniane i dochodzą do najniższej komórki wykonawczej.

#### a) Rozkazy ustne i pisemne.

Rozkaz, przebiegający po tej drabinie zgóry nadół, zmienia swoją szatę zewnętrzną. Z ogólnej dyspozycji na piśmie, w miarę zbiegania wdół, zamienia się w bezpośrednie rozkazywanie ustne niższemu wykonawcom. Inne są akcesoria, towarzyszące rozkazowi pisemnemu, inne rozkazowi ustnemu. Ustny rozkaz, mający cechy bezpośredniości, mogący być uzupełnionym niezwłocznie w razie wątpliwości rozkazobiorcy, może nie posiadać tej zwięzłości i dokładności co rozkaz pisemny, który wydawany jest przeważnie na dłuższy czas i na większy dystans, jaki dzieli rozkazodawcę od rozkazobiorcy. Rozkaz ustny ma pewne prerogatywy i dlatego w ramach możliwości coraz więcej go się stosuje. Wyzykiwanie technicznego rozwoju środków bezpośredniego porozumiewania się, jak telefon, radjo itd., świadczy między innymi o rozszerzaniu się rozkazodawstwa ustnego na niekorzyść ustawodawstwa pisemnego. Ustny rozkaz ma jednak tę ujemną stronę, że często, nie będąc ustalony na piśmie, jest źle zapamiętany i źle wykonany; dlatego też, jeśli chodzi o rozkazy, które obejmują większy okres czasu i większy teren działania, są one przeważnie pisemne.

#### b) Hierarchja rozkazów.

W schemacie rozkazodawstwa należy przestrzegać zasady niepowtarzania się, to znaczy, że rozkazy na najwyższych szczeblach organizacyjnych nie powinny być powtórzeniem rozkazu wyższego szczebla. Powinny one być natomiast jedynie wyjaśnieniem i uzupełnieniem stosownie do roli, jaką ma powierzona rozkazobiorca. Weźmy przykład z dziedziny ustawodawstwa państwowego, gdzie różnica między ustawą a rozporządzeniem

dzeniem wykonawczem właśnie na tem polega. Ta zasada powinna być przestrzegana przez wszystkie szczeble hierarchiczne, aby przez zbytnią drobiazgowość nie wchodzić w kompetencje organów niższych i nie utrudniać im ich roli. Hierarchja rozkazodawstwa powinna być rozwijaniem treści jego w dół, ale nie powtarzaniem.

Rozkazodawca na wysokim szczeblu hierarchicznym nie jest w stanie przewidzieć wszystkich szczegółów, mogących wyniknąć w praktyce, życie bowiem może układać sytuację inaczej, niż to wyobrażał sobie kierownik. Zbyt dalekoidące szczegóły kępują wykonawcę, a często wręcz go zmuszają do obejścia albo niewykonania rozkazu.

### c) Zmienność rozkazów.

Rozkazy wogóle, a pisemne w szczególności, powinny być dobrze przemyślane. Cofanie rozkazów, poprawianie, zmiany, nietylko naruszają autorytet rozkazodawcy, ale wywołują tarcia w mechanizmie działania zespołu. W większym zespole złe rozkazodawstwo na jednym z odcinków może hamować działalność całego zespołu przez zakłócenie harmonji działania poszczególnych części zespołu. Nie znaczy to, aby rozkazy były niezienne. Sytuacja, która stworzyła konieczność wydania takiego, a nie innego rozkazu, może z biegiem czasu się zmienić. Obowiązkiem kierownika jest spostrzegać te zmiany, które wywołują potrzebę zmiany rozkazu. Gdy chodzi o generalne dyspozycje, to dla możliwie dokładniejszego opracowania ich, zwłaszcza gdy one dotyczą wprowadzenia rzeczy nowych, mogą, a nawet powinny odbywać się przy współudziale tego zespołu pracowników, który rozkaz ten będzie wykonywał, ci bowiem, mając lepszą praktyczną znajomość rzeczy, mogą doradzić uzupełnienia całkowicie uzasadnione. Odwołując się jednak do doświadczenia najniższych wykonawców, należy mieć na uwadze, że często nie rozumieją oni ogólnych zasad, ulegają pewnemu prawu bezwładności myślenia i systemu pracy, niechęci do wprowadzania rzeczy nowych itd. Odróżnianie opinij rzeczowych od nierzeczowych jest obowiązkiem kierownika, wydającego rozkaz.

#### d) Rozkaz a rozkazobiorca.

Rozkazodawca powinien mieć zawsze na uwadze osobę rozkazobiorcy, od niego bowiem zależy wykonanie rozkazu, dlatego też rozkaz musi być tak wydany, aby był należycie zrozumiany; stąd też i treść i forma rozkazu muszą być przystosowane do poziomu intelektualnego rozkazobiorcy; i nie tylko do poziomu intelektualnego, treść rozkazu musi zależeć od tego, czy rozkazobiorca już podobne rozkazy wykonywał, czy jest obyty z tego rodzaju rozkazami, czy sprawy, w przedmiocie których otrzymał rozkaz, dobrze zna, czy wreszcie z językiem rozkazowania jest oswojony. Niezawsze chodzi o to, żeby rozkaz był podany w nieskazitelnej formie. Przedewszystkiem rozkazodawca musi mieć pewność, że jest dobrze zrozumiany.

Nie od rzeczy będzie przytoczenie kilku uwag o rozkazowaniu przez Napoleona:

„Spotykane w rozkazach Napoleona niekiedy zbyt liczne szczegóły, powtórzenia, oryginalne wyrażenia nie są wynikiem braku uwagi, są to odwrotnie wtrącanie przerwy, które odróżniają język mówiony od pisanego t. zw. prawnego. Cesarz mówił na to, aby go usłyszano, a nie pisał dla sprawienia uczty uczonym ze sztabu generalnego. Dodajmy, że ten swoisty styl, w którym przebijała się dusza dowódcy, miał dużo większą wartość, niż martwa proza, używana obecnie. Np. pod Lutzen otrzymuje dowódca gwardji krótki rozkaz: „Gwardja i ogień“. Te dwa słowa podobne do świetnej kanonady, donoszącej o wyłomie w III korpusie, określiły lepiej sytuację i stan umysłu Cesarza, niż najszczegółowsze wskazówki i najbardziej miażdżące zarzuty.“ („Armja Rewolucyjna“ Pierre Cantal.)

Do tych uwag ze swej strony chciałbym dodać, że ten rozkaz zpod Lutzen mógł być wydany takim dowódcą, którzy doskonale znali sposób rozkazowania Napoleona i wiedzieli, jak go mają wykonać. Napoleon był pewien, że te dwa słowa rozkazu wystarczą.

Rozkazowanie jest znacznie łatwiejsze w zespole, gdzie wszyscy się dobrze znają i mają do siebie wza-

jennie zaufanie. Każdy nowy pracownik jako rozkazobiorca jest niezorientowany należycie i stąd też sposób wydawania mu rozkazów musi być inny, t. j. bardziej szczegółowy, niż pracownikowi starszemu. Rozkazywanie ma tutaj na celu również zadanie szkolenia nowego pracownika i wciągania go w tryb pracy danego zespołu. Stąd też wydawane mu rozkazy są bardziej szczegółowe i należycie umotywowane. Motywy objaśniają pracownika o zasadach działania danego zespołu.

#### e) Język rozkazów.

Język rozkazów powinien być krótki, jasny i niedwuznaczny. Krótki dlatego, że w powodzi słów zatracić się może właściwy sens rozkazu. Jasny, żeby nie budził wątpliwości, a przede wszystkim niedwuznaczny. Dwuznaczność jest bodaj największym wrogiem rozkazodawstwa, a zwłaszcza rozkazodawstwa pisemnego. Dwuznaczność, a niekiedy i wieloznaczność nie tylko jest wynikiem nienależytego opanowania języka, ale także braku koncentracji myślowej i braku umiejętności wnikania w sposób myślenia rozkazobiorcy. Dwuznaczność daje pole do opisu różnym komentatorom i interpretatorom, którzy właściwy sens rozkazu mogą całkowicie przekreślić. Rozkaz pisemny nie powinien budzić żadnej wątpliwości, bowiem możliwość wyjaśnienia wątpliwości jest znacznie mniejsza, niż przy rozkazywaniu ustnym. Słowo pisane ma swój ciężar gatunkowy i w zasadzie budzi większe zaufanie, ma większy autorytet; dlatego też błąd w rozkazie pisemnym jest szczególnie szkodliwy. Tłumaczenie kierownika, gdy rozkaz jego był wykonany inaczej, że on myślał co innego, nie ma uzasadnienia, obowiązuje go bowiem ścisłość i niedwuznaczność. Na marginesie uwag o wieloznaczności można powiedzieć, że język polski w niektórych dziedzinach nie wykształcił się jeszcze należycie, dlatego też często zachodzi potrzeba omówienia rozkazów i ubierania jednej i tej samej myśli w kilka różnych form. Ale nie tylko język jest winien, winne jest niedbalstwo myślowe, brak kultury logicznej w myśleniu.

W rozkazach posługiwać się należy skrótami, czy znakami umownymi, jednak tylko wtedy, jeśli się jest przekonanym, że te znaki umowne są wszystkim dokładnie znane.

Rozkazodawstwo powinno być żywe. Wszelkie normy, które pod naporem wydarzeń życiowych tracą swoją aktualność, powinny być zmienione. Rozkazodawstwo, jako siła żywa, nagina rzeczywistość do celów, ale z drugiej strony ulega prawom życia. Naukowa organizacja przewiduje takie etapy działania: analiza, plan, wykonanie i kontrola. Plan wykonuje się przy pomocy rozkazodawstwa. Kontrola ma za zadanie sprawdzenie aktualności obowiązujących norm rozkazodawczych; tworzą się stąd nowe normy rozkazodawcze, które uzupełniają i rozwijają plan. W ten sposób zespół organizacyjnie podobny jest do koła o ruchu jednokierunkowym, gdzie kontrola daje korektywy, które poddać należy analizie, uzupełniając następnie plan.

### 5. Zakończenie.

W dyscyplinie, autorytecie wielką rolę odgrywają czynniki psychiczne. Zespół, to nie tylko zbiór ludzi działający według pewnych zasad, ale to jednocześnie różnorodność temperamentów, charakterów, sposobów myślenia itd. itd. I ta właśnie różnorodność psychiczna powinna być ujęta w pewne normy, i właśnie rola kierownika polega na tym, aby z tego kłębowiska uczuć i myśli wydobyć te wartości, które są konieczne, pobudzać te stany psychiczne, które działają dodatnio, a przytłumiać te, które działają ujemnie. Do tego wszystkiego potrzebna jest nie tylko głęboka znajomość swoich zadań, ale i natury ludzkiej. W tych sprawach kierownik stoi na pograniczu sztuki i umiejętności. Twierdzenie, że na kierownika trzeba się urodzić, do pewnego stopnia jest słuszne, ale żeby być dobrym kierownikiem i rozkazodawcą trzeba prócz tego jeszcze znać zasady dyscypliny i autorytetu. Dyscyplina wewnętrzna i autorytet moralny żłobią w psychice zespołu przewody, które przebiega rozkaz. Im te przewody są lepsze, tem rozkazodawstwo jest

sprawniejsze i tem zadania zespołu stają się łatwiej wykonalne.

Autorytet przemawia przez rozkazodawstwo, podwładni odpowiadają przez dyscyplinę. Dwa bieguny — ten, który rozkazuje i ten, który rozkazy przyjmuje — są sprzężone z sobą i podobnie, jak dwie stacje radiowe, nadawcza i odbiorcza, stanowią jednolity kompleks, tem doskonalszy, im doskonalsze są: emisja i odbiór — autorytet i dyscyplina.

## **Dziesięć przykazań dla policjanta.**

1. Dotrzymuj swojej przysięgi w pełnej wierności i z całym oddaniem się dla Prezydenta Rzeczypospolitej, Narodu i Ojczyzny.
2. Twoje nadzwyczajne pełnomocnictwa, które Tobie jako widocznemu przedstawicielowi władzy państwowej powierzone zostały, nie są dla Ciebie przywilejem, lecz obowiązkiem. Spełniaj go przykładnie jako sługa Twego Narodu.
3. Bądź uważny i milczący w sprawach służbowych, odważny i pewny siebie, sprawiedliwy i bezwzględny w walce przeciw wszystkim wrogom Twego Narodu i Państwa.
4. Postępuj tak z drugim, jak Ty na jego miejscu byś sobie życzył, by tak z Tobą postępowano.
5. Bądź prawdomówny, skromny i umiarkowany we wszystkim. Kłamstwo jest podłe, podarunki zobowiązują, żądza używania jest niegodna.
6. Pomóż temu, kto Twojej pomocy potrzebuje.
7. Nie zaniedbuj swego zewnętrznego człowieka, gdyż on jest uzwierciedleniem swej wnętrzości.
8. Bądź posłuszny swym przełożonym, przykładem swych podwładnych, trzymaj męską karność i szanuj koleżeństwo.
9. Jako posiadacz broni jesteś najwyższego honoru męża polskiego uczestnikiem; o tem pamiętaj zawsze.
10. Szkół się i pracuj nad sobą. Kto dużo działa, osiągnie uznania. Uznanie dla Ciebie niech będzie Twoją najwyższą dumą.

# Instrukcja policyjna

z dnia 16 sierpnia 1935 r.

wydana przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu  
z Ministrem Spraw Wewnętrznych

**w sprawie stosunku do władz sądowych i pro-  
kuratorskich oraz czynności dochodzenia  
przestępstw.**

(Ogł. w Dz. Urz. M. S. W. z 1935 r. nr. 27, poz. 154.)

Na podstawie art. 7 ust. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. R. P. z 1931 r., Nr. 5, poz. 27), art. 675 kodeksu postępowania karnego (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 83, poz. 725) oraz art. 42 ust. 2, 43 i 57 przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 33, poz. 314, z 1932 r. Nr. 10, poz. 60, Nr. 60, poz. 573 i Nr. 73, poz. 662), zarządza się, co następuje:

## CZĘŚĆ I.

### Przepisy ogólne.

#### Rozdział I.

#### Postanowienia wstępne.

§ 1. Przepisy instrukcji niniejszej określają stosunek Policji Państwowej i Policji Województwa Śląskiego do władz sądowych i prokuratorskich, tudzież postępowanie policyjnych organów wykonawczych w sprawach o przestępstwa, należące do właściwości sądów powszechnych.

§ 2. Użyte w instrukcji skróty oznaczają:

- a) „k. p. k.“ — kodeks postępowania karnego w brzmieniu jednolitego tekstu (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 83, poz. 725);
- b) „przep. wprov.“ — przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 33, poz. 314, z 1932 r. Nr. 10, poz. 60, Nr. 60, poz. 573 i Nr. 73, poz. 662).

Przez użyte w instrukcji wyrażenie ogólne „sąd“ bez bliższego określenia należy rozumieć zarówno sąd, jak i sędziego śledczego.

Przez użyte w instrukcji wyrażenie ogólne „prokurator“ bez bliższego określenia należy rozumieć:

- a) Ministra Sprawiedliwości, jako Naczelnego Prokuratora,
- b) prokuratorów i wiceprokuratorów apelacyjnych,
- c) prokuratorów okręgowych, ich zastępców oraz prokuratorów rejonowych.

Przez użyte w instrukcji wyrażenie ogólne „policja“ bez bliższego określenia należy rozumieć Policję Państwową i Policję Województwa Śląskiego.

## Rozdział II.

### Stosunek do władz sądowych i prokuratorских.

§ 3. W zakresie ścigania i dochodzenia przestępstw, należących do właściwości sądów powszechnych, policyjne organa wykonawcze podlegają władzom sądowym i prokuratorским oraz obowiązane są spełniać w tym zakresie wszelkie polecenia tych władz, wydane na podstawie przepisów postępowania karnego oraz przepisów szczególnych.

Policyjnemi organami wykonawczemi są:

- a) posterunki policji,
- b) komisariaty policji,
- c) wydziały śledcze,
- d) komendy powiatowe i komendy miast,

- e) urzędy śledcze, o ile spełniają czynności dochodzenia, oraz
- f) poszczególni oficerowie i szeregowi policji, wyznaczeni przez przełożonych policyjnych, niezależnie od przydziału służbowego, do pełnienia czynności w zakresie ścigania i dochodzenia przestępstw.

Uprawnienia władz sądowych i prokuratorskich nie naruszają w niczem uprawnień, przysługujących przełożonym policyjnym.

§ 4. Na wezwanie władz sądowych i prokuratorskich policja obowiązana jest udzielać ochrony czynnościom urzędowym tych władz i wykonywać polecenia, wydane przez te władze dla usunięcia oporu i ochrony czynności sądów i prokuratur.

W szczególności organa policji, pełniące służbę w miejscu posiedzenia sądowego, obowiązane są wykonywać zarządzenia przewodniczącego w zakresie utrzymania spokoju i zabezpieczenia porządku czynności sądowych.

Zarządzenia te otrzymuje w zasadzie kierownik oddziału policyjnego delegowanego do ochrony, a w razie potrzeby nagłego dokonania zarządzanej czynności każdy pełniący tam służbę policjant.

§ 5. W zakresie czynności ścigania i dochodzenia przestępstw policyjne organa wykonawcze działają w bezpośredniej zależności i pod stałym nadzorem miejscowego prokuratora, który, poza wydaniem poleceń w poszczególnych sprawach, czuwa nad prawidłowym tokiem wszystkich czynności, spełnianych w zakresie tym przez dany urząd policyjny, udziela stosownych wskazówek i pouczeń, rozstrzyga powstałe wątpliwości, zwłaszcza przy wykonywaniu poleceń pozamiejscowych prokuratorów lub sądów, oraz przejmuje w razie potrzeby do bezpośredniego załatwienia niektóre czynności o znaczeniu szczególnem.

§ 6. Policja obowiązana jest utrzymywać jaknajściślejszą styczność z prokuraturą. W szczególności komendanci posterunków obowiązani są zgłaszać się do wiceprokuratora rejonowego, korzystając z jego bytności

służbowej w siedzibie posterunku lub ze swej bytności w miejscu urzędowania wiceprokuratora rejonowego.

Na żądanie miejscowego prokuratora kierownicy policyjnych jednostek wykonawczych obowiązani są informować go o stanie przestępczości w danym okręgu oraz przedstawiać swoje spostrzeżenia co do warunków działalności policji w zakresie ścigania przestępstw i trudności, z jakimi spotyka się w tym zakresie.

Kierownicy policyjnych jednostek wykonawczych obowiązani są również na żądanie prokuratora informować go o organizacji służby oraz o zdolności podległych im oficerów i szeregowych policji do wykonywania zadań w dziedzinie ścigania i dochodzenia przestępstw.

Odpisy sprawozdań ogólnych z zakresu ścigania przestępstw oraz wydanych w tym względzie własnych rozkazów komendant wojewódzki policji przesyła prokuratorowi okręgowemu. Zarządzenia instrukcyjne przełożonych policyjnych, dotyczące czynności z zakresu postępowania karnego, wymagają przed ich wydaniem zgody właściwego prokuratora.

§ 7. Przełożeni policyjni obowiązani są zawiadamiać miejscowego prokuratora o odprawach, jeżeli na porządku dziennym umieszczone są kwestje, dotyczące ścigania i dochodzenia przestępstw, oraz umieszczać na porządku dziennym najbliższej odprawy powyższe kwestje, jeżeli prokurator tego zażąda.

Na odprawach tych prokurator udziela instrukcyj i wydaje stosowne polecenia ustnie lub na piśmie.

§ 8. Jeżeli miejscowy prokurator uzna za konieczne sprawdzenie na miejscu czynności policji w związku z prowadzeniem dochodzeń, policja obowiązana jest przedstawić mu wszelkie dane i materiały, dotyczące ścigania i dochodzenia przestępstw (akta dochodzeń, oraz wszystkie księgi, dotyczące kontroli dochodzeń, dowodów rzeczowych, osób zatrzymanych itp.).

§ 9. W sprawach o przestępstwa, podlegające właściwości sądów powszechnych, policję obowiązują wyłącznie polecenia, wydawane przez prokuratora i władzę sądową.

Jeżeli policja otrzymała co do postępowania w sprawach o te przestępstwa zarządzenie od innej władzy, to wstrzymując się od wykonania, zawiadamia o tem prokuratora.

Nie dotyczy to poleceń w sprawach o przestępstwa ścigane na mocy ustawy karnej skarbowej (np. o tajne gorzelnictwo, potajemny wyszynk wódki, niedozwolone loterie, wyrób, handel i przechowywanie sacharyny i odkażanie spirytusu denaturowanego), w których władze skarbowe uprawnione są do przeprowadzania dochodzeń, a policja stanowi w stosunku do tych władz organ zastępczy i pomocniczy. (§ 130 i nast.)

§ 10. Jeżeli policja nie może wykonać terminowego polecenia władzy prokuratorskiej lub sądowej, ponieważ w tym samym czasie wykonać ma zarządzenie z zakresu utrzymania bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, otrzymane od władzy administracji ogólnej, wówczas powinna niezwłocznie i w najkrótszej drodze przedstawić sprawę władzy administracji ogólnej, która rozstrzygnie, które z poleceń ma być najpierw wykonane.

Polecenia władz prokuratorskich i sądowych, dotyczące: a) aresztowania i zatrzymania, b) rewizji, c) zabezpieczenia śladów przestępstwa przed zatarciem oraz d) usunięcia oporu przy czynnościach urzędowych — powinny być wykonane niezwłocznie, bez względu na uniemożliwienie wykonania w tym samym czasie zarządzenia władzy administracji ogólnej, chyba że zarządzenie to dotyczy sprawy oczywiście większej wagi, niż wymienione polecenia (np. zapobieżenia rozruchom, uniknięcia katastrofy i t. p.). Tak samo postąpić powinna policja w sprawach osób aresztowanych, jeżeli prokurator lub sąd zleci wykonanie swego polecenia przed poleceniami innych władz.

§ 11. Policja porozumiewa się z sądami i prokuratorami w formie przedstawień na piśmie, ustnie lub telefonicznie — zależnie od charakteru sprawy, w wyjątkowych zaś przypadkach telegraficznie.

W sprawach większej wagi, poufnych albo wymagających dłuższego omówienia, należy w miarę możliwości

porozumiewać się ustnie. Porozumienie telefoniczne następuje jedynie w sprawach pilnych, gdy droga zwykłej korespondencji nie jest dostatecznie szybka, zwłaszcza gdy chodzi o niezwłoczne zawiadomienie prokuratora o popełnionem przestępstwie i zatrzymaniu poszukiwanego sprawcy, albo też gdy chodzi o natychmiastowe uzyskanie od prokuratora polecenia lub wskazówki.

Treść polecenia, otrzymanego od prokuratora ustnie lub telefonicznie, należy ująć w formę zapisku w aktach dochodzenia.

§ 12. Policja w zakresie obowiązków oskarżyciela publicznego przed sądami grodzkimi składa władzom sądowym przewidziane przez przepisy o postępowaniu karnem wnioski bądź na piśmie, bądź ustnie. Wniosek pisemny powinien być podpisany przez kierownika właściwego urzędu policyjnego. Wniosek ustny zgłasza do protokołu sądowego delegowany w tym celu do sądu oficer lub szeregowy policji.

Co do porozumienia się policji z władzami sądowymi w zakresie wykonania poleceń tych władz obowiązują zasady wymienione w § 11.

## CZĘŚĆ II.

### Dochodzenie.

#### Rozdział I.

##### Wiadomości o przestępstwie.

§ 13. Źródłem wiadomości o przestępstwie mogą być:

- a) spostrzeżenia własne policji,
- b) zawiadomienia urzędów lub osób prywatnych,
- c) czasopisma i druki (odezwy, ulotki i t. p.),
- d) anonimy, wieść publiczna.

§ 14. Policja powinna wykazywać jaknajwiększą inicjatywę w ujawnianiu przestępstw, podlegających ściganiu z urzędu.

§ 15. Zawiadomienia o przestępstwie należy przyjmować w miarę możliwości w każdym miejscu i o każdej porze. Osobę zawiadamiającą o przestępstwie wzywa się

do urzędu policyjnego jedynie wówczas, gdy zachodzi potrzeba szczegółowego zaprotokółowania zgłoszonego zawiadomienia.

§ 16. W razie zgłoszenia się z ustnem zawiadomieniem o przestępstwie należy przedewszystkiem uprzedzić zawiadamiającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe oskarżenie lub za zawiadomienie o niepopelnionem przestępstwie.

W razie potrzeby szczegółowego zaprotokółowania należy krótko ująć: 1. o jakim zdarzeniu, zawierającym znamiona przestępstwa, zgłaszający zawiadamia, 2. gdzie i kiedy przestępstwo zostało popelnione, 3. kogo zgłaszający o popelnieniu przestępstwa podejrzewa, 4. jakie podaje fakty, które mogą stanowić poszlakę lub dowód winy podejrzanego, albo które mogą przyczynić się do wykrycia sprawcy, 5. nadto w sprawach z prywatnego oskarżenia i wszczynanych na wniosek — czy pokrzywdzony żąda pociągnięcia do odpowiedzialności karnej i kogo mianowicie.

Protokół zawiadomienia o przestępstwie podpisuje zgłaszający zawiadomienie oraz przyjmujący je.

§ 17. Jeżeli zawiadomienie o przestępstwie zgłoszone zostało na piśmie, należy po uprzedzeniu zawiadamiającego o odpowiedzialności za fałszywe oskarżenie lub zawiadomienie o niepopelnionem przestępstwie szczegółowo przesłuchać go co do wszystkich okoliczności sprawy (§ 16), poczem należy sporządzić protokół o tem, czy zawiadamiający w ustnem przesłuchaniu potwierdził treść pisemnego zawiadomienia, oraz zapisać te okoliczności, które nie były uwzględnione w zgłoszonym zawiadomieniu pisemnem, lub były przedstawione w sposób niejasny.

Jeżeli konieczne jest natychmiastowe zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa, a policja nie ma wątpliwości, że zawiadomienie istotnie pochodzi od osoby na niem podpisanej i zawiera treść odpowiadającą jej woli, wówczas policja przystępuje do dochodzenia bez uprzedniego rozpytania osoby zawiadamiającej.

§ 18. W razie otrzymania zawiadomienia anonimowego należy przede wszystkim sprawdzić zasadność podniesionych w anonimie zarzutów, działając przytem tak, aby nie zaszkodzić dobremu imieniu osoby, na którą anonim rzucił podejrzenie, a potem dopiero przystąpić do właściwego dochodzenia. W przypadku, gdy dochodzenie wykaże bezzasadność zarzutów, należy dążyć do ustalenia osoby, która sporządziła anonim, celem rozstrzygnięcia, czy istnieje podstawa do pociągnięcia osoby tej do odpowiedzialności karnej za fałszywe oskarżenie.

## Rozdział II.

### Wszczęcie dochodzenia.

§ 19. Policja, dowiedziawszy się o przestępstwie, powinna przede wszystkim ustalić na podstawie zebranych w tym celu danych, o jakie przestępstwo chodzi, kto jest o nie podejrzany (osoba cywilna, wojskowa, eksterytorjalna), a w zależności od tego rozstrzygnąć kwestje zasadnicze:

1. czy sprawa o dane przestępstwo należy do właściwości sądów powszechnych, czy też do właściwości innych sądów (wojskowych) lub władz (władz administracji ogólnej, skarbowych, celnych, inspektorów pracy itp.);
2. jeżeli sprawa o dane przestępstwo należy do właściwości sądów powszechnych — to do jakiego mianowicie sądu: okręgowego czy grodzkiego; wreszcie
3. czy sprawa dotyczy przestępstwa:
  - a) ściganego z oskarżenia publicznego: z urzędu lub na wniosek pokrzywdzonego albo właściwej władzy, czy też
  - b) ściganego z oskarżenia prywatnego.

§ 20. W sprawach o przestępstwa, ścigane na wniosek, wszczynanie dochodzenia jest niedopuszczalne do chwili zgłoszenia wniosku o ukaranie sprawcy przez pokrzywdzonego lub osobę prawa jego wykonywującą (art. 63—66 k. p. k.) albo przez właściwą władzę.

§ 21. W sprawach o przestępstwa, ścigane z oskarżenia prywatnego, policja przeprowadza dochodzenie tylko w trzech przypadkach:

- a) w razie zgłoszenia skargi przez pokrzywdzonego lub osobę wykonywującą jego prawa (art. 63—66 k. p. k.), lecz tylko wówczas, gdy zachodzi potrzeba zabezpieczenia dowodów i śladów przestępstwa (art. 253 kpk.),
- b) z polecenia sądu,
- c) z polecenia prokuratora, który objął oskarżenie (art. 73 k. p. k. i art. 11 § 2 przep. wpraw.).

Jeżeli w sprawie, wszczętej już na żądanie oskarżyciela prywatnego, policja dostrzeże, że interes publiczny wymaga objęcia oskarżenia przez prokuratora, komunikuje o tem prokuratorowi.

§ 22. Jeżeli w przypadku zniewagi urzędnika w związku z jego stanowiskiem interes publiczny wymaga, aby ścigać sprawcę mimo braku wniosku lub skargi prywatnej, policja sama nie wszczyna dochodzenia z mocy uprawnień przysługujących oskarżycielowi publicznemu na podstawie art. 11 § 2 przep. wpraw. k. p. k., lecz komunikuje o tem prokuratorowi.

§ 23. W sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu, a należące do właściwości sądu grodzkiego, policja obowiązana jest wszczynać i prowadzić dochodzenie. W każdym stadium sprawy policja obowiązana jest stosować się do poleceń prokuratora. W razie wynikłych wątpliwości policja zwraca się do prokuratora o wskazówki.

O popełnionem przestępstwie, należącym do właściwości sądu grodzkiego, policja zawiadamia prokuratora jedynie wówczas, jeżeli prokurator wydał takie zarządzenie (art. 243 § 1 k. p. k.).

§ 24. W sprawach o przestępstwa, należące do właściwości sądów okręgowych, policja bez polecenia prokuratora w zasadzie dochodzenia nie prowadzi, a po otrzymaniu wiadomości o przestępstwie niezwłocznie zawiadamia o tem prokuratora (art. 243 § 1 k. p. k.). W przypadkach niecierpiących zwłoki zawiadomienie następuje w formie fonogramu. W przypadkach niewymagających pilnych zarządzeń policja może przesłać od-

razu prokuratorowi zgłoszone jej zawiadomienie o przestępstwie, należącym do właściwości sądu okręgowego, albo sporządzony o tem protokół.

Jezeli zachodzi potrzeba dokonania czynności nie cierpiących zwłoki, a mających na celu zabezpieczenie dowodów i śladów przestępstwa, policja dokonywa czynności tych, nie czekając na polecenie prokuratora, a o przedsięwziętych krokach komunikuje prokuratorowi.

§ 25. Jezeli na mocy przepisu szczególnego oskarżycielem w sprawie o przestępstwo, należące do właściwości sądów powszechnych, jest władza administracji ogólnej lub szczególnej (urząd skarbowy, celny, górniczy, inspektor pracy i in.), wówczas policja o popełnionem przestępstwie zawiadamia tę władzę, w razie potrzeby zaś udziela władzy tej niezbędnej pomocy w zakresie spełnianej przez tę władzę funkcji oskarżyciela publicznego.

§ 26. Jezeli policja ujawniła związek lub porozumienie przestępne, wówczas przed przystąpieniem do zatrzymania podejrzanych i dokonania u nich rewizji policja obowiązana jest zawsze zawiadomić o tem prokuratora, chyba, że konieczność dokonania tych czynności powstała tak nagle, że wszelka zwłoka groziłaby zatarciem dowodów i śladów przestępstwa albo stwarzałaby niebezpieczeństwo ukrycia się osób podejrzanych.

### Rozdział III.

#### Przepisy ogólne o prowadzeniu dochodzenia.

§ 27. Zadaniem dochodzenia jest:

1. ustalenie, czy zostało popełnione przestępstwo i jakie mianowicie oraz w jakich okolicznościach: kiedy, gdzie i w jaki sposób;
2. zabezpieczenie śladów i dowodów przestępstwa, a w szczególności narzędzi, jakimi posługiwał się sprawca;
3. wykrycie sprawców przestępstwa oraz ich zatrzymanie, o ile istnieje ku temu uzasadniona przyczyna;
4. zebranie dowodów winy każdej z osób podejrzanych;
5. zebranie niezbędnych informacji co do osoby podejrzanego, a zwłaszcza co do pobudek jego działania,

stosunku do pokrzywdzonego, stopnia rozwoju umysłowego, charakteru dotychczasowego życia i zachowania się po spełnieniu przestępstwa (art. 245 § 1 i 2 k. p. k.).

Nadto zadaniem dochodzenia jest w razie potrzeby utrwalenie dla sądu wyrokującego takich dowodów przestępstwa, które potem na rozprawie głównej bez odczytania protokołu nie dałyby się odtworzyć. Tego rodzaju utrwalenie dowodów wymaga dokonania w toku dochodzenia poszczególnych czynności przez sędziego śledczego lub sąd grodzki (art. 254 k. p. k.), albo też dokonania przez prokuratora lub policję takich czynności, które miałyby moc czynności sądowych (art. 257 k. p. k. i art. 20 przep. wpraw.).

§ 28. W sprawach, w których podejrzanym jest nieletni (od lat 13 do lat 17), dochodzenie ma również na celu:

- a) ustalenie stopnia rozwoju umysłowego i moralnego nieletniego oraz innych danych niezbędnych do stwierdzenia, czy nieletni działał z rozeznaniem;
- b) ustalenie charakteru i przeszłości nieletniego, warunków, w jakich żył i wychowywał się, stosunków moralnych i materialnych jego i jego rodziny oraz środków, nadających się do jego poprawy (art. 618 § 1 k. p. k.).

§ 29. Dochodzenia, prowadzone przez policję, obejmują czynności dwóch rodzajów:

1. czynności, z których przebiegu sporządza się zapiski, a mianowicie: rozpytywanie podejrzanych i osób, które coś mogą wiedzieć o przestępstwie lub jego sprawcy, dokonywanie wywiadów, obserwacji lub innych działań, wynikających z istoty dochodzenia (art. 245 § 2 i 4 k. p. k.); czynności te nie mają mocy czynności sądowych;
2. czynności, ujęte w formę protokołów (art. 258 i 259 k. p. k.), a mianowicie: przesłuchanie podejrzanych, świadków i biegłych, oględziny i rewizje; czynności te mają moc czynności sądowych.

Dochodzenie policyjne w danej sprawie może obejmować albo oba powyższe rodzaje czynności, albo też jeden tylko rodzaj czynności.

§ 30. Przy prowadzeniu dochodzenia policja powinna dążyć do udzielenia pokrzywdzonemu w miarę możliwości pomocy w doraźnym naprawieniu krzywdy, wyrządzonej mu przez przestępstwo, oraz w przywróceniu stanu prawnego, naruszonego przez przestępstwo, o ile jest to możliwe bez uszczerbku dla biegu i wyników dochodzenia, a chodzi o przypadek niebudzący wątpliwości. W razie wątpliwości policja przedstawia sprawę prokuratorowi do rozstrzygnięcia.

*(P. gazeta „Na posterunku“ Nr. 42/35 str. 696.)*

§ 31. Przy dochodzeniu i ściganiu przestępstw policja obowiązana jest z całą bezstronnością ustalać okoliczności, przemawiające tak przeciw podejrzanemu, jak i na jego korzyść (art. 9 k. p. k.).

§ 32. Przy ściganiu i dochodzeniu przestępstw policja obowiązana jest działać szybko i bez zwłoki. Obowiązek ten dotyczy zwłaszcza niezwłocznego przystąpienia do dochodzenia, natychmiastowego udania się na miejsce przestępstwa oraz zabezpieczenia śladów i dowodów, podjęcia pościgu za sprawcą, jego poszukiwania oraz przedsięwzięcia innych środków celem zatrzymania go.

§ 33. Wyniki dochodzenia stanowią tajemnicę urzędową i mogą być ujawniane jedynie właściwym władzom sądowym i prokuratorskim, kierownikom właściwych władz administracji ogólnej lub wyznaczonym przez nich urzędnikom oraz przełożonym policyjnym.

Jeżeli prokurator lub sąd zleci poufne przeprowadzenie całego dochodzenia lub jego części, a w szczególności poufne przeprowadzenie wywiadów, policja powinna polecenie wykonać w ten sposób, aby o prowadzonym dochodzeniu nikt się nie dowiedział, z wyjątkiem jedynie tych osób, od którychby inaczej nie można było uzyskać niezbędnych informacji, oraz osób wymienionych w ustępie pierwszym.

*(Art. 18 rozp. Prezydenta R. P. o służbie w P. W. Śl. Oficerowie i szeregowi Policji Województwa Śląskiego*

*obowiązani są zachować w tajemnicy wszystkie sprawy, o których powzięli wiadomości dzięki swemu stanowisku służbowemu, lub dowiedzieli się przy wykonywaniu swych obowiązków służbowych bezpośrednio lub pośrednio, o ile sprawy takie uznano za poufne, lub gdy utrzymania ich w tajemnicy wymaga dobro publiczne, albo inne względy służbowe.*

*Zachowanie tajemnicy obowiązuje wobec każdego, komu oficerowie i szeregowi Policji Województwa Śląskiego nie są obowiązani donosić o tych sprawach służbowo. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa zarówno w czasie służby czynnej, jak też po przejściu w stan nieczynny i na emeryturę, oraz po rozwiązaniu stosunku służbowego z jakiegokolwiek powodu.*

*Od obowiązku zachowania tajemnicy może oficera lub szeregowego Policji Województwa Śląskiego zwolnić jego obecna lub ostatnio przełożona władza.*

*Kodeks postępowania karnego określa warunki i tryb zwolnienia od tajemnicy w postępowaniu karnem.)*

§ 34. Policja nie może nikomu udzielać bez zezwolenia właściwego prokuratora lub sądu akt dochodzenia ani też wydawać odpisów z akt lub zaświadczeń w związku z dochodzeniem, z wyjątkiem władz sądowych i prokuratorских, kierowników właściwych władz administracji ogólnej lub wyznaczonych przez nich urzędników oraz przełożonych policyjnych.

§ 35. Dochodzenie powinno być w zasadzie prowadzone od początku do końca przez tego samego oficera lub szeregowego policji.

§ 36. Prowadząc dochodzenie, policja bądź udaje się na miejsce celem rozpytania osób, które mogą dać wyjaśnienia, bądź też wzywa osoby te do urzędów policyjnych, jeżeli zachodzi istotna potrzeba albo wymagają tego warunki miejscowe lub konieczność przyśpieszenia biegu dochodzenia.

Przy wyznaczaniu terminu i miejsca przesłuchania należy brać pod uwagę rodzaj i czas zajęć zawodowych osoby wzywanej. Osobę wezwaną należy przesłuchać nie-

zwłocznie po jej stawieniu się, o ile nie zachodzi szczególnie uzasadniona przeszkoda.

§ 37. Każdą osobę należy rozpytywać oddzielnie.

§ 38. Jeżeli wiadomości podane przez osobę rozpytywaną mogą mieć znaczenie dla sprawy, należy ustalić imię i nazwisko tej osoby, wiek, zajęcie, wyznanie, miejsce zamieszkania oraz stosunek do podejrzanego i pokrzywdzonego, a treść podanych przez nią informacji wciągnąć do zapisków. W razie jakiegokolwiek wątpliwości należy sprawdzić tożsamość osoby rozpytywanej.

§ 39. Jeżeli wyjaśnienia osoby rozpytywanej nasuwają wątpliwości, należy stosownie do okoliczności osobę rozpytywaną uprzedzić o odpowiedzialności za wprowadzenie w błąd władzy, podstępne skierowanie ścigania karnego przeciw danej osobie i t. p.

§ 40. Jeżeli osoba rozpytywana podaje pewną okoliczność nie na podstawie własnych spostrzeżeń, należy ją zapytać, skąd okoliczność ta jest jej wiadoma i sprawdzić ją u źródła.

§ 41. Wyjaśnienia podejrzanego, że w czasie, gdy zarzucane mu przestępstwo zostało dokonane, znajdował się w innym miejscu (tak zwane alibi), zawsze należy sprawdzić w najkrótszym czasie, a przytem w taki sposób, aby uniemożliwić porozumienie podejrzanego z osobami, mającymi stwierdzić jego alibi, oraz porozumienie osób tych między sobą. Należy przytem zebrać informacje o osobie alibisty, a w szczególności ustalić, jaki łączy go stosunek z podejrzanym oraz czy nie pochodzi on ze środowiska przestępczego.

§ 42. Z przebiegu dochodzenia sporządza się zapiski. Zapiski dochodzenia powinny podawać zwięźle w kolejnym porządku przebieg i wyniki przeprowadzonych czynności, a w razie potrzeby również nasuwające się prowadzącemu dochodzenie wnioski i spostrzeżenia.

W szczególności zapiski powinny zawierać treść wyjaśnień udzielonych przez osoby rozpytywane, oraz okoliczności, dostrzeżone przy oględzinach.

Jeżeli podane przez osobę rozpytywaną informacje mają szczególne znaczenie dla sprawy (np. wyjaśnienie

pokrzywdzonego albo jedyne go naocznego świadka), należy uzyskane informacje zapisać szczegółowo w formie opowiadania osoby rozpytywanej, która w tym przypadku może stwierdzić swym podpisem zgodność zapisku z treścią złożonych wyjaśnień.

Streszczenie w osobnym piśmie tego, co zapiski zawierają, jest zbędne, chyba że sprawa jest szczególnie zawiła.

§ 43. Jeżeli w toku dochodzenia zajdzie potrzeba dokonania pewnej czynności poza rejonem danego urzędu, prowadzącego dochodzenie, należy zwrócić się do tego urzędu policyjnego, w którego rejonie czynność ma być spełniona (droga tak zwanej rekwizycji). W odezwie należy wymienić szczegółowo, jaka czynność ma być dokonana, a zwłaszcza co do jakich okoliczności mają być rozpytani świadkowie lub podejrzani. Akta dochodzenia wolno przysyłać jedynie w razie istotnej potrzeby (np. celem okazania rozpytywanemu dokumentów, znajdujących się w aktach).

Osobiste dokonanie czynności przez oficera lub szeregowego policji poza rejonem danego urzędu policyjnego może nastąpić jedynie w tym przypadku, gdy szczególne okoliczności sprawy tego wymagają. W toku dochodzenia zleconego przez prokuratora następuje to po uprzednim porozumieniu się prokuratora z przełożonym policyjnym.

Przepisy powyższe nie mają zastosowania wówczas, gdy zachodzi potrzeba dokonania czynności w rejonie innego wprawdzie urzędu policyjnego, lecz w tej samej miejscowości, np. w rejonie innego komisariatu tego samego miasta.

§ 44. W toku dochodzenia nie prowadzi się specjalnych badań w celu sprawdzenia poczytalności podejrzanego (czy jest chory umysłowo lub niedorozwinięty). Jeżeli jednak zostanie wykryta jakakolwiek okoliczność, dotycząca tej kwestji, należy uczynić o tem wzmiankę w zapiskach i w przedstawieniu do prokuratora z podaniem okoliczności, wskazujących na niepoczytalność podejrzanego (nie-normalne zachowanie się, odbycie kuracji w szpitalu dla obłąkanych, umysłowa nienormalność członków rodziny).

§ 45. Policja w toku dochodzenia powinna zebrać dokładne informacje co do osoby podejrzanego (art. 82 i 245 § 2 k. p. k.). Jeżeli należy przewidywać, że w ostatecznym wyniku dochodzeń nastąpi przesłanie sprawy z aktem oskarżenia, policja — niezależnie od źródeł policyjnych — powinna najpóźniej przed przystąpieniem do sporządzania aktu oskarżenia zażądać danych o karalności osoby podejrzanego z rejestru skazanych Ministerstwa Sprawiedliwości.

W razie nieotrzymania na czas tych danych nie należy wstrzymywać biegu sprawy, lecz przesłać je prokuratorowi lub sądowi dodatkowo.

W każdej sprawie przeciw nieletniemu należy dołączyć do akt świadectwo jego urodzenia.

Jeżeli karalność czynu zależy od wieku pokrzywdzonego (np. art. 203, 212, 213 k. k.), należy dołączyć do akt świadectwo urodzenia pokrzywdzonego.

§ 46. Po ukończeniu dochodzenia policja:

1. w sprawach, należących do właściwości sądu okręgowego, — przedstawia akta prokuratorowi;
2. w sprawach z oskarżenia publicznego, należących do właściwości sądu grodzkiego, — przesyła akta temu sądowi z aktem oskarżenia, bądź z wnioskiem o umorzenie lub zawieszenie postępowania (§ 102 i nast.);
3. w sprawach z oskarżenia prywatnego, należących do właściwości sądu grodzkiego, — przesyła akta temu sądowi bez jakiegokolwiek wniosku.

Jeżeli policja otrzymała od prokuratora sprawę celem przeprowadzenia dochodzenia, wówczas po ukończeniu dochodzenia przedstawia akta prokuratorowi, choćby z dochodzenia wynikało, że sprawa należy do właściwości sądu grodzkiego, chyba że prokurator zarządził inaczej.

§ 47. Jeżeli po ukończeniu dochodzenia i odesłaniu akt do sądu grodzkiego lub prokuratora policja otrzyma wiadomości o nowych okolicznościach, mających związek ze sprawą, to zawiadamia o tem sąd grodzki lub prokuratora, w zależności od tego, komu akta odesłano. W razie potrzeby należy uprzednio wiadomości te sprawdzić oraz zabezpieczyć ślady i dowody.

Jeżeli wobec ujawnienia nowych okoliczności zachodzi potrzeba wycofania aktu z sądu grodzkiego bądź celem sporządzenia aktu oskarżenia w sprawie, przesłanej uprzednio z wnioskiem o umorzenie postępowania, bądź celem zmiany lub uzupełnienia aktu oskarżenia uprzednio złożonego, to policja składa odpowiedni wniosek sądowi grodzkiemu.

Jeżeli, po przesłaniu sądowi grodzkiemu aktu oskarżenia, zachodzi potrzeba uzupełnienia listy świadków, policja składa sądowi odpowiedni wniosek.

§ 48. Jeżeli policja otrzyma wiadomość o osadzeniu w więzieniu przez sąd, sędziego śledczego lub prokuratora — osoby, podlegającej dla celów rejestracyjnych fotografowaniu lub daktyloskopowaniu, wówczas o zezwolenie dokonania tych czynności w więzieniu zwraca się do tej władzy, w której rozporządzeniu aresztowany pozostaje, o ile władza ta jest na miejscu, w przeciwnym zaś razie — do miejscowego prokuratora, sprawującego nadzór nad więzieniem.

#### Rozdział IV.

##### Czynności sądowe w toku dochodzenia.

§ 49. Policja dokonywa w toku dochodzenia poszczególnych czynności, mających moc czynności sądowych, w dwóch przypadkach:

1. z własnej inicjatywy w zastępstwie sędziego, o ile zachodzą jednocześnie dwa warunki: a) jeżeli sędziego (grodzkiego lub śledczego) niema na miejscu, oraz b) zwłoka groziłaby zanikiem śladów lub dowodów przestępstwa (art. 257 k. p. k.);
2. na zlecenie prokuratora, który wymienia te czynności lub określa ich zakres (art. 20 § 2 przep. wpraw.).

§ 50. Policja może dokonać w zastępstwie sędziego (art. 257 k. p. k.) tylko dwóch rodzajów czynności sądowych:

1. dokonać oględzin lub rewizyj w celu ustalenia śladów przestępstwa (art. 254 § 1 pkt. c) k. p. k.);

2. przesłuchać pod przysięgą świadka, którego zeznanie ma doniosłe znaczenie, a zachodzi obawa, że świadek nie stawi się na rozprawę główną z powodu znacznej odległości miejsca pobytu, choroby, wyjazdu zagranicę i t. p. (art. 254 § 1 pkt. d) k. p. k.).

W protokóle, sporządzonym z przebiegu czynności, należy zaznaczyć, że wykonano ją w zastępstwie sędziego oraz podać tego przyczynę; brak tego rodzaju wzmianki może pozbawić protokół mocy protokołu sądowego (art. 260 k. p. k.) i uniemożliwić odczytanie go na rozprawie.

§ 51. Na zlecenie prokuratora (art. 20 przep. wpraw.) policja może dokonać następujących czynności sądowych:

1. przesłuchać świadków bez odbierania od nich przysięgi;
2. gdy sędziego (grodzkiego lub śledczego) niema na miejscu, — dokonać czynności, wymienionych w art. 254 § 1 pkt. a—e k. p. k., a mianowicie:
  - a) przesłuchać podejrzanego,
  - b) przesłuchać pod przysięgą świadka, którego zeznanie ma doniosłe znaczenie, a zachodzi obawa, że świadek nie stawi się na rozprawę albo że bez przysięgi nie powie prawdy,
  - c) dokonać oględzin lub rewizyj w celu ustalenia śladów przestępstwa.

W protokóle powyższych czynności należy powołać się na przepis art. 20 przep. wpraw. oraz na zlecenie prokuratora.

Wykraczanie poza zakres czynności, zleconych przez prokuratora, jest niedopuszczalne. Czynności, wykraczające poza ten zakres, mogą być utrwalone protokółarnie, o ile zachodzą warunki, wymienione w art. 257 k. p. k., albo jeżeli policja, przedstawivszy wyniki dochodzenia prokuratorowi, otrzyma od niego uzupełniające zlecenie na podstawie art. 20 przep. wpraw. W pozostałych przypadkach z czynności, wykraczających poza zakres zlecenia, należy sporządzić zapiski.

§ 52. Warunek nieobecności sędziego na miejscu zachodzi nietylko wówczas, gdy sędzia nie urzęduje w tej

miejsowości, gdzie czynność ma być dokonana, lecz również wówczas, gdy oczekiwanie na późniejsze przybycie urzędującego w tej samej miejscowości sędziego mogłoby uniemożliwić osiągnięcie celu, dla którego dokonywa się daną czynność, np. mogłoby udaremnić odnalezienie drogą rewizji poszukiwanych przedmiotów.

§ 53. Z każdej czynności, wymienionej w §§ 49—52, należy sporządzić protokół, zachowując przepisy przewidziane dla protokółów sądowych, a w szczególności art. 235—237 i 240 k. p. k. Nadto w protokole należy powołać, na jakiej podstawie dokonano danej czynności, jako sądowej (nieobecność sędziego i obawa zaniku śladów albo zlecenie prokuratora).

§ 54. Do udziału w dokonywanych czynnościach należy przybrać jako protokółanta oficera lub szeregowego policji, a jeżeli protokółanta nie można było przybrać, należy powołać do obecności, jako świadków, dwóch pełnoletnich okolicznych mieszkańców nieskazitelnej opinii, umiających czytać i pisać, którzy podpisem stwierdzają zgodność protokołu z przebiegiem czynności. O tym obowiązku należy ich uprzedzić (art. 259 k. p. k.).

Osób już przesłuchanych lub mających być przesłuchanymi w danej sprawie niewolno powoływać do obecności przy czynnościach sądowych.

§ 55. Co do czasu i miejsca dokonywania przez policję czynności sądowych obowiązują w zasadzie przepisy § 36, z tem jednak, że wzywanie osób do urzędów policyjnych może być stosowane, ilekroć okoliczności dochodzenia tego wymagają.

Jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania osoby, będącej w służbie wojskowej, albo w służbie kolei, żeglugi wodnej lub powietrznej, osób tych nie wzywa się do urzędów policyjnych, lecz przesłuchuje w miejscu ich urzędowania, chyba że osoby te zamieszkują w rejonie urzędu prowadzącego dochodzenie.

§ 56. Do sporządzania i doręczania wezwań stosuje się odpowiednio art. 196, 200, 201, 202, 203, 206 i 207 k. p. k.

Wezwanie ma prawo podpisywać jedynie kierownik urzędu policyjnego lub upoważniona przez niego osoba. Policja doręcza swe wezwania za pośrednictwem własnych organów.

W treści wezwania należy uprzedzić świadka o skutkach niestawiennictwa, przewidzianych w art. 117 k. p. k.

§ 57. W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa świadka policja sama nie może przedsięwziąć żadnych środków przymusowych, może natomiast na zasadzie art. 117 i 246 k. p. k. zwrócić się:

1. do prokuratora o zarządzenie przymusowego sprowadzenia świadka,
2. do sądu grodzkiego lub sędziego śledczego o skazanie świadka na grzywnę.

Jednocześnie należy przedstawić dowód doręczenia wezwania.

§ 58. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo podejrzanego może pociągać za sobą zatrzymanie go, o ile niestawiennictwo to w związku z okolicznościami sprawy uzasadnia obawę, że podejrzany będzie się ukrywał (§ 87).

§ 59. Jeżeli świadek odmawia podania pewnych wiadomości z powodu tajemnicy zawodowej lub urzędowej, policja zaznacza o tem w protokóle przesłuchania i zawiadamia prokuratora.

§ 60. Przy przesłuchaniu osób, wymienionych w art. 104 § 1 k. p. k., należy uprzedzić te osoby o prawie odmowy zeznań i zaznaczyć o tem w protokóle przesłuchania (w wyrazach: „uprzedzony o prawie odmowy zeznania na mocy art. 104 k. p. k. oświadczył, że chce zeznawać“). Zrzeczenie się prawa odmowy zeznań pociąga za sobą dla świadka obowiązek odpowiadania na wszelkie pytania z wyjątkiem pytań co do okoliczności, wymienionych w art. 106 k. p. k.

§ 61. Zeznania świadków i podejrzanych powinny być protokółowane ściśle i szczegółowo. Niedopuszczalne jest zwłaszcza formułowanie w protokóle, że zeznający potwierdza treść zeznań, złożonych przez niego poprzednio przy rozpytywaniu go przez policję a odnotowanych

w zapiskach dochodzenia, albo że potwierdza treść zeznań, złożonych przez inne osoby.

§ 62. Przysięgę od świadków, wyznających religję chrześcijańską lub mojżeszową, odbiera się według roty zamieszczonej w art. 111 k. p. k., zapewnienie zaś, składane przez wyznawców innych religij lub przez osoby nienależące do żadnego z prawnie uznanych wyznań, według form przyjętych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1929 r. (Dz. U. R. P. nr. 47, poz. 383).

§ 63. W sprawach, należących do właściwości sądu grodzkiego, policja składa wnioski o dokonanie czynności sądowych, przewidzianych w art. 254 k. p. k., sądowi grodzkiemu, sędziemu śledczemu zaś jedynie w tych przypadkach, gdy sędziego grodzkiego niema na miejscu (§ 52).

W sprawach, należących do właściwości sądu okręgowego, wnioski takie zgłasza prokurator. Jeżeli policja w toku dochodzenia stwierdzi potrzebę złożenia takiego wniosku, to niezwłocznie zawiadamia o tem prokuratora. Jedynie w przypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli natychmiastowe porozumienie się z prokuratorem jest utrudnione, policja może sama złożyć sądowi odpowiedni wniosek. Wnioski te należy zgłaszać sędziemu śledczemu, sądowi grodzkiemu zaś tylko wówczas, gdy sędziego śledczego niema na miejscu (§ 52).

W obu rodzajach spraw policja zwraca się do sądu o dokonanie czynności sądowych jedynie w tych przypadkach, gdy sama nie jest uprawniona do dokonania tych czynności bądź w zastępstwie sędziego na mocy art. 257 k. p. k. (§§ 50 i 51), bądź z polecenia prokuratora na mocy art. 20 przep. wprov., albo gdy uzyskanie takiego polecenia mogłoby spowodować zwłokę.

## Rozdział V.

### Dowody rzeczowe i ich oględziny.

§ 64. W toku dochodzenia policja powinna dążyć do ujawnienia i zabezpieczenia śladów oraz dowodów rzeczowych przestępstwa, a w szczególności:

- a) przedmiotów, znajdujących się na miejscu przestępstwa ze śladami sprawców (ślady nóg, odciski palców itp.);
- b) narzędzi przestępstwa;
- c) dowodów pisemnych (listów, notatek, dokumentów itp.);
- d) przedmiotów uzyskanych zapomocą przestępstwa;
- e) przedmiotów, których wytworzenie, przerobienie, użycie, rozpowszechnienie lub samo posiadanie stanowi przestępstwo (materiałów wybuchowych, fałszywych pieniędzy, odezw nawołujących do zbrodni stanu itp.).

§ 65. Po przybyciu na miejsce przestępstwa policja powinna przede wszystkim rozważyć, czy przystąpić niezwłocznie do dokładnych oględzin, czy też czekać na przybycie sędziego lub prokuratora.

Policja sama dokonywa oględzin miejsca przestępstwa:

- a) gdy chodzi o przypadki proste lub mniejszej wagi, albo
- b) gdy przestępstwo zostało dokonane w uczęszczanem miejscu publicznem (np. na ulicy, na torze kolejowym), bądź też
- c) gdy zwłoka, choćby chwilowa, może spowodować zmianę wyglądu miejsca (np. gdy śnieg, na którym widoczne są ślady, topnieje).

W innych przypadkach policja powinna ograniczyć swoje czynności do zabezpieczenia miejsca przestępstwa w ten sposób, aby wygląd tego miejsca nie uległ zmianie przed przybyciem sędziego lub prokuratora. W szczególności niedopuszczalne jest dotykanie broni i innych przedmiotów, na których mogą znajdować się odciski palców sprawcy, jak również przestawianie sprzętów, przesuwanie ciała, rzucanie niedopałków papierosów lub popiołu, zniekształcanie śladów itp.

Po przybyciu na miejsce prokuratora lub sędziego policja, nie podejmując samodzielnie ani oględzin miejsca, ani zabezpieczenia dowodów i śladów, wykonywa w tym względzie jedynie polecenia prokuratora lub sędziego.

§ 66. O ile istnieje podstawa do dokonania przez policję czynności sądowej w myśl art. 257 k. p. k. i art. 20

przep. wpraw. oględziny należy ująć w formę protokółów (§ 49 i nast.).

W razie braku takiej podstawy wyniki oględzin przytacza się w zapiskach.

§ 67. W protokóle oględzin należy w sposób dokładny opisać wygląd miejsca oraz przedmiotów, pozostających w jakimkolwiek związku z popełnionem przestępstwem, bądź mogących przyczynić się do wyjaśnienia okoliczności sprawy lub ustalenia dowodów winy podejrzanego.

W szczególności w sprawach o zabójstwo należy dokładnie opisać wygląd i położenie zwłok, ślady krwi lub uszkodzenia na przedmiotach znalezionych na miejscu itp., w sprawach o kradzieże — uszkodzenia zamków, szyb i innych przedmiotów, wskazujące, w jaki sposób sprawcy dostali się do wnętrza, znalezione odciski, mogące służyć jako materiał daktyloskopijny, oraz narzędzia lub inne przedmioty pozostawione przez sprawców itp.

Podobnie w sposób zwięzły podaje się wyniki oględzin w zapiskach.

W miarę potrzeby należy sporządzić plan sytuacyjny oraz dokonać zdjęć fotograficznych.

W przypadkach, gdy konieczne jest niezwłoczne wyjaśnienie przez specjalistów ujawnionych okoliczności, a niema możliwości porozumienia się z prokuratorem, policja sama wzywa biegłych do udziału w oględzinach.

§ 68. O ile przedmiot, podlegający oględzinom, jest tego rodzaju, że może być załączony do dochodzenia, sporządzanie protokołu oględzin jest zbędne, chyba że chodzi o uwydatnienie pewnych cech przedmiotu, które mogą mieć znaczenie dla sprawy, a z biegiem czasu mogłyby zniknąć (np. ślady krwi na przedmiocie) lub ulec zmianie, albo też chodzi o wynotowanie nielicznych danych, mających znaczenie dla sprawy, z zeszytów rachunkowych, dowodów kasowych itp.

§ 69. Dowody rzeczowe zabiera się w celu przechowania i przesłania właściwej władzy po odpowiednim ich zabezpieczeniu i opieczętowaniu.

§ 70. Dowody rzeczowe należy dołączyć do akt sprawy, o ile ich rozmiar, wartość oraz znaczenie dopuszczają tego rodzaju przechowanie.

Przedmioty, przechowywane w ten sposób, należy umieścić w kopercie, wszytej do akt i zabezpieczonej, z oznaczeniem na niej zawartości. Otwierający kopertę celem dokonania oględzin przedmiotu lub okazania go osobom przesłuchiwanym, powinien następnie zabezpieczyć ją ponownie oraz zaznaczyć na kopercie o jej otwarciu i ponownem zabezpieczeniu, opatrując wzmiankę datą i podpisem.

§ 71. Dowody rzeczowe, które nie nadają się do przechowywania w aktach sprawy, policja zatrzymuje u siebie jedynie tak długo, dopóki są niezbędne przy prowadzeniu dochodzenia, nie dłużej jednak jak do chwili odesłania akt. O sposobie przechowywania i kontroli dowodów rzeczowych w urzędach policyjnych rozstrzygają przepisy wydane przez Komendanta Głównego P. P.

O ile dowody rzeczowe nie są niezbędne przy prowadzeniu dochodzenia, należy oddać je na przechowanie do biura podawczego sądu okręgowego lub grodzkiego — zależnie od właściwości — z wyjątkiem pieniędzy i papierów wartościowych (książeczek wkładowych, weksli, czeków, akcyj, obligacyj, listów zastawnych itp.) oraz biżuterji, złota, srebra i platyny, które przyjmuje wyłącznie kasa sądu okręgowego lub grodzkiego.

Co do przechowania przedmiotów znacznych rozmiarów albo wymagających zastosowania szczególnych środków ostrożności (materiały wybuchowe, trujące, żrące), należy porozumieć się z władzą, do której przesyła się akta dochodzenia.

§ 72. Dowody rzeczowe powinny być opakowane i przechowywane w taki sposób, aby nie zmieniły swego wyglądu, a w szczególności, aby pozostały nietknięte wszelkie znajdujące się na nich ślady.

Przy opakowaniu przedmiotów, znalezionych w różnych miejscach lub pochodzących od różnych osób, należy na każdym z tych przedmiotów umieścić kartkę z ozna-

czeniu, skąd przedmiot załączony do dochodzenia pochodzi.

Na opakowaniu powinna być umieszczona wzmianka o zawartości paczki i o tem, do jakiej sprawy odnoszą się dowody, oraz podpis osoby, która przedmiot opakowała.

Paczka powinna być zabezpieczona w taki sposób, aby nie można było nic z niej wyjąć bez naruszenia opakowania lub pieczęci.

### § 73. Broń nabitą należy rozładować.

Przed rozładowaniem należy dokonać oględzin broni i nabojów, w razie potrzeby przy udziale biegłego.

§ 74. Akta urzędowe, księgi buchalteryjne albo rzeczy niezbędne do codziennego użytku zabiera się tylko w razie koniecznej potrzeby; w przeciwnym razie akta pozostawia się na przechowaniu u kierownika urzędu, inne zaś przedmioty u osób, u których je znaleziono — o ile są godne zaufania — z pobraniem od tych osób na piśmie zobowiązania niewyzbywania się ich, zachowania w niezmiennym stanie oraz dostarczenia do sądu (prokuratury) na każde wezwanie, pod groźbą odpowiedzialności karnej z art. 148 kodeksu karnego.

§ 75. Przedmioty, uzyskane zapomocą przestępstwa, które stanowią własność pokrzywdzonego lub były w jego posiadaniu, o ile nie zachodzi konieczna potrzeba dołączenia ich do sprawy, jako dowodów rzeczowych, należy niezwłocznie zwrócić pokrzywdzonemu za pokwitowaniem (art. 162 k. p. k.). O tem, czy i komu można wydać przedmiot, decyduje kierownik urzędu policyjnego. Pokwitowanie powinno zawierać dokładne wyszczególnienie wszystkich zwróconych przedmiotów, podpisuje je osoba wydająca przedmiot oraz odbierająca. Jeśli odbierający nie umie pisać, pokwitowanie podpisują dwie osoby obecne przy odbiorze przedmiotu.

Jeżeli zachodzi wątpliwość, czyją własność stanowią takie przedmioty albo czy pokrzywdzony jest uprawniony do ich otrzymania, należy oddać je na przechowanie do sądu okręgowego lub grodzkiego — zależnie od właści-

wości — lub też osobie trzeciej, godnej zaufania, za zobowiązaniem, wymienionem w § 74. Przedmioty, ulegające szybkiemu zepsuciu lub zniszczeniu, policja przekazuje organom gminnym do sprzedania z przetargu. Pieniądze osiągnięte z przetargu należy składać do kasy sądu okręgowego lub grodzkiego (art. 163 k. p. k.).

Jeżeli przedmioty, określone w ustępie pierwszym, znajdują się w posiadaniu osób trzecich, które weszły w ich posiadanie w dobrej wierze (np. skradzione przedmioty sprawca zastawił w lombardzie miejskim), należy je pozostawić w posiadaniu tych osób za zobowiązaniem, wymienionem w § 74, o ile godne są zaufania.

§ 76. W sprawach o przestępstwo przeciwko mieniu należy ustalić jego wartość, zwłaszcza gdy od jej wysokości zależy właściwość sądu okręgowego lub grodzkiego (do 1.000 zł — właściwy sąd grodzki w przypadkach kradzieży, przywłaszczenia, oszustwa, dochodzenia pokrytej należności, lichwy i nadużycia zaufania oraz paserstwa).

Jeżeli ocena przedmiotu podana przez pokrzywdzonego nasuwa wątpliwości, przyczem może to mieć wpływ na zmianę właściwości sądu, należy co do wartości przedmiotu zasięgnąć opinii osób, mających w tym względzie wiadomości zawodowe.

§ 77. Zamiast wzywania biegłych lub niezależnie od ich wezwania, policja może w toku dochodzenia zasięgnąć opinii odpowiedniego urzędu (np. inspektora pracy w sprawach wypadków przy pracy, oddziału drogowego właściwego wydziału urzędu wojewódzkiego w sprawach wypadków samochodowych (lub zakładu, np. Państwowych Zakładów badania żywności i przedmiotów użytku w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Łodzi i Wilnie (art. 138 k. p. k.).

§ 78. W sprawach o podrabianie pieniędzy papierowych i papierów wartościowych należy zasięgnąć opinii Oddziału Ekspertyz Banku Polskiego w Warszawie, w sprawach o podrabianie monet — opinii Mennicy Państwowej (art. 139 § 1 k. p. k.).

## Rozdział VI.

### Rewizje i zatrzymanie rzeczy. Przeglądanie korespondencji.

§ 79. Policja dokonywa rewizji zarówno domowej, jak i osobistej:

1. z polecenia sądu (art. 150 § 1 k. p. k.);
2. z polecenia prokuratora (art. 20 przep. wpraw.);
3. z własnej inicjatywy — w zastępstwie sędziego (art. 150 § 2 i 257 k. p. k.) — jedynie w przypadkach niecierpiących zwłoki, gdy uprzednie uzyskanie polecenia sądowego spowodowałoby zwłokę, grożącą zanikiem śladów lub dowodów przestępstwa.

Przy dokonywaniu rewizji należy przestrzegać przepisów art. 142—151 k. p. k.

§ 80. Z przebiegu rewizji dokonanej z polecenia prokuratora lub w zastępstwie sędziego należy sporządzić protokół z zachowaniem przepisów §§ 53 i 54. Protokół podpisują: 1. oficer lub szeregowy policji, który rewizję przeprowadzał, 2. protokółant albo dwaj świadkowie powołani do obecności przy rewizji, 3. osoba, u której odbyła się rewizja, oraz 4. gospodarz lokalu, a w razie jego nieobecności dorosły domownik lub sąsiad.

Protokół rewizji należy sporządzić w zasadzie na miejscu rewizji; jeżeli jednak szczególne okoliczności stają temu na przeszkodzie, można sporządzić protokół w innym odpowiednim miejscu, dokąd należy udać się wraz z osobami, które brały udział w rewizji.

Jeżeli potrzeba dokonania rewizji powstaje tak nagle, że przeprowadzający ją oficer lub szeregowy policji nie ma możności przybrania ani protokółanta ani świadków, wówczas przebieg rewizji stwierdza zapiskiem.

§ 81. Po dokonaniu rewizji z polecenia prokuratora lub w zastępstwie sędziego należy niezwłocznie zwrócić się do sądu grodzkiego lub sędziego śledczego o zatwierdzenie rewizji, choćby rewizja nie dała wyników i choćby przebieg jej stwierdzony był jedynie zapiskiem.

W ciągu 48 godzin po odbyciu rewizji policja doręcza osobie, u której ją przeprowadzono, odpis wydanego przez sąd postanowienia (art. 150 § 2 k. p. k.).

O każdym przypadku niezatwierdzenia rewizji przez sąd policja obowiązana jest niezwłocznie zawiadomić prokuratora.

§ 82. Jeżeli zachodzi potrzeba dołączenia do akt przedmiotu, stanowiącego dowód przestępstwa, bądź używanego przez przestępstwo, bądź podlegającego konfiskacie, a posiadacz tego przedmiotu odmawia jego wydania, to sposób postępowania policji zależy od tego, czy posiadaczem jest urząd (organ rządowy lub samorządowy), czy też osoba prywatna.

Jeżeli wydania przedmiotu odmawia urząd, policja poprzestaje w tym razie na zawiadomieniu o tem prokuratora lub sądu grodzkiego, zależnie od ich właściwości w danej sprawie.

Jeżeli wydania przedmiotu odmawia osoba prywatna, to policja zwraca się do sądu grodzkiego lub sędziego śledczego celem uzyskania polecenia sądowego odebrania rzeczy.

W przypadkach nagłych, jeżeli odebranie przedmiotu od osoby prywatnej musi nastąpić natychmiast z obawy ukrycia przedmiotu, policja ma prawo przedmiot odebrać, poczem obowiązana jest niezwłocznie zwrócić się do sądu grodzkiego lub sędziego śledczego o zatwierdzenie odebrania (art. 153 § 2 k. p. k.). W razie odmowy zatwierdzenia należy odebrany przedmiot zwrócić natychmiast za pokwitowaniem, o odmowie zaś zatwierdzenia zawiadomić prokuratora.

Jeżeli osoba, od której zażądano przedmiotu, wydaje go dobrowolnie, późniejsze uzyskiwanie od sądu zatwierdzenia jest zbędne.

§ 83. W razie odmowy wydania rzeczy przez osobę, u której następnie rzecz znaleziono lub której udowodniono, że ją posiada, policja obowiązana jest niezwłocznie — zależnie od właściwości — bądź zawiadomić prokuratora, bądź złożyć sądowi grodzkiemu wniosek o zastosowanie grzywny lub aresztu w myśl art. 154 k. p. k., chyba, że osoba ta jest sama podejrzana o dane przestępstwo lub jest małżonkiem albo bliską krewną lub powinowatą osoby podejrzanej (art. 104 k. p. k.).

§ 84. Przeglądanie korespondencji i innych papierów, znalezionych przy rewizji, może być dokonane przez policję tylko w dwóch przypadkach:

1. jeżeli rewizji dokonano u podejrzanego,
2. jeżeli osoba niepodejrzana, u której dokonano rewizji, nie sprzeciwia się przejrzeniu (art. 156 k. p. k.).

§ 85. Jeżeli osoba, niepodejrzana o przestępstwo, sprzeciwia się przeglądaniu przez policję korespondencji i innych papierów, znalezionych u niej przy rewizji, należy przedmioty te opieczetować i przesłać do prokuratora lub sądu. Osoba, od której papiery odebrano, może je opieczetować dodatkowo własną pieczęcią (art. 156 § 2 k. p. k.).

§ 86. Jeżeli zachodzi potrzeba odebrania z urzędu pocztowego, telegraficznego lub kolejowego korespondencji i przesyłek, wysyłanych przez podejrzanego lub do niego adresowanych, policja sama nie ma prawa tego dokonać, lecz zawiadamia o tem prokuratora, albo zgłasza odpowiedni wniosek do sądu grodzkiego lub sędziego śledczego (art. 160 k. p. k.).

## Rozdział VII.

### Zatrzymanie podejrzanego.

§ 87. Policja powinna zatrzymać podejrzanego, jeżeli zwłoka mogłaby spowodować jego ucieczkę lub zatarcie śladów przestępstwa, a zachodzą warunki, wymienione w art. 165 k. p. k., a mianowicie:

- a) uzasadniona obawa, że podejrzany będzie się ukrywał, albo
- b) podejrzany nie ma w kraju ani stałego miejsca pobytu, ani określonego źródła utrzymania, bądź nie można ustalić jego tożsamości, albo
- c) podejrzany jest przestępcą nałogowym, zawodowym lub recydywistą, albo wreszcie
- d) w sprawach o przestępstwo, zagrożone karą pozbawienia wolności do roku lub wyższą, — gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał świadków do fałszywych zeznań, lub w inny sposób starał się o usunięcie dowodów przestępstwa.

Uzasadniona obawa, że podejrzany będzie się ukrywał, zachodzi przedewszystkiem wówczas, gdy podejrzanemu grozi wysoka kara, np. w przypadku zbrodni.

Jeżeli podejrzany nie posiada żadnych dowodów osobistych, należy dążyć do ustalenia jego tożsamości na podstawie innych danych, np. na podstawie poświadczenia osób, zasługujących na zaufanie.

§ 88. Po zatrzymaniu podejrzanego policja obowiązana jest sprowadzić go natychmiast do najbliższego sądu grodzkiego lub sędziego śledczego (art. 168 k. p. k.).

Jeżeli natychmiastowe sprowadzenie podejrzanego do sądu jest niemożliwe z powodu konieczności dokonania czynności niecierpiących zwłoki, mających na celu zabezpieczenie śladów lub dowodów przestępstwa, należy podejrzanego sprowadzić natychmiast po dokonaniu tych czynności, najpóźniej zaś w takim czasie, aby można mu było doręczyć odpis postanowienia sądu o aresztowaniu przed upływem 48 godzin od chwili zatrzymania.

Jeżeli termin 48 godzin nie może być zachowany, należy bezwzględnie zwolnić zatrzymanego z upływem tego terminu.

Termin ten biegnie niezależnie od dni świątecznych.

§ 89. Jeżeli policja zatrzymała podejrzanego o przestępstwo, należące do właściwości sądu okręgowego, to, niezależnie od obowiązku sprowadzenia podejrzanego do sądu, obowiązana jest — o ile nie uczyniła o tem wzmianki już w zawiadomieniu pierwotnem (§ 24) — zawiadomić prokuratora zarówno o samem zatrzymaniu, jak i o treści postanowienia, wydanego przez sąd.

Ten sam obowiązek ciąży na policji w przypadku, gdy zatrzymano podejrzanego w sprawie, należącej wprawdzie do właściwości sądu grodzkiego, lecz w toku dochodzenia, prowadzonego przez policję z polecenia prokuratora.

§ 90. Policja, sprowadzając zatrzymanego do sądu, obowiązana jest przedstawić sędziemu akta przeprowadzonego dochodzenia, a w razie nieposiadania akt — te dane, na których podstawie zatrzymanie nastąpiło. Ponadto należy podać sędziemu dokładny czas faktycznego zatrzymania podejrzanego.

§ 91. Oddanie osoby zatrzymanej do rozporządzenia sądu może nastąpić również przez odstawienie jej do więzienia (aresztu), znajdującego się w siedzibie sądu, z jednoczesnym zawiadomieniem o tem sądu i przedstawieniem akt lub innych danych oraz wskazaniem dokładnego czasu zatrzymania (§ 90). Odpisy postanowienia sądu policja na polecenie sądu doręcza oskarżonemu i zarządowi więzienia, o czem składa sprawozdanie sądowi.

§ 92. Jeżeli przed sprowadzeniem zatrzymanego do sądu upadnie podstawa do dalszego zatrzymania (np. ustalono tożsamość osoby, którą zatrzymano jedynie z powodu niemożności ustalenia tożsamości, albo stwierdzono, że zatrzymano przez pomyłkę niewłaściwą osobę), wówczas policja obowiązana jest sama natychmiast zwolnić zatrzymanego.

§ 93. Zatrzymanie, jako podejrzanego sędziego dopuszczalne jest jedynie w razie schwytania go na gorącym uczynku zbrodni lub występku.

Zatrzymanie posła lub senatora, podejrzanego o czyn, pozostający w związku z uczestnictwem w pracach Sejmu lub Senatu, nie jest dopuszczalne.

Zatrzymanie posła lub senatora, podejrzanego o czyn, nie związany z uczestnictwem w pracach Sejmu lub Senatu, może nastąpić na zasadach ogólnych (§§ 87—91).

O każdym przypadku zatrzymania sędziego, posła lub senatora należy niezwłocznie zawiadomić prokuratora.

§ 94. Przedstawiciele dyplomatyczni państw obcych i inne osoby, wymienione w art. 33 § 1 k. p. k., nie podlegają zatrzymaniu. W stosunku do nich policja powinna ograniczyć się do wylegitymowania.

Wobec tych osób nie należy przedsięwziąć jakichkolwiek czynności dochodzenia bez wyraźnego polecenia prokuratora.

## Rozdział VIII.

### Dochożenia w sprawach osób aresztowanych.

§ 95. W czasie dochodzenia, prowadzonego przez policję z polecenia prokuratora, aresztowany pozostaje

do rozporządzenia prokuratora, w pozostałych przypadkach — do rozporządzenia tego sądu, który wydał postanowienie o aresztowaniu.

§ 96. W toku dochodzenia w sprawach osób aresztowanych policja obowiązana jest zwracać uwagę na to, czy nie ustały przyczyny, dla których aresztowanie nastąpiło. Jeżeli przyczyny te ustały, policja zawiadamia o tem prokuratora lub sąd — zależnie od tego, w czyjem rozporządzeniu jest aresztowany.

§ 97. Dochodzenia w sprawach osób aresztowanych należy prowadzić ze szczególnym pośpiechem.

§ 98. Aresztowanie podejrzanego, zarządzone przez sąd, może trwać w toku dochodzenia najwyżej dwa miesiące, licząc od daty zatrzymania.

W sprawach, należących do właściwości sądu okręgowego, policja obowiązana jest ukończyć dochodzenia w takim czasie, aby przynajmniej na 14 dni przed upływem omawianego terminu przesłać akta prokuratorowi. W sprawach, należących do właściwości sądu grodzkiego, policja obowiązana jest przed upływem ustawowego terminu ukończyć dochodzenie i wnieść do sądu akt oskarżenia.

W przypadkach, gdy wyjątkowe okoliczności uniemożliwiają ukończenie dochodzenia w omawianym terminie, a przyczyny aresztowania nie ustały, policja przedstawia o tem prokuratorowi, przyczem w sprawach, w których aresztowany pozostaje do rozporządzenia sądu, policja obowiązana jest nadto przed upływem ustawowego terminu zgłosić wniosek do sądu o przedłużenie aresztu na czas niezbędny, a najwyżej na jeden miesiąc. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie. Dalsze przedłużanie jest ustawowo niedopuszczalne (art. 171 k. p. k.).

## Rozdział IX.

Postępowanie w razie ukrycia się podejrzanego lub uchylania się spod dozoru policji.

§ 99. Jeżeli podejrzanym o przestępstwo ukrywa się, wówczas policja wpisuje go do policyjnych kartotek osób

poszukiwanych stosownie do obowiązujących w tym względzie przepisów, wydanych przez Komendanta Głównego P. P.

Należy przedtem ustalić możliwie najściślej i odnotować w aktach dane co do tożsamości osoby poszukiwanej oraz jej rysopis, w miarę możliwości należy dołączyć jej fotografię.

Policja sama cofa zarządzenia o poszukiwaniach podejrzanego, jeżeli stały się one zbędne, a dochodzenie nie zostało jeszcze przysłane prokuratorowi lub sądowi.

W sprawach, należących do właściwości sądu okręgowego, należy akta ukończonego dochodzenia przedstawić prokuratorowi z zawiadomieniem o przedsięwziętych poszukiwaniach.

W sprawach, należących do właściwości sądu grodzkiego, należy przesłać akta dochodzenia sądowi z zawiadomieniem o przedsięwziętych poszukiwaniach, a nadto z wnioskiem o zawieszenie przeciw podejrzanemu postępowania karnego w myśl art. 5 k. p. k. W przypadkach poważniejszych przestępstw, o ile dowody winy podejrzanego są ważkie, a nie można przypuszczać, by sprawca mógł być ujęty na miejscowym terenie, policja składa jednocześnie sądowi wniosek o wydanie zaocznie postanowienia o aresztowaniu osoby poszukiwanej, a następnie o rozestaniu za nią listów gończych (art. 189 § 1 k. p. k.).

§ 100. Jeżeli oddany pod dozór policji nie dopełnił obowiązku zgłoszenia się w terminie do urzędu policyjnego, sprawującego dozór, wówczas policja obowiązana jest wezwać go, wyjaśnić, że może to spowodować zmianę środka zapobiegawczego na ostrzejszy, oraz wyznaczyć termin ponownego stawiennictwa. Gdyby oskarżony i tego terminu nie dochował, policja zawiadamia sąd lub sędziego śledczego, który zastosował dozór.

Jeżeli sprawa przeciw temu oskarżonemu toczy się jeszcze przed sądem grodzkim, policja może sama złożyć wniosek o zaostrenie środka zapobiegawczego (art. 187 § 4 k. p. k.).

## Rozdział X.

### Zabezpieczenie grzywny.

§ 101. Jeżeli podejrzanemu grozi znaczna grzywna (kara pieniężna), bądź to przewidziana jako kara za dane przestępstwo, bądź wymierzana obok kary w razie popełnienia przestępstwa z chęci zysku (art. 42 § 2 kodeksu karnego), zachodzi zaś obawa, że podejrzany majątek swój ukryje lub odstąpi innej osobie, policja w kwestji zabezpieczenia grzywny porozumiewa się z prokuratorem.

### CZĘŚĆ III.

#### Postępowanie przed sądem grodzkim.

##### Rozdział I.

#### Akty oskarżenia. Wnioski o umorzenie postępowania.

§ 102. Niezwłocznie po ukończeniu dochodzenia w sprawie, należącej do właściwości sądu grodzkiego, policja sporządza akt oskarżenia lub wniosek o umorzenie postępowania — zależnie od wyników dochodzenia — poczem akta sprawy wraz z dowodami rzeczowemi przesyła do właściwego sądu grodzkiego.

W przypadku ukrycia się podejrzanego należy do aktu oskarżenia dołączyć wniosek o zawieszenie względem niego postępowania (§ 99).

Jeżeli policja przeprowadziła z polecenia prokuratora dochodzenie w sprawie, należącej do właściwości sądu grodzkiego, wówczas sporządza akt oskarżenia jedynie w przypadku otrzymania takiego polecenia od prokuratora, a o wykonaniu zawiadamia go; w braku takiego polecenia policja po ukończeniu dochodzenia przesyła akta prokuratorowi (§ 51 ust. 2).

§ 103. Akt oskarżenia powinien zawierać:

1. imię i nazwisko oskarżonego, jego wiek, imiona rodziców i zajęcie;
2. określenie czynu zarzucanego oskarżonemu, ze wskazaniem czasu i miejsca oraz okoliczności jego popełnienia;

3. wskazanie przepisu karnego, pod który zarzucany czyn podpada (tak zwaną kwalifikację przestępstwa).

W sprawach zawiłych wskazane jest sporządzenie krótkiego uzasadnienia, zawierającego w streszczeniu wyniki dochodzenia.

§ 104. Do aktu oskarżenia należy dołączyć wykaz osób, które mają być wezwane do sądu (oskarżeni, świadkowie, w razie potrzeby biegli), ze wskazaniem ich adresów.

Powoływać należy jedynie takich świadków, których zeznania mają istotne znaczenie dla sprawy, przyczem należy unikać zbędnego wzywania większej ilości osób celem stwierdzenia jednej i tej samej okoliczności.

Oficerów i szeregowych policji, którzy przeprowadzali w danej sprawie dochodzenie, powołuje się wówczas, gdy mogą zeznawać na podstawie własnych spostrzeżeń, nie zaś powtarzać jedynie informacje, uzyskane od innych osób, które mają być wezwane w charakterze świadków na rozprawę. W szczególności zbędne jest powoływanie oficera lub szeregowego policji na okoliczności zawarte w sporządzonym przez niego protokole czynności sądowej.

Pod wykazem osób, podlegających wezwaniu, należy umieścić wykaz protokółów i innych dokumentów, podlegających odczytaniu na rozprawie (art. 340 i 341 kpk), np. protokół oględzin miejsca przestępstwa, protokół przesłuchania pokrzywdzonego, który następnie zmarł, świadectwo lekarskie, określające rodzaj obrażeń na ciele pokrzywdzonego, zawiadomienie o przestępstwie i t. p.

Ponadto należy wskazać, gdzie znajdują się dowody rzeczowe, oraz dołączyć dane z rejestru skazanych (§ 45).

§ 105. W razie potrzeby zastosowania względem oskarżonego środka zapobiegawczego (np. w obawie ucieczki oskarżonego lub wpływania na świadków) albo zmiany środka już zastosowanego, policja powinna wniosek swój w tym przedmiocie dołączyć do aktu oskarżenia (art. 284 k. p. k.).

§ 106. Jeżeli sąd grodzki zlecił policji przeprowadzenie dochodzenia w sprawie z oskarżenia publicznego,

w której akt oskarżenia (skargę) wniósł wprost do sądu pokrzywdzony (art. 67 k. p. k.), policja po przeprowadzeniu dochodzenia sporządza akt oskarżenia jedynie wówczas, gdy wyniki dochodzenia to uzasadniają; w przeciwnym razie policja poprzestaje na przedstawieniu akt sądowi grodzkiemu.

Jeżeli sąd grodzki po otrzymaniu sprawy z aktem oskarżenia, sporządzonym przez policję, zlecił policji przeprowadzenie uzupełniającego dochodzenia, policja po przeprowadzeniu tego dochodzenia sporządza nowy akt oskarżenia jedynie wówczas, gdy wobec wyników tego dochodzenia zachodzi potrzeba zmiany lub uzupełnienia poprzedniego aktu oskarżenia.

§ 107. Wniosek o umorzenie dochodzenia powinien być sporządzony w razie:

1. śmierci podejrzanego;
2. przedawnienia przestępstwa, zarzucanego podejrzanemu (art. 86 kodeksu karnego);
3. braku znamion przestępstwa w czynie podejrzanego;
4. oczywistego braku dowodów winy podejrzanego;
5. niewykrycia sprawców przestępstwa;
6. jeżeli na zasadzie amnestji postępowanie o dane przestępstwo podlega całkowitemu umorzeniu.

Jeżeli w sprawie są dowody rzeczowe, należy uczynić o tem wzmiankę we wniosku.

§ 108. Akty oskarżenia i wnioski o umorzenie podpisuje kierownik tego urzędu policyjnego, który przeprowadził dochodzenie.

§ 109. Jeżeli sąd grodzki umorzy przed rozprawą (art. 458 § 1 k. p. k.) postępowanie w sprawie, w której policja złożyła akt oskarżenia, policji służy zażalenie (§§ 128 pkt. 1 i 128 oraz art. 463 k. p. k.).

## Rozdział II.

### Czynności na rozprawie.

§ 110. W sprawach o przestępstwa, ścigane z urzędu lub na wniosek, policja spełnia na rozprawie głównej czynności oskarżyciela publicznego (art. 58 k. p. k.).

§ 111. Policja nie bierze udziału w rozprawie, jeżeli prokurator sam działa.

Udział policji w rozprawie jest zbędny, gdy w charakterze oskarżyciela publicznego występuje przedstawiciel władzy administracyjnej (np. urzędnik skarbowy w sprawach z ustawy karno-skarbowej).

§ 112. Delegowanie oficera lub szeregowego policji do pełnienia czynności oskarżyciela publicznego na rozprawie zarządza kierownik urzędu policyjnego spośród podkomendnych, mających odpowiednie po temu kwalifikacje.

§ 113. Jeżeli na rozprawę nie stawił się oskarżony, którego stawiennictwo jest obowiązkowe (art. 301 i 326 k. p. k.), należy zgłosić wniosek o sprowadzenie go natychmiast albo też o przerwanie lub odroczenie rozprawy i sprowadzenie na następną rozprawę.

Jeżeli nie stawił się oskarżony, którego stawiennictwo nie jest obowiązkowe, lecz którego obecność jest niezbędna z uwagi na potrzebę okazania go świadkom lub na treść ich zeznań, należy zgłosić wniosek o przerwanie lub odroczenie rozprawy i o wezwanie oskarżonego na następną rozprawę ze stawiennictwem obowiązkowym.

W innych przypadkach w razie niestawiennictwa oskarżonego należy zgłosić wniosek o zaoczne rozpoznanie sprawy.

§ 114. W razie niestawiennictwa świadka, którego zeznanie jest niezbędne, należy zgłosić wniosek o odroczenie rozprawy jedynie wówczas, gdy świadek nie był przesłuchany protokółarnie w dochodzeniu (§§ 49—53), bądź też gdy nie zachodzą warunki uzasadniające odczytanie protokołu zeznania (art. 340 k. p. k.).

§ 115. W razie potrzeby wezwania dodatkowych świadków lub biegłych należy zgłosić odpowiedni wniosek na pierwszej rozprawie (art. 458 § 2 k. p. k.).

§ 116. Świadka lub biegłego można zwolnić od przysięgi, jeżeli niema wątpliwości, że bez przysięgi zezna on prawdę (art. 108 k. p. k.).

§ 117. W toku postępowania dowodowego oficer lub szeregowy policji, biorący udział w rozprawie, ma prawo zadawania pytań oskarżonym, świadkom i biegłym.

§ 118. Jeżeli między zeznaniami świadków zajdą sprzeczności, należy zgłosić wniosek o zarządzenie konfrontacji (art. 116 k. p. k.).

§ 119. Jeżeli świadek lub oskarżony inaczej zeznał na rozprawie, niż w postępowaniu poprzednim, albo odmówił zeznań, albo też oświadczył, że pewnych szczegółów nie pamięta, należy zgłosić wniosek o odczytanie protokołu jego zeznania (art. 340 k. p. k.). Wniosku takiego nie można żądać, jeżeli z poprzednich zeznań nie sporządzono protokołu, lecz jedynie wciągnięto je do zapisków.

§ 120. Jeżeli w sprawie są: protokoły oględzin i rewizyj, tudzież opinie biegłych, złożone wobec sądu, orzeczenia karne przeciw oskarżonemu poprzednio zapadłe, zaświadczenie lekarskie, zawiadomienie pokrzywdzonego o przestępstwie oraz inne złożone do akt dokumenty urzędowe lub prywatne, należy zgłosić wniosek o ich odczytanie lub zaliczenie w poczet dowodów, chyba że sędzia wymienił już wszystkie niezbędne dowody w ogłoszonym w tym względzie postanowieniu sądu.

§ 121. W sprawach prostych i niebudzących wątpliwości delegowany na rozprawę oficer lub szeregowy policji może poprzestać w swoim głosie na oświadczeniu, że popiera oskarżenie. W sprawach zawiłych i spornych oficer lub szeregowy policji powinien w swoim głosie uzasadnić oskarżenie, wyjaśniając, jakie okoliczności dowodzą winy oskarżonego i dlaczego dowody przeciwne (np. zeznania świadków odwodowych) nie zasługują na wiarę.

W razie ustalenia na przewodzie sądowym oczywistej bezpodstawności oskarżenia, należy rzec się oskarżenia.

### Rozdział III.

#### Środki odwoławcze.

§ 122. Jeżeli delegowany na rozprawę oficer lub szeregowy policji uważa, że sąd niesłusznie uniewinnił oskarżonego albo wymierzył mu zbyt niską karę, to po-

winien zgłosić do protokołu zapowiedzenie apelacji po ogłoszeniu wyroku, albo też przedstawić sprawę kierownikowi urzędu policyjnego, który — jeżeli uzna zapowiedzenie za potrzebne — złoży je na piśmie w ciągu 3 dni od ogłoszenia wyroku (art. 225 i 484 k. p. k.).

Oficer lub szeregowy policji, który zapowiedział apelację na rozprawie, obowiązany jest najpóźniej następnego dnia zakomunikować o tem kierownikowi urzędu policyjnego.

W razie wątpliwości, czy należy apelować, kierownik urzędu powinien przedstawić sprawę prokuratorowi.

§ 123. Cofnięcie zapowiedzenia apelacji lub niezłożenie jej wyводу po doręczeniu wyroku z uzasadnieniem może nastąpić tylko za zezwoleniem prokuratora.

Policja nie może cofnąć złożonego przez siebie wyводу apelacji. O potrzebie cofnięcia wyводу apelacji policja przedstawia prokuratorowi.

§ 124. Wywód apelacji należy złożyć w ciągu 7 dni od daty otrzymania odpisu wyroku z uzasadnieniem. Wywód apelacji powinien zawierać nagłówek: „Do Sądu Okręgowego w .....“, a przesłać go należy do sądu grodzkiego, który wydał wyrok (art. 226 i 485 k. p. k.).

Odpis wyvodu apelacji należy jednocześnie przedstawić prokuratorowi.

§ 125. Wywód apelacji powinien zawierać:

1. imię i nazwisko oskarżonego oraz oznaczenie akt sądu grodzkiego;
2. wskazanie daty zaskarżonego wyroku;
3. żądanie uchylecia lub zmiany wyroku w całości lub części (np. uchylecie w części, dotyczącej wymiaru kary);
4. uzasadnienie tego żądania;
5. podpis kierownika urzędu policyjnego, w którego imieniu sporządza się wywód apelacji.

Ponadto w razie potrzeby wywód może zawierać żądanie przeprowadzenia nowych dowodów, a więc wezwania świadków lub sprowadzenia z sądu grodzkiego dowodów rzeczowych (art. 492 i 493 k. p. k.).

§ 126. Jeżeli przy opracowaniu apelacji policja dostrzeże, że protokół rozprawy zawiera nieścisłości lub opuszczenia, powinna jednocześnie z wywodem apelacji złożyć wnioski o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu (art. 241 k. p. k.).

§ 127. Jeżeli po złożeniu wywodu apelacji ujawnią się nowe dowody, mogące mieć wpływ na wynik sprawy, policja powinna zawiadomić o tym prokuratora.

§ 128. Policji służy prawo składania zażalenia:

1. na postanowienie sądu, zamykające drogę do wydania wyroku (art. 463 k. p. k.), a przede wszystkim na postanowienie umarzające postępowanie;
2. na każde inne postanowienie sądu, lecz jedynie w przypadkach wyraźnie w ustawie wskazanych (art. 465 k. p. k.), np. na postanowienie, oddalające wniosek policji o zastosowanie względem podejrzanego tymczasowego aresztowania (art. 164 k. p. k.).

Zażalenie służy policji zarówno, gdy postanowienie zapadło na rozprawie, jak i poza rozprawą.

§ 129. Zażalenie należy złożyć w ciągu 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia na rozprawie albo od daty doręczenia odpisu postanowienia, o ile ustawa nakazuje doręczenie (art. 222 i 223 k. p. k.).

Jeżeli postanowienie zapadło poza rozprawą, a sąd nie zarządził doręczenia policji odpisu postanowienia, termin biegnie od daty, w której policja powzięła wiadomość o treści postanowienia.

Zażalenie powinno zawierać nagłówek: „Do Sądu Okręgowego w .....“; przesyła się je do sądu grodzkiego, który wydał zaskarżone postanowienie (art. 468 § 1 k. p. k.). Odpis zażalenia należy jednocześnie przedstawić prokuratorowi.

#### CZĘŚĆ IV.

Czynności policji w niektórych rodzajach spraw.

A. W sprawach karnych skarbowych.

§ 130. W sprawach o przestępstwa, przewidziane w ustawie karnej skarbowej, tudzież o przestępstwa,

przewidziane w innych ustawach i rozporządzeniach Prezydenta Rzeczypospolitej, gdy do ich ścigania stosuje się przepisy postępowania, zamieszczone w ustawie karnej skarbowej, policja w zasadzie dochodzenia bez szczególnego polecenia nie prowadzi. W zakresie ścigania tych przestępstw policja działa w stosunku do władz skarbowych zastępczo (zamiast nieobecnych organów skarbowych) lub pomocniczo.

O wykryciu przestępstwa i o dokonanych czynnościach policja zawiadamia niezwłocznie właściwą władzę skarbową.

Jeżeli przestępstwo skarbowe zostanie wykryte w toku dochodzenia, prowadzonego o przestępstwo pospolite, policja powinna zwrócić się do najbliższego skarbowego organu wykonawczego o współdziałanie (art. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 1923 r. o uprawnieniach organów wykonawczych władz skarbowych, Dz. U. R. P. z 1924 r. Nr. 5, poz. 37, i § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 24 czerwca 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 576).

*(Art. 5. Jeżeli dochodzenia, przy których zachodzi możliwość wykrycia przestępstwa skarbowego, przeprowadzają funkcjonariusze policji państwowej lub inne organy wykonawcze, to mają obowiązek zwrócić się do najbliższego skarbowego organu wykonawczego o współdziałanie.*

*W tym wypadku ma skarbowy organ wykonawczy stosować się do wskazówek tego, kto dochodzeniami kieruje, i o wyniku dochodzeń bezzwłocznie złożyć sprawozdanie właściwej władzy skarbowej. Znalezione przy tych dochodzeniach towary i rzeczy, co do których zachodzi podejrzenie, iż posłużyły do popełnienia przestępstwa skarbowego, o ile nie zostają jako dowody rzeczowe zajęte przez inną władzę, winien organ wykonawczy zająć i wziąć w przechowanie przy zastosowaniu przepisów art. 4.*

*§ 10 (do art. 4 p. c i art. 5 ustawy). Jeżeli policja państwowa zamierza przeprowadzać dochodzenia co do przestępstw pospolitych, przy których zachodzi możliwość wykrycia przestępstwa skarbowego (celnego), na-*

tenczas obowiązana jest zawiadomić o tem najbliższy urząd skarbowy (celny), względnie urzędnika skarbowego (organ straży celnej) celem współdziałania, wyjąwszy, jeśli spowodowana tem zwłoka groziłaby udaremieniem dochodzeń. Kierownictwo dochodzeń należy wówczas do organu policji państwowej, a obowiązkiem urzędnika skarbowego jest stosować się do wskazówek tego, kto dochodzeniami kieruje. W razie, jeżeli przy tych dochodzeniach znaleziono towary i rzeczy, co do których zachodzi podejrzenie, iż posłużyły do popełnienia przestępstwa skarbowego — i jeżeli zostaną one zajęte przez organ policji państwowej, jako dowody rzeczowe — natenczas organ ten winien odpis odnośnego protokołu zajęcia udzielić urzędnikowi skarbowemu, który kieruje go wraz ze stosownem doniesieniem do właściwego urzędu skarbowego (celnego). O ile rzeczy tych organ policji państwowej nie zajmie, wówczas urzędnik skarbowy winien je zająć i postąpić przy dokonaniu tej czynności wedle §§ 5 i 8 niniejszego rozporządzenia, w każdym razie zaś ustalić jakość i ilość tych przedmiotów w sposób potrzebny do wdrożenia dochodzenia karno-sądowego.

W wypadkach przewidzianych w art. 4 lit. c ustawy mają organa wykonawcze, korzystając z ogólnych uprawnień, przysługujących władzom bezpieczeństwa publicznego przy ściganiu przestępstw przewidzianych w ogólnej ustawie karnej, o ile przedmiotem dochodzenia są przestępstwa ścigane w drodze sądowej, a popełnione w związku z przestępstwami skarbowymi, stosować ogólne przepisy ustawy o postępowaniu karnem. Przy współdziałaniu z policją państwową organa skarbowe stosują się do jej wskazówek. Władze sądowe należy zawiadamiać za pośrednictwem policji państwowej.)

§ 131. Czynności zastępcze policja spełnia jedynie w przypadkach niecierpiących zwłoki. Czynności te polegają na sporządzeniu protokołu o ujawnionem przez policję przestępstwie karnem skarbowem oraz na zabezpieczeniu śladów i dowodów przestępstwa (rewizja, odebranie rzeczy, np. aparatów potajemnej gorzelnii, beczek, zacierów, sacharyny, odkażonego spirytusu itp.) oraz na

zatrzymaniu podejrzanego w przypadkach, przewidzianych w ustawie karnej skarbowej.

§ 132. W przypadku zatrzymania podejrzanego policja obowiązana jest natychmiast sprowadzić go do władzy skarbowej.

§ 133. Czynności pomocnicze policji polegają na udzielaniu pomocy urzędnikom skarbowym na ich wezwanie (asysta przy odbieraniu rzeczy i przy rewizji, ochrona czynności, dostawienie do władzy skarbowej obwinionego i świadków i t. p.).

### B. W postępowaniu doraźnem.

§ 134. W sprawach o przestępstwa, ścigane w trybie postępowania doraźnego, policja obowiązana jest działać szybko i ze wzmożoną energją.

Obowiązki policji w postępowaniu doraźnem polegają zwłaszcza na:

1. natychmiastowem zawiadomieniu prokuratora o przestępstwie;
2. zatrzymaniu podejrzanego;
3. szybkim przeprowadzeniu dochodzenia, zleconego przez prokuratora;
4. delegowaniu na żądanie przewodniczącego sądu doraźnego oddziału policyjnego dla ochrony sądu, utrzymania porządku i t. d.;
5. wykonaniu polecenia przewodniczącego sądu doraźnego co do stałego informowania się o każdorazowym miejscu pobytu świadka lub biegłego albo co do sprowadzenia ich pod przymusem.

### C. W sprawach o szpiegostwo.

§ 135. W sprawach o przestępstwa, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 851), policja obowiązana jest do ścisłego współdziałania z Oddziałem II Sztabu Głównego i do stosowania zasad następujących:

1. niezależnie od zawiadomienia prokuratora (§ 24) należy ponadto natychmiast o ujawnieniu tego rodzaju przestępstwa zawiadomić właściwy organ Oddziału II Sztabu Głównego a następnie przesłać temu organowi odpis zawiadomienia o przestępstwie, przez policję otrzymanego lub zaprotokółowanego;

2. samodzielne czynności dochodzenia policja przedsięwzięje tylko w przypadkach niecierpiących zwłoki, a mianowicie gdy zachodzi obawa ucieczki podejrzanego (zatrzymanie) albo zatarcia lub ukrycia dowodów przestępstwa (odebranie materiałów szpiegowskich); dochodzenie należy prowadzić poufnie, wyniki zaś jego zachować w najściślejszej tajemnicy (§ 33);

3. poza przypadkami niecierpiącymi zwłoki policja poprzestaje na natychmiastowym zawiadomieniu prokuratora i właściwego organu Oddziału II Sztabu Głównego, a dochodzenia nie wszczyna.

## CZĘŚĆ V.

### Czynności organów Korpusu Ochrony Pogranicza.

§ 136. Organa Korpusu Ochrony Pogranicza na obszarze pasa granicznego mają aż do przybycia na miejsce policji państwowej prawa i obowiązki policji, przewidziane w kodeksie postępowania karnego (art. 42 § 3 przep. wpraw.).

O ujawnieniu przestępstwa, należącego do właściwości sądów powszechnych, organa te obowiązane są zawiadomić niezwłocznie policję.

§ 137. Organa Korpusu Ochrony Pogranicza spełniają czynności dochodzenia jedynie w przypadkach niecierpiących zwłoki. Czynności te polegają na zabezpieczeniu śladów i dowodów przestępstwa (rewizja, odebranie rzeczy), na pościgu za sprawcą i zatrzymaniu go w przypadkach wymienionych w § 87.

Przy spełnianiu zastępczych czynności dochodzenia organa Korpusu Ochrony Pogranicza obowiązane są stosować się do przepisów instrukcji niniejszej, a po ich

spełnieniu przekazują dalsze prowadzenie dochodzenia Policji Państwowej.

§ 138. Z przebiegu dokonywanych czynności organa Korpusu Ochrony Pogranicza sporządzają zapiski (§ 42).

Organa te nie są uprawnione do dokonywania czynności, mających moc czynności sądowych (§§ 49—53), i do sporządzania z nich protokółów.

§ 139. Organa Korpusu Ochrony Pogranicza obowiązane są nadto do udzielania pomocy sądom i prokuratorom w zakresie ścigania i dochodzenia przestępstw (art. 8 § 1 k. p. k.).

## CZĘŚĆ VI.

### Prowadzenie akt dochodzenia oraz kontroli dochodzeń.

§ 140. Wszelkie pisma, które dotyczą tej samej sprawy, łączy się według kolejnego porządku dat; tworzą one akta dochodzenia.

Akta dochodzeń należy przechowywać pod zamknięciem.

§ 141. Znak akt dochodzenia (numer sprawy) składa się z liter „KD“, numeru porządkowego według księgi kontroli dochodzeń, oraz roku założenia akt (np. KD 171/33). Przed literą „KD“ można umieścić liczbę rzymską danego komisariatu, brygady śledczej itp.

§ 142. Akta dochodzenia powinny być zeszyte, a karty w nich ponumerowane.

Przy przesyłaniu akt dochodzenia na ostatniej karcie należy zamieścić wzmiankę o ilości kart i opatrzyć wzmiankę podpisem.

§ 143. Akta należy prowadzić czysto. Nie powinny one zawierać kart rozdartych i wyskrobanych miejsc.

W razie konieczności dokonania poprawek w zapisach, protokołach lub innych pismach należy niepotrzebny bądź błędny ustęp czy wyraz przekreślić w taki sposób, aby treść była widoczna, i napisać nad przekreślonemi

wyrazami treść właściwą, w końcu zaś pisma należy omówić dokonaną poprawkę w wyrazach: „zakreślono ....., dopisano .....”.

§ 144. Pisma należy pisać czytelnie, bez skrótów, utrudniających zrozumienie treści, oraz z takim odstępem (marginesem), który umożliwi odczytanie całkowitej treści pism po wszyciu do akt.

§ 145. Pisma należy pisać atramentem lub na maszynie.

Do wezwań i innych pism, sporządzonych w kilku egzemplarzach, można używać ołówka kopjowego (chemicznego) i kalki.

§ 146. Akta dochodzenia należy przysyłać prokuratorowi lub sądowi przy piśmie, w którym podaje się znak akt (§ 141) i nazwę sprawy oraz wzmiankę o załączeniu dowodów rzeczowych lub o miejscu ich przechowania; kopertę z dowodami rzeczowymi należy wszyć na początku akt dochodzenia, zachowując przepisy § 70.

Na piśmie tem w sprawach, w których podejrzany jest aresztowany, należy umieścić u góry w sposób widoczny np. wypisać kolorowym atramentem wyraz: „Aresztowany“; w sprawach zaś tajnych lub poufnych — wyrazy: „Tajne“ lub „Poufne“.

§ 147. Urzędy policyjne, powołane do prowadzenia dochodzeń (urzędy i wydziały śledcze, komisarjaty, posterunki itd.) prowadzą księgę kontroli dochodzeń według wzoru ustalonego przez Komendanta Głównego P. P.

Kierownicy urzędów i wydziałów śledczych mogą zarządzić prowadzenie ksiąg kontroli dochodzeń przez poszczególne brygady śledcze.

Do księgi kontroli dochodzeń wpisuje się wszystkie sprawy o przestępstwa należące do właściwości sądów powszechnych; zarówno o przestępstwa, przewidziane w kodeksie karnym, jak w ustawach szczegółowych, a ścigane bądź z urzędu, bądź na wniosek, bądź też z oskarżenia prywatnego.

§ 148. Do księgi kontroli wpisuje się każdą sprawę, w której sporządzono pierwszy rozpoczynający ją pro-

tokół zawiadomienia o przestępstwie lub wszczęto dochodzenie, albo w której przeprowadzono poszczególne czynności na polecenie sądu lub prokuratora albo na żądanie innego urzędu policyjnego (t. zw. rekwizycja).

W rubryce o sposobie załatwienia i skierowania dochodzenia należy krótko odnotować, kiedy, do kogo i w jakim trybie akta przesłano np. z aktem oskarżenia, z wnioskiem o umorzenie lub o zawieszenie postępowania, albo po wykonaniu (t. zn. bez jakiegokolwiek wniosku) itp.

W rubryce „Uwagi“ wpisuje się takie dane, jak np. przesłanie akt w toku dochodzenia z rekwizycją i otrzymanie protokołu jej wykonania, data i krótka treść zawiadomień przesyłanych prokuratorowi lub wniosków, przesyłanych do sądu, a nie stanowiących ostatecznego załatwienia sprawy.

§ 149. Każdą sprawę należy tylko raz jeden zapisać do kontroli dochodzeń.

Jeżeli akta dochodzenia zostały zwrócone policji celem uzupełnienia nowymi czynnościami, należy o zwrocie odnotować pod dawnym numerem porządkowym kontroli, pod którym wpisuje się również dane o ponownem załatwieniu sprawy.

Jeżeli dochodzenie rozdzielono celem odrębnego prowadzenia dwóch lub więcej spraw, należy o tem odnotować w rubryce: „Uwagi“, akta zaś wydzielone zapisać pod nowym numerem.

Po zakończeniu roku kalendarzowego numeracja zaczyna się na nowo. Spraw niezakończonych nie wciąga się pod numery roku następnego.

W większych jednostkach, prowadzących znaczną liczbę dochodzeń, należy prowadzić skorowidz, według nazwisk podejrzanych i pokrzywdzonych. Kierownik urzędu policyjnego może zarządzić prowadzenie skorowidzów systemem kartkowym.

§ 150. Instrukcja niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 września 1935 r.

# Przepisy o zawieraniu związków małżeńskich

przez oficerów i szeregowych Policji Woj. Śl.

(Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych  
z dnia 28. VII. 1928 r. Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 762,  
z dnia 11. V. 1934 r. Dz. U. R. P. Nr. 41, poz. 370,  
z dnia 15. VI. 1935 r. Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 314).

Na zawarcie związku małżeńskiego funkcjonariusz policji w stanie czynnym i nieczynnym winien uzyskać zezwolenie władzy przełożonej stosownie do poniższych przepisów.

Zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego oficerom Policji Województwa Śląskiego udziela Wojewoda Śląski.

Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego może otrzymać oficer Policji Województwa Śląskiego pod warunkiem:

- a) ukończenia 24 lat życia,
- b) nieposzlakowanej opinii narzeczonej.

Zezwolenia na zawarcie związku małżeńskiego szeregowym Policji Województwa Śląskiego udziela Główny Komendant Policji Województwa Śląskiego. Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego może otrzymać szeregowy Policji Województwa Śląskiego pod warunkiem:

- a) nieposzlakowanej opinii narzeczonej,
- b) złożenia prośby o przeniesienie do innej miejscowości, jeżeli narzeczone mieszka w powiecie, w którym pełni służbę narzeczonej.

Starsi posterunkowi i posterunkowi powinni ponadto:

- a) przesłużyć siedm lat w Policji Województwa Śląskiego,
- b) wykazać, że suma miesięcznego dochodu narzeczonych, wliczając w nią uposażenie narzeczonego, odnawia co najmniej miesięcznym poborom przodownika.

W wypadkach wyjątkowych, zasługujących na szczególne uwzględnienie, władza udzielająca zezwolenia może odstąpić u oficerów od wymaganego wieku, a u starszych posterunkowych i posterunkowych od warunku przesłużenia siedm lat w Policji Województwa Śląskiego.

O ile procent szeregowych żonatych oraz wdowców i rozwiedzionych, mających na utrzymaniu dzieci, przekracza 75% ogólnego stanu etatowego Policji Wojew. Śląskiego, to Wojewoda Śląski może zabronić wydawania zezwoleń na zawarcie związku małżeńskiego. Zakaz taki traci swą ważność automatycznie z chwilą obniżenia się liczby szeregowych niżej 75%.

Decyzja władzy przełożonej ma być zakomunikowana proszącemu na piśmie nie później jak w 6 tygodni po złożeniu przezeń prośby na ręce bezpośredniego przełożonego. Jeżeli termin ten został przekroczony bez winy ze strony proszącego, to zezwolenie ma być uważane w każdym razie za udzielone, przyczem należy wydać proszącemu dowód zezwolenia.

O zawarciu związku małżeńskiego powinien funkcjonariusz Policji Województwa Śląskiego w stanie czynnym i nieczynnym zameldować pisemnie, raportem służbowym, dołączając dowód zawarcia małżeństwa.

Samowolne zawarcie przez funkcjonariusza Policji Wojew. Śląskiego związku małżeńskiego bez zezwolenia pociąga za sobą w stosunku do winnego funkcjonariusza odpowiedzialność dyscyplinarną.

Zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego jest ważne w ciągu roku od daty wystawienia.

~~~~~

Bogacisz kraj i siebie, zostawiając swój grosz u polskiego kupca!

## Najważniejsze dla funkcjonariuszów Policji

wyjątki z obowiązujących przepisów odnośnie należności wynikłych z odbytych podróży służbowych, delegacji i przeniesień wraz z wyczerpującymi komentarzami, objaśnieniami oraz tabelarycznym zestawieniu diet krajowych i zagranicznych.

Wyjątki z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 marca 1934 r. o należnościach w razie pełnienia czynności służbowych poza zwykłym miejscem służbowym oraz w razie przeniesienia na inne miejsce służbowe: do rozdziału I. rozporządzenia, podróże, delegacje i przeniesienia w kraju.

§ 2 (1). I. W razie podróży służbowej (komisji) do miejscowości położonej poza zwykłym miejscem służbowym przysługują:

1. diety oraz
2. zwrot kosztów przejazdu.

II. W razie delegacji (odkomenderowania) do miejscowości położonej poza zwykłym miejscem służbowym:

1. diety za czas przejazdu i za czas pozostawania w delegacji (odkomenderowaniu) (patrz § 5) oraz
2. zwrot kosztów przejazdu.

III. W razie przeniesienia na inne miejsce służbowe:

1. diety dla przeniesionego za czas przejazdu do nowego miejsca służbowego i za pierwszą dobę pobytu w temże miejscu oraz dla jego małżonka i dzieci za taki sam czas, a to dla małżonka w wysokości 75%, dla każdego dziecka w wysokości 50% diet, przysługujących przeniesionemu;
2. zwrot kosztów przejazdu dla przeniesionego oraz jego małżonka i dzieci; ponadto zwrot kosztów przejazdu dla jednej osoby z jego służby;
3. zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego.

(2) Zwykłym miejscem służbowym i miejscowością w rozumieniu rozporządzenia niniejszego jest w odniesieniu do szeregowych Policji Państwowej (Województwa Śląskiego), pełniących służbę na posterunkach wiejskich — rejon danego posterunku.

Czynności służbowe, wynikające bądź z obowiązków stanowiska służbowego, bądź ze specjalnego polecenia władzy przełożonej, nie zawsze dadzą się przeprowadzić w zwykłym miejscu służbowym, szczególnie gdy chodzi o skontrolowanie czynności służbowych urzędów podległych, osobiste raporty u władz przełożonych, stwierdzenie stanu faktycznego na miejscu, współdziałanie z innymi władzami, i wogóle o takie czynności, które dla należytego spełnienia obowiązków służbowych wymagają bytności funkcjonariusza państwowego w miejscowości poza zwykłym miejscem służbowym.

Taka czynność służbowa, spełniana w miejscowości poza zwykłym miejscem służbowym, zwie się czynnością komisyjną, która łącznie z odbytą w tym celu podróżą stanowi pojęcie podróży służbowej (zwanej komisją) w rozumieniu § 2 punkt 1 wymienionego rozporządzenia.

Inaczej przedstawia się sprawa delegacji. Władza, mając możliwość przeniesienia funkcjonariusza z jednego miejsca służbowego do drugiego, korzysta z tego prawa tylko o tyle, że pozostawiając funkcjonariusza państwowego nadal na zajmowanym stanowisku służbowym, przydziela go na pewien okres czasu do innego urzędu, celem pełnienia służby należącej do zakresu działania tego urzędu. I ten czasowy przydział funkcjonariusza państwowego do innego miejsca służbowego, leżącego poza miejscowością zwykłego miejsca służbowego, tworzy pojęcie delegacji (w terminologii wojskowej: odkomenderowania) w rozumieniu § 2 pkt. II wymienionego rozporządzenia.

Nie jest ani podróżą służbową ani delegacją np.:

- a) podróż kandydata (ubiegającego się o służbę państwową) do lekarza urzędowego celem stwierdzenia stanu zdrowia, czy też do wyznaczonego mu miejsca służbowego;
- b) podróż praktykanta do komisji egzaminacyjnej;
- c) powrót funkcjonariusza do zwykłego miejsca służbowego, spowodowany odwołaniem go z urlopu wypoczynkowego; (poniżej wyjaśnienie okólnikiem Min. Spr. Wewn.)
- d) stawienie się funkcjonariusza przed władzami dyscyplinarnymi lub sądowymi na wezwanie tych władz w charakterze podejrzanego, obwinionego czy oskarżonego;
- e) wezwanie funkcjonariusza na rozprawę dyscyplinarną lub sądową w charakterze świadka lub znawcy;
- f) wzywanie funkcjonariusza jako świadka lub znawcę na rozprawę w postępowaniu administracyjnym; z tego tytułu przysługują wprawdzie diety i koszty podróży, lecz na zasadzie specjalnego postanowienia § 106 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym;
- g) podróż do komisji dyscyplinarnej funkcjonariusza obrońcy.

Diety i zwrot kosztów przejazdu należą się tak przy przeniesieniu z urzędu, lub w drodze konkursu, jak również przy przeniesieniu na prośbę. (Z wyjaśnień K. Soleckiego.)

W sprawie podróży urzędników odwołanych z urlopu podaje niżej wyjątek z okólnika Min. Spr. Wewn. Nr. 112 z dnia 1 lipca 1930. „Art. 37 ustawy o państwowej służbie cywilnej, dając możność odwołania urzędnika z urlopu wypoczynkowego, postanawia w drugim ustępie, że „skoro jednak następnie służba na to pozwoli, należy urzędnikowi umożliwić wykorzystanie udzielonego urlopu, a nadto zwrócić mu koszty podróży tam i zpowrotem, spowodowane nieprzewidzianem odwołaniem z urlopu, według norm ustalonych dla podróży służbowych“.

Urzędnik, wyjeżdżając na czas urlopu wypoczynkowego, liczy się zgóry z koniecznością poniesienia kosztów podróży tam i zpowrotem, wobec czego odwołanie go z urlopu nie powoduje tych kosztów, lecz conajwyżej przyspiesza koszty podróży powrotnej. Ponieważ cytowany przepis mówi o zwrocie kosztów podróży tam i zpowrotem, spowodowanych odwołaniem, może to mieć znaczenie w wypadku, gdy urzędnik, otrzymawszy możność dokończenia przerwane go urlopu, wyjeżdża ponownie do tej samej lub innej miejscowości i tylko te koszty ponownej podróży winny mu być zwrócone, jednakże tylko najwyżej do wysokości kosztów poniesionych przez funkcjonariusza państwowego przy pierwszym wyjeździe tam i zpowrotem. Takie stanowisko, że należy zwracać dopiero koszty ponownego wyjazdu, wynika także z faktu połączenia w cytowanym ustępie sprawy umożliwienia wykorzystania urlopu ze sprawą zwrotu kosztów podróży, spowodowanych odwołaniem.

O ile chodzi o rozmiar tych kosztów podróży, należy je zwracać według norm ustalonych dla zwrotu kosztów przejazdu przy podróżach służbowych, z zaznaczeniem jednak, że diety nie należą się. Przez słowa bowiem „koszty podróży... według norm ustalonych dla podróży służbowych“ rozumie się koszty dojazdu do dworca, koszty biletu kolejowego, koszty przewozu koleją bagażu osobistego, koszty podróży kołowej itp.

Prawo do diety objaśnia wyjątek z pisma Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 7 marca 1935 r. Nr. B. P. III-6/14/4. „..... jedynie nieprzerwany pobyt poza zwykłym miejscem służbowym, trwający dłużej niż 6 godzin w czasie podróży służbowej, może powodować obowiązek Skarbu Państwa wypłacania funkcjonariuszowi państwowemu diet, których przeznaczeniem jest pokrywanie zwiększonych wydatków związanych z utrzymywaniem i noclegiem, jakie funkcjonariusz normalnie ponosi poza zwykłym miejscem zamieszkania.“

## Do rozdziału II rozporządzenia:

§ 5. (1) W wypadku delegacji (odkomenderowania) wypłaca się diety w wysokości pełnej (patrz tabelę diet) tj. przez pierwsze dwa tygodnie, licząc od dnia następującego po dniu przybycia do miejsca delegacji (odkome-

derowania), przez następnych 6 tygodni diety zmniejszone o 30%, po upływie zaś tego czasu diety zmniejszone o 40%.

(2) Delegacja (odkomenderowanie) może trwać zasadniczo tylko pół roku. Przedłużenie delegacji (odkomenderowania) ponad ten okres czasu może nastąpić jedynie w wypadkach wyjątkowych na mocy decyzji szefa władzy naczelnej, wydanej w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Przepis ten nie dotyczy przypadków odkomenderowania do szkół wojskowych lub cywilnych.

(3) O ile delegowany (odkomenderowany) otrzymuje bezpłatnie mieszkanie w lokalu rządowym, zmniejsza się diety, określone w ustępie (1) o 10%.

§ 13. Zwrot kosztów przejazdu obejmuje ceny biletów jazdy koleją lub statkiem oraz koszty przejazdu innymi środkami komunikacyjnymi, koszty przewozu bagażu podróжного oraz ryczałt (dotyczy tylko podróży w kraju — przyp. przod. Kalus) na pokrycie kosztów dojazdu do dworca i z dworca kolejowego, do przystani i z przystani, do stacji autobusowej, lotniczej i z tych stacji.

Wyjaśnienia do § 13. Wyciąg z rozkazu Nr. 1461, punkt VIII. Korzystanie z wolnych miejsc w autobusach przez funkcjon. Policji:

Na podstawie przepisów dokumentów koncesyjnych na zarobkowy przewóz osób pojazdami mechanicznymi, funkcjonariusze mundurowi Policji Województwa Śląskiego korzystają z bezpłatnej jazdy autobusami w miarę wolnych miejsc. Do Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego wpływają jednak zażalenia, że funkcjonariusze policji nadużywają tego uprawnienia.

Wobec powyższego wyjaśniam, że ilość funkcjonariuszów policji, mogących korzystać z bezpłatnego przejazdu, ograniczona jest do dwóch. Każdy funkcjonariusz policji, wsiadający do autobusu jako trzeci, musi bezwarunkowo wykupić bilet — pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej. Przy równoczesnym wsiadaniu powinien wykupić bilet ten funkcjonariusz, który przyszedł później na przystanek. Również niewolno funkcjonariuszom policji wsiadać do autobusu, gdy jest przepelniony.

Nakazuję wszystkim funkcjonariuszom policji, zwłaszcza starszym stopniem służbowym wkraczać, jeżeli zajmą jakiegokolwiek incydenty z funkcjonariuszami policji w autobusach, względnie tramwajach i meldować Głównej Kom. Policji — drogą służbową — o każdym wypadku nieprzestrzegania niniejszego rozkazu względnie o każdym incydencie w autobusie, wynikłym ewentualnie z powodu nieodpowiedniego zachowania się funkcjonariuszów policji, nie licującego z godnością policjanta. W razie nieprzedłożenia meldunku pociągnę do odpowiedzialności dyscyplinarnej wszystkich tych funkcjonariuszów, którzy wtenczas jechali w autobusie.

Wyciąg punktu IV z rozkazu Nr. 1464: Podróże służbowe funkcjonariuszów policji tramwajami i autobusami — zaliczanie kosztów:

W myśl zarządzeń ogłoszonych w rozkazach Głównej Komendy Policji Województwa Śląskiego Nr. 1287/V i 1461/VIII funkcjonariusze Policji Województwa Śląskiego służby mundurowej korzystają z bezpłatnego przejazdu tramwajami i autobusami przy podróżach prywatnych i służbowych. Wobec tego nie należy tych kosztów wykazywać w rachunkach kosztów podróży, gdyż zostaną z urzędu skreślone. Koszty te będą zwracane jedynie wtedy, jeżeli rachunkodawca do swego rachunku kosztów podróży dołączy **rzeczywiście zakupiony** bilet na przejazd tramwajem wzgl. autobusem.

Wyciąg z punktu IV rozkazu Nr. 1463: ..... ryczałty dojazdowe — do autobusów — likwidowanie...

Co należy rozumieć pod „stacją autobusową“ wyjaśnia się, że stacjami autobusowymi są miejscowości **początkowe i końcowe** poszczególnych linii autobusowych, wykazane w rubryce „stacja“ załączonego wykazu, przyczem obojętna jest okoliczność, w którym punkcie tych miejscowości dany funkcjonariusz wsiada lub wysiada.

Przystankami są wszystkie inne miejscowości, przez które prowadzi linja autobusowa a wymienione w rubryce ostatniej wykazu — z wyjątkiem tych, które — jak wyżej wspomniano — są wykazane jako stacje.

Wyjaśnia się również, że Katowice i Chorzów wraz ze wszystkimi przyłączonemi do nich dzielnicami należy traktować jako jedną miejscowość będącą stacją autobusową — wobec czego nie należy przyznawać ryczałtu za dojazdy za podróże służbowe w obrębie tych miejscowości, jak np. Katowice-Bogucice lub Chorzów-Chorzów/Krzyż.

Z uwagi więc na to, że przepisy §§ 13 i 19 wyżej cytowanego rozporządzenia przewidują ryczałty na dojazdy tylko do **stacji autobusowej** — wobec tego przyznawanie ryczałtów za dojazdy przy użyciu autobusów nie powinno obecnie wzbudzać wątpliwości.

Załączony wykaz stałych linii autobusowych na obszarze Śląska. (Patrz str. 215—218.)

W razie skomplikowanych podróży do więcej miejscowości i użycia różnych środków lokomocji, jak np. kolei, autobusu, podwody, roweru (z nadmianieniem czy służbowego wzgl. prywatnego), lub odbytej piechotą, poleca się do dokumentu podróży dołączyć t. zw. dziennik czynności z obszernym opisem całej podróży oraz powstałych kosztów i diet. Dziennik czynności winien być tak jak właściwy dokument podróży opatrzony wymaganą klauzulą władzy zarządzającej podróż lub przełożonej władzy służbowej (Głównej Komendy Policji Wojew. Śl., Powiatowej Komendy, Komendy Miejskiej, Komendy Rezerwy, Kierown. Komisarjatu), stwierdzająca konieczność odbycia podróży w dzienniku czynności opisanych, należyte użycie czasu i środków komunikacyjnych. tudzież wykonanie zleceń służbowych.

Dla ujednostajnienia sporządzania rachunków i dzienników czynności podaje się w załączeniu wzór rachunku kosztów podróży w przypadku konieczności sporządzenia dziennika czynności oraz wzór dziennika czynności. (Zob. str. 219, 220, 221.)

(Wyciąg z dodatku do rozkazu Gł. Kom. Nr. 1463.)

### WYKAZ STACYJ AUTOBUSOWYCH.

| L. p. | Linja                              | Stacja                | Przystanek                                                                                                                                   |
|-------|------------------------------------|-----------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1     | Katowice-Siemianowice              | Katowice-Siemianowice | Welnowiec-Oberża, Welnowiec-Cynkownia, Szyb Alfreda, Dyrekcja-Siemianowice, Rynek-Siemianowice, Bytomska-Siemianowice, Kościół-Siemianowice. |
| 2     | Katowice-Mikolów                   | Katowice-Mikolów      | Katowice-Plac Dr. Rostka, Brynów-Rzychoń, Fabryka Kollatay, Singer, Granica Miasta, Ochojec, Piotrowice, Kamionka.                           |
| 3     | Katowice-Nikiszowiec               | Katowice-Nikiszowiec  | Ratusz-Bogucice, Bagno, Wilhelmina, Janów.                                                                                                   |
| 4     | Katowice-Ruda                      | Katowice-Ruda         | Dąb. Chorzów, Piaśniki, Lipiny, Chebzie, Godula, Orzegów.                                                                                    |
| 5     | Siemianowice-Chorzów               | Siemianowice-Chorzów  | Siemianowice-Kościół, Targowisko, Dyrekcja, Szyb Alfreda, Bytków, Węzłowiec, Dolina-Chorzów, Chorzów-Oberża, Chorzów-Krzyż, Chorzów-Flota.   |
| 6     | Katowice-Chorzów                   | Katowice-Chorzów      | Baildon-Eminencja, Dąb-Bederowiec, Dolina Szwajcarska, Stadjon, Góra Redena, Chorzów-Rynek, Hala Targowa.                                    |
| 7     | Katowice-Łagiewniki-Granica P-stwa | Katowice-Granica      | Dąb-Bederowiec, Stadjon, Góra Redena, Chorzów, Piaśniki, Lipiny, Chropaczów, Hubertus, Łagiewniki, Granica.                                  |

| L. p. | Linja               | Stacja              | Przystanek                                                                                                                                                                                                                |
|-------|---------------------|---------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 8     | Katowice-Bogucice   | Katowice-Bogucice   | Katowice-Rynek, Kawiarnia Otto, Starostwo, Ratusz, Koza, Bogucice, Kościół-Bogucice.                                                                                                                                      |
| 9     | Katowice-Mysłowice  | Katowice-Mysłowice  | Bogucice, Bagno, Huta Wilhelmina, Mysłowice-Kawiarnia, Mysłowice-Dworzec.                                                                                                                                                 |
| 10    | Katowice-Bielsko    | Katowice-Bielsko    | Mikołów, Wiry, Gostyń, Kobiór, Piasek, Pszczyna, Goczałkowice, Dziedzice, Czechowice, Komorowice.                                                                                                                         |
| 11    | Katowice-Józefowiec | Katowice-Józefowiec | Wełnowiec, Józefowiec-Wandy-Szkoła-ulica Piastów-Szpital.                                                                                                                                                                 |
| 12    | Nowa Wieś-Kończyce  | Nowa Wieś-Kończyce  | Nowa Wieś-Konsum-Michalski, Bielszowice-Szpital, Gmina, Kopalnia, Kolonia, Pawłów-Lesz-Granica-Kończyce-Förster, Starowicz i Foldin.                                                                                      |
| 13    | Katowice-W. Piekary | Katowice-W. Piekary | Baldon-Eminencja, Dab-Bederowiec, Dolina Szwajcarska, Stadjon, Góra Redena, Chorzów, ul. Szopena, Rynek, Hala Targowa, Flota, ul. Krzyżowa, Łagiewniki, Granica, Maciejkowice, Brzeziny Śl., Kamień, Brzozowice, Szarlej. |
| 14    | Katowice-W. Hajduki | Katowice-W. Hajduki | Rynek, plac Wolności, Załęże-Targowisko, ul. Janasa, Dwór, ul. Lisa, Kopalnia Kleofas, W. Hajduki-Dworzec, Apteka, Targowisko, ul. Kościuszki, ul. Trójca, Huta Batorego.                                                 |

| L. p. | Linja                      | Stacja                 | Przystanek                                                                                                                                                            |
|-------|----------------------------|------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 15    | Rybnik-Racibórz            | Rybnik-Racibórz        | Niedobczyce, Popielów, Obszary, Radlin, Wodzisław-Dworzec-Rynek, Kokoszyce, Pszów, Krzyżkowice, Brzuchów, Kornowacz, Brzezie.                                         |
| 16    | Katowice-Tarn. Góry        | Katowice-Tarn. Góry    | Wełnowiec, Szyb Alfreda, Bytków, Michałkowice, W. Dąbrówka, Brzeziny, Kamień, Brzozowice, Szarlej, Wielkie Piekary, Kozłowa Góra, Świerklaniec, Stare Chechło, Nakło. |
| 17    | Woźniki-Tarn. Góry         | Woźniki-Tarn. Góry     | Ligota, Lubsza, Piasek, Miotek, Miasteczko.                                                                                                                           |
| 18    | Woźniki-Lubliniec          | Woźniki-Lubliniec      | Ligota, Lubsza, Piaski, Bukowiec, Strzebin, Bagno, Koszęcin, Wierzbie, Sadów.                                                                                         |
| 19    | Tarn. Góry-Bytom           | Tarn. Góry-Bytom       | Bobrowniki, Sucha Góra, Granica, Kolonia Wiktor, Dąbrowa.                                                                                                             |
| 20    | Siemianowice-Będzin-Bańgów | Siemianowice-Będzin    | Czeladź, Dąbrówka Mała, Szopienice.                                                                                                                                   |
| 21    | Tychy-Katowice             | Tychy-Katowice         | Kopalnia Suzanna, Giszowiec-Kolonia, Murcki-Gospoda-Kopalnia, Czutów-Fabryka-Wieś.                                                                                    |
| 22    | Stary Bieruń-Mysłowice     | Stary Bieruń-Mysłowice | Łędziny-Urząd Gminny, Kopalnia, Gospoda, Szydoń, Hołdunów, Krasowy, Brzezinka, Brzęczkowice, Słupna.                                                                  |

| L. p. | Linja            | Stacja           | Przystanek                                                                                                                                 |
|-------|------------------|------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 23    | Katowice-Bytom   | Katowice-Bytom   | Wełnowiec, Chorzów-Kościelna, plac św. Jana, ulica 3-go Maja, Łagiewniki, Granica, Beuthen-Grenze-Beuthen, Pogoda-Gerichtsstrasse-Bahnhof. |
| 24    | Bielsko-Katowice | Bielsko-Katowice | Komorowice, Czechowice, Dziedzice, Goczałkowice, Pszczyna, Piasek, Gostyń, Kobiór, Wry, M.kolów.                                           |

p o z a t e m (uzupełnienie)

|    |                   |                   |                                                                                                                                            |
|----|-------------------|-------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 25 | Bielsko-Wapienica | Bielsko-Wapienica | Bielsko, Kamienica, Aleksandrowice, Wapienica-Gabryś, Wapienica-Folwarczny.                                                                |
| 26 | Bielsko-Jaworze   | Bielsko-Jaworze   | Bielsko, Kamienica, Aleksandrowice, Wapienica-Gabryś, Jaworze-Holewik, Jaworze-Handzel.                                                    |
| 26 | Cieszyn-Bielsko   | Cieszyn-Bielsko   | Cieszyn, Goleszów, Nierodzim, Skoczów, Pogórz, Grodziec, Jasionica, Jaworze-Holewik, Wapienica-Gabryś, Aleksandrowice, Kamienica, Bielsko. |

Wzór 1.

Rachunek kosztów podróży (przesiedlenia)

N. N.

przod. ....  
na polecenie ..... z dnia .....  
w sprawie .....  
skąd ..... patrz załączony .....  
dokąd .... dziennik czynności .....

| Imię<br>i nazwisko<br>i stopień<br>służbowy                                                                                      | Data i godzina<br>rozp. i ukończ.<br>podróży.<br>Odjazd i przy-<br>jazd pociągami<br>samoch. lub tp. | Ilość diet | Należytości |             |            |             | Razem    |           | Potwierdzenie<br>odbioru |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-------------|-------------|------------|-------------|----------|-----------|--------------------------|
|                                                                                                                                  |                                                                                                      |            | diety       | koszta kol. | rycz. dol. | piech. kil. | zł       | gr        |                          |
|                                                                                                                                  |                                                                                                      |            |             |             |            |             |          |           |                          |
| N. N.<br>przod.                                                                                                                  | od 2—13<br>II. 1935                                                                                  |            | pa<br>d     | trz<br>zie  | z<br>czy   | z<br>czy    | no<br>no | ny<br>ści |                          |
| Od tego: 10 <sup>0</sup> / <sub>0</sub> diet jako wynagrodzenie za<br>bezpłatne mieszkanie w lokalu urzęd. na<br>delegacji ..... |                                                                                                      |            |             |             |            |             |          |           |                          |
| Do wypłaty: 29   60                                                                                                              |                                                                                                      |            |             |             |            |             |          |           |                          |

Katowice, dnia 14 grudnia 1935 r.

(—) podpis.

## Wzór 2.

| L. p.  | Cel podróży                                        | Z jakiego rozkazu lub polecenia L. | skąd         | dokąd               | Data i godz. rozp i ukończ. podróży<br>i komunikacja: pociąg<br>autobus, tramwaj | Należytości |       |               |            | Razem |    | Uwaga |
|--------|----------------------------------------------------|------------------------------------|--------------|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------|-------------|-------|---------------|------------|-------|----|-------|
|        |                                                    |                                    |              |                     |                                                                                  | ilość diet  | diety | koszta kolej. | rycz. doj. | zł    | gr |       |
| 1      | Dochodzenia w sprawie przytrzymanego Igly Jana     | 8. I. L: 130 - J/35                | Siemianowice | Hajduki Wielkie     | 2. II. 35. godz. 8,30 do 14,50 pociągiem                                         | 1/2         | 4,25  | 0,40          | 6,00       | 10    | 65 |       |
| 2      | Odstawienie do więzienia przytrzyman. Igly Jana    | „-“                                | „            | Chorzów             | 3. II. 35. godz. 9,20 do 12,30 autobusem                                         |             |       | 0,80<br>0,40  | 6,00       | 7     | 20 | §19   |
| 3      | Konfrontacja poszkodowanego z przytrzyman. Iglą J. | „-“                                | „            | „                   | 7. II. 35. godz. 9,20 do 13,10 autobusem                                         |             |       | 0,80          | 6,00       | 6     | 80 |       |
| 4      | Obława za spółnikami przytrzyman. Igly Jana        | „-“                                | „            | Nowa Wieś i okolica | 11. II. 35. godz. 4,30 do 13,15 piechota                                         | 1/2         | 4,25  |               |            | 4     | 25 |       |
| 5      | Dochodzenia w sprawie kradzieży roweru             | L: 75 - K/35                       | „            | Łagiewniki          | 13. II. 35. godz. 8,45 do 12,05 tramwajem                                        |             |       | 0,70          |            | 0     | 70 |       |
| Razem: |                                                    |                                    |              |                     |                                                                                  | 1           | 8,50  | 3,10          | 18,00      | 29    | 60 |       |

Siemianowice, dnia 14 lutego 1935 r.

(—) Świeży Józef, przod. wyw.

## Potwierdzenie władzy przełożonej.

Niniejszem stwierdzam:

1. konieczność odbycia podróży,
2. należyte użycie czasu, a mianowicie od dnia **2 lutego 1935**, godz. **8,30** do dnia **13 lutego 1935**, godz. **12,05** włącznie,
3. należyte użycie środków komunikacji, oraz
4. wykonanie poruczonej czynności.

Katowice, dnia 14 lutego 1935 r.

Komendant Powiatowy.

(pieczęć)

§ 14. (4) Z reguły zwraca się koszt przejazdu pociągami osobowymi. Zwrot kosztów przejazdu pociągiem pośpiesznym dozwolony jest tylko wtedy, jeżeli podróż służbowa ma charakter nagły, albo jeżeli przez użycie pociągu pośpiesznego zaoszczędzono diety. Potrzebę użycia pociągu pośpiesznego winna władza zarządzająca podróż służbową potwierdzić na rachunku kosztów podróży.

Funkcjonariuszowi, który ma prawo do ulg w przejazdach państwowymi środkami lokomocji, należy zwracać cenę ulgową nawet w tym wypadku, gdy z jakichkolwiek powodów (np. zapomnienie legitymacji w domu) z tego prawa nie korzystał. (Z wyjaśnień K. Sołdeckiego.)

§ 16. (5) Jeżeli drogę odbyto pieszo lub własnymi środkami lokomocji, przyznaje się kwotę odpowiadającą taryfie najmu koni, w miejscowościach zaś, nieposiadających takiej taryfy, po 30 groszy za każdy kilometr, o ile nie można było odbyć tej drogi tańszym środkiem lokomocji, jak kolejami wszelkiego rodzaju, statkami, omnibusami itp.

(6) Przepis ustępu poprzedzającego nie ma zastosowania do szeregowych Policji Państwowej i Straży Granicznej przy patrolach i obławach.

§ 17. Za czynności komisyjne — służbowe — w miejscowościach, położonych bliżej niż 2 km od budynku, w którym mieści się urząd, nie należą się żadne koszty podróży służbowej z wyjątkiem ewentualnego zwrotu kosztów przewozu bagażu służbowego.

§ 19. (1) ... przyznaje się na koszty dojazdu do dworca kolejowego, przystani, stacji autobusowej lub lotniczej, jak również przejazdu z jednego dworca — przystani, stacji — na drugi, za każdy dojazd względnie odjazd ryczałt w wysokości 1,50 zł.

Wyjaśnienie dotyczące przyznawania ryczałtu dojazdowego: pismo Ministerstwa Skarbu L. B. P. 9322/34 z dnia 9 sierpnia 1934 r.

Na zapytanie niektórych władz skarbowych w sprawie stosowania postanowień § 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 marca 1934 r. Ministerstwo Skarbu oznajmia, że ryczałt na koszty dojazdu (odjazdu, przejazdu) do dworca kolejowego, przystani, stacji autobusowej lub lotniczej przyznawać należy we wszystkich miejscowościach, w których znajduje się dworzec kolejowy, przystań, stacja autobusowa lub lotnicza.

Ryczałt na koszty dojazdu należy się bez względu na to, czy daną drogę odbyto pieszo, tramwajem, lub dorożką, jak również niezależnie od tego, czy w danej miejscowości taryfa dorożkarska jest wyższa lub niższa od omawianego ryczałtu.

Wyjaśnienie niniejsze dotyczy jednak wyłącznie wypadku, gdy gmach urzędu wzgl. mieszkanie i dworzec kolejowy, przystań, stacja znajdują się w obrębie tej samej miejscowości. O ile zaś wymienione objekty znajdują się w obrębie różnych miejscowości, wtenczas odbycie drogi do wymienionych stacyj komunikacyjnych nie stanowi dojazdu w rozumieniu powołanego § 19, lecz przejazd kołowy, o którym mowa w § 16 tegoż rozporządzenia.

Ryczałt, o którym mowa w § 19, nie należy się, gdy funkcjonariusz udaje się na dworzec kolejowy, przystań, stację nie celem odbycia drogi wymienionymi środkami lokomocji, lecz celem wykonania tam czynności służbowych.

Funkcjonariuszowi, który, przybywszy do końcowej stacji kolejowej, odbywa w dalszym ciągu przejazd kołowy do dalszej miejscowości, będącej celem podróży służbowej, delegacji lub przeniesienia, nie należy się ryczałt, lecz zwrot kosztów przejazdu kołowego. Dyrektor Biura Personalnego (—) Zieliński.

Ryczałt można zarachować nie tylko w tym wypadku, gdy odległość od gmachu urzędu względnie mieszkania do wymienionych stacyj komunikacyjnych wynosi 2 km lub mniej, lecz także wtenczas, gdy wspomniana odległość wynosi więcej niż 2 km. O ile jednak drogę ponad 2 km traktuje funkcjonariusz według postanowień § 16 (1), należy w myśl tego paragrafu zwracać koszty najtańszego środka lokomocji, zatem także cenę biletu tramwajowego zamiast taksy dorożkarskiej, gdy użycie tramwaju w danym wypadku było możliwe. Zaznacza się, że okoliczność, iż tramwaj nie przechodzi tuż koło urzędu, względnie mieszkania, nie uzasadnia jeszcze potrzeby użycia dorożki. — Z wyjaśnień K. Soleckiego.

(3) Gdy podróż służbowa odbywa się do kilku miejscowości, przyznaje się ryczałt za dojazdy w każdej miejscowości.

(4) O ile odległość od gmachu urzędu względnie od mieszkania do dworca kolejowego lub przystani, stacji autobusowej lub lotniczej wynosi więcej niż dwa kilometry, dojazd można traktować według postanowień § 16.

§ 22. (3) Wyjazdy z miejsca komisijnego — podróży służbowej względnie delegacji na noclegi dopuszczalne są tylko wówczas, jeżeli w danej miejscowości nie można znaleźć noclegu, a okoliczność tę stwierdzi właściwy dla danej miejscowości magistrat względnie zarząd gminy.

§ 23. (1) W razie przeniesienia z urzędu lub w drodze konkursu do innej miejscowości, przyznaje się poza die-

tami i zwrotem kosztów przejazdu na pokrycie wszystkich wydatków, połączonych z przesiedleniem, ryczałt w wysokości: samotnemu — 50% jednomiesięcznego, utrzymującemu rodzinę — 100% jednomiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z zasiłkiem wyrównawczym.

(3) Ryczałt powyższy wypłaca się przeniesionemu po jego zgłoszeniu się na nowym miejscu służbowym i objęciu czynności służbowych.

(4) Ponadto zwraca się koszty przewozu urzędnika domowego kolejowymi pociągami towarowymi, względnie statkami towarowymi, udowodnione oryginalnymi listami przewozowymi. W razie użycia do przewozu pociągów towarowo - pośpiesznych lub przyśpieszonych względnie takichże statków albo innych środków lokomocji zwraca się udowodniony koszt przewozu tylko do wysokości kosztów, jakiby wynikły przy użyciu normalnych towarowych pociągów względnie statków na taką samą odległość.

(5) Przy przeniesieniu na prośbę nie przysługuje należność określona w paragrafie niniejszym, może jednak być przyznana w drodze wyjątku, w całości lub w części, według uznania właściwej władzy naczelnej.

Wyjaśnienie: wyciąg z okólnika Min. Spr. Wewn. Nr. 86, Nr. OB. 572-2 z dnia 18. V. 1931 r.

... ryczałt na pokrycie kosztów przesiedlenia należy wypłacać przesiedlonemu z chwilą jego zgłoszenia się na nowym miejscu służbowym niezależnie od okoliczności, czy przeniesiony przeciwził, względnie zamierza przewieźć urządzenie domowe do nowego miejsca służbowego, lub też, czy wogóle posiada urządzenie domowe.

... wyjaśnienie powyższe dotyczy tylko takich przeniesień, które w konsekwencji pociągają za sobą potrzebę przesiedlenia się do nowej miejscowości, t. j. nowego miejsca, lub też — o ile to nie nastąpi — narażają przeniesionego na wydatki prowadzenia podwójnego gospodarstwa domowego, względnie codziennego dojeżdżania do nowego miejsca służbowego.

W wypadkach zatem przeniesienia funkcjonariusza lub całego urzędu do miejscowości, w której funkcjonariusz dotychczas mieszkał i skąd dojeżdżał do miejsca służbowego, jak również w wypadkach przeniesienia z jednej miejscowości do drugiej wśród takich warunków lokalnych, że obie miejscowości, chociaż stanowią oddzielne jednostki administracyjne (gminy) tworzą jednak jedno wspólne osiedle ludzkie, oraz w innych podobnych wypadkach przeniesień, które z natury

rzeczy nie mogą wywoływać potrzeby przesiedlenia się, ryczałtu wspomnianego, którego celem jest — według wyraźnego postanowienia przepisu — pokrycie wydatków połączonych z przesiedleniem, przyznawać nie należy.

## Do rozdziału II rozporządzenia.

**Wyjątki dotyczące należności za podróże służbowe poza granicami Państwa.**

§ 31. (1) Należności unormowane w rozdziale niniejszym przysługują w czasie podróży zagranicę od chwili przejazdu do chwili powrotu przez polski punkt graniczny. Za czas pobytu na obszarze Państwa Polskiego przysługują diety i zwrot kosztów podróży według norm, ustalonych dla podróży służbowych w kraju, z wyjątkiem zwrotu kosztów przejazdu koleją oraz przewozu koleją bagażu podróznego...

§ 34. (2) Jeżeli w ciągu 24-godzinnego czasu podróż służbowa odbywała się zarówno na obszarze Państwa Polskiego, jak i na terytorjum zagranicznym, a pobyt na terytorjum zagranicznym trwał dłużej niż 6 godzin, należą się diety zagraniczne.

§ 38. Zwrot kosztów przejazdu obejmuje ceny biletów jazdy koleją lub statkiem, koszty przejazdu innymi środkami komunikacyjnymi, koszty przewozu bagażu podróznego koleją, statkiem lub innym normalnie na danej przestrzeni do przewozu bagażów służącym środkiem komunikacyjnym, zwrot wydatków na tragarzy, jak również zwrot kosztów dojazdu na dworzec i z dworca kolejowego, do przystani i z przystani, do stacji autobusowej, lotniczej i z tych stacyj.

Termin przedkładania rachunków kosztów podróży służbowych, delegacyj i przeniesień tak w kraju jak i zagranicą jest 14-dniowy, liczony od następnego dnia po odbyciu podróży, delegacji względnie przeniesienia, zaś kosztów przewozu urządzenia domowego terminu 14-dniowy, liczony od następnego dnia po dokonaniu przewozu urządzenia domowego.

Udającym się w podróż służbową przysługuje zaliczka, nieprzekraczająca przypuszczalnych kosztów podróży i należnych diet.

## TABELA

| L. P. | Nazwa kraju, do którego dieta jest przywiązana                                                                                                                                              | Kategoria III<br>generalny inspektor | Kategoria IV.<br>nad-inspektor, inspektor |
|-------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|-------------------------------------------|
| 1     | Polska                                                                                                                                                                                      | 30,—                                 | 20,—                                      |
| 2     | w krajach pozaeuropejskich, niewymienionych w rubrykach następnych                                                                                                                          | 110,—                                | 105,—                                     |
| 3     | w Argentynie, Brazylii, Japonii, dominjach, kolonjach i mandatach brytyjskich, kolonjach innych państw europejskich w Afryce i gdzieś indziej niewymienionych                               | 85,—                                 | 75,—                                      |
| 4     | we <b>Francji</b> , Algierze, Marokku, Tunisie, Holandii, <b>Niemczech</b> , Szwajcarii, W. Brytanji i Irlandji                                                                             | 65,—                                 | 60,—                                      |
| 5     | w Albanji, <b>Belgji</b> , Egipcie, Jugosławji, Luksemburgu, <b>Rumunii</b> , <b>Szwecji</b> , Turcji, Watykanie, <b>Węgrzech</b> , <b>Włoszech</b> i Związku Socjalistycznych Republik Rad | 55,—                                 | 50,—                                      |
| 6     | w <b>Austrii</b> , Czechosłowacji, Danji, Islandji, Grecji, Hiszpanji, Litwie, Norwegji i Portugalji                                                                                        | 45,—                                 | 43,—                                      |
| 7     | w Bułgarii, Estonji, Finlandji i Łotwie                                                                                                                                                     | 42,—                                 | 40,—                                      |
| 8     | w razie podróży reprezentacyjnej (zależne od decyzji Ministra Spraw Zagran.)                                                                                                                | 170,—                                | 130,—                                     |

## DIET

| Kategoria V.<br>podinspektor 1)<br>nadkomisarz 2) | Kategoria VI.<br>komisarz 1)<br>podkomisarz 2)<br>aspirant 2) | Kategoria VII.<br>st. przodownik<br>przodownik<br>st. posterunk. | Kategoria VIII.<br>posterunkowy<br>woźni |
|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|
| 18,— 1)<br>15,— 2)                                | 12,— 1)<br>10,— 2)                                            | 8,50                                                             | 6,—                                      |
| 95,—                                              | 75,—                                                          | 45,—                                                             | 35,—                                     |
| 65,—                                              | 50,—                                                          | 35,—                                                             | 25,—                                     |
| 55,—                                              | 45,—                                                          | 30,—                                                             | 20,—                                     |
| 45,—                                              | 35,—                                                          | 25,—                                                             | 15,—                                     |
| 40,—                                              | 35,—                                                          | 25,—                                                             | 15,—                                     |
| 35,—                                              | 30,—                                                          | 20,—                                                             | 15,—                                     |
| —                                                 | —                                                             | —                                                                | —                                        |

Katowice. dnia 30 września 1935 r.

## Krótki zarys prawa cywilnego.

Podobnie jak każdy obywatel może i funkcjonariusz policji znaleźć się w takim położeniu, że będzie wykonywał jakieś czynności prawne dotyczące jego życia prywatnego, lub też będzie musiał zwracać się o interwencję do Sądów cywilnych. W ważniejszych wypadkach będzie się musiał w tych sprawach zwracać do notariusza (np. sprzedaż lub kupno nieruchomości) albo do adwokata (np. spór o poważne kwoty), ale w sprawach mniejszej wagi można te sprawy załatwić samemu, o ile się zna chociaż w głównych zarysach Kodeks cywilny, Kodeks zobowiązań i Kodeks postępowania cywilnego.

Może się zdarzyć, że komornik sądowy zajmie u krawca materiał na ubranie posterunkowego X. Niewiadomo, czy posterunkowy X. będzie wiedział co ma uczynić, gdy otrzyma uwiadomienie od komornika sądowego, że materiał na jego ubranie został u krawca X. zajęty na rzecz wierzyciela Z.

Powstają więc dwie ewentualności: albo oddać sprawę adwokatowi i narazić się na wydatki, albo też przestudjować Kodeks postępowania cywilnego, a niewiadomo, czy będzie wówczas miał czas na to. Praktyczniej będzie zaznajomić się z prawem cywilnym, chociaż tylko w głównych zarysach, już wcześniej.

Pozatem zwracają się i strony do policji w mniemaniu, że zachodzi czyn karygodny, podczas gdy ich sprawę należy skierować na drogę powództwa cywilnego.

Oprócz tego są nam te wiadomości konieczne potrzebne, ażeby dokładnie zrozumieć sens niektórych artykułów kodeksu karnego.

Po zaborcach odziedziczyliśmy odmienne przepisy prawne dla każdej dzielnicy. Inne ustawy obowiązywały na ziemiach b. zaboru pruskiego, inne na ziemiach b. zaboru austriackiego, inne na terenie b. kongresówki.

Obecnie już na całym obszarze Rzeczypospolitej obowiązuje jeden Kodeks Postępowania Cywilnego, jednakowe prawo handlowe i jeden Kodeks zobowiązań. Jedyne Kodeks cywilny nie został jeszcze zunifikowany, lecz ta część Kodeksu cywilnego, która dotyczy zobowiązań, została Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 roku (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 599) uchylona czyli unieważniona i zastąpiona postanowieniami Kodeksu zobowiązań.

## KODEKS CYWILNY.

Kodeks cywilny obejmuje następujące działy:

1. Część ogólna.
2. Prawo o zobowiązaniach.
3. Prawo rzeczowe.
4. Prawo rodzinne.
5. Prawo spadkowe.

Wszystkie postanowienia Kodeksu cywilnego dotyczące zobowiązań są anulowane i zastąpione odpowiednimi przepisami obowiązującego na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej Kodeksu zobowiązań. Odnosi się to częściowo do części ogólnej i w zupełności do prawa o zobowiązaniach.

## O s o b y.

Rozdział pierwszy części ogólnej mówi o osobach, przyczem rozróżnia „osoby fizyczne“ i „osoby prawne“.

Osobą fizyczną jest każdy człowiek, a zdolność prawna rozpoczyna się z chwilą narodzenia.

Pełnoletność osiąga się z chwilą ukończenia 21 roku. Sąd opiekuńczy może jednak uznać pełnoletnim już po ukończeniu 18-go roku.

Pozbawić własnej woli można:

1. wskutek choroby umysłowej,
2. wskutek marnotrawstwa,
3. wskutek nałogu pijaństwa.

Osobami prawnymi są wszystkie stowarzyszenia zarejestrowane, spółki akcyjne, spółdzielcze, skarb państwa, skarb Śląski oraz wszystkie korporacje, fundacje i instytucje prawa publicznego.

Niezdolni do działań prawnych są:

1. kto nie ukończył 7 lat,
2. umysłowo chorzy,
3. pozbawieni własnej woli.

## R z e c z y.

Rozróżniamy rzeczy ruchome (t. zw. ruchomości) i rzeczy nieruchome (t. zw. nieruchomości).

Sprzedaż, kupno, darowanie, wynajęcie i inne czynności prawne, dotyczące rzeczy ruchomych, reguluje Kodeks zobowiązań. Taksamo reguluje Kodeks zobowiązań niektóre czynności prawne dotyczące nieruchomości. Natomiast sprzedaż, kupno, darowizny i wogóle wszystkie przeniesienia własności gruntu i obciążenie gruntu reguluje Kodeks cywilny.

Na przeniesienie własności gruntu oraz obciążenie gruntu (zapis długu, dożywocie, prawo przejazdu itp.) jest potrzebna zgoda obu stron jak również na wpisanie do księgi wieczystej.

Umowa dotycząca sprzedaży darowizny lub obciążenia gruntu jest ważną, jeżeli została stwierdzona aktem sądowym albo notarialnym. (§ 873 N. K. Cyw.)

Sprzedaż rzeczy ruchomej następuje na podstawie umowy. Jest obojętna, czy będzie to umowa na piśmie, czy ustna, czy też ogólnie przyjęte przybicie targu.

Natomiast przy sprzedaży gruntu, obojętna czy będą to grunta z zabudowaniem lub bez, umowa sprzedaży kupna ma znaczenie prawne dopiero wówczas, gdy została stwierdzona aktem notarialnym lub sądowym.

Następne artykuły a mianowicie §§ 874—902 stanowią ogólne przepisy o prawach na gruntach.

W następnym rozdziale, dotyczącym własności, ważne dla policji są postanowienia §§ 910 i 911 K. C., które stanowią:

§ 910. Właściciel gruntu może obciąć i zatrzymać korzenie drzewa lub krzewu, które wdarły się do sąsiedniego gruntu. To samo stosuje się do przewieszających się gałęzi, skoro właściciel oznaczył posiadaczowi sąsiedniego gruntu stosowny czasokres do ich usunięcia a usunięcie w ciągu tego czasokresu nie nastąpi.

Prawo to nie przysługuje właścicielowi, gdy korzenie lub gałęzie nie wpływają ujemnie na używanie gruntu.

§ 911. Owoce, spadające z drzewa lub krzewu na grunt sąsiedni, uważa się za owoce tegoż gruntu. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli grunt sąsiedni stosuje się do użytku publicznego.

Sprawy dotyczące przekroczenia granicy budowiska regulują §§ 912—916.

O prawie przejazdu przez sąsiednie grunta stanowią §§ 917 i 918.

O wspólnych prawach obu sąsiadów do drzewa stojącego na granicy mówi § 923.

### Nabycie i utrata własności.

Zbycie względnie nabycie gruntu skutecznia się tak zwanem powzdaniem, t. j. oświadczeniem obu stron przed wydziałem hipotecznym, że jedna strona zgadza się oddać drugiej stronie grunt na własność (§ 925).

Przy ruchomościach wystarczy, ażeby właściciel oddał rzecz nabywcy.

Bardzo ważne są postanowienia § 935, a mianowicie, że nie nabywa się własności, chociażby nabywca działał w dobrej wierze, gdy rzecz została skradziona właścicielowi, gdy się zgubiła lub wogóle zginęła.

Prawo własności gruntu można także nabyć przez zasiedzenie w ciągu 30 lat (§ 927) a rzecz ruchomą nabywa na własność, kto ją ma w posiadaniu 10 lat (§ 937).

Własność można także nabyć przez zawłaszczenie w następujących wypadkach:

§ 958. Kto niczyją rzecz ruchomą bierze w samoistne posiadanie, nabywa własność tej rzeczy.

Własności nie nabywa się, gdy zawłaszczenie wzbronione jest ustawą albo gdy przez wzięcie w posiadanie narusza się przysługujące drugiemu prawo zawłaszczenia.

§ 959. Rzecz ruchoma staje się niczyją, gdy właściciel wyzbywa się jej posiadania w zamiarze zrzeczenia się własności.

§ 960. Dzikie zwierzęta są niczyje, dopóki znajdują się na wolności. Dzikie zwierzęta w zwierzyńcach i ryby w stawach lub innych zamkniętych wodach prywatnych nie są niczyje.

Jeżeli złowione dzikie zwierzę odzyska wolność, staje się niczym, gdy właściciel nie ściga go bezzwłocznie albo gdy pościgu zaniecha.

Zwierzę oswojone staje się niczym, gdy odwyknie od wracania na przeznaczone dlań miejsce.

§ 961. Jeżeli rój pszczół wyroi się, staje się niczym, gdy właściciel nie ściga go bezzwłocznie lub gdy pościgu zaniecha.

§ 962. Właścicielowi roju pszczół wolno w pościgu wchodzić na cudze grunty. Jeżeli rój osiadł w niezajętym cudzym ulu, właścicielowi roju wolno otworzyć ul i wyjąć lub wyłamać węzę, celem zabrania roju. Szkodę stąd powstałą winien wynagrodzić.

O znalezieniu stanowią §§ 965—984 co następuje:

Kto rzecz zgubioną znajduje i z sobą zabiera, winien donieść o tem temu kto ją zgubił. Jeżeli znalazca nie zna osób uprawnionych do odbioru, winien donieść o znalezieniu władzy policyjnej.

Znalazca ma prawo oddać znaną rzecz władzy policyjnej, a jeżeli władza zażąda, musi ją oddać. Jeżeli znalazca miał wydatki, może od uprawnionego do odbioru żądać ich zwrotu. Ponadto może znalazca żądać znaleźnego, które wynosi przy wartości do 300 zł 5<sup>0</sup>/<sub>10</sub> oraz od nadwyżki 1<sup>0</sup>/<sub>10</sub>. Znaleźne za zwierzęta wynosi 1<sup>0</sup>/<sub>10</sub>.

Jeżeli po upływie roku od doniesienia do władzy policyjnej uprawniony do odebrania (ten co zgubił) się nie zgłosił, rzecz staje się własnością znalazcy.

Kto znalazł rzecz na kolej, w tramwaju, w autobusie, powinien rzecz oddać w danem przedsiębiorstwie. Znaleźne wówczas się nie należy.

Jeżeli ktoś znalazł skarb, t. j. rzecz, która tak długo leżała, że nie można ustalić właściciela, ma prawo do jednej połowy skarbu. Druga połowa należy temu, w czyjej rzeczy skarb był ukryty.

W myśl art. 25 Rozp. o opiece nad zabytkami (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 265 z roku 1928) należy o znalezieniu skarbu zawiadomić władzę konserwatorską przy Urzędzie Wojewódzkim, jeżeli znaleziono przedmioty przedhistoryczne lub archeologiczne (archeologja, nauka o zabytkach starożytności).

### Obciążenie gruntu.

Grunt można też obciążyć, przyznając komuś dziedziczne prawo zabudowy. Np. ktoś chce wybudować dom lub inny budynek, a właściciel gruntu nie chce sprzedać gruntu, lecz zgadza się na długoletnią dzierżawę z prawem zabudowy. (Rozp. z dnia 15. I. 1919 r., Dz. U. R. P. Nr. 72.)

Innem obciążeniem jest prawo pierwokupu. Prawo pierwokupu może być ustanowione bądź to na korzyść pewnej osoby, bądź też na korzyść właściciela innego gruntu, np. na korzyść właściciela parceli sąsiedniej.

### Hipoteka.

Grunt można także obciążyć pewną oznaczoną sumą pieniężną, której uiszczenie obowiązuje każdorazowego nabywcę gruntu. Popularnie mówi się zapisać na hipotekę.

Przy wpisaniu hipoteki należy wymienić w księdze wieczystej wierzyciela, kwotę pieniężną wierzytelności i stopę procentową, jeżeli wierzytelność ma być oprocentowana.

Jeżeli się wpisuje inne świadczenia na hipotekę, należy podać wartość pieniężną tychże.

Na hipotekę wydaje się list hipoteczny.

Jeżeli nieruchomości, obciążona hipoteką, jest ubezpieczona, wierzyciel hipoteczny ma prawo zabezpieczenia swej wierzytelności z kwoty asekuracyjnej.

Przed wypłaceniem kwoty asekuracyjnej ubezpieczonemu musi być uwiadomiony wierzyciel hipoteczny, a wypłata może nastąpić, gdy wierzyciel hipoteczny się zgodził, lub nie dał w ciągu miesiąca żadnej odpowiedzi.

### Dług gruntowy i renta.

Grunt może być obciążony także z innego tytułu aniżeli z wierzytelności. Takie obciążenie nazywa się długiem gruntowym, i stosuje się do niego te same przepisy jak do hipoteki.

Jeżeli taki dług ma być płacony w terminach regularnie się powtarzających (np. co miesiąc, co pół roku itp.), nazywa go się długiem rentowym.

### Prawo familijne.

#### Zaręczyny.

Jeżeli jeden z narzeczonych odstąpi od zaręczyn, winien wynagrodzić szkodę wynikłą z poczynienia wkładów i zobowiązań ze względu na spodziewane małżeństwo (§ 1298). Jeżeli jednak istnieje ważny powód do zerwania, odpada obowiązek odszkodowania.

Narzeczona może nawet żądać wynagrodzenia szkody niematerjalnej (§ 1300).

Narzeczeni mogą również żądać zwrotu podarunków zaręczynowych.

### Małżeństwo.

Małżeństwo zawiera się w ten sposób, że narzeczeni osobiście i równocześnie obecni oświadczają wobec urzędnika Stanu Cywilnego, iż chcą zawrzeć z sobą małżeństwo (§ 1317).

Niewolno zawierać związku małżeńskiego:

1. przed osiągnięciem odpowiedniego wieku,
2. przed rozwiązaniem lub unieważnieniem poprzedniego małżeństwa,
3. Między krewnymi i powinowatymi linii prostej oraz między rodzonem i przyrodnim rodzeństwem (odnosi się to również i do dzieci nieślubnych),

4. między przysposobicielem i dzieckiem przysposobionem (adoptowanym),
5. osobom wojskowym i takim urzędnikom, którzy potrzebują zezwolenia, przed uzyskaniem takiego zezwolenia.

### Nieważność i dopuszczenie zaczepienia.

Małżeństwo jest nieważne, jeżeli je zawarto mimo przeszkód wyżej wymienionych.

Ponadto jest małżeństwo nieważne, jeżeli:

1. jeden z małżonków nie posiadał zdolności do działań prawnych,
2. zawarcie małżeństwa nastąpiło bez potrzebnego zezwolenia prawnego zastępcy (u nieletnich),
3. zawarto bez dyspensy małżeństwo między osobami winnymi cudzołóstwa, jeżeli powodu tegoż cudzołóstwa rozwiedziono poprzednie małżeństwo.

Zacześć może małżonek małżeństwo, jeżeli:

1. w chwili zawarcia małżeństwa nie wiedział, że chodzi o zawarcie małżeństwa,
2. był w błędzie co do osoby drugiego małżonka lub do takich jego osobistych przymiotów, które byłyby go wstrzymały od małżeństwa,
3. skłoniono go do zawarcia małżeństwa przez podstępne zwiedzenie.

Spowodu wprowadzenia w błąd co do stosunków majątkowych zaczepienie nie jest dozwolone.

### Skutki małżeństwa.

Małżonkowie są zobowiązani wzajemnie do małżeńskiej wspólności życia.

Do męża należy rozstrzyganie we wszystkich sprawach dotyczących się wspólności małżeństwa.

Zona nie musi się stosować do tych rozstrzygnięć, jeżeli mąż swych praw nadużywa.

W granicach swego domowego zakresu działania ma zona prawo załatwiać interesy za męża i zastępować go.

Mąż winien dostarczać żonie utrzymanie stosownie do swego stanowiska społecznego.

## Małżeńskie prawo majątkowe.

Przez zawarcie małżeństwa zarząd majątku żony i prawo do pobierania użytków przechodzi pod władzę męża (mienie wniesione).

Przysługujące mężowi prawo zarządu nie rozszerza się na zastrzeżone mienie żony.

Zastrzeżeniem mieniem jest:

1. Każda rzecz, przeznaczona do osobistego użytku, jak suknie, ozdoby, narzędzia pracy.
2. To co żona nabywa własną pracą.
3. To co w umowie małżeńskiej uznano za takie mienie.
4. Co żona nabywa przez dziedziczenie albo co jej podarowano.

Mąż winien wniesionem mieniem zarządzać prawidłowo.

Żona może skarżyć o uchylenie zarządu nad wniesionem mieniem, jeżeli mąż narusza swój obowiązek utrzymywania żony i dzieci, lub jeżeli mąż został pozbawiony własnej woli.

To, co mąż lub żona nabywają w czasie wspólności dorobku, staje się wspólnym majątkiem (mienie łączne).

## Rozwód.

Małżonek może skarżyć o rozwód:

1. Jeżeli drugi małżonek dopuścił się cudzołóstwa.
2. Jeżeli drugi małżonek godzi na jego życie.
3. Jeżeli drugi małżonek złośliwie go opuścił.
4. Jeżeli drugi małżonek stał się winnym zachwiania stosunku małżeńskiego przez ciężkie naruszenie obowiązków małżeńskich albo przez niecne lub niemoralne zachowanie się.
5. Jeżeli drugi małżonek popadł w chorobę umysłową.

Skarga o rozwód musi być wytoczona w ciągu sześciu miesięcy od chwili gdy poszkodowany dowiedział się o przyczynie do rozwodu.

Małżonek uprawniony do rozwodu może, zamiast o rozwód, skarżyć o zniesienie wspólności małżeńskiej.

Zona rozwiedziona zatrzymuje nazwisko męża. Wolno jej także przybrać swoje dawniejsze nazwisko rodowe.

Jeżeli rozwód nastąpił z wyłącznej winy żony, mąż może jej zabronić, by nosiła jego nazwisko.

Mąż, uznany winnym, ma dostarczyć rozwiedzionej żonie utrzymanie.

Taksamo żona, uznana wyłącznie winną, ma dostarczyć rozwiedzonemu mężowi utrzymanie, jeżeli on sam utrzymać się nie może.

Prawo do utrzymania gaśnie z chwilą, gdy uprawniony wstępuje w nowe związki małżeńskie.

### Pokrewieństwo.

Osoby, z których jedna pochodzi od drugiej, są spokrewnione w linii prostej (ojciec, matka, dziadek, babka, pradziadek, prababka itd. — linja wstępna; syn, córka, wnuk, wnuczka itd. — linja zstępna). Osoby, które nie są spokrewnione w linii prostej a pochodzą od tej samej osoby trzeciej, są spokrewnione w linii bocznej.

Dziecka nieślubnego i jego ojca nie uważa się za spokrewnionych.

Krewni jednego małżonka są powinowatymi drugiego małżonka.

Dziecko urodzone po zawarciu małżeństwa jest ślubne, jeżeli je żona poczęła przed zawarciem małżeństwa albo w czasie małżeństwa a mąż w ciągu poczęcia z żoną cieleśnie obcował (§ 1591). Dziecko otrzymuje nazwisko rodowe ojca.

Dopóki dziecko należy do rodzicielskiego ogniska i rodzice je wychowują lub utrzymują, jest ono zobowiązane do świadczenia usług w gospodarstwie domowym i zarobkowym.

W razie zamążpójścia córki ma ojciec obowiązek dać jej odpowiednią wyprawę, jeżeli może to uczynić bez uszczerbku dla swego utrzymania.

Obowiązek odpada, jeżeli córka wyszła za mąż bez wymaganego zezwolenia rodziców, albo jeżeli córka dopuści się wobec rodziców zbrodni lub ciężkiego rozmyślnego występku, albo się niemoralnie prowadzi.

Dziecko, dopóki jest małoletnie, zostaje pod władzą rodzicielską. Ojciec ma prawo i obowiązek pieczy nad osobą i majątkiem dziecka. Ojcu wolno na mocy prawa wychowania karcić dziecko w sposób odpowiedni.

Matce przysługuje władza rodzicielska, jeżeli ojciec umrze lub utraci władzę rodzicielską.

### O b o w i ą z e k   u t r z y m a n i a .

Krewni w prostej linii są obowiązani dostarczać sobie wzajemnie utrzymania.

Uprawnionym do żądania utrzymania jest tylko ten, kto nie jest w stanie sam się utrzymać.

### D z i e c i   n i e ś ł u b n e .

Dziecko nieślubne otrzymuje nazwisko rodowe matki.

Ojciec nieślubnego dziecka jest obowiązany dostarczyć dziecku aż do ukończenia szesnastego roku życia utrzymanie, odpowiadającego stanowisku społecznemu matki. Jeżeli dziecko jest ułomne i skutkiem tego nie może się samo utrzymywać, obowiązuje utrzymywanie i po tym czasie.

Jeżeli ojciec zmarł, należność na utrzymanie potrąca się z pozostawionego spadku.

Ojciec ponadto jest obowiązany zapłacić matce koszty rozwiązania oraz koszty utrzymania za pierwsze 6 tygodni.

Za ojca dziecka nieślubnego uważa się tego, kto z matką w ciągu okresu poczęcia cieleśnie obcował, chyba, że w ciągu tego czasu także ktoś inny z nią obcował.

Za okres poczęcia uważa się czas od stoosiemdziesiątego pierwszego do trzystadrugiego dnia przed dniem urodzenia się dziecka.

Kto po urodzeniu się dziecka uznaje swoje ojcostwo w dokumencie publicznym, ten nie może powoływać się na to, że ktoś inny obcował z matką w okresie poczęcia.

### P r z y s p o s o b i e n i e .

Kto nie ma ślubnych potomków, może przez umowę, zawartą z inną osobą, ją przysposobić.

Przez przysposobienie uzyskuje dziecko stanowisko prawne dziecka ślubnego.

Dziecko otrzymuje nazwisko rodowe osoby przysposabiającej.

Przysposabiający musi mieć skończonych pięćdziesiąt lat i być najmniej osiemnaście lat starszy od dziecka.

## Prawo spadkowe.

### Dziedziczenie.

Ze śmiercią osoby przechodzi jej majątek (spadek) jako całość na jedną lub więcej osób (spadkobiorcy).

Spadkobiorcą może być tylko ten, kto żyje w czasie otwarcia się spadku.

Tego, kto w czasie otwarcia się spadku jeszcze nie był urodzonym, ale był już poczęty, uważa się za urodzonego przed otwarciem się spadku.

Ustawowymi spadkobiorcami pierwszego stopnia są potomkowie spadkodawcy (dzieci i ich dzieci i wnuki). Jeżeli któreś z dzieci spadkodawcy już nie żyje, otrzymują jego część żyjące dzieci lub wnuki tegoż.

Gdy niema żyjących potomków spadkodawcy, dziedziczą jako spadkobiorcy drugiego stopnia rodzice spadkodawcy lub ich potomkowie, gdy rodzice już nie żyją.

Jako spadkobiorcy trzeciego stopnia wchodzi w rachubę dziadkowie i ich potomkowie.

Spadkobiorcami czwartego stopnia są pradziadkowie i ich potomkowie, piątego stopnia i dalszych stopni dalsi wstępni krewni i ich potomkowie.

Dopóki żyje chociaż jeden potomek spadkodawcy, nie mogą dziedziczyć spadkobiorcy drugiego lub dalszych stopni.

Pozostały przy życiu małżonek ma prawo obok krewnych pierwszego stopnia do jednej czwartej, zaś obok krewnych drugiego i trzeciego stopnia do połowy spadku.

Jeśli niema ani krewnych pierwszego i drugiego stopnia, ani dziadka i babki, pozostały przy życiu małżonek otrzymuje cały spadek.

### Przyjęcie i wyrzeczenie się spadku.

Spadkobiorca przyjmując spadek bierze na siebie pewne obowiązki, jak spłacenie długów spadkodawcy, spła-

cenie zachówki, ponoszenie kosztów pogrzebu, oraz dawanie utrzymania przez trzydzieści dni tym członkom rodziny spadkodawcy, którzy w czasie śmierci należeli do jego domowników.

Spadkobiorca może jednak w ciągu sześciu tygodni od chwili otrzymania wiadomości spadku się wyrzec.

Gdy jest więcej spadkobiorców, każdy z nich może rozporządzać swoją częścią.

Jeżeli współspadkobiorca chce swój udział sprzedać, drudzy spadkobiorcy mają prawo pierwokupu.

### Testament.

Zamiast spadkobiorców ustawowych mogą dziedziczyć inne osoby, o ile spadkodawca tak postanowił, sporządzając testament.

O ile spadkodawca testamentem nie przeznaczył całego spadku jednej lub kilku osobom, część pozostała dziedziczą spadkobiorcy ustawowi.

Spadkodawca może także obciążyć spadkobiorcę zapisem lub zleceniem.

Celem przeprowadzenia ostatniej woli może spadkodawca wyznaczyć jednego lub więcej wykonawców testamentu.

Testament można sporządzić w formie zwyczajnej:

1. przed sędzią lub notariuszem,
2. przez oświadczenie, własnoręcznie napisane i podpisane przez spadkodawcę, z wymienieniem miejsca i dnia jego sporządzenia.

Jeżeli istnieje obawa, że spadkodawca prędzej umrze, zanim będzie możliwe sporządzenie testamentu przed sędzią lub notariuszem, może on sporządzić testament przed naczelnikiem gminy w której przebywa. Naczelnik może przybrać dwóch świadków.

Świadkami nie mogą być:

1. małżonek spadkodawcy;
2. ze spadkodawcą w prostej linii spokrewniony, spowinowacony lub krewny z bocznej linii do drugiego stopnia;

3. osoba obdzielona, jej małżonek, krewny lub powinowaty;
4. z naczelnikiem sporządzającym testament spokrewnione lub powinowaczone osoby lub małżonek tegoż;
5. małoletni;
6. pozbawiony praw publicznych;
7. kto jest w służbie u naczelnika sporządzającego testament.

O sporządzeniu testamentu musi być spisany protokół, który musi zawierać:

1. miejsce i datę,
2. oznaczenie spadkodawcy i osób powołanych,
3. oświadczenie spadkodawcy i w razie wręczenia pisma stwierdzenie tegoż.

Spadkodawca może bowiem już mieć gotowe oświadczenie woli spisane na piśmie.

Kto przebywa w miejscu, które wskutek wybuchu choroby lub innych okoliczności (np. powódź) jest odcięte, może sporządzić testament w formie powyżej opisanej przed trzema świadkami.

Testament sporządzony przez naczelnika gminy lub przed trzema świadkami traci ważność, gdy po upływie trzech miesięcy spadkodawca jeszcze żyje.

Spadkodawca może każdej chwili odwołać testament.

Małżonkowie mogą także sporządzić testament wspólny.

### U m o w a d z i e d z i c z e n i a .

Umowę dziedziczenia zazwyczaj zawierają małżonkowie lub narzeczeni, ustanawiając się wzajemnie spadkobiorcami.

Umowę dziedziczenia można zawrzeć tylko przed sędzią lub notariuszem.

### Z a c h o w e k .

Jeżeli potomek spadkodawcy został przez rozporządzenie ostatniej woli wykluczony od dziedziczenia, może żądać od spadkobiorcy zachowku. Zachówek stanowi połowę tego coby był otrzymał jako spadkobiorca ustawowy.

Prawo zachowku przysługuje także rodzicom i małżonkowi spadkodawcy.

Prawo do roszczenia o zachówek powstaje z chwilą otwarcia spadku, a gaśnie po upływie trzech lat od chwili, w której uprawniony dowiedział się o otwarciu spadku.

Spadkodawca może odjąć potomkowi zachówek, jeżeli potomek:

1. nastawał na życie spadkodawcy lub jego małżonka,
2. dopuszcza się rozmyślnego cielesnego znieważenia wobec spadkodawcy lub małżonka,
3. dopuszcza się wobec nich zbrodni lub ciężkiego rozmyślnego występku,
4. narusza złośliwie obowiązek utrzymania spadkodawcy,
5. prowadzi nieczny i niemoralny tryb życia.

Małżonkowi można odjąć prawo do zachówku za przewinienie dające powód do rozwodu.

Odjęcie zachówku dokonywa się przez sporządzenie ostatniej woli (testamentu).

---

Kupując wyroby krajowe — przyczyniasz się do wzrostu dobrobytu w kraju, kupując zagraniczne — zwiększasz bezrobocie!

## Przepisy

### obowiązujące osoby jeżdżące na rowerach po drogach publicznych.

(Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 15 marca 1934 r. o używaniu i ochronie dróg publicznych w Województwie Śląskiem — Dz. U. Śl. Nr. 9 z dnia 31 marca 1934 r., poz. 17, §§ 26—30.)

Podczas kontroli osób jeżdżących na rowerach po drogach publicznych winien policjant zwrócić uwagę na przestrzeganie następujących przepisów:

#### Karta rowerowa.

##### § 26.

(1) Każda osoba, jeżdżąca na rowerze po drogach publicznych, winna zaopatrzyć się w imienną kartę rowerową, wydaną według załączonego wzoru w górnośląskiej części Województwa przez miejscowe władze policyjne, a w cieszyńskiej części Województwa przez władze administracyjne I instancji, które w miastach mogą wydawanie tych kart powierzyć przełożeniom miast za ich zgodą.

(2) Karty rowerowe mogą być wydawane na ustną prośbę, lecz przed ich wydaniem, a po stwierdzeniu tożsamości petenta, winien urząd, wydający kartę, przekonać się, że proszący jest obznajomiony z przepisami ruchu na drogach publicznych, zawartymi w dziale III rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 15 marca 1934 r. (Dz. U. Śl. Nr. 9 z dnia 31 marca 1934 r., poz. 17, §§ 12—36) i w dziale czwartym rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dnia 15 marca 1934 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na

drogach publicznych w Województwie Śląskiem (Dz. U. Śl. Nr. 8, poz. 15).

(3) Kartę powyższą winni używający rowerów na drogach publicznych mieć przy sobie i okazywać na każde żądanie zaprzysiężonej służby drogowej, organów policyjnych i urzędów gminnych.

(4) Urzędy, wydające karty rowerowe, obowiązane są prowadzić ich ścisłą ewidencję.

#### Warunki techniczne rowerów.

##### § 27.

(1) Rowery, używane do jazdy na drogach publicznych, winny być zaopatrzone w dobrze działający hamulec, oraz w dzwonek, jako sygnał ostrzegawczy, a z chwilą nastania zmroku w zapaloną latarkę o białem świetle.

(2) Zabrania się używać przy jeździe na rowerze innych przyrządów jako sygnałów dźwiękowych.

#### Używanie przez jadących na rowerach po drogach bitych lub brukowanych poboczy (burt).

##### § 28, pkt. 1.

(1) Jadący na rowerach po drogach bitych lub brukowanych mogą używać poboczy (burt), o ile to nie utrudnia ruchu pieszego odbywającego się po tych poboczach.

#### Używanie do jazdy na rowerze chodników.

##### § 28, pkt. 2.

Zabrania się używać do jazdy na rowerze chodników w obrębie miast i miejsc zamieszkałych.

#### Przewożenie osób na rowerach i motocyklach.

##### § 29.

(1) Jeżdżącym na rowerach i motocyklach po drogach publicznych zabrania się:

- a) przewożenia osób, trzymanyh na ręku lub umieszczonych przed kierowcą,
- b) przewożenia na rowerach i motocyklach o dwóch kołach więcej niż dwojga osób, a na motocyklach z wózkiem więcej niż trojga osób, razem z kierowcą.

(2) Przewożenie osób na rowerach i motocyklach, poza ograniczeniami wymienionymi w ustępie (1), jest dozwolone, jeżeli rowery i motocykle posiadają osobne miejsce siedzące i przewożone osoby takie miejsce zajmują.

**Rowery z przystosowanemi motorami  
(silnikami napędowymi).**

§ 30.

Rowery z przystosowanemi motorami (silnikami) napędowymi podlegają przepisom o ruchu samochodów i innych pojazdów mechanicznych (§ 2).

**WZÓR KARTY ROWEROWEJ.**

(Wymiary 10×6 cm na twardym niebieskim papierze.)

Województwo . . . . .  
Powiat . . . . .  
Władza wydająca . . . . .

**KARTA ROWEROWA NR. ....**

wydana . . . . .  
urodzonemu w . . . . .  
dnia . . . . .  
zamieszkałemu w . . . . .  
na prawo jazdy na rowerze po drogach publicznych  
Rzeczypospolitej Polskiej.  
(M. p.) . . . . .

(Podpis władzy)

(miejsce i data)

Ważna na rok 193... przy jednoczesnem okazaniu dowodu, stwierdzającego tożsamość osoby.

(Na odwrocie)

Ważność karty prolongowano na rok 193....

(M. p.) . . . . .

(Podpis władzy)

. . . . .

(miejsce i data)

## **Przepisy**

### **regulujące szybkość ruchu pojazdów mechanicznych.**

Podczas kontroli szybkości ruchu pojazdów mechanicznych winien policjant zwrócić uwagę na przestrzeganie przez kierowców pojazdów mechanicznych następujących przepisów, zawartych w rozporządzeniu Wojewody Śląskiego z dnia 15 marca 1934 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych (Dz. U. Śl. Nr. 8, poz. 15).

#### § 34.

Szybkość ruchu pojazdów powinna być taka, aby kierowca panował w każdej sytuacji nad pojazdem i aby bezpieczeństwo publiczne nie było zagrożone. Jednakże największa dopuszczalna szybkość ruchu autobusów nie może przekraczać 60 km na godzinę, największa zaś dopuszczalna szybkość ruchu innych pojazdów, których całkowita waga, złożona z ciężaru własnego i największego dopuszczalnego ładunku, jest większa niż 3500 kg, nie może przekraczać: dla pojazdów na obręczach metalowych 10 km na godzinę, dla pojazdów na pełnych obręczach gumowych (masywy i półpneumatyki drażone) 40 km na godzinę i dla pojazdów na pneumatykach 60 km na godzinę.

#### § 35.

W zabudowanych dzielnicach miast, uzdrowisk i innych osiedli zabrania się bez względu na wagę pojazdu

prowadzenia pojazdów ciężarowych na metalowych obręczach z szybkością przekraczającą 10 km na godzinę, ciężarowych na pełnych obręczach gumowych (masywy i półpneumatyki drażone) — 20 km na godzinę, oraz ciężarowych na pneumatykach, i osobowych — 40 km na godzinę.

### § 36.

Na mostach, przed którymi umieszczono odpowiednie ostrzeżenie, szybkość ruchu pojazdu mechanicznego powinna być zmniejszona do następujących norm:

- a) dla pojazdów, których całkowita waga, złożona z ciężaru własnego i największego dopuszczalnego obciążenia, przekracza 3500 kg — 10 km na godzinę;
- b) dla pozostałych pojazdów — 20 km na godzinę.

### § 37.

(1) Na skrzyżowaniach dróg kierowca powinien ustąpić pierwszeństwa pojazdom, nadjeżdżającym z jego prawej strony.

(2) Na skrzyżowaniach dróg, jak również gdy droga nie jest widoczna, kierowca powinien zmniejszyć szybkość pojazdu tak, aby bezpieczeństwo publiczne nie było zagrożone.

(3) Przy zbliżaniu się do przejazdów kolejowych w poziomie szyn, kierowca powinien zmniejszyć szybkość conajmniej do tego stopnia, żeby w razie zbliżania się pociągu pojazd mógł być zatrzymany przed przejazdem.

---

Nasza przyszłość gospodarcza i polityczna zależy od rozwoju naszej morskiej potęgi i siły. Czy jesteś już członkiem Ligi Morskiej i Kolonialnej?

## Zmiany atmosferyczne i przestępczość

Na podział służby w jednostkach policyjnych wpływają różne czynniki i zjawiska. Jedne z nich umożliwiają zmniejszenie użytych sił, inne wymagają zwiększenia ich. Takimi czynnikami np. są większe zbiorowiska ludzi, jak zabawy, targi, jarmarki, plaże, miejsca wycieczkowe, wiece publiczne, pochody, uroczystości, demonstracje itp.

Podobne zbiorowiska ludzi zawsze ułatwiają elementom przestępczym w dużej mierze dokonywanie przestępstw, jak kradzieże kieszonkowe, oszustwa, rozruchy i t. p. Dla zapobieżenia tym przestępstwom komendant wzgl. kierownik danej jednostki zmuszony jest powiększyć służbę prewencyjną. Dzielać służbę, musi komendant danej jednostki wziąć pod uwagę, w jakim celu ludzie się zebrali, jacy to są ludzie, kto może być w tem zainteresowany itp.

Ważny w podobnych wypadkach wpływ na podział służby wywierają zmiany atmosferyczne, które raz zwiększają, inny raz zmniejszają ilość przestępstw dokonywanych w tych zbiorowiskach. Wiemy przecież, że policja w oczekiwaniu demonstracji wyraża często pobożne życzenie, ażeby w dniu tym leciał z nieba ołów (deszcz), który najgroźniejsze demonstracje itd. wniwecz obraca. Takiej samej pomocy udziela nam deszcz w wiecach publicznych, rozruchach itp. Każda niepogoda czyni wzmocnienie służby zbytecznym. Aczkolwiek w opisanych wypadkach deszcz jest najlepszą pomocą policji, to znów w innych jest sprzymierzeńcem przestępców.

Z praktyki wiemy, że włamywacze, bandyci, przemytnicy, zabójcy itd. dla dokonania swych zbrodni wybierają sobie najczęściej właśnie noce, w których deszcz pada.

Podobne wpływy na tok służby wywierają silne mrozy i śniegi. Silny mróz np. utrudnia włamywaczom bezsze-

lestne poruszanie się w terenie, wycięcie szyby wystawowej, wyłamanie krat itp., gdyż czyni szkło i żelazo zbyt kruchemi. Poza to mróz zmusza przestępców do pracy w rękawiczkach i ciepłych grubych okryciach, w których się źle pracuje i trudno ucieka. Nadzwyczaj dobrą pomocą policji jest silny mróz przy zamierzonych demonstracjach, rozruchach itd. Także i wysoki śnieg wpływa dodatnio na służbę prewencyjną, uwydatniając pozostawione ślady stóp a potem w nocy rozszerza widnokrąg naszej obserwacji. Zmusza zatem element przestępczy do zachowania większej ostrożności i ukrywania się. Nadmienić tutaj wypada, że wysoki śnieg w rejonach górzystych w rozległych wsiach utrudnia przestępcom ucieczkę z łupem. Szczególnie koniokrądom i złodziejom bydlą.

Są to dodatnie strony silnego mrozu. Ujemną stroną tej zmiany atmosferycznej jest konieczność częstych zmian stałych posterunków i obchodów.

W czasie mrozów mnożą się niektóre przestępstwa, jak np. kradzieże leśne, drzewa, kradzieże węgla. Mróz powoduje także wzrost nieszczęśliwych wypadków, jak odmrażania, złamania nóg, katastrof kolejowych, samochodowych itp.

Podobnie, jak z pogodą, ma się rzecz w czasie ciemnych i księżycowych nocy. W pierwszych wzmagają się przestępczość, natomiast w drugich służba bezpieczeństwa jest ułatwiona możliwością jakiejś takiej obserwacji.

Pogoda słoneczna, pożądana tak przez wszystkich, przynosi dla funkcjonariuszów policji w przeważnej mierze większą pracę zwłaszcza w miejscach kąpielowych, wycieczkowych, lotniskowych i odpustowych. Pomijając już czuwanie nad przestrzeganiem różnego rodzaju przepisów administracyjnych, utrzymaniem porządku — mnożą się w tym czasie wypadki nierzędu, kradzieży, bójek, zabójstw, rabunków itp.

Widzimy więc, że pogoda w różny sposób wpływa na stan bezpieczeństwa i musi być przy każdym planowaniu służby stale brana pod uwagę, jeżeli planowanie to ma być racjonalne.

## Niecoś o mapach i szkicach.

Wobec silnego rozwoju turystyki, sportów w terenach i sportów górskich nie od rzeczy będzie poświęcić kilka minut znajomości naszych map. W służbie policyjnej znajomość ta również nie jest bez znaczenia, ułatwia bowiem funkcjonariuszowi policyjnemu szybkie orjentowanie się w terenie, szkice zaś ilustrują długie opisy terenów, sprawozdania i t. p.

### Co nazywamy mapą?

Mapą nazywamy zmniejszony i w znaki rozpoznawcze zaopatrzony obrazek ukształtowania powierzchni ziemi, przedstawiony w płaszczyźnie. Ponieważ kształtów powierzchni ziemi nie można reprodukować w normalnej ich wielkości, posługujemy się przy sporządzaniu map i szkiców rozmiarami mniejszemi. Iloraz zmniejszenia uwidoczniiony jest na mapach w tak zwanej podziałce. Podziałka 1 : 1000 np. oznacza, że rozmiary na mapie są 1000 razy mniejsze od rozmiarów rzeczywistych. Za pomocą podziałki stwierdzamy rzeczywiste rozmiary przez odmierzenia rozmiarów na mapie i pomnożenie ich cyfrą podziałkową. Mapy dzielimy na cztery grupy:

1. mapy geograficzne — podziałka 1 : 1.000.000 i wyższa;
2. mapy poglądowe — podziałka od 100.000 do 1.000.000;
3. mapy specjalne — podziałka od 10.000 do 100.000 (mapy wojskowe, turystyczne, samochodowe itp.);
4. plany i rysunki z podziałkami do 10.000.

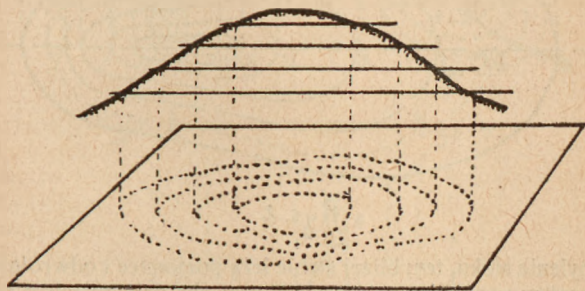
### Poziomice i cieniowania map.

Mapy odzwierciedlają nietylko odległość i rozmiary w przestrzeni, ale i poziome ukształtowanie terenu. Na

mapach geograficznych i poglądowych wzniesienia terenów uwidocznione są zapomocą kolorów. Co do map specjalnych natomiast istnieją następujące sposoby uwidocznienia form tych:

1. zapomocą poziomicy,
2. zapomocą kreskowania,
3. zapomocą cieniowania.

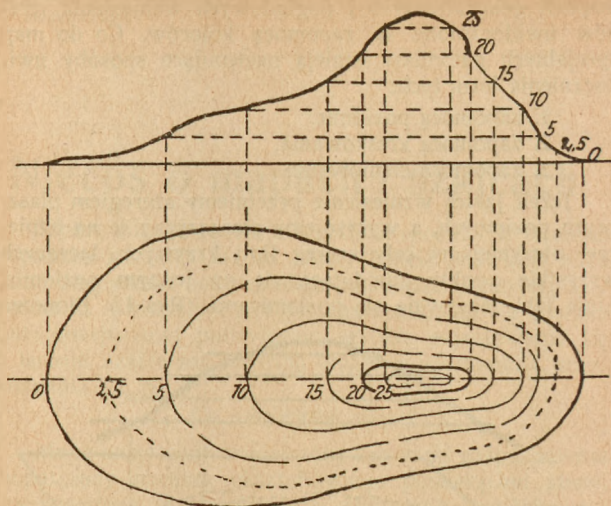
Jeżeli jakieś wzniesienie przetniemy szeregiem płaszczyzn poziomych, a wyrysujemy płaszczyzny te na papierze, otrzymujemy cały szereg linii krzywych, łączących wszystkie punkty znajdujące się na jednym poziomie. Linje takie nazywają się poziomiami. (Rys 1.) Pionowa



Rys-1.

odległość między płaszczyznami cięcia nazywa się wysokość cięcia. Im mniejsza jest więc wysokość cięcia, tem dokładniej można określić charakter terenu. Przy mapach turystycznych i wojskowych wysokość cięcia wynosi przeważnie 2,50 m. Celem łatwiejszego orjentowania się we wysokości poziomicy wykreśla się je rozmaitemi linjami, mianowicie poziomice na wysokości dającej się podzielić przez 20 — linjami grubszymi, dające się podzielić przez 10 — linjami cienkimi, dające się podzielić przez 5 — linjami przerywanymi, a dające się podzielić przez 2,5 — linjami kreskowanymi. (Rys. 2.)

Przy przedstawieniu pewnej formy terenu o niejednakowych kątach nachylenia widać, że im większe jest na-

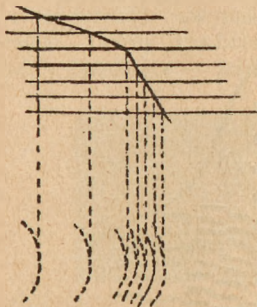


Rys. 2

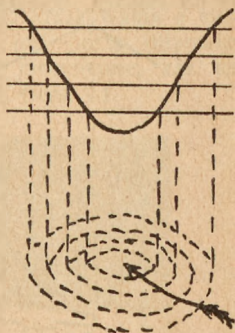
chylenie stoku, tem bliżej siebie leżą poziomice i odwrotnie, a zatem poziomica na pierwszy rzut oka daje pojęcie o kącie nachylenia stoku. Z rysunku 3-go widać, że im większy jest kąt nachylenia stoku, tem mniejsza jest odległość między poziomicami, a zatem im bliżej siebie położone są poziomice, tem stok jest więcej stromy. Poziomice mogą oznaczać także i wgłębienia terenowe, wtenczas w poprzek poziomicy umieszczona jest strzałka, wskazująca do środka wgłębienia. (Rys. 4.) Z powyższych przykładów widać, że poziomice w zupełności charakteryzują formę terenu i pozwalają na określenie wysokości prawie że każdego punktu na mapie.

Metoda przedstawiania ukształtowania terenu kreskami polega na zasadzie, że im więcej strome jest wzniesienie, tem mniej pada na teren ten światła i tem jest on ciemniejszy. Weźmy np. przestrzeń a—b: Rys. 5. Przy naświetlaniu przestrzeni tej z góry pada na nią 10 pro-

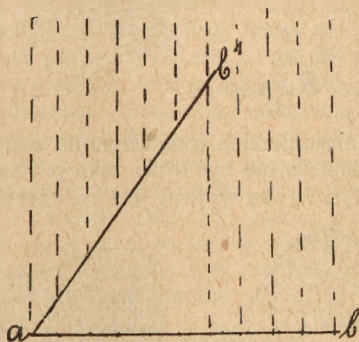
mieni. Jeżeli podniesiemy przestrzeń tę w kierunku a—b 1, to pada na nią już tylko 6 promieni i przestrzeń będzie ciemniejsza. Im większy będzie kąt nachylenia, tem mniej



Rys. 3



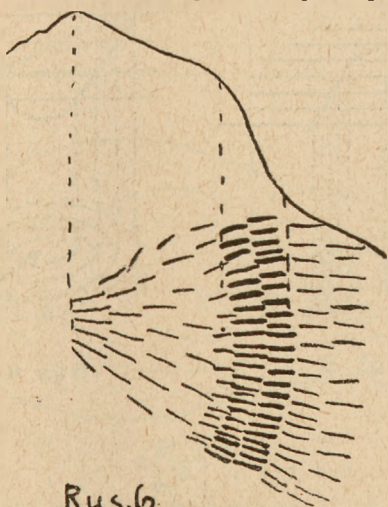
Rys. 4.



Rys. 5.

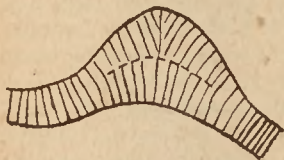
tych promieni padnie na przestrzeń, tem ciemniejsza ona będzie i odwrotnie. Tereny upadające kreskujemy w myśl powyższej zasady tak, że im więcej stromy będzie stok, tem grubsze będzie miał kreski i mniejsze odstępy po-

między niemi. (Rys. 6.) Kreski więc swoją grubością dają kąt nachylenia stoku i kierunek spadku, bo każda kreska rysowana jest w tym kierunku, w jakim staczałaby się woda po stokach. Kreski są zawsze prostopadłe do po-

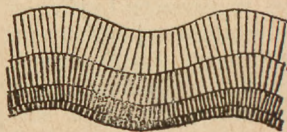


Rys. 6

ziomic, lecz niekoniecznie równoległe do siebie, mogą się zbliżać, rozchodzić, lub być lekko zakrzywione, stosownie do terenu. (Rys. 7.) Im większy jest kąt nachylenia terenu,



Rys. 7.

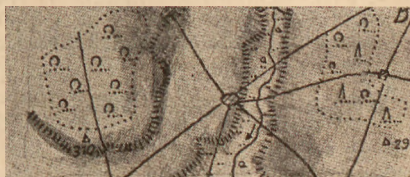


Rys. 8.

tem większa grubość kresek a mniejsza odległość między niemi i odwrotnie (Rys. 8.) Metodę przedstawiania ukształ-

towania terenu kreskami stosuje się rzadko. Nie daje ona żadnych możliwości obliczenia wysokości poszczególnych punktów terenowych.

Cieniowanie podobne jest do kreskowania a ukształtowanie terenów uwypuklone jest przez odpowiednie ciemnice. Tereny spadziste są ciemniejsze, zaś tereny łagodnie opadające — jaśniejsze. (Rys. 9.)



Rys. 9.

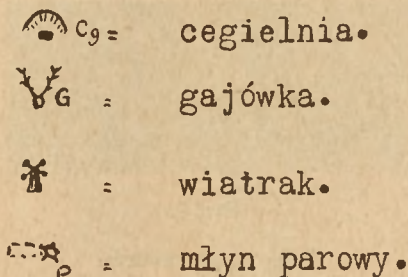
### Znaki topograficzne.

Niektóre rzeczy w terenie nie dadzą się umieścić na mapie w wielkości podziałkowej. Szosa np. o 5 m szerokości byłaby na mapie z podziałką 1 : 100.000 tylko 0,05 mm szeroka. W wypadkach tych kartograf posługuje się znakami topograficznymi. Znaki topograficzne są tak dobrane, aby kształtem przypominały przedmiot, który oznaczają. Składają się one z linii, kropek i figur. Obok wielu znaków topograficznych umieszczone są skróty, np. cg — cegielnia, g — gajówka. (Rys. 10.) Nazwy poszczególnych miejscowości idą z lewej na prawą stronę, przytem wielkość stosowanych w napisie liter pozwala orjentować się w charakterze i wielkości osiedla.

### Sposób wykonywania map.

Dla dokładnego zrozumienia konieczną będzie określić sposób wykonywania map. Miernik wzgl. topograf ustala przy rozpoczęciu pomiaru pewną linię zasadniczą o dokładnych rozmiarach, a wyznaczając sobie odległy, wpadający w oczy punkt w terenie, określa zapomocą aparatów mierniczych kąty pomiędzy linią zasadniczą i obranym

punktem. W ten sposób otrzymuje trójkąt, który następnie podzieli na dalsze mniejsze trójkąty. Punkty odmierzone nazywamy punktami trygonometrycznymi. W terenie niektóre z nich oznaczone są zapomocą kamieni, słupów i t. p. Pomiaru te topograf przenosi na papier szkicowy i kreśli pomiędzy nie właściwości terenu i na nim znajdujące się objekty i przedmioty. Na otrzymanym w ten sposób szkicu wykreśla następnie topograf zespół kształtów tere-



Rys. 10.

nowych, otrzymanych zapomocą pomiarów pionowych (niwelacyjnych). Wykonane szkice oddaje topograf kartografowi, który je zestawia i przenosi na mapę. Wszystkie mapy są w ten sposób wykonane, że górny brzeg oznacza północ, dolny południe, lewy zachód i prawy wschód.

#### Orientowanie się w terenie zapomocą mapy.

Orientowanie się w terenie oznacza dokładną znajomość swego stanowiska w stosunku do otaczających przedmiotów. Jednym ze środków do orientowania się jest mapa. Mapa zorjentowana jest wtenczas, gdy wszystkie raznaczone na niej kierunki zgodne są z odpowiednimi kierunkami w terenie. Ażeby mapę zorjentować, należy najpierw ustalić miejsce, na którym się znajdujemy. Robimy to zapomocą takich punktów, które w terenie dadzą

się łatwo odnaleźć, np. skrzyżowania dróg, mosty, pojedyncze drzewa, pagórki itd. Następnie kładziemy mapę w ten sposób, żeby górny brzeg mapy wskazywał północ, potem przystępujemy do określenia w terenie stron świata. Dla ustalenia północy, o ile strony świata nie są wiadome, posługujemy się następującymi środkami pomocniczymi:

1. Kompas. Jest to przyrząd, składający się z małego pudełeczka, w którego środku osadzona jest igła magnetyczna, mająca tę właściwość, że stale zwraca się w kierunku północ-południe. Nakładając kompas na mapę, obracamy mapę tak, żeby północ na mapie zgadzała się z północą igły kompasowej.

2. Orientowanie według słońca. Orientowanie to polega na tem, że w pewnych okresach i godzinach słońce znajduje się w pewnym kierunku. W marcu i wrześniu np. o godz. 6-tej słońce wskazuje wschód, o 18-tej zachód, a przez cały rok o 12-tej południe.

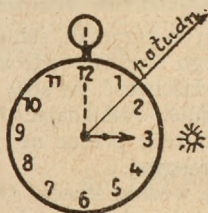
3. Księżyc w I-szej kwadrze (☾) o godz. 12 w poł. stoi w stronie wschodniej, o godz. 6 wiecz. w południowej, o godz. 12 w nocy — w zachodniej, o godz. 6 rano — w północnej; w pełni (☽) o godz. 12 w poł. — w północnej, o godz. 6 wiecz. — we wschodniej, o godz. 12 w nocy — w południowej, o godz. 6 rano — w zachodniej; w ostatniej kwadrze (☾) o godz. 12 w poł. — w zachodniej, o godz. 6 wiecz. — w północnej, o godz. 12 w nocy — we wschodniej, o godz. 6 rano — w południowej.

4. Zegarek. Orientowanie się przy pomocy zegarka polega na tem, że trzyma się zegarek poziomo na dłoni a małą wskazówkę wycelowuje się na słońce. Jeżeli teraz podzielimy kąt pomiędzy małą wskazówką i godz. 12-tą, to linja, dzieląca kąt ten na dwie równe części, wskazuje dokładnie południe. (Rys. 11.)

5. Gwiazda polarna. W noc gwiazdzistą orjentować się najłatwiej według położenia na niebie gwiazdy polarnej. Gwiazdę tę bardzo łatwo odszukać można przy pomocy wyraźnie widocznego gwiazdozbioru „Wielkiego Wozu“, złożonego z 7-miu gwiazd, ułożonych jak na rys. 12. Przeprowadzając przez 2 ostatnie gwiazdy linję ku środkowi nieba 5 razy dłuższą od odległości między gwiazdami,

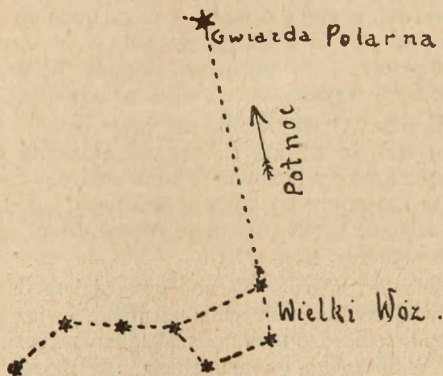
natrafimy na gwiazdę polarną, wskazującą dokładnie północ.

6. Strony świata może wskazać również cały szereg zjawisk przyrody. Na drzewach i kamieniach mech silniej rozwija się od północy. Rdzeń drzewa na ścięciu pnia jest



Rys- 11.

bliżej północy. Gałązki oddzielnie stojącego drzewa są silniej rozwinięte od południa. W zimie śnieg przylega do przedmiotów od strony północnej, a topnieje znacznie wcześniej od południa. Jeżeli w terenie znajduje się kilka



Rys. 12.

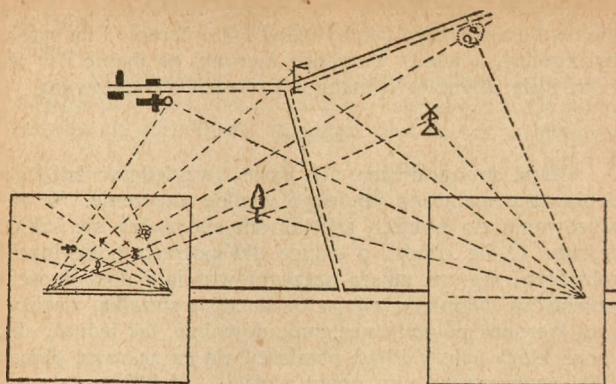
wyraźnych przedmiotów, to można, odszukawszy je na mapie, obracać mapę tak, by układ ich w terenie i na mapie był zgodny, a wtedy wszystkie kierunki na mapie i w terenie będą równoległe, mapa więc będzie zorjentowana.

### Szkice.

Mapa topograficzna nie może uwzględniać każdego drobiazgu, mającego poniekąd wielkie znaczenie. W zastosowaniu do potrzeb specjalnych sporządza się szkice terenu. O ile chodzi o szkice dla potrzeb policyjnych, odznaczać się one muszą szczegółowością i dokładnością pomiarów. Najpierw arkusz oznacza się strzałką, wskazującą kierunek północy, następnie dowolnie, tak jednak, aby teren, który należy zdjąć, pomieścił się na arkuszu, obiera się i zaznacza na nim punkt wyjścia, od którego rozpoczyna się szkicowanie. U dołu arkusza umieszcza się podziałkę, której wielkość zależy będzie od wielkości papieru szkicowego oraz od wielkości terenu, który chcemy na szkicu umieścić. Z punktu pierwszego po zorjentowaniu arkusza celuje się linijką na wszystkie wyraźne przedmioty terenowe. Następnie wyznacza się drugi punkt, odmierzając dokładnie odległość od punktu wyjścia i przenosząc go przy pomocy podziałki na szkic, celujemy linijkami do tych samych przedmiotów. W ten sposób otrzymuje się położenie dokładne wycelowanych przedmiotów. (Rys. 13.) Sporządzenie takiego szkicu wymaga większej ilości czasu, ale otrzymany wynik przedstawia pewną wartość topograficzną.

Szkic wykonać można także „na oko“. Wtenczas celuje się do przedmiotów linijkami tylko z jednego punktu a następnie nanosi się te przedmioty na linijki, oceniając odległość na oko. Szkic otrzymany w ten sposób nie może być bardzo dokładny ze względu na ocenę odległości na oko, ale do pewnego stopnia daje pojęcie o ułożeniu sytuacji w terenie.

Szkic widokowy (perspektywiczny) polega na przedstawieniu na papierze rysunku terenu z jego położeniem tak, jak oko widzi ów teren. Rysowanie szkicu widokowego przeprowadza się stopniowo oznaczeniem wybitnych



Rys. 13.

punktów terenu, wykreśleniem linii i konturów i wreszcie wyrysowaniem szczegółów. Przy sporządzeniu szkicu takiego należy przedewszystkiem uświadomić sobie, że wszystkie wymiary przedmiotów w miarę oddalania się maleją, zaś linje proste, równoległe, jak drogi, koleje, linje budynków itp., biegnące w kierunku widnokręgu, mają wspólny punkt zbiegu na widnokręgu. Dalsze wyjaśnienia co do szkicu widokowego można tu pominąć ze względu na małe zastosowanie jego w służbie policyjnej.

~~~~~

Każdy obywatel, którego uświadomiłeś o obowiązku należenia do L. O. P. P., jest nową cegielką w murze obronnym Rzeczypospolitej.

# Obrona przeciwlotnicza bierna

## Organizacja wnętrza kraju.

### 1. Zasady ogólne.

Obrona przeciwlotnicza, jako jeden z fragmentów obrony kraju wogóle, kierowana będzie w czasie wojny przez władze wojskowe, jako wyższe i kompetentne instancje kierownicze.

































Na szczeblu jednak miast, dzielnic i obiektów OPL w granicach miast — kierownictwo akcją OPL biernej sprawować będą jednostki cywilne, odpowiednio w tym celu dobrane i należycie już w czasie pokoju, wyszkolone.

Z samej istoty organizacji administracji państwowej wynika, że dla terenu całego Państwa powołanym do koordynowania przygotowań w zakresie OPL biernej jest Minister Spraw Wewnętrznych, jako szef resortu ogólnoadministracyjnego. Stąd też dla odnośnych województw właściwymi kierownikami tych przygotowań na odcinku władz cywilnych będą Wojewodowie, zaś w powiatach i miastach wydzielonych — Starostowie, wzgl. Prezydenci miast i Dyrektorowie Policji, jako terytorjalne powiatowe władze administracji ogólnej.

Dla uzmysłowienia zasady podziału kompetencji i współpracy władz państwowych na różnych szczeblach pomiędzy sobą oraz z organizacjami i instytucjami społecznymi o charakterze wyższej użyteczności, podaję schemat Nr. 1, gdzie wykazane są władze wojskowe, administracji ogólnej i inne państwowe oraz organizacje społeczne, jak Polski Czerwony Krzyż, Liga Obrony Powietrznej i Przeciwigazowej i Związek Straży Pożarnych R. P.

Podział tych władz i instytucyj uskutecznilo według ogólnie przyjętej zasady organizacji na instancje, co odpo-

schemat współpracy władz państwowych  
i organizacji wyższej użyteczności w.o.p.l.

władze wojskowe	... adm ogóln.	inne	polkiczery krzyż	liga obrony pow. i przelot	związek straży pożarn.	
 1	 4	 7	 10	 13	 16	III instancja
 2	 5	 8	 11	 14	 17	II instancja
 3	 6	 9	 12	 15	 18	I instancja
 a	 c	 e	 g	 k	 m	
 b	 d	 f	 h	 l	 n	
			 i			
			 j	schemat Nr 1		

wiada całej strukturze aparatu państwowego, a mianowicie: III instancja (najwyższa) — Ministerstwa i władze równorzędne, II instancja — władze wojewódzkie i równorzędne i I-sza instancja, jako najniższa władza terenowa.

W schemacie tym w rubrykach pionowych podano organa danej władzy w hierarchji służbowej, ustalającej ich podległość odnośnym wyższym jednostkom resortowym, zaś w pozycjach poziomych — równorzędne instytucje poszczególnych władz, jako wzajemnie ze sobą współpracujące w zakresie przygotowań OPL biernej w czasie pokojowym.

Pozatem w schemacie tym poniżej władz I-ej instancji oznaczone są terenowe jednostki wykonawcze, organizowane, szkolone i wyposażane przez właściwe władze resortowe i instytucje wyższej użyteczności.

Organa powyższe podane są według następującej kolejności:

#### **Władze wojskowe:**

1. Sztab główny,
2. Dowództwo Okręgu Korpusu,
3. Komenda Garnizonu,
  - a) oddziały wojskowe,
  - b) instytucje i zakłady wojskowe.

#### **Władze administracji ogólnej:**

4. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych,
5. Województwo,
6. Starostwo (Prezydent miasta, Dyrekcja Policji),
  - c) i d) instytucje i zakłady podległe władzom administracji ogólnej.

#### **Władze inne:**

7. Ministerstwa resortowe,
8. Wojewódzkie instancje odnośnych władz resortowych,
9. Lokalne instancje tych władz (równorzędne powiatowym władzom administracji ogólnej,
  - e) i f) instytucje i zakłady, podległe odnośnym władzom resortowym.

#### **Polski Czerwony Krzyż:**

10. Zarząd Główny Polskiego Czerwonego Krzyża,
11. Zarząd Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża,

12. Zarząd Oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża,
  - g) szpitale Polskiego Czerwonego Krzyża,
  - h) punkty rat. san.
  - i) drużyny rat. san.,
  - j) różne instytucje i zakłady Polskiego Czerwonego Krzyża.

#### L. O. P. P.:

13. Zarząd Główny L. O. P. P.,
14. Zarząd Okręgu Wojewódzkiego L. O. P. P.,
15. Zarząd Obwodu Powiatowego (miejskiego) L. O. P. P.,
  - k) i l) instytucje i zakłady terenowe L. O. P. P.

#### Związek Straży Pożarnych R. P.:

16. Zarząd Główny,
17. Zarząd Okręgu Wojewódzkiego,
18. Zarząd Oddziału Powiatowego (miejskiego),
  - m) i n) instytucje i zakłady Związku Straży Pożarnych R. P. w terenie.

Schemat powyższy ustala również podział kompetencji w zakresie organizacji, wyszkolenia i wyposażenia odnoszących służb OPL biernej.

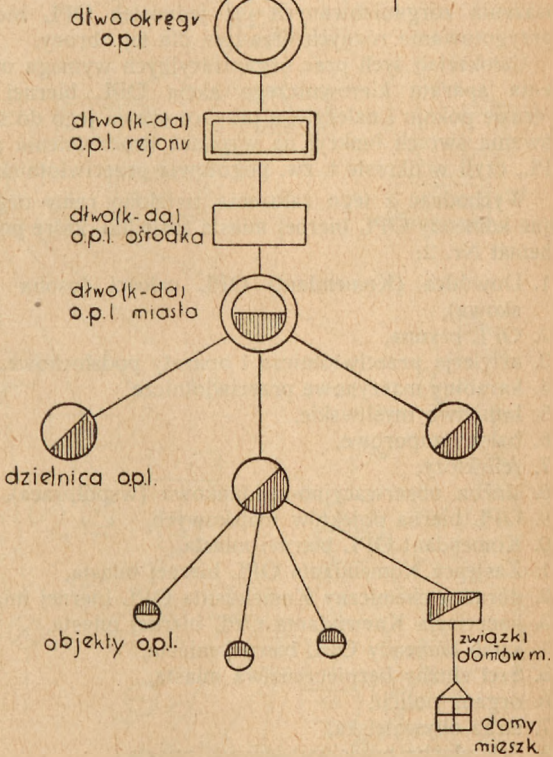
### 2. Organizacja terytorjalna O. P. L.

Zgodnie z podziałem kompetencji pomiędzy władzami państwowymi (wojskowe, administracji ogólnej i inne), wyłania się organizacja terytorjalna OPL, przedstawiona na schemacie Nr. 2, gdzie najwyższą dla danego terenu instancją kierowniczą jest Dow. Okręgu OPL, którym jest D. O. K. Teren każdego D. O. K. dzieli się na rejony i ośrodki, które posiadają własnych dowódców (komentantów) wojskowych. W obrębie zaś ośrodków jest pewna ilość miast, posiadających Dowódców OPL całości i komentantów OPL biernej danego miasta. Takim komentantem będzie już osoba cywilna, posiadająca odpowiednie kwalifikacje. Miasta większe dzielą się na dzielnice OPL, na terenie których znajdują się objekty OPL, związki domów mieszkalnych i pojedyncze (większe) domy mieszkalne, zorganizowane pod względem OPL biernej.

Są to ramy ogólne organizacji terenowej OPL.

schemat nr. 2

organizacja terytorjalna  
o.p.l.



### 3. Organizacja O. P. L. biernej miast.

Dla umożliwienia należytego przygotowania terenu i całego społeczeństwa do OPL biernej właściwe władze administracji ogólnej prowadzą pracę organizacyjną przy pomocy powołanych instytucyj wyższej użyteczności. Praca ta obejmuje przede wszystkim koordynację wysiłków na polu wyszkoleniowym oraz w zakresie zaopatrzenia i wyposażenia zorganizowanych już jednostek OPL biernej i przygotowania różnych urządzeń dla tej obrony.

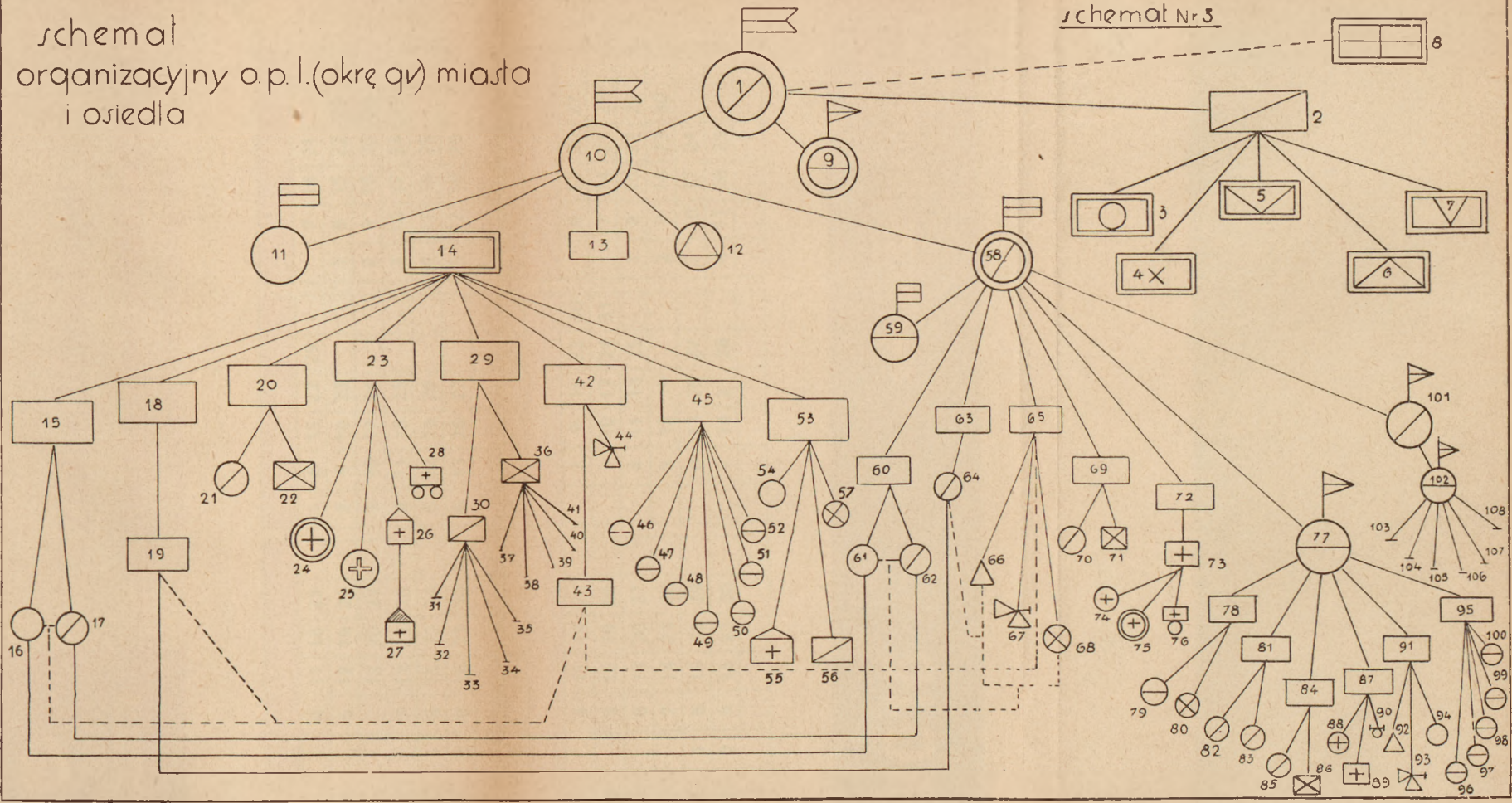
Całokształt tych prac organizacyjnych wymaga utworzenia aparatu kierowniczego akcją OPL biernej już w czasie pokoju i należytego przygotowania jego do sprawowania swoich funkcyj na wypadek uruchomienia akcji OPL, czyli w okresie t. zw. pogotowia przeciwlotniczego.

Wychodząc z tego założenia, ustalono ramy organizacyjne komendy OPL biernej miasta (osiedla), które podaje schemat Nr. 3:

1. Dowódca (Komendant) OPL całości (osoba wojskowa),
2. OPL czynna,
3. artylerja przeciwlotnicza i aparaty podsluchowe,
4. karabiny maszynowe przeciwlotnicze,
5. lotnictwo myśliwskie,
6. balony zaporowe,
7. reflektory,
8. służba obserwacyjno-meldunkowa (współpraca),
9. OPL bierna obiektów wojskowych,
10. Komendant OPL biernej miasta,
11. Zastępca Komendanta OPL biernej miasta,
12. doradca chemiczny Komendanta OPL biernej miasta,
13. kancelacja Komendanta OPL biernej miasta,
14. sztab komendy OPL biernej miasta,
15. Szef służby bezpieczeństwa miasta,
16. organa policji,
17. straż obywatelska,
18. Szef służby przeciwpożarowej miasta,
19. Straż pożarna miejska (odwód),
20. Szef służby OPG (odkażającej),
21. drużyny odkażające (odwód),

schemat  
 organizacyjny o.p.l.(okręgu) miasta  
 i osiedla

schemat Nr 3



22. ważniejsze schrony przeciwgazowe (Komend, Dowództw, organów OPL),
23. Szef służby rat. san.,
24. drużyny rat. san. wydzielone (odwód),
25. apteki OPL,
26. szpital czasu pokojowego,
27. szpital pomocniczy przystosowany do OPL-gaz.,
28. miejski tabor rat. san.,
29. Szef służby łączności,
30. środki techniczne łączności,
31. telefon,
32. telegraf,
33. radio,
34. optyczne środki łączności,
35. akustyczne środki łączności,
36. żywe środki łączności,
37. gońcy piesi i konni,
38. motocykliści,
39. rowerzyści,
40. gołębie pocztowe,
41. psy meldunkowe,
42. Szef służby alarmowo-rejestracyjnej,
43. centrala alarmowo-rejestracyjna,
44. centralny środek alarmowy akustyczny (syrena),
45. Szef służby pogotowia technicznych,
46. drużyna pogotowia elektrotechnicznego,
47. drużyna pogotowia wodociągowego,
48. drużyna pogotowia gazowego,
49. drużyna pogotowia drogowo-mostowego,
50. drużyna pogotowia tramwajowego,
51. drużyna pogotowia kanalizacyjnego,
52. drużyna pogotowia budowlanego,
53. Szef służby weterynaryjnej,
54. drużyny rat. wet.
55. szpital dla zwierząt,
56. rzeźnia,
57. targowica,
58. Komendant OPL biernej dzielnicy,
59. Zastępca Komendanta OPL biernej dzielnicy,

60. dzielnicowy kierownik służby bezpieczeństwa,
61. dzielnicowe organa policji,
62. dzielnicowe organa straży obywatelskiej,
63. dzielnicowy kierownik służby przeciwpożarowej,
64. plutony (oddziały dzielnicowe) straży pożarnej,
65. dzielnicowy kierownik służby al. rej. i dzielnicowa stacja al. rej.,
66. posterunki al. rej.,
67. dzielnicowy środek alarmowy (syrena),
68. lotne patrole al. rej.,
69. dzielnicowy kierownik służby OPG (odkazującej),
70. dzielnicowe drużyny odkazające,
71. dzielnicowe publiczne schrony przeciwgazowe,
72. dzielnicowy kierownik służby rat. san.,
73. dzielnicowy punkt rat. san.,
74. drużyna rat. san. zabiegowa,
75. drużyna rat. san. terenowa,
76. dzielnicowy tabor rat. san.,
77. Komendant OPL biernej obiektu,
78. służba bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego obiektu,
79. posterunki,
80. lotne patrole,
81. służba ppożarowa obiektu,
82. posterunki ppożarowe,
83. drużyna (sekcja) pogotowia ppoż.,
84. służba OPG (odkazająca) obiektu,
85. drużyna (sekcja) odkazająca,
86. schron p-gazowy i pomieszczenia uszczelnione,
87. Służba rat. san. obiektu,
88. drużyna (sekcja, patrol) rat. san.,
89. punkt opatrunkowy,
90. środki transportowe rat. san.,
91. służba alarmowo-rejestracyjna obiektu,
92. posterunki alarm.-rej.,
93. pomocniczy środek alarmowy,
94. lotne patrole alarmowo-rej.,
95. służba pogotowi technicznych obiektu,
96. pogotowie elektrotechniczne,

97. pogotowie wodociągowo-kanalizacyjne,
98. pogotowie gazowe,
99. pogotowie budowlane,
100. pogotowie specjalne,
101. Komendant OPL biernej związku domów mieszkalnych dzielnicy,
102. Komendant OPL biernej domów mieszkalnych,
103. służba bezpieczeństwa i porządku domów mieszkaln.,
104. służba ppożarowa domów mieszkalnych,
105. służba OPG domów mieszkalnych,
106. służba rat. san. domów mieszkalnych,
107. służba alarm.-rej. domów mieszkalnych,
108. służba pogotowi technicznych domów mieszkalnych.

Powyższe ramy organizacyjne aparatu OPL biernej miasta wykazują, że mechanizm ten jest skomplikowany i wymaga stosownego przygotowania już w czasie pokoju oraz odpowiedniego doboru ludzi na obsadzenie wszystkich potrzebnych jednostek OPL biernej.

Do prac tych powołane są organa policji, straży pożarnych, służby zdrowia, wydziały techniczne zarządów gmin i służba weterynarii.

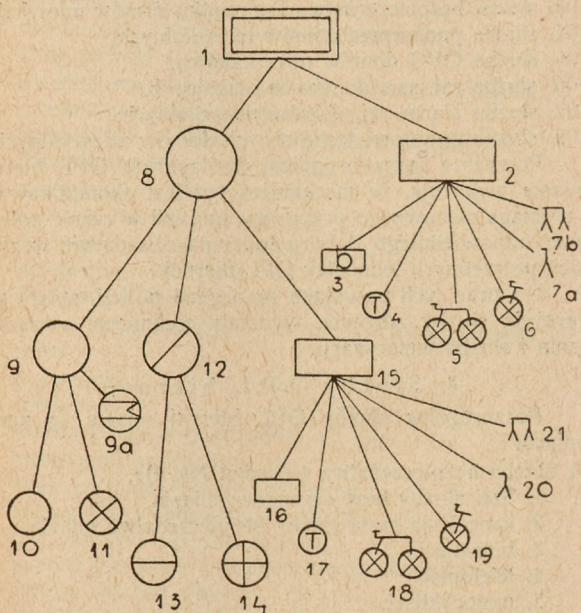
#### 4. Służby O.P.L. biernej.

Poszczególne służby OPL biernej miasta są następujące:

##### a) Służba bezpieczeństwa (schemat Nr. 4):

1. Szef służby bezpieczeństwa miasta,
2. kancelacja szefa służby bezpieczeństwa miasta,
3. biuraliści,
4. telefoniści,
5. motocykliści,
6. rowerzyści,
7. a) gońcy piesi, b) gońcy konni,
8. dzielnicowy kierownik służby bezpieczeństwa,
9. policja piesza, a) policja konna,
10. posterunki stałe,
11. patrole,
12. straż obywatelska,
13. posterunek straży obywatelskiej,
14. lotne patrole straży obywatelskiej,

strzeka bezpieczeństwa



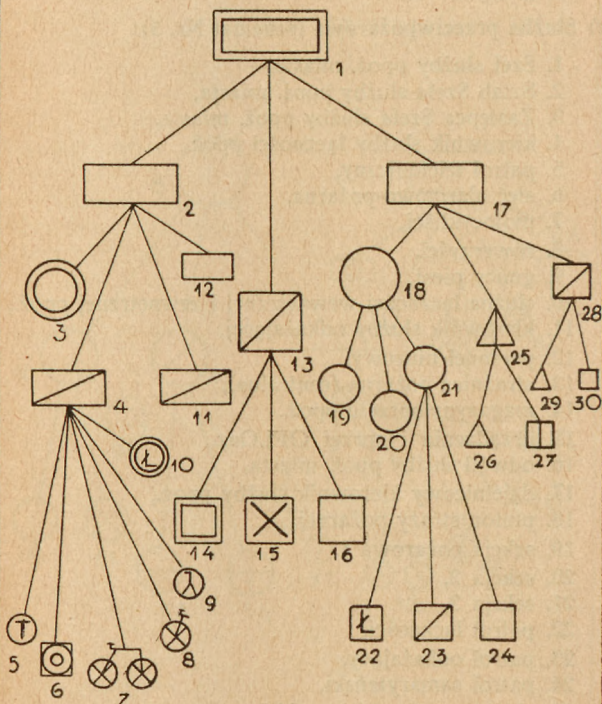
15. kancelaria dzielnicowego kierownika służby bezp.,
16. biuraliści,
17. telefoniści,
18. motocykliści,
19. rowerzyści,
20. gońcy piesi,
21. gońcy konni.

**b) Służba przeciwpożarowa (schemat Nr. 5):**

1. Szef służby ppoż. miasta,
2. Sztab Szefa służby ppoż. miasta,
3. Zastępca Szefa służby ppoż. miasta,
4. kierownik służby łączności ppoż.,
5. patrol telefoniczny,
6. sieć alarmowo-pożarna,
7. motocykliści,
8. rowerzyści,
9. gońcy piesi,
10. służba łączności wewnętrznej i zewnętrznej ppoż.,
11. kierownik służby odkażającej,
12. personel biurowy,
13. strażnica pożarna (centralna),
14. magazyny sprzętu ppoż.,
15. urządzenia i sprzęt OPLGaz.,
16. odwód służby ppoż. miasta,
17. dzielnicowy kierownik służby ppoż.,
18. pluton straży pożarnej,
19. sekcja pożarowa 1,
20. sekcja 2,
21. sekcja 3,
22. patrol łączności,
23. patrol odkażający,
24. patrol samarytański,
25. służba ppoż. obiektu OPL,
26. posterunki ppoż. obiektu,
27. drużyna (sekcja) pogotowia ppoż. obiektu,
28. służba ppoż. związku domów mieszkalnych,
29. posterunek ppoż. związku domów mieszkalnych,
30. drużyny (sekcje) ppoż. związku domów mieszkaln.

schemat Nr 5

szkła przeciwpożarowa



c) Służba OPG-odkazająca (schemat Nr. 6):

1. Szef służby OPG miasta,
2. drużyny odkazające wydzielone (odwód),
3. schrony przeciwgazowe (główne),
4. dzielnicowy kierownik służby OPG (odkazającej),
5. dzielnicowa drużyna odkazająca,
6. publiczne schrony przeciwgazowe dzielnicy,
7. służba OPG obiektu,
8. drużyna (sekcja) odkazająca obiektu,
9. schrony przeciwgazowe i pomieszczenia uszczelnione obiektu.

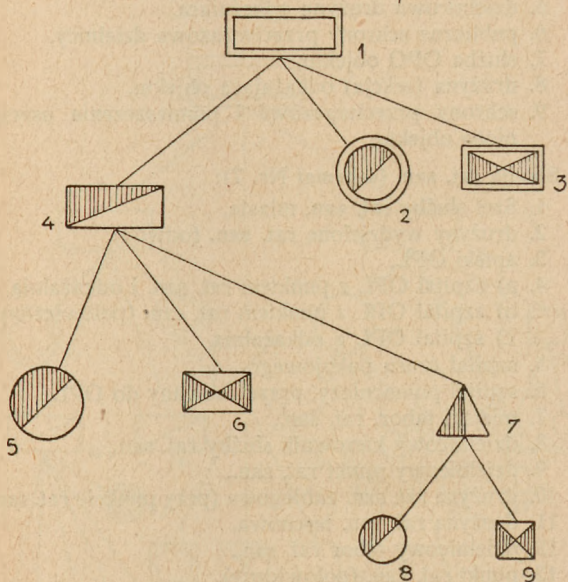
d) Służba rat. san. (schemat Nr. 7):

1. Szef służby rat. san. miasta,
2. drużyny wydzielone rat. san. (odwód),
3. apteki OPL,
4. a) szpital OPL z punktem rat. san. i odkazalnią,  
b) szpital OPL z punktem rat. san. (połowiczny),  
c) szpital OPL z odkazalnią,
5. szpital czasu pokojowego,
6. szpital pomocniczy, przystosowany do OPL,
7. miejski tabor, rat. san.,
8. dzielnicowy kierownik służby rat. san.,
9. dzielnicowy punkt rat. san.,
10. drużyna rat. san. zabiegowa (przy punkcie rat. san.),
11. drużyna rat. san. terenowa,
12. dzielnicowy tabor rat. san.,
13. punkt rat. san. (połowiczny),
14. odkazalnia,
15. służba rat. san. obiektu OPL,
16. drużyna (sekcja, patrol) rat. san. obiektu,
17. punkt opatrunkowy obiektu,
18. środki transportowe rat. san. obiektu.

e) Służba łączności (schemat Nr. 8):

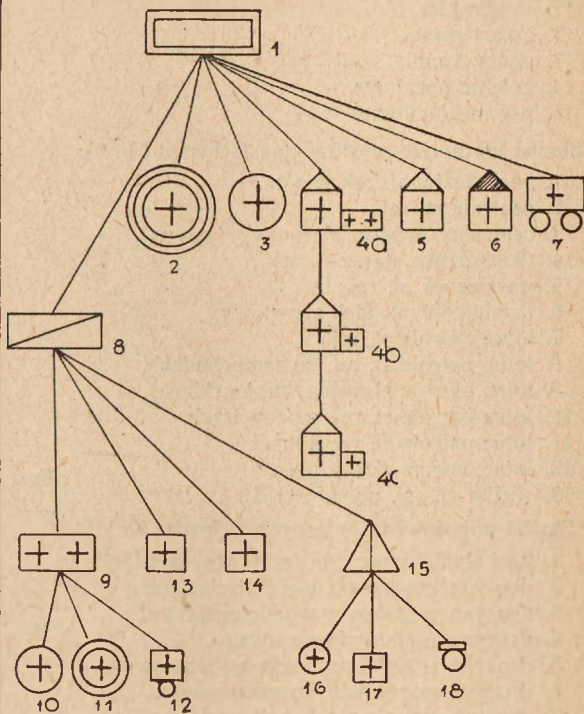
1. Szef służby łączności miasta,
2. środki techniczne łączności,
3. telefon,
4. centrala telefoniczna OPL,
5. telegraf,

stuzba o.p.g.



schemat Nr 7

# stuzba rat. sanitarna



6. radjo,
7. optyczne środki łączności,
8. akustyczne środki łączności,
9. żywe środki łączności,
10. motocykliści,
11. rowerzyści,
12. gońcy piesi,
13. gońcy konni,
14. gołębie pocztowe,
15. psy meldunkowe.

**f) Służba alarmowo-rejestracyjna (schemat Nr. 9):**

1. Szef służby al. rej. miasta,
2. centrala al. rej.,
3. centralny środek alarmowy (syrena),
4. dzielnicowe stacje al. rej.,
5. posterunek al. rej.,
6. dzielnicowy środek alarmowy,
7. lotne patrole al. rej.,
8. lotne patrole al. rej. na samochodach,
9. lotne patrole al. rej. na motocyklach,
10. lotne patrole al. rej. na rowerach,
11. lotne patrole al. rej. konne,
12. lotne patrole al. rej. piesze,
13. służba al. rej. obiektu OPL.

**g) Służba pogotowi technicznych (schemat Nr. 10):**

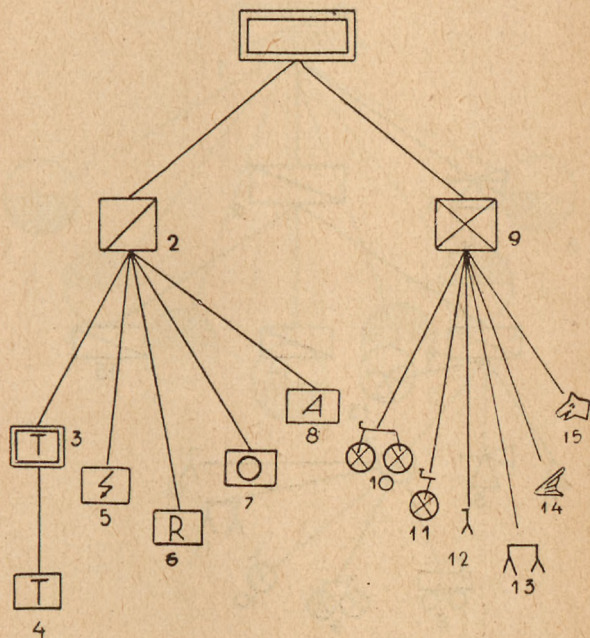
1. Szef służby pogotowi technicznych miasta,
2. drużyna pogotowia elektrotechnicznego,
3. drużyna pogotowia wodociągowego,
4. drużyna pogotowia gazowego,
5. drużyna pogotowia drogowo-mostowego,
6. drużyna pogotowia tramwajowego,
7. drużyna pogotowia kanalizacyjnego,
8. drużyna pogotowia budowlanego.

**h) Służba weterynaryjna (schemat Nr. 11):**

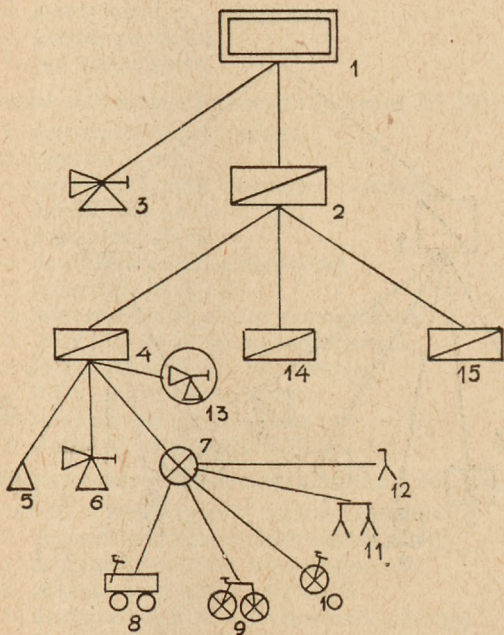
1. Szef służby weterynaryjnej miasta,
2. szpital dla zwierząt,
3. drużyny ratowniczo-weterynaryjne,
4. targowica,

schemat Nr 8

# strzba łączności

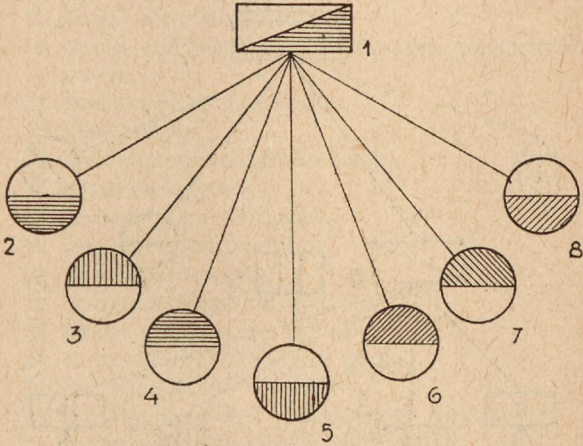


schemat Nr 9  
stuzba alarmowo-rejestracyjna

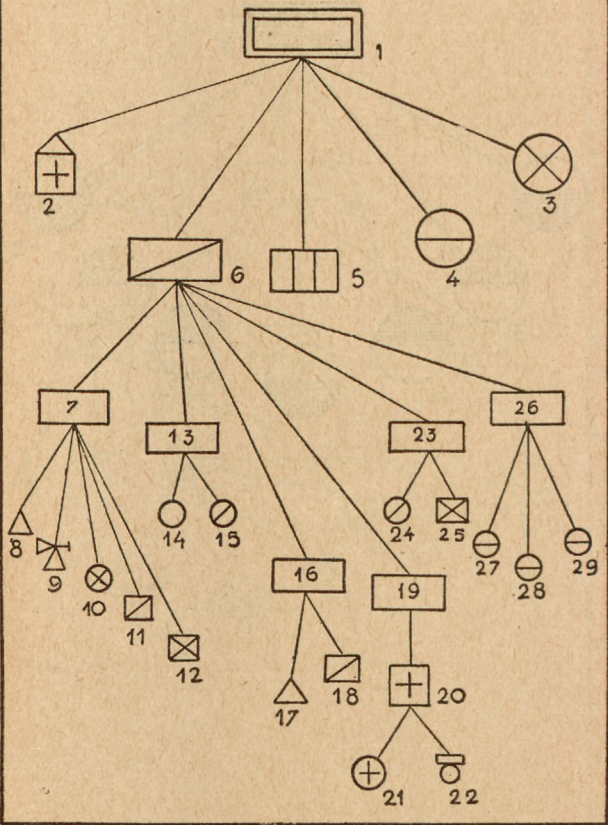


schemat Nr 10

strzba pogotow! technicznych



strzba weterynaryjna



5. przetwórnia padlin,
6. rzeźnia,
7. służba al. rej. i łączności rzeźni,
8. posterunek al. rej.,
9. środek alarmowy,
10. lotne patrole al. rej.,
11. środki techniczne łączności,
12. środki żywe łączności,
13. służba bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego rzeźni,
14. posterunek bezpieczeństwa,
15. lotne patrole,
16. służba przeciwpożarowa rzeźni,
17. posterunek ppoż.,
18. drużyna pogotowia ppoż.,
19. służba rat. san. rzeźni,
20. punkt opatrunkowy,
21. drużyna (sekcja) rat. san.,
22. środki transportowe rat. san.,
23. służba OPG (odkazająca) rzeźni,
24. drużyna (sekcja) odkazająca,
25. schrony pgazowe i pomieszczenia uszczelnione,
26. służba pogotowiu technicznych rzeźni,
27. drużyna instalacyjna,
28. drużyna budowlana,
29. drużyna specjalna.

Powyższe ramy organizacyjne są wynikiem obecnych prac w dziedzinie przygotowań OPL. biernej wnętrza kraju oraz osiągniętym już poziomem doświadczenia w tym zakresie, tak przez odnośne władze państwowe, jak i przez zainteresowane instytucje wyższych użyteczności. (P. C. K., LOPP i Zw. Str. Poż. R. P.).

Materiały traktować można jako uzupełnienie podręcznika mgr. Włodzimierza Feista p. t. „Obrona przeciwlotniczo-gazowa wnętrza kraju“, — przyczem załączone schematy opracowane zostały według najnowszych zasad i norm organizacyjnych OPL. biernej.

# **XI. zwyczajne posiedzenie**

## **Międzynarodowej Komisji Kryminalno-Policyjnej w Kopenhadze.**

Po ukończeniu wojny światowej ludzkość przeżywała ciężkie jej konsekwencje — wewnętrzne wstrząsy w poszczególnych państwach, katastrofy gospodarcze, inflacje, ogólne zubożenie — w związku z czem przestępczość, szczególnie międzynarodowa, wzrosła nadzwyczajnie.

Okazała się nieodzowna potrzeba stworzenia między państwowego porozumienia władz bezpieczeństwa dla skutecznego zwalczania przestępczości, szczególnie międzynarodowej, międzynarodowego współdziałania tych władz i ustalenia zasad postępowania we wspomnianym kierunku.

Zdając sobie sprawę z konieczności nawiązania stosunków, zerwanych w czasie trwania wojny światowej z władzami bezpieczeństwa poszczególnych państw, ówczesny prezydent policji wiedeńskiej dr. Jan Schober w roku 1923 podjął się próby organizacji wzajemnych stosunków międzypaństwowych władz bezpieczeństwa dla celowego zwalczania międzynarodowych przestępców, doprowadzając do skutku odbycie się w Wiedniu międzynarodowego kongresu policyjnego.

Kongres ten stał się punktem zwrotnym akcji w kierunku celowego zorganizowania walki wszystkich władz bezpieczeństwa z zawodowymi przestępcami. Na tym kongresie bowiem powołano do życia Międzynarodową Kryminalną Komisję Policyjną, odbywającą co pewien czas posiedzenia dla kontynuowania omawianej akcji.

Posiedzenia tej Komisji odbyły się w Wiedniu (1924, 1926, 1930, 1934), w Berlinie (1926), w Amsterdamie (1927),

w Bernie (1928), w Antwerpii (1930), w Paryżu (1931), w Rzymie (1932).

Polska bierze również żywy udział w pracach Komisji, przyczem z polskich oficerów P. P. w skład jej wchodzi nadinsp. dr. Nagler i insp. Piątkiewicz. Nadinsp. dr. Nagler był ponadto doniedawna wiceprezydentem tej Komisji.

W dniach 17 do 20 czerwca 1935 roku odbyło się w Kopenhadze na zamku Christianborg jedenaste z kolei posiedzenie Międzynarodowej Komisji Kryminalnej.

Rząd duński, a w pierwszym rządzie król Chrystjan X okazał wielkie zainteresowanie się tem posiedzeniem. W dniu 17. czerwca 1935 roku król Chrystjan X przyjął na audjencji uczestników posiedzenia, rozmawiał z każdym z nich i wypytywał o szczegóły działalności omawianej Komisji.

W posiedzeniu wzięli udział delegaci: Anglii, Austrii, Belgji, Bułgarji, Chin, Czechosłowacji, Danji, Egiptu, Finlandji, Francji, Holandji, Irlandji, Italji, Indyj holenderskich, Jugosławji, Litwy, Niemiec, Norwegji, Polski, Rumunji, Szwecji i Turcji.

Polskę reprezentował główny komendant policji woj. śląskiego inspektor Zóltaszek.

Nieobecni członkowie Międzynarodowej Kryminalnej Komisji, a między nimi nadinsp. P. P. dr. Nagler, usprawiedliwili swą nieobecność. Rządy Albanji, Etyjopji, Ekwadoru, Grecji, Indyj angielskich, Japonji, Łotwy i Szwajcarii usprawiedliwiły w drodze dyplomatycznej nieobecność swych delegatów.

Obrady Komisji zagał duński minister sprawiedliwości Zahle. Przedmiotem obrad były dalej następujące zagadnienia, referowane przez:

1. rzecz. radcę dworu dr. Dresslera — „Sprawozdanie generalnego sekretarza Międz. Komisji Kryminalnej“;
2. emer. wiceprez. policji związkowej w Wiedniu dra Schultza:
  - a) relacja stałego referenta Międzynar. Kryminalno-Policyjnej Komisji o czynnościach tej Komisji od 1. VII. 1934 do 31. III. rb.;

- b) specjalna relacja stałego referenta Międzynarodowej Kryminalno-Policyjnej Komisji o czynnościach „Międzynarodowego kursu z siedzibą przy Dyrekcji Policji Związkowej w Wiedniu“ w czasie od 1. VII. 1934 r. do 31. III. 1935 r.;
  - c) specjalna relacja stałego referenta Międzynarodowej Kryminalno-Policyjnej Komisji o zwalczaniu fałszerstw pieniędzy i fałszerstw innych papierów wartościowych w czasie od 1. VII. 1934 r. do 31. III. 1935 r.;
  - d) specjalna relacja stałego referenta Międzynarodowej Kryminalno-Policyjnej Komisji o radjotelegrafii policyjnej;
  - e) o fałszowaniu paszportów i dowodów osobistych;
3. rzecz. radcę dworu dr. Dresslera z Wiednia, F. E. Louvage'a z Brukseli i dr. Schultza z Wiednia — „Międzynarodowe Biuro z siedzibą przy Dyrekcji Policji Związkowej w Wiedniu“;
  4. dra Schultza z Wiednia i radcę ministerjalnego dra Haslera z Karlsruhe — „Zwalczanie życia koczowniczego cyganów“;
  5. radcę rządu dra Vanaseka z Pragi — „Odciski palców w paszportach“;
  6. komisarza-as. Normana Kendala z Londynu — „Wymiana wzajemna danych o poprzedniej karalności sądowej oskarżonych“;
  7. Petrasa Pamataitisa, szefa kryminalnej policji w Kownie — „Odciski palców w paszportach“;
  8. K. H. Broekhofa, komisarza policji z Amsterdamu — „Fałszerstwa papierów wartościowych“;
  9. F. E. Louvage'a, szefa policji kryminalnej w Brukseli — „Międzynarodowe środki w sprawie zwalczania terroryzmu“;
  10. Kleibera, prezyd. policji w Stuttgarcie — „Wprowadzenie jednolitego opisu osobowego (portrait parlé)“;
  11. dra H. Zanngera, profesora uniwersytetu w Zurychu — „Rozwój ustawodawstwa dla legalnego zwalczania nadużywania środków odurzających“;

12. dra O. Dresslera z Wiednia — „Ponoszenie kosztów prowadzenia Międzynarodowej Kryminalno-Policyjnej Komisji“;
13. dra O. Dresslera z Wiednia — „Ciekawe kryminalne wypadki“;
14. F. E. Louvage'a, szefa policji kryminalnej w Brukseli — „Studja nad projektem konwencji o karach dla sutenierów“;
15. dra Hagemanna z Berlina — „O jednolitości systemów daktyloskopijnych“.

Po referatach i wyłonionych w związku z referatami dyskusjach dokonano wyboru 10 referentów Komisji Międzynarodowej Kryminalno-Policyjnej — między innymi na stanowisko to wybrano dra Naglera, nadinspektora P. P.

Następnie uczestnicy posiedzenia zwiedzali Dyрекcję Policji w Kopenhadze, t. zw. „Politigaarden“, i urzędzenia prywatnego duńskiego towarzystwa ochrony mienia, t. zw. „Vaegtergaarden“.

Uchwalono, iż następne posiedzenia odbędą się w roku 1936 w Belgradzie, a w roku 1937 w Londynie.

Uczestnicy posiedzenia zwiedzili historyczny zamek Kronborg, przepiękny zamek Frederiksborg, wspaniałe rzeźby w muzeum Thorvaldsena i w glyptothecę, monumentalne budowle w Christianborgu i w Amalienborgu.

W dniu 19 czerwca 1935 r. duński minister sprawiedliwości Zahle wydał na cześć uczestników posiedzenia bankiet.

---

„Pomyślny rozwój lotnictwa i obrony przeciwgazowej winien być jedną z najważniejszych trosk każdego obywatela, on bowiem zapewnia bezpieczeństwo Państwa.“

(—) I. Mościcki.)

## Kształtowanie się form ustrojowych w Polsce.

Nie posiadamy coprawda pewnych danych o ustroju naszych przodków przed wprowadzeniem wiary chrześcijańskiej w Polsce, można jednak przyjąć za najbardziej prawdopodobne, że w zamierzchłych czasach nasi przodkowie tworzyli kilka plemion luźnie związanych, a organizacja ich polegała na ustroju rodowym, patriarchalnym. Rządy były sprawowane przez wiece a więc były nawskroś demokratyczne. Na wiecach sędzono spory i radzono nad sprawami bieżącymi. W razie niebezpieczeństwa wybierano wojewodę, który prowadził mężczyzn do boju, gdy wróg wtargnął na ziemie zamieszkałe przez naszych przodków. Po skończonym boju kończyła się władza wojewody. Skutkiem coraz częstszych napadów musiano pomyśleć o stałym pogotowiu obronnem i wojewoda zatrzymywał swą władzę na stałe, zatrzymując najwaleczniejszych ochotników w swym dworze. Pozostała ludność musiała zaopatrywać dwór w żywność i paszę. W takich okolicznościach powstała władza książęca, która stopniowo przeobraziła się w władzę absolutną. Absolutną władzę posiadali pierwsi królowie polscy. Mieli oni coprawda radę przyboczną, lecz postanowień względnie uchwał tejże rady wykonania nie narzucała im żadna konstytucja, żadne prawo.

Ustrój rodowy był dobry, dopóki nasi przodkowie mogli spokojnie uprawiać rolę i trudnić się łowami i rybołówstwem. Z chwilą, gdy na rozległe obszary, zamieszkałe przez naszych przodków, zaczęli wkraczać zaborcy, ustrój ten nie mógł się utrzymać i został zastąpiony odpowiedniejszym.

Napewno nie wszystkim przypadł nowy ustrój do gustu, lecz mimo rządów absolutnych każdy z kmieci pozostał człowiekiem wolnym, a władza książęca nakładała jedynie obowiązek danin dla dworu. Zato mógł każdy z kmieci być pewnym swego życia i mienia, bo granic zorganizowanego już państwa bronił władca. Ujemną stroną nowego ustroju był brak ciągłości władzy sprawowanej przez jednego człowieka. Z chwilą śmierci Bolesława Chrobrego nie może jego następca pokonać wszystkich trudności rządzenia. Gdy brakło autorytetu wielkiego monarchy, wszyscy wrogowie równocześnie starają się złupić niedawno zorganizowane olbrzymie państwo. Gorzej dzieje się po śmierci Mieczysława II, bo nawet wróg wewnętrzny, a więc stokroć gorszy, rozsadza całość. Poraz pierwszy w dziejach naszych spotykamy się w czasie tego bezkrólewia z dzielnicowością.

Kres rewolucji wewnątrz oraz łupieżom zzewnątrz położył powrót do kraju Kazimierza Odnowiciela, młodszego syna Mieczysława II. Kazimierz zdołał połączyć prawie wszystkie dzielnice polskie i zaprowadził ustrój feudalny, wzorując się na rządach państw zachodnich. Nowy ustrój był gorszy od dawnego rodzimego ustroju, bo przerodził się zczasem w hegemonję jednej warstwy społecznej (szlachty) nad pozostałymi warstwami (mieszczanami i chłopstwem).

Panowanie następnych królów polskich to nieprzerwane pasmo walki o władzę. Za panowania Bolesława Śmiałego toczy się walka o współudział w rządach. Bolesław był bowiem władcą absolutnym, a możnowładcy świeccy i duchowni dążyli do tego, ażeby uzyskać prawo współrządzenia. Skutkiem porywczosci króla dochodzi do zabójstwa biskupa Stanisława Szczepanowskiego i króla zmuszają okoliczności do opuszczenia kraju. Na opustoszały tron po dzielnym i mądrym królu wstępuje Władysław Herman. Za jego panowania przybywają do Polski prześladowani w państwach zachodnich żydzi, którzy mimo gościnności polskiej dotychczas się nie zasymilowali i tworzą jedną z mniejszości narodowych. Za panowania Władysława Hermana dochodzą możnowładcy do

wpływów na rządy kraju. Skutkiem intryg przewodcy możnowładców, Sieciecha, dochodzi do wojny domowej. Interwencja biskupa gnieźnieńskiego położyła kres tym walkom a biskup ma odtąd dominujący wpływ na króla i gruntuje podwaliny władzy Prymasa. Z biegiem czasu Prymas staje się po królu najwyższym dostojnikiem państwa.

Ażeby zapobiec walkom o tron i utrzymać jedność państwa sporządza syn Władysława Hermana, Bolesław Krzywousty, ustawę sukcesyjną, która przydziela każdemu z synów królewskich jedną dzielnicę z tem, iż najstarszy z książąt oprócz rządów w swojej dzielnicy miał być senjorem i reprezentować wobec zagranicy władzę zwierzchnią nad wszystkimi dzielnicami. Pociągnięcie to okazało się w skutkach fatalne, bo nie tylko nie zapobiegło walkom o tron, ale osłabiło władzę królewską a przede wszystkim państwa, utrwaliło dzielnicowość, a przede wszystkim utoroowało drogę wpływom obcym.

Pierwsze okrojenie władzy królewskiej nastąpiło w roku 1180 na zjeździe w Łęczycy, gdzie Kazimierz Sprawiedliwy za ustępstwa natury dynastycznej zrzekł się na rzecz dostojników kościelnych niektórych dochodów i praw. Na zjeździe w Łęczycy tworzy się instytucja Senatu. Wojewodowie, kasztelanowie i biskupi uzyskują prawo zgromadzania się i wypowiedania swojej rady i zgody we wszystkich sprawach państwowych. Przewodnictwo obejmuje monarcha a w jego zastępstwie arcybiskup. Dalsze przywileje otrzymuje duchowieństwo w roku 1210 i wybija się temsamem ponad inne stany. Wyższe duchowieństwo odegrało jednak w czasie podziału państwa na dzielnice rolę dodatnią, bo będąc warstwą wykształconą i patrijotycznie usposobioną, dąży do zjednoczenia państwa.

Drugą warstwą społeczną, która dochodzi stopniowo do władzy, jest stan rycerski. Dzięki nadaniom książąt niektórzy z rycerstwa władają wielkimi obszarami ziemi. Rycerstwo uzyskuje prawo sądownictwa nad ludnością zamieszkującą dobra rycerskie. Cały stan rycerski miał równe prawa, lecz tak zwani możnowładcy, którzy posiadali wielkie majątki, mieli większe wpływy.

Pewne przywileje posiadali ponadto mieszczenie, którzy podlegali sądom własnym. Podobne przywileje mieli koloniści osiedli na roli, którzy poza płaceniem czynszu i odrabianiem niewielkiej pańszczyzny byli osobiście wolnymi.

Władza monarsza ulegała stopniowo osłabieniu przez nadawanie przywilejów duchowieństwu, możnowładcom, a dochody księżęce z dóbr królewskich, z cła, czynszów, opłat sądowych, z kopalń olkuskich i żup solnych malały skutkiem różnych nadań. Dopiero Kazimierz Wielki zdołał podnieść prestiż władzy monarszej i to zarówno przez uregulowanie sądownictwa, zorganizowanie administracji jak przez energiczne tępienie wybryków możnowładców.

Jego następca, Ludwik Węgierski, zaprzepaścił sukcesy swego poprzednika, bo poderwał zaufanie do władzy królewskiej, nie dbając o Polskę oraz dając przywileje rycerstwu polskiemu, ażeby zapewnić jednej z córek tron polski. Między innymi uszczuplił on dochody przez zmniejszenie podatków i przyznał wynagrodzenie za służbę wojenną poza granicami państwa.

Przez unję z Litwą zyskała Polska coppersprawda olbrzymie obszary i spełniła misję krzewicielki kultury i cywilizacji, lecz władza królewska poniosła uszczerbek. Zahamowany został bowiem rozwój miast, bo nadmiar ludności skierowano do zdobytych pustych obszarów, co spowodowało zmniejszenie wpływów do skarbu państwa. Ponadto poczynił Jagiello nowe ustępstwa dla zapewnienia tronu polskiego swemu synowi. Rycerstwo polskie coraz bardziej przywiązuje się do roli i przyzwyczajają do wygod. Rycerstwo, które dawniej na każde zawołanie chwytalo za broń, staje się wygodną szlachtą, która zwykle w czasie pospolitego ruszenia najpierw wytarguje jakieś przywileje zanim wyruszy na wroga.

Za Kazimierza Jagiellończyka szlachta coraz głośniejsz dopomina się o udział w rządach, wytykając senatowi jego fałszywe kroki. Król poparł te dążenia, bo przez to obalili rządy senatu. Ze szlachtą nie potrzebował się wówczas król zbytliczyć, bo ta nie była jeszcze politycznie wyrobiona. Senat ustępuje faktycznie na drugi plan a ciężar

rządów przenosi się na sejmiki szlacheckie. Były następujące rodzaje sejmików: powiatowe, wojewódzkie ziemskie i generalne. W sejmikach bierze udział cała szlachta danego okręgu. Zwołuje sejmik i przewodniczy obradom marszałek.

Początkowo bierze udział w sejmikach król. Następnie wchodzi w zwyczaj wysyłanie deputatów z każdego sejmiku na miejsce wyznaczone przez króla i powstaje instytucja Sejmu walnego. Pierwszy Sejm walny został zwołany do Grodna w roku 1468. Sejm walny składał się z trzech stanów: króla, senatu i deputowanych, czyli posłów. Deputaci sejmowi musieli ściśle trzymać się instrukcyj otrzymanych od wyborców. Jeżeli na t. zw. sejmiku relacyjnym okazało się, że poseł głosował według własnej woli, był on narażony na wielką odpowiedzialność osobistą.

Po śmierci ostatniego z Jagiellonów przychodzi do pierwszej wolnej elekcji króla, która jest odtąd wzorem dla następnych elekcji.

Ciągłość władzy wykonawczej utrzymuje Prymas. Prymas zwołuje Sejm konwokacyjny, który przyjmuje zgłoszenia kandydatów, wyznacza termin elekcji i układa warunki w postaci pacta conventa i artykułów henrykowskich.

Pacta conventa zawierały artykuły konstytucji polskiej a w artykułach henrykowskich mieściły się specjalne warunki dla elekta.

Wybieralność króla była największą wadą ówczesnego ustroju, bo często w czasie elekcji przychodziło do wojen domowych. Granice państwa nie były bronione, bo szlachta śpieszyła na elekcję, a jeżeli król umierał w czasie wojny, działania wojenne przerywano ze szkodą dla państwa. Ponadto mogła szlachta, upoważniona do wyboru króla, każdorazowo osiągnąć dla siebie korzyści ze szkodą dla innych warstw społecznych. W przekonaniu, że ona ma tylko prawo stanowienia o losach ojczyzny, skoro ona za ojczyznę krew przelewa, wykluczyła szlachta mieszczan z sejmików, usunęła ich od dostojenstw świeckich i duchownych, zabroniła nabywania majątków ziemskich,

a wreszcie podcięła handel i przemysł, znosząc dla szlachty cła na wywóz surowców i przywóz artykułów przemysłowych.

Następstwem rujnowania mieszczaństwa było zatrzymanie rozrostu miast i zmniejszenie dochodów dla skarbu państwa, co w wyniku spowodowało zmniejszenie liczebne wojska a pośrednio było jednym z powodów utraty niepodległości. Więcej patriotyczny i uświadomiony odłam szlachty polskiej uznaje ustroj państwa jako niewłaściwy i od czasu do czasu odzywają się głosy żądające reform.

Pierwszy rozbiór Polski ogarnia umysły wszystkich uczciwych ludzi i o reformach już nietylko się pisze, ale się o nich radzi a nawet wprowadza je w życie. Reformuje się szkolnictwo polskie i pracuje nad podniesieniem oświaty. Redukuje się pańszczyznę lub zamienia na czynsz, podnosi się dobrobyt ogólny w kraju, budując kanały dla uprawiania handlu a przede wszystkim obraduje sejm nad reformą ustroju.

Wynikiem obrad sejmu t. zw. czteroletniego było uchwalenie szeregu korzystnych reform, jak podniesienie liczby wojska do 100.000, uchwalenie nowych podatków na potrzeby państwa, uchwalenie ustawy o miastach, dającej stanowi mieszczańskiemu szereg praw i przywilei. Ukoronowaniem dzieła było uchwalenie ustawy konstytucyjnej, ogłoszonej 3-go maja 1791 roku.

Konstytucja 3 Maja znosi wszystkie szkodliwe anomalja ustroju jak liberum veto, daje mieszczaństwu równe prawa, wyznanie katolickie podnosi do godności religii panującej, lecz zapewnia innym wyznaniom tolerancję, włościan stawia pod ochronę prawa, dzieli rządy na władzę wykonawczą, ustawodawczą i sądowniczą i znosi wolną elekcję.

Mimo tych reform dochodzi do następnych rozbiorów, bo Polska nie posiada dostatecznie wielkiej armji, ażeby pokonać trzech wrogów, którzy się zmówili do zagrabienia ziem polskich.

Pozostał jednak wśród społeczeństwa rozbudzony duch polski oraz gotowość ponoszenia ofiar dla dobra powszechnego, gdyż wzorowano się na twórcach konsty-

tucji, którzy chętnie zrzekali się praw i przywilei, gdy tego wymagało dobro Rzeczypospolitej.

Po odzyskaniu niepodległości obejmuje ster rządu Józef Piłsudski, lecz oddaje władzę sejmowi. Sejm przyjmuje uchwałę z dnia 20 listopada 1919 roku oświadczenie Józefa Piłsudskiego i wyraża mu podziękowanie za pełne trudów sprawowanie urzędu w służbie dla Ojczyzny, powierza mu dalsze sprawowanie urzędu Naczelnika Państwa, lecz tą samą uchwałą ogranicza zakres kompetencji Naczelnika Państwa i Rządu, przywłaszczając sobie władzę suwerenną i ustawodawczą.

Ustawa konstytucyjna z dnia 17. III. 1921 r. ogranicza jeszcze wyraźniej kompetencję prezydenta Rzeczypospolitej, a Rząd czyni zupełnie zależnym od Sejmu. Konstytucja ta co prawda może uchodzić za demokratyczną, lecz w gruncie rzeczy jest zaprzeczeniem demokracji.

Według tej ustawy obywatel nie miał najmniejszego wpływu na wybór kandydatów na posłów, a poseł sam nie był krępowany wobec wyborcy, musiał się jednak podporządkować leaderowi partji politycznej. Wobec tego Władza zwierzchnia nie do narodu, lecz do przywódców partji politycznych należała.

Nic więc dziwnego, że przesilenia gabinetowe następowały zbyt często, że rząd nie mógł opracować żadnego planu na dalszą metę, bo rząd był zależny od zmieniających się zbyt często koalicij ugrupowań politycznych. Dopiero poprawki ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 roku przywróciły ustawie ustrojowej zwichniętą równowagę. Uzupelnienia te odbierają Sejmowi dominującą przewagę nad rządem a przyznawają Prezydentowi Rzeczypospolitej prawo rozwiązania Sejmu oraz wydawanie rozporządzeń z mocą ustawy.

Od roku 1926 datuje się stały rozwój naszego państwa, bo Rząd może odtąd planowo przeprowadzać swój program, bez obawy, iż zostanie obalony przez Sejm. Wyliczę tutaj tylko niektóre sukcesy osiągnięte od roku 1926, jak ustalenie waluty, uzyskanie dodatniego bilansu handlowego, zawarcie korzystnych traktatów, podniesienie

niektórych poselstw do rangi ambasad, co stanowi dowód uznania Polski jako mocarstwa.

W programie rządów pomajowych niepoślednie miejsce zajmowało opracowanie nowej konstytucji, dostosowanej do warunków naszych. Opracowano konstytucję, unikając błędów ustrojowych Polski przedrozbiorowej, zaprowadzającą trwale Rządy i nakładającą na każdego obywatela moralny obowiązek pracowania dla dobra Rzeczypospolitej.

---

# Ustawa Konstytucyjna

z dnia 23 kwietnia 1935 r.

## I. Rzeczpospolita Polska.

Art. 1. (1) Państwo Polskie jest wspólnem dobrem wszystkich obywateli.

(2) Wskrzeszone walką i ofiarą najlepszych swoich synów ma być przekazywane w spadku dziejowym z pokolenia w pokolenie.

(3) Każde pokolenie obowiązane jest wysiłkiem własnym wzmóc siłę i powagę Państwa.

(4) Za spełnienie tego obowiązku odpowiada przed potomnością swoim honorem i swoim imieniem.

Art. 2. (1) Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej.

(2) Na Nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy Państwa.

(3) Jego obowiązkiem naczelnym jest troska o dobro Państwa, gotowość obronną i stanowisko wśród narodów świata.

(4) W Jego osobie skupia się jednolita i niepodzielna władza państwowa.

Art. 3. (1) Organami Państwa, pozostającymi pod zwierzchnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej, są:

Rząd,  
Sejm,

Senat,  
Siły Zbrojne,  
Sądy,  
Kontrola Państwowa.

(2) Ich zadaniem naczelnym jest służenie Rzeczypospolitej.

Art. 4. (1) W ramach Państwa i w oparciu o nie kształtuje się życie społeczeństwa.

(2) Państwo zapewnia mu swobodny rozwój, a gdy tego dobro powszechne wymaga, nadaje mu kierunek lub normuje jego warunki.

(3) Państwo powoła samorząd terytorjalny i gospodarczy do udziału w wykonywaniu zadań życia zbiorowego.

Art. 5. (1) Twórczość jednostki jest dźwignią życia zbiorowego.

(2) Państwo zapewnia obywatelom możliwość rozwoju ich wartości osobistych oraz wolność sumienia, słowa i zrzeczeń.

(3) Granicą tych wolności jest dobro powszechne.

Art. 6. Obywatele winni są Państwu wierność oraz rzetelne spełnianie nakładanych przez nie obowiązków.

Art. 7. (1) Wartością wysiłku i zasług obywatela na rzecz dobra powszechnego mierzone będą jego uprawnienia do wpływania na sprawy publiczne.

(2) Ani pochodzenie, ani wyznanie, ani płeć, ani narodowość nie mogą być powodem ograniczenia tych uprawnień.

Art. 8. (1) Praca jest podstawą rozwoju i potęgi Rzeczypospolitej.

(2) Państwo roztacza opiekę nad pracą i sprawuje nadzór nad jej warunkami.

Art. 9. Państwo dąży do zespolenia wszystkich obywateli w harmonijnym współdziałaniu na rzecz dobra powszechnego.

Art. 10. (1) Żadne działanie nie może stanąć w sprzeczności z celami Państwa, wyrażonemi w jego prawach.

(2) W razie oporu Państwo stosuje środki przymusu.

## II. Prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 11. Prezydent Rzeczypospolitej, jako czynnik nadrzędny w Państwie, harmonizuje działania naczelnych organów państwowych.

Art. 12. Prezydent Rzeczypospolitej:

- a) mianuje według swego uznania Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek mianuje Ministrów;
- b) zwołuje i rozwiązuje Sejm i Senat;
- c) zarządza otwarcie, odroczenie i zamknięcie sesji Sejmu i Senatu;
- d) jest Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych;
- e) reprezentuje Państwo nazewnątrz, przyjmuje przedstawicieli państw obcych i wysyła przedstawicieli Państwa Polskiego;
- f) stanowi o wojnie i pokoju;
- g) zawiera i ratyfikuje umowy z innymi państwami;
- h) obsadza urzędy państwowe, Jemu zastrzeżone.

Art. 13. (1) Prezydent Rzeczypospolitej korzysta z uprawnień osobistych, stanowiących Jego prerogatywy.

(2) Do prerogatyw tych należy:

- a) wskazywanie jednego z kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej i zarządzanie głosowania powszechnego;
- b) wyznaczanie na czas wojny następcy Prezydenta Rzeczypospolitej;
- c) mianowanie i odwoływanie Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Prezesa Najwyższej Izby Kontroli;
- d) mianowanie i zwalnianie Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych;
- e) powoływanie sędziów Trybunału Stanu;
- f) powoływanie senatorów, piastujących mandat z wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej;
- g) mianowanie i zwalnianie Szefa i urzędników Kancelarii Cywilnej;
- h) rozwiązywanie Sejmu i Senatu przed upływem kadencji;
- i) oddawanie członków Rządu pod sąd Trybunału Stanu;
- j) stosowanie prawa łaski.

Art. 14. (1) Akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają do swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra.

(2) Akty urzędowe, wypływające z prerogatyw Prezydenta Rzeczypospolitej, nie wymagają kontrasygnaty.

Art. 15. (1) Prezydenta Rzeczypospolitej za swe akty urzędowe nie jest odpowiedzialny.

(2) Za czyny, niezwiązane ze sprawowaniem urzędu, Prezydent Rzeczypospolitej nie może być pociągnięty do odpowiedzialności w okresie urzędowania.

Art. 16. (1) Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej odbywa się w sposób następujący:

(2) Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej wybiera Zgromadzenie Elektorów.

(3) Ustępującemu Prezydentowi Rzeczypospolitej służy prawo wskazania innego kandydata.

(4) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej z tego uprawnienia skorzysta, wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej dokonają obywatele w głosowaniu powszechnem z pomiędzy dwóch kandydatów: Zgromadzenia Elektorów i ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej.

(5) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej oświadczy, że nie zamierza skorzystać z prawa wskazania kandydata albo w ciągu siedmiu dni od dokonanego przez Zgromadzenie Elektorów wyboru nie wskaże innego kandydata i nie zarządzi głosowania powszechnego — kandydat Zgromadzenia Elektorów uznany będzie za obranego na Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 17. (1) Zgromadzenie Elektorów składa się z Marszałka Senatu, jako przewodniczącego, Marszałka Sejmu, jako jego zastępcy, z Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych oraz z 75 elektorów, wybranych z pośród obywateli najgodniejszych w  $\frac{2}{3}$  przez Sejm i w  $\frac{1}{3}$  przez Senat.

(2) Mandaty elektorów wygasają z mocy samego prawa w dniu objęcia urzędu przez nowoobranego Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 18. (1) Zgromadzenie Elektorów zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej najpóźniej na piętnasty dzień przed upływem swego urzędowania.

(2) Na trzy dni przed terminem Zgromadzenia Sejm i Senat zbiorą się każdy z osobna na zaproszenie swych Marszałków, celem dokonania wyboru elektorów.

(3) Jeżeli Sejm i Senat są rozwiązane, a wynik wyborów do Izb Ustawodawczych w nowym składzie nie jest jeszcze ogłoszony — wyboru elektorów dokonają posłowie i senatorowie, wchodzący w skład poprzedniego Sejmu i Senatu.

Art. 19. (1) Prezydent Rzeczypospolitej składa przed objęciem urzędu przysięgę treści następującej:

Świadom odpowiedzialności wobec Boga i historii za losy Państwa, przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, na urzędzie Prezydenta Rzeczypospolitej: praw zwierzchniczych Państwa bronić, jego godności strzec, ustawę konstytucyjną stosować, względem wszystkich obywateli równą kierować się sprawiedliwością, zło i niebezpieczeństwo od Państwa odwracać, a troskę o jego dobro za naczelny poczytywać sobie obowiązek. Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna Jego Męka. Amen.

(2) Akt złożenia przysięgi stwierdzają podpisem: nowoobрани Prezydent Rzeczypospolitej oraz osoby urzędowe, obecne przy zaprzysiężeniu.

Art. 20. (1) Okres urzędowania Prezydenta Rzeczypospolitej trwa lat siedem, licząc od dnia objęcia urzędu.

(2) Okres ten przedłuża się o czas niezbędny do ukończenia postępowania wyborczego w przypadku, gdy dla dokonania wyboru nowego Prezydenta Rzeczypospolitej będzie zarządzane głosowanie powszechne.

Art. 21. Jeżeli przed upływem siedmioletniego okresu urzędowania nastąpi zgon Prezydenta Rzeczypospolitej albo Prezydent zrzeknie się urzędu — Marszałek Senatu zwoła niezwłocznie Zgromadzenie Elektorów celem wskazania przez nie kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej, a w razie wskazania ze swej strony innego kandydata zarządzi głosowanie powszechne.

Art. 22. (1) Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może trwale sprawować urzędu, Marszałek Senatu zwoła połączone Izby Ustawodawcze celem rozstrzygnięcia, czy urząd Prezydenta należy uznać za opróżniony.

(2) Uchwała, uznająca urząd za opróżniony, zapada większością  $\frac{3}{5}$  ustawowej liczby członków Izb Połączonych.

(3) W przypadku powzięcia powyższej uchwały Marszałek Senatu zwoła niezwłocznie Zgromadzenie Elektorów.

Art. 23. W czasie, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, funkcje Prezydenta sprawuje zastępczo Marszałek Senatu, a gdyby Senat był rozwiązany — Marszałek rozwiązanego Senatu; korzysta on wówczas ze wszystkich uprawnień z urzędem Prezydenta Rzeczypospolitej związanych.

Art. 24. (1) W razie wojny okres urzędowania Prezydenta Rzeczypospolitej przedłuża się do upływu trzech miesięcy od zawarcia pokoju; Prezydent Rzeczypospolitej osobnym aktem, ogłoszonym w gazecie rządowej, wyznaczy wówczas swego następcę na wypadek opróżnienia się urzędu przed zawarciem pokoju.

(2) W razie objęcia przez następcę urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, okres jego urzędowania trwa do upływu trzech miesięcy od zawarcia pokoju.

### III. Rząd.

Art. 25. (1) Rząd kieruje sprawami Państwa, niezastrzeżonymi innym organom władzy.

(2) Rząd składa się z Prezesa Rady Ministrów i Ministrów.

(3) Prezes Rady Ministrów reprezentuje Rząd, kieruje jego pracami oraz ustala ogólne zasady polityki państwowej.

(4) Ministrowie kierują poszczególnymi działami administracji państwowej, albo spełniają poruczone im zadania szczególne.

(5) Organizację Rządu, a w szczególności zakres działania Prezesa Rady Ministrów, Rady Ministrów i Ministrów — określi dekret Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 26. Ministrowie dla rozstrzygnięcia spraw, wymagających uchwały wszystkich członków Rządu, tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów.

Art. 27. (1) Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów i Ministrowie mają prawo wydawać rozporządzenia celem wykonania aktów ustawodawczych i z powołaniem się na nie.

(2) Rozporządzenia te nie mogą stać w sprzeczności z aktami ustawodawczymi i będą ogłaszane w Dzienniku Ustaw.

Art. 28. Prezes Rady Ministrów i Ministrowie są odpowiedzialni politycznie przed Prezydentem Rzeczypospolitej i mogą być przez Niego w każdym czasie odwołani.

Art. 29. (1) Sejm, w wykonaniu prawa kontroli parlamentarnej nad działalnością Rządu, może zażądać ustąpienia Rządu lub Ministra.

(2) Wniosek taki może być zgłoszony tylko podczas sesji zwyczajnej, a głosowanie nad nim nie może się odbyć na posiedzeniu, podczas którego został zgłoszony.

(3) Jeżeli za wnioskiem wypowie się Sejm zwykłą większością głosów, a Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzech dni nie odwoła Rządu lub Ministra, ani też Izb Ustawodawczych nie rozwiąże — wniosek będzie rozpatrzony przez Senat na najbliższym posiedzeniu.

(4) Jeżeli Senat wypowie się za wnioskiem, uchwalonym przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej odwoła Rząd lub Ministra, chyba że rozwiąże Sejm i Senat.

Art. 30. (1) Niezależnie od odpowiedzialności politycznej przed Prezydentem Rzeczypospolitej i parlamentarnej przed Sejmem, Prezes Rady Ministrów i Ministrowie ponoszą odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu za umyślne naruszenie Konstytucji lub innego aktu ustawodawczego, dokonane w związku z urzędowaniem.

(2) Prawo pociągania Prezesa Rady Ministrów lub Ministra do odpowiedzialności konstytucyjnej służy Pre-

zydentowi Rzeczypospolitej, a także Sejmowi i Senatowi w Izbach Połączonych.

(3) Uchwała Izb Połączonych, oddająca Prezesa Rady Ministrów lub Ministra pod sąd Trybunału Stanu, zapada większością  $\frac{3}{5}$  głosów przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby członków Izb Połączonych.

#### IV. Sejm.

Art. 31. (1) Sejm sprawuje funkcje ustawodawcze i kontrolę nad działalnością Rządu; nadto do Sejmu należy ustalanie budżetu i nakładanie ciężarów na obywateli.

(2) Kontrola nad działalnością Rządu wyraża się w prawie Sejmu:

- a) żądania ustąpienia Rządu lub Ministra;
- b) pociągania wespół z Senatem Prezesa Rady Ministrów lub Ministra do odpowiedzialności konstytucyjnej;
- c) interpelowanie Rządu;
- d) zatwierdzania corocznie zamknięć rachunków państwowych i udzielania Rządowi absolutorjum;
- e) udziału w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

(3) Funkcje rządzenia Państwem nie należą do Sejmu.

Art. 32. (1) Sejm składa się z posłów, wybranych w głosowaniu powszechnym, tajnym, równym i bezpośrednim.

(2) Kadencja Sejmu trwa lat pięć, licząc od dnia zwołania.

(3) Rozwiązanie Sejmu przed upływem kadencji wymaga wskazania powodu.

(4) Nowe wybory zarządza Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzydziestu dni od rozwiązania Sejmu.

(5) Głosowanie odbędzie się nie później, niż sześćdziesiątego dnia po zarządzeniu wyborów.

(6) W głosowaniu nie biorą udziału wojskowi, należący do zmobilizowanej części wojska lub marynarki wojennej.

Art. 33. (1) Prawo wybierania ma każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 24 oraz korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich.

(2) Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania, jeżeli ukończył lat 30.

(3) Ordynacja wyborcza do Sejmu ustali podział Państwa na okręgi wyborcze, określi liczbę posłów, unormuje postępowanie wyborcze tudzież oznaczy kategorie osób, pozbawionych prawa wybierania i wybieralności z braku dostatecznych przymiotów moralnych lub umysłowych.

Art. 34. (1) Sejm wybiera ze swego grona Marszałka na okres kadencji.

(2) Do czasu ukonstytuowania się następnego Sejmu, Marszałek zachowuje uprawnienia, służące mu przy wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 35. (1) Sejm będzie zwołany na pierwsze posiedzenie w nowej kadencji nie później niż trzydziestego dnia po ogłoszeniu wyniku wyborów do Izb Ustawodawczych.

(2) Sesja zwyczajna Sejmu będzie otwarta corocznie najpóźniej w listopadzie i nie może być zamknięta przed upływem czterech miesięcy, chyba że budżet będzie uchwalony w terminie wcześniejszym.

(3) Sesja zwyczajna może być odroczone na dni trzydzieści.

(4) Odroczenie na okres dłuższy lub ponowienie odroczenia wymaga zgody Sejmu.

(5) Okresu przerwy, spowodowanej odroczeniem sesji, nie wlicza się do biegu terminów, przepisanych Konstytucją dla czynności Sejmu.

Art. 36. (1) Prezydent Rzeczypospolitej według swego uznania może w każdym czasie zarządzić otwarcie sesji nadzwyczajnej Sejmu, a uczyni to w ciągu dni trzydziestu na wniosek co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

(2) Podczas sesji nadzwyczajnej przedmiotem obrad Sejmu mogą być wyłącznie sprawy, wymienione w zarządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej albo we wniosku o otwarcie takiej sesji, zgłoszonym przez posłów, oraz sprawy, których załatwienia na najbliższej sesji wymagają

ustawy lub regulamin, albo które Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów lub Marszałka Sejmu uzna za nagłe.

Art. 37. Uchwały Sejmu zapadają zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej  $\frac{1}{3}$  ustawowej liczby posłów, jeżeli Konstytucja inaczej nie stanowi.

Art. 38. (1) Posiedzenia Sejmu są jawne.

(2) Sejm może uchwalić tajność obrad.

(3) Protokół i stenogram, wydawany z polecenia Marszałka, są wyłącznym stwierdzeniem przebiegu obrad Sejmu.

(4) Nikogo nie można pociągać do odpowiedzialności za ogłaszanie i rozpowszechnianie sprawozdań z jawnych obrad Sejmu, jeżeli odtwarzają one w pełni i ściśle przebieg tych obrad.

Art. 39. (1) Posłowie składają przed objęciem mandatu ślubowanie treści następującej:

Świadom obowiązku wierności wobec Państwa Polskiego, ślubuję uroczyście i zaręczam honorem, jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej, w pracy na rzecz dobra Państwa nie ustawać, a troskę o jego godność, zwartość i moc za pierwsze mieć przykazanie.

(2) Odmowa ślubowania lub ślubowanie z zastrzeżeniem równoznaczne jest z nieprzyjęciem mandatu.

Art. 40. Posłowie otrzymują diety i mają prawo do bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji w granicach Państwa.

Art. 41. (1) Posłowie korzystają tylko z takich rękojmi nietykalności, jakich wymaga ich uczestnictwo w pracach Sejmu.

(2) Za treść wygłoszonych w Sejmie przemówień lub zgłoszonych wniosków i interpelacyj oraz za niewłaściwe zachowanie się podczas obrad — posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem.

(3) Jednakże za wystąpienia sprzeczne z obowiązkiem wierności wobec Państwa Polskiego albo zawierające znamiona przestępstwa, ściganego z urzędu, — poseł może być uchwałą Sejmu albo na żądanie Marszałka

Sejmu lub Ministra Sprawiedliwości oddany pod sąd Trybunału Stanu i orzeczeniem tego Trybunału pozbawiony mandatu poselskiego.

(4) Za naruszenie praw osoby trzeciej podczas obrad Sejmu poseł może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zezwoleniem Sejmu.

Art. 42. (1) Posłowie odpowiadają za działalność, nie związaną z uczestnictwem w pracach Sejmu, narówni z innymi obywatelami.

(2) Jednakże karne postępowanie sądowe lub administracyjne a także postępowanie dyscyplinarne, wszczęte przeciw posłowi przed lub po uzyskaniu mandatu, należy na żądanie Sejmu zawiesić do wygaśnięcia mandatu.

(3) Przedawnienie nie biegnie w czasie zawieszenia postępowania karnego lub dyscyplinarnego.

(4) Poseł, zatrzymany w czasie trwania sesji nie z nakazu sądu, — będzie na żądanie Marszałka Sejmu niezwłocznie wypuszczony na wolność.

Art. 43. (1) Poseł nie może sprawować mandatu senatorskiego.

(2) Ustawa oznaczy urzędy i stanowiska, których przyjęcie pociąga za sobą utratę mandatu poselskiego.

(3) Posłowi nie wolno wykonywać czynności, nie dających się pogodzić ze sprawowaniem mandatu, pod skutkami określonymi w ustawie.

Art. 44. (1) Posłowi nie wolno na swoje, ani na obce imię, ani też w imieniu przedsiębiorstw, spółek lub towarzystw na zysk obliczonych, nabywać dóbr państwowych ani uzyskiwać ich dzierżaw, podejmować się dostaw i robót rządowych, ani otrzymywać od Rządu koncesyj lub innych korzyści osobistych.

(2) Za naruszenie powyższych zakazów poseł będzie na żądanie Marszałka Sejmu lub Prezesa Najwyższej Izby Kontroli oddany pod sąd Trybunału Stanu i orzeczeniem tego Trybunału pozbawiony mandatu poselskiego i korzyści osobistych, od Rządu otrzymanych.

(3) Marszałek Sejmu może na podstawie uchwały Komisji Regulaminowej, powziętej większością  $\frac{3}{5}$  głosów, udzielić posłowi w poszczególnym przypadku zezwolenia

na wejście z Rządem w stosunek prawny, jeżeli stosunek ten nie jest sprzeczny z dobrymi obyczajami.

Art. 45. (1) Prezes Rady Ministrów, Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach Sejmu oraz przemawiać poza kolejną mówców.

(2) Posłowie mogą zwracać się do Prezesa Rady Ministrów i Ministrów z interpelacjami w sprawach, dotyczących ich zakresu działania, w sposób określony regulaminem.

(3) Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister obowiązany jest udzielić odpowiedzi w ciągu czterdziestu pięciu dni albo podać powody, uzasadniające odmowę udzielenia wyjaśnień.

## V. Senat.

Art. 46. (1) Senat, jako druga Izba Ustawodawcza, rozpatruje budżet i projekty ustaw, uchwalone przez Sejm, oraz uczestniczy w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

(2) Nadto Senat narówni z Sejmem, choć bez prawa początkowania, bierze udział w rozstrzyganiu następujących spraw:

- a) o wniosku żądającym ustąpienia Rządu lub Ministra;
- b) o ustawach, zwróconych Izbowi Ustawodawczym przez Prezydenta Rzeczypospolitej do ponownego rozpatrzenia;
- c) o zmianie Konstytucji;
- d) o uchylaniu zarządzeń, wprowadzających stan wyjątkowy.

Art. 47. (1) Senat składa się z senatorów, powołanych w  $\frac{1}{3}$  przez Prezydenta Rzeczypospolitej, a w  $\frac{2}{3}$  w drodze wyborów.

(2) Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy jednocześnie z kadencją Sejmu.

(3) Ordynacja wyborcza do Senatu określi liczbę senatorów oraz sposób ich powoływania tudzież oznaczy

kategorje osób, którym służyć będzie prawo wybierania i wybieralności.

Art. 48. Art. 34—45, dotyczące Sejmu, stosuje się odpowiednio do Senatu.

## VI. Ustawodawstwo.

Art. 49. (1) Aktami ustawodawczemi są:

- a) ustawy,
- b) dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej.

(2) Żaden akt ustawodawczy nie może stać w sprzeczności z Konstytucją.

Art. 50. (1) Prawo inicjatywy ustawodawczej służy Rządowi i Sejmowi.

(2) Inicjatywa ustawodawcza w sprawach budżetu, kontyngentu rekruta i ratyfikacji umów międzynarodowych należy wyłącznie do Rządu.

(3) Sejm nie może bez zgody Rządu uchwalić ustawy, pociągającej za sobą wydatki ze Skarbu Państwa, dla których niema pokrycia w budżecie.

Art. 51. Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie lub obciążenie nieruchomości majątku państwowego, oszacowanego na kwotę ponad 100.000 złotych, nałożenie podatków lub opłat publicznych, ustanowienie ceł lub monopolu, ustalenie systemu monetarnego, jak również przyjęcie gwarancji finansowej przez Skarb Państwa — może nastąpić tylko na mocy aktu ustawodawczego.

Art. 52. (1) Umowy z innymi państwami: handlowe, celne, obciążające stale Skarb Państwa, zawierające zobowiązanie nałożenia nowych ciężarów na obywateli albo powodujące zmianę granic Państwa — wymagają przed ratyfikacją zgody Izb Ustawodawczych, wyrażonej w ustawie.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej w przypadkach niecierpiących zwłoki może przed ratyfikacją, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzić tymczasowo w życie wszystkie lub niektóre postanowienia, zawarte w umowach handlowych lub celnych.

Art. 53. (1) Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia.

(2) Uchwałę Senatu, odrzucającą projekt lub wprowadzającą w nim zmiany, uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej większością  $\frac{3}{5}$  głosów.

Art. 54. (1) Prezydent Rzeczypospolitej stwierdzi podpisem moc ustawy konstytucyjnie uchwalonej oraz zarządzi jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu trzydziestu dni od otrzymania projektu ustawy zwrócić go Sejmowi z żądaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej niż na najbliższej sesji zwyczajnej.

(3) Jeżeli Izby Ustawodawcze większością ustawowej liczby posłów i senatorów uchwałą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie.

Art. 55. (1) Ustawa może upoważnić Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów w czasie i zakresie, przez nią oznaczonym; upoważnieniem tem nie może być objęta zmiana Konstytucji.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo w czasie, gdy Sejm jest rozwiązany, wydawać w razie konieczności państwowej dekrety w zakresie ustawodawstwa państwowego z wyjątkiem:

- a) zmiany Konstytucji,
- b) ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu,
- c) budżetu,
- d) nakładania podatków i ustanawiania monopoli,
- e) systemu monetarnego,
- f) zaciągania pożyczek państwowych,
- g) zbywania i obciążania nieruchomości majątku państwowego, oszacowanego na kwotę ponad 100.000 złotych.

(3) Dekrety, oparte na przepisach artykułu niniejszego, będą wydawane na wniosek Rady Ministrów i mogą być zmieniane lub uchylane tylko aktem ustawodawczym.

Art. 56. Dekrety, dotyczące organizacji Rządu, zwierzchnictwa Sił Zbrojnych oraz organizacji administracji rządowej, mogą być wydawane w każdym czasie, a zmie-

niane lub uchylane tylko przez takież dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 57. (1) Dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej mają moc ustawy i będą z powołaniem się na podstawę konstytucyjną ogłaszane w Dzienniku Ustaw.

(2) Ilekroć Konstytucja lub ustawy dla unormowania poszczególnej dziedziny z zakresu ustawodawstwa wymagają ustawy, dziedzina ta może być unormowana również dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej, wydanym w warunkach, Konstytucją oznaczonych.

## VII. Budżet.

Art. 58. (1) Ustawa ustala corocznie budżet Państwa.

(2) Rząd składa Sejmowi na sesji projekt budżetu nie później niż na cztery miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego.

(3) Na rozpatrzenie budżetu pozostawia się Sejmowi dziewięćdziesiąt dni od złożenia projektu przez Rząd, Senatowi — dwadzieścia dni od upływu terminu, przepisanego dla Sejmu.

(4) Na rozpatrzenie zmian, zaproponowanych przez Senat, pozostawia się Sejmowi dziesięć dni od upływu terminu, przepisanego dla Senatu.

(5) Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie budżetu:

- a) w brzmieniu, nadanem mu przez Izby Ustawodawcze, jeżeli Sejm i Senat w przepisanych terminach budżet rozpatrzyły,
- b) w brzmieniu, nadanem mu przez Sejm, jeżeli Senat w przepisany terminie budżetu nie rozpatrzył,
- c) w brzmieniu, nadanem mu przez Senat, jeżeli Sejm w przepisany terminie budżetu lub zmian Senatu nie rozpatrzył,
- d) w brzmieniu projektu rządowego, jeżeli ani Sejm, ani Senat w przepisanych terminach budżetu nie rozpatrzyły.

Art. 59. (1) Wydatki, niezaprojektowane w budżecie, nie mogą być uchwalone, a zaprojektowane nie mogą być podwyższone bez zgody Rządu.

(2) Rząd nie może czynić wydatków bez upoważnienia ustawowego, chyba że zachodzi konieczność państwa; w tym przypadku Rząd, na podstawie uchwały Rady Ministrów, dokona niezbędnego wydatku, przesyłając do Sejmu w terminie siedmiodniowym od powzięcia uchwały projekt ustawy o przyznaniu kredytów dodatkowych. Uchwała Rady Ministrów będzie jednocześnie ogłoszona w gazecie rządowej i podana do wiadomości Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 60. (1) Państwo nie może pozostawać bez budżetu.

(2) Jeżeli z powodu rozwiązania Izb Ustawodawczych budżet lub przynajmniej prowizorium budżetowe do dnia, w którym rozpoczyna się nowy okres budżetowy, nie jest uchwalony, — Rząd ma prawo pobierać dochody i czynić wydatki w granicach zeszłorocznego budżetu aż do czasu uchwalenia prowizorium budżetowego lub budżetu, który Rząd złoży nowoobranemu Sejmowi na pierwszym posiedzeniu.

(3) Zasadę powyższą stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy Sejm złożony mu projekt budżetu w całości odrzuci, z tem, że Rząd w ciągu dni siedmiu od odrzucenia prześle do Sejmu nowy projekt budżetu lub prowizorium budżetowego i że wydatki, czynione przez Rząd według zeszłorocznego budżetu, nie mogą być wyższe w poszczególnych pozycjach od zaprojektowanych w budżecie odrzuconym.

## VIII. Siły Zbrojne.

Art. 61. (1) Siły Zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa i praw zwierzchniczych Rzeczypospolitej.

(2) Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej i świadczeń na rzecz obrony Państwa.

Art. 62. (1) Prezydent Rzeczypospolitej zarządza co-rocennie pobór rekruta w granicach ustalonego kontyngentu.

(2) Zmiana kontyngentu wymaga aktu ustawodawczego.

Art. 63. (1) Prezydent Rzeczypospolitej wydaje dekry w zakresie zwierzchnictwa Sił Zbrojnych, a w szczególności określi dekretem organizację naczelných władz wojskowych, oznaczając w nim sposób kontrasygnowania aktów, wydawanych przez siebie, jako Zwierzchnika Sił Zbrojnych.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej postanawia o użyciu sił zbrojnych do obrony Państwa.

(3) W razie mianowania Naczelnego Wodza prawo dysponowania siłami zbrojnymi przechodzi na niego.

(4) Za akty, związane z dowództwem, Naczelný Wódz odpowiada przed Prezydentem Rzeczypospolitej, jako Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych.

### IX. Wymiar sprawiedliwości.

Art. 64. (1) Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

(2) Przez wymiar sprawiedliwości sądy strzegą ładu prawnego w Państwie i kształtują poczucie prawne społeczeństwa.

(3) Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli.

(4) Orzeczenia sądowe nie mogą być zmieniane ani uchylane przez inne organa władzy.

(5) Sądy nie mają prawa badać ważności aktów ustawodawczych, należycie ogłoszonych.

Art. 65. (1) Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, jeżeli ustawy inaczej nie stanowią.

(2) Organizację sądów tudzież odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenia — określą ustawy.

Art. 66. (1) Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w przypadkach, ustawą przewidzianych.

(2) Zasada ta nie dotyczy przypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce urzędowania lub w stan

spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowioną przez akt ustawodawczy.

Art. 67. Sędzia nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej bez zezwolenia właściwego sądu dyscyplinarnego ani zatrzymany bez nakazu sądu, chyba że został schwytany na gorącym uczynku.

Art. 68. (1) Żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy lub szkody.

(2) Porecza się wolność osobistą, nietykalność mieszkania i tajemnicę korespondencji.

(3) Ustawy określają warunki, w jakich może być dokonana rewizja osobista lub domowa albo naruszona tajemnica korespondencji.

(4) Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega, ani karany za czyn, niezabroniony przez prawo przed jego popełnieniem, ani też zatrzymany bez nakazu sądu dłużej niż czterdzieści osiem godzin.

(5) Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w przypadkach, przewidzianych w ustawie.

(6) Ustawy przeprowadzą zasadę, że sprawy, w których karę orzekła władza administracyjna, będą na żądanie strony przekazane na drogę postępowania sądowego.

Art. 69. (1) Prezydent Rzeczypospolitej władny jest aktem łaski darować lub złagodzić skazanemu karę, wymierzoną orzeczeniem prawomocnym, tudzież uchylić skutki skazania.

(2) Amnestja wymaga aktu ustawodawczego.

Art. 70. (1) Powołuje się:

- a) Sąd Najwyższy do spraw sądowych cywilnych i karnych,
- b) Najwyższy Trybunał Administracyjny do orzekania o legalności aktów administracyjnych, oraz
- c) Trybunał Kompetencyjny do rozstrzygania sporów o właściwość między sądami a innymi organami władzy.

(2) Odrębną organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określa ustawy.

Art. 71. (1) Do orzekania w sprawach ministrów, senatorów i posłów, pociągniętych do odpowiedzialności konstytucyjnej, powołuje się Trybunał Stanu, złożony z Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, jako przewodniczącego, oraz sześciu sędziów.

(2) Sędziów Trybunału Stanu i ich zastępców powołuje na okres trzyletni Prezydent Rzeczypospolitej z pośród sędziów sądów powszechnych, przedstawionych w liczbie podwójnej w połowie przez Sejm, a w połowie przez Senat, z równomiernem uwzględnieniem kandydatów każdej z Izb Ustawodawczych.

## X. Administracja państwowa.

Art. 72. (1) Administracja państwowa jest służbą publiczną.

(2) Administrację państwową sprawuje:

- a) administracja rządowa,
- b) samorząd terytorjalny,
- c) samorząd gospodarczy.

Art. 73. (1) Dla celów administracji ogólnej Państwo będzie podzielone pod względem terytorjalnym na obszary administracyjne, a mianowicie województwa, powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie.

(2) Podział na województwa wymaga aktu ustawodawczego.

(3) Gminy miejskie mogą w warunkach, oznaczonych ustawą, tworzyć powiat lub województwo grodzkie.

Art. 74. Organizację administracji rządowej, a w szczególności zakres działania jej organów — określi dekret Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 75. (1) Stosownie do podziału Państwa na obszary administracyjne powołuje się do urzeczywistniania zadań administracji państwowej w zakresie potrzeb miejscowych samorząd wojewódzki, powiatowy i gminny.

(2) Samorządy mają prawo w zakresie, ustawą oznaczonym, wydawać dla swego obszaru normy obowiązujące pod warunkiem zatwierdzenia tych norm przez powołaną do tego władzę nadzorczą.

(3) Samorządy mogą być łączone w związki dla wykonywania zadań szczególnych.

(4) Ustawa może nadać związkom osobowość publiczno-prawną.

(5) Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje Rząd przez swoje organa lub przez organa samorządu wyższego stopnia.

Art. 76. (1) Dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego powołuje się samorząd gospodarczy, obejmujący izby rolnicze, przemysłowo-handlowe, rzemieślnicze, pracy, wolnych zawodów oraz inne zrzeszenia publiczno-prawne.

(2) Ustawy mogą łączyć izby w związki i nadawać im osobowość publiczno-prawną.

(3) Do rozważania zagadnień, dotyczących całokształtu życia gospodarczego, opinjowania o projektach ustaw gospodarczych, tudzież harmonizowania poczynań w poszczególnych gałęziach gospodarstwa narodowego — może być ustawą powołana Naczelna Izba Gospodarcza.

(4) Nadzór nad działalnością samorządu gospodarczego sprawuje Rząd przez powołane do tego organa.

## XI. Kontrola państwowa.

Art. 77. (1) Do kontroli pod względem finansowym gospodarki Państwa oraz związków publiczno-prawnych, badania zamknięć rachunków Państwa, przedstawiania Sejmowi corocznie wniosków o absolutorjum dla Rządu — powołuje się Najwyższą Izbę Kontroli, opartą na zasadzie kolegialności i niezawisłości członków jej kolegium.

(2) Najwyższa Izba Kontroli jest niezależna od Rządu.

(3) Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, a na jego wniosek i z jego kontrasygnatą mianuje i odwołuje członków jej kolegium.

(4) Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest za sprawowanie swego urzędu odpowiedzialny według zasad, ustalonych dla odpowiedzialności ministrów.

## XII. Stan zagrożenia Państwa.

Art. 78. (1) W razie zagrożenia Państwa z zewnątrz, jak również w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, zagrażających ustrojowi lub bezpieczeństwu Państwa albo bezpieczeństwu obywateli — Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej zarządzi stan wyjątkowy na obszarze całego Państwa lub części zagrożonej.

(2) Zarządzenie takie będzie przesłane do Sejmu w ciągu siedmiu dni od ogłoszenia.

(3) Jeżeli Sejm jest rozwiązany, zarządzenie o ogłoszeniu stanu wyjątkowego będzie złożone nowoobranemu Sejmowi na pierwszym posiedzeniu.

(4) Sejm może zażądać uchylecia zarządzenia.

(5) Wniosek taki nie może być głosowany na posiedzeniu, podczas którego został zgłoszony.

(6) Jeżeli Senat wypowie się za uchwałą Sejmu, Rząd niezwłocznie uchyli zarządzenie.

(7) Ogłoszenie stanu wyjątkowego daje Rządowi prawo zawieszania na czas trwania tego stanu swobód obywatelskich oraz możliwość korzystania z uprawnień szczególnych, przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym.

Art. 79. (1) W razie konieczności użycia sił zbrojnych do obrony Państwa Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi stan wojenny na obszarze całego Państwa lub jego części.

(2) Podczas trwania stanu wojennego Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo bez upoważnienia Izb Ustawodawczych wydawać dekrety w zakresie ustawodawstwa państwowego z wyjątkiem zmiany Konstytucji, przedłużyć kadencję Izb Ustawodawczych do czasu zawarcia pokoju oraz otwierać, odraczać i zamykać sesje Sejmu i Senatu w terminach, dostosowanych do potrzeb obrony Państwa, jak również powoływać do rozstrzygnięcia spraw, wcho-

dających w zakres działania Izb Ustawodawczych, Sejm i Senat w zmniejszonym składzie, wyłonionym przez te Izby.

(3) W czasie trwania stanu wojennego Rząd korzysta z uprawnień, przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym, a nadto z uprawnień szczególnych, określonych ustawą o stanie wojennym.

### XIII. Zmiana Konstytucji.

Art. 80. (1) Zmiana Konstytucji może być dokonana z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej, Rządu lub  $\frac{1}{4}$  ustawowej liczby posłów.

(2) Wniosek, postawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej, może być głosowany tylko w całości i bez zmian lub ze zmianami, na które Rząd imieniem Prezydenta Rzeczypospolitej wyrazi zgodę.

(3) Ustawa, zmieniająca Konstytucję z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej, wymaga zgodnych uchwał Sejmu i Senatu, powziętych zwykłą większością głosów; z inicjatywy zaś Rządu lub Sejmu — zgodnych uchwał, powziętych większością ustawowej liczby posłów i senatorów.

(4) Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu trzydziestu dni od otrzymania projektu ustawy, zmieniającego Konstytucję, zwrócić go Sejmowi z żądaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej niż na następnej kadencji.

(5) Jeżeli Izby Ustawodawcze uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie, chyba że rozwiąże Sejm i Senat.

### XIV. Przepisy końcowe.

Art. 81. (1) Niniejsza ustawa konstytucyjna wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

(2) Jednocześnie uchyla się ustawę z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 267) wraz ze zmianami, wprowadzonymi ustawą z dnia 2 sierpnia 1926 r. (Dz. U.

R. P. Nr. 78, poz. 442) z wyjątkiem art. 99, 109—118 oraz 120.\*)

(3) Ustawa konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 497) wraz ze zmianami, wprowadzonymi ustawami z dnia 8 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 146), z dnia 30 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 69, poz. 449), z dnia 18 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 608) oraz z dnia 18 marca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 240) zachowuje swą moc z tem, że art. 44 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 497) nadaje się brzmienie:

„Zmiana niniejszej ustawy konstytucyjnej wymaga ustawy państwowej“,  
i że uchyla się art. 2 ustawy z dnia 8 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 146).

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów: *W. Sławek*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Marian Zydran-Kościalkowski*

Minister Spraw Zagranicznych: *Beck*

Minister Spraw Wojskowych: *J. Piłsudski*

Minister Skarbu: *Wł. Zawadzki*

Minister Sprawiedliwości: *Czesław Michałowski*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *W. Jędrzejewicz*

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: *J. Poniatowski*

Minister Przemysłu i Handlu: *H. Floyar-Rajchman*

Minister Komunikacji: *M. Butkiewicz*

Minister Opieki Społecznej: *Jerzy Paciorkowski*

Minister Poczty i Telegrafów: *E. Kaliński*

\*) Tekst art. 99, 109—118 i 120 przedrukowano poniżej.

# Ustawa

z dnia 17 marca 1921 r.

## Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 267 z dnia 1 czerwca 1921 r.)

Art. 99. Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, instytucyj, ciał samorządowych i wreszcie samego Państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego, oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom i społecznościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem. Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie, ze względu na pożytek ogółu, mają stanowić wyłącznie własność Państwa, oraz o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody — mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.

Ziemia, jako jeden z najważniejszych czynników bytu narodu i Państwa, nie może być przedmiotem nieograniczonego obrotu. Ustawy określą przysługujące Państwu prawo przymusowego wykupu ziemi, oraz regulowania obrotu ziemią, przy uwzględnieniu zasady, że ustrój rolny Rzeczypospolitej Polskiej ma się opierać na gospodarstwach rolnych, zdolnych do prawidłowej wytwórczości i stanowiących osobistą własność.

Art. 109. Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych.

Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom w Państwie Polskiem pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz uzupełnienia w razie potrzeby ich środków finansowych.

Art. 110. Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religii.

Art. 111. Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy Państwa Polskiego mają prawo wolnego wyznawania zarówno publicznie jak prywatnie swej wiary i wykonywania przepisów swej religii lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej,

Art. 112. Wolności wyznania nie wolno używać w sposób przeciwny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełnienia obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

Art. 113. Każdy związek religijny, uznany przez Państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacji i funduszków, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

Art. 114. Wyznanie rzymsko-katolickie, będące religią przeważającą większości narodu, zajmuje w Państwie naczelne stanowisko wśród równouprawnionych wyznań.

Kościół Rzymsko-Katolicki rządzi się własnymi prawami. Stosunek Państwa do Kościoła będzie określony na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, który podlega ratyfikacji przez Sejm.

Art. 115. Kościoły mniejszości religijnych i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się same własnymi ustawami, których uznania Państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień, sprzecznych z prawem.

Stosunek Państwa do tych Kościołów i wyznań będzie ustalany w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnymi reprezentacjami.

Art. 116. Uznanie nowego lub dotąd prawnie nieuznanego wyznania nie będzie odmówione związkom religijnym, których urzędnicy, nauka i ustrój nie są przeciwne porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Art. 117. Badania naukowe i ogłaszanie ich wyników są wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub zakład wychowawczy i kierować nimi, skoro uczyni zadość warunkom, w ustawie przepisany, w zakresie kwalifikacji nauczycieli, bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do Państwa.

Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze, zarówno publiczne jak i prywatne, podlegają nadzorowi władz państwowych w zakresie, przez ustawy określonym.

Art. 118. W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkową dla wszystkich obywateli Państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

Art. 120. W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym w całości lub w części przez Państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religii dla wszystkich uczniów obowiązkową. Kierownictwo i nadzór religii w szkołach należy do właściwego związku religijnego z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

## Skorowidz rozkazów

Główniej Komendy Policji Wojew. Śląskiego  
za czas od 1. XI. 1934 r. do 31. X. 1935 r.

### A

1934.

Asystencja — udzielanie komornikom sądowym, 1454/2.  
„A. I. Z.“ — odebr. deb. poczt., 1454/3.

### A

1935.

Autobusy — korzystanie z wolnych miejsc przez funkcyj-  
narjuszy, 1461/8.

Autobusowe linje — likwid. kosztów podróży przez sądy,  
1463/4.

Autobusy i tramwaje — zaliczanie kosztów podróży,  
1464/4.

L'Avant Garde — odebr. deb. 1472/4.

Aresztowanie osób noszących order Virtuti Militari  
i inne — postępowanie, 1492/6.

Asysta policji — udzielanie władzom skarbowym —  
współdziałanie 1492/7.

Auf zur Stossarbeit — odebr. deb., 1492/9.

Auf zum Sozialismus — odebr. deb., 1492/9.

Aparaty fotograficzne cudzoziemców przejeżdżających  
kolejami — odbieranie, 1502/3.

Adolf Hitler deine Opfer klagen an — odebr. deb., 1506/6.

Ein Apell an das Gewissen der Welt — odebr. deb., 1506/6.

Agrarnyje problemy — odebr. deb., 1506/6.

## B

1934.

- Baloniki niemieckie — postępowanie z kartkami, 1451/6.  
Broń — licytacja, 1452/Aw.  
Bezpieczeństwo Państwa — przestępstwa, 1454/4.

## B

1935.

- Bojec ochotnik — odebr. deb., 1458/4.  
Birobidżaner Sztern — odebr. deb., 1458/4.  
Biuletyn Bractwa Ukraińców — Katołykiw Kanady —  
odebr. deb., 1461/4.  
Bezpłatny przejazd funkcjonariuszy autobusami, 1461/8.  
Budżet Śląski 1934/35 — likwidacja należności, 1463/5.  
Broń — podniesienie poziomu umiejętności w strzelaniu,  
1466/1.  
Bielorusja i S. S. S. R. — odebr. deb., 1470/6.  
Bielomorsko-Bałtijskij kanał im. Stalina — odebr. deb.,  
1472/4.  
Brzęczkowice — zmiana rejonu Poster. Brzezinka i Kom.  
Mysłowice, 1476/5.  
Brzezinka Poster. i Komis. Mysłowice — zmiana rejonu,  
1476/5.  
Broń wojskowa — bezprawne posiadanie przez osoby  
cywilne, 1483/3.  
Broń — noszenie szabli, 1485/4.  
Busk — P. D. Ż. — warunki przyjęcia, 1485/Aw.  
Bezpieczeństwo na drogach publicznych — nadzór nad  
ruchem rowerowym, 1490/3.  
Bolszewickaja młodzież — odebr. deb., 1492/9.  
Bukwar dla dorosłych — odebr. deb. 1492/9.  
Birobidżanskije zarisowki — odebr. deb., 1492/9.  
Biriefield — odebr. deb., 1492/9.  
Braunbuch II Dimitroff contra Goering — Enthüllungen  
über die wahren Brandstifter — odebr. deb., 1506/6.

## C

1934.

- Celni urzędnicy niemieccy — przejazd granicy w celach  
służbowych, 1449/3.

## C

1935.

- Le combat de jeunes — odebr. deb., 1461/4.  
Le Canard enchainé — odebr. deb., 1489/2.  
Cztery goda raboty moskawskowo sowieta 1931—1934,  
odebr. deb., 1492/9.  
Czto takoje Oriel — odebr. deb., 1492/9.  
Cassandre — odebr. deb., 1500/5.  
Cudzoziemcy — odbieranie aparatów fotograficznych,  
1502/3.

## D

1934.

- Doniesienia, przytrzymanie osób, ustalenie tożsamości —  
pawiadamianie, 1448/1 i 1452/11.  
Dręczenie zwierząt — zwalczanie, 1450/2.  
Daktyloskopja — uzupełnienie Instrukcji Służby Śledczej,  
1452/10.  
Debit pocztowy odebrano: „A. I. Z.“, Das freie Wort,  
Zwiastun Prawdy, Regards, Sowiet Russia Today, Der  
Gegenangriff, Ukraińskie słowo, der Simplificissimus,  
Unsere Zeit, „K. J.“, Europäische Welt — vereinigt mit  
Aufruf, Iwan Frankoj, Pid Korsunem, Zasady Ukra-  
jinskoji wyzwolnoji programy, Piśni o Mirosławie  
Siczyńskim, Hładowa karta ukrajinskych zemel, Ze  
świata, 1454/3.  
Doraźne postępowanie — uchylene, 1454/4.  
Debit pocztowy odebranie: Ostrawsky Večernik, 1455/5.

## D

1935.

- Debit pocztowy, odebranie: Gazeta Emigranta, Bojec  
ochotnik, Stroim, Fridcat dnjej, Istorik Marksist, Tri-  
buna Gruwozota, Sowietskaja Muzyka, Birobidżaner  
Sztern, Kołwirt Emes, Stalindorfer Emes, Front Mon-  
dial, Der Simplificissimus, Littérature des poeples de  
l'U. R. R. S. S., Zapiski Białoruskoj Akademii Nawuk —  
1458/4.  
Debit pocztowy odebr.: Biuletyn Bractwa Ukrajinciw  
Katolykiw Kanady, Echa z Polski, Le combat des

jeunes, Wenn dein Kind dich fragt, Massenpsychologie des Faschismus, Zur Sexualökonomie der politischen Reaktion und zur proletarischen Sexualpolitik, Der sexuelle Kampf der Jugend 1932, Politisch-Psychologische Schriftenreihe der Sexual-Politik, Der Verein das Kreide Dreieck, Zeitschrift für politische Psychologie und Sexualökonomie — 1461/4.

Dojazdy i koszty podróży — likwidowanie przez sądy, 1463/4.

Debit pocztowy odebr.: Triumf uczenia Lenina, Stalina o dyktaturze proletariatu, Problemy juźnoj i karaibskoj Amieriki, Matierjały po nacjonalno-kolonjalnym problemam, Riewolucjonnaja zakonność i zadaczi sowiet-skoj zaszerity, Koniec Czechowskiej tiemy, Białorusja i S. S. S. R., Nasze Słowo, Proletarischer Gedanke, Nasz Kłycz — 1470/6.

Debit pocztowy odebrano: L'Avant-Garde, La Défense, Trud, Naierd, Unses fou, Odeser Arbeter, Einheit, Biełomorsko-Bałyckij kanał im. Stalina, Stahlkreuz an der Ruhr, Albert Leo Schlegeter, Leben und Sterben — 1472/4.

La Défense — odebr. deb., 1472/4.

Dz. U. R. P. — przydział wyciągów, 1472/5, 1480/2, 1488/7.

Dokumenty upoważn. do przekraczania granicy — przydział wyciągów, 1472/5.

Doraźne nakazy karne — należyte przechowywanie, 1474/4.

Dz. U. R. P. — przydział, 1474/5, 1480/2, 1494/5.

Dowody rejestracyjne pojazdów mechanicznych, 1477/5.

Drużyna, kompanja, pluton — organizacja oddziałów policyjnych. 1482, popr. 1484/6.

Dowódcy drużyn, plutonów — wyszkolenie, 1482, popr. 1484/6.

Dyżurny w kartotece pościgowej Urzędu Śledczego — telefon, 1486/3.

Domokrążny handel biżuterją i zegarkami — nagrody, 1486/4.

Debit pocztowy odebr.: Le Canard enchainé — 1489/2.

Drogi — nadzór nad ruchem rowerowym, 1490/3.

Debit poczt. odebr.: Kniga i oborona S. S. S. R., Pochodnia, Robotnyczy Wisty, Di Judisze Awtonome Segut, Ukrainska Derżawnist, Krapywa Twory, Elementy esperanto, Czetyrie goda raboty moskowskawo so-wieta 1931—1934, Sereb buri, Geografija, Wybranyja twory, Bolszewickaja moładź komsamolski almanach, Bukwar dla dorosłych, Prawanis bieloruskoj mowy, Elementarz, Czto takoje Oriel, Waldgejm, Birobidżan-skije zarisowki, Biriefield, Auf zur Stossarbeit, Reli-gion ist Opium für das Volk, I. Mai. Der einzig ge-rechte Krieg, Krieg dem Kriege, Kampf, Auf zum Sozialismus, Kalendar na rik zwiczajnyj, Tribuna w Tatarji, De Niemre Fakkell, Monde, Spartacus, Geografija w szkole, Geserd Tribune, Tribuna na Ukrainie, Kolchoznyj sad i ogorod, Sriedniaja szkoła, Naczalnaja szkoła, Za kazaczestwo, Dźwignia — 1492/9.

Dźwignia — odebr. deb., 1492/9.

Debit pocztowy odebr.: L'ordre, 1494/4.

Dzikie kopalnictwo — zwalczanie — konfiskata wozów, 1498/8.

Debit poczt. odebr.: Der Kämpfer, Cassandre, Reichstags-brand — Wer ist verurteilt, Oranienburg, Der grosse Strom — 1500/5.

Debit poczt. odebr.: Samostijnost, Morgn Frajhajt, Pro-mień, Wistnik O. D. W. U., Nacjokracje, Liederbuch der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei, Wir kämpfen nur für Hitler, Der Sturmschritt, Mówią chłopcy galicyjscy — 1502/3.

Dzieło „Polska Lotnicza“ — zalecenie zakupienia, 1503/Aw.

Die deutsche Tragödie — odebr. deb. 1506/6.

Dźwie wiasny — odebr. deb., 1506/6.

Die Diktatur des Hausknecht Alfred Kerr — odebr. deb., 1506/6.

Dziesiać — odebr. deb., 1506/6.

Debit odebr.: Weissbuch über die Erschiessungen des 30. Juni 1934, Braunbuch II, Dimitroff contra Goering — Enthüllungen über die wahren Brandstifter, Die

deutsche Tragödie, Der Selbstmord einer Republik, Die Diktatur des Hausknechts Alfred Kerr, Adff Hitler deine Opfer klagen an, Konzentrationslager, Ein Apell an das Gewissen der Welt, Das III. Reich in der Karikatur, Agrarnyje Problemy, Nacjonalist, Sowietskoje Stroitelstwo, Dżwie wiasny, Prygranicznyj Monastyr, Dziesiać, Jak praca stwaryła czalawieka, Proletarische Lieder der U. S. S. R., Sprawecznik dla starostw, Krużków junych druziej, W stratosferu — 1506/6.

E

1934.

Emerytalne zaopatrzenie funkcj. — broszura Robaczewskiego, 1444/Aw.

Eksmisje — udzielanie pomocy komornikom, 1454/2

Europäische Heft vereinigt mit Aufruf — odebr. deb., 1454/3.

E

1935.

Echa z Polski — odebr. deb., 1461/4.

Einheit — odebr. deb., 1472/4.

Elementy esperanto — odebr. deb., 1492/9.

Elementarz — odebr. deb., 1492/9.

F

1934.

Das freie Wort — odebr. deb., 1454/3.

F

1935.

Front Mondial — odebr. deb., 1458/4.

Fotograficzne aparaty cudzoziemców — odbieranie, 1502/3.

G

1934.

Der Gegenangriff — odebr. deb., 1454/3.

G

1935.

Gazeta Emigranta — odebr. deb., 1458/4.

- Graniczne przejścia — powoływanie się osób podejrzanych na osoby urzędowe, 1462/5.  
Graniczne przepustki — umieszczanie pieczętek kontrolnych, 1470/5.  
Granica — dokumenty upoważniające do przekraczania, 1472/5.  
Globtroterzy — potwierdzanie książeczek i kart drogowych, 1486/5.  
Geografja — odebr. deb., 1492/9.  
Geografja w szkole — odebr. deb., 1492/9.  
Geserd Tribune — odebr. deb., 1492/9.

## H

1934.

- Handel — przemysł okrężny i czynności komiwojażerów — przydział wyciągów, 1454/4.

## H

1935.

- Handel nielegalny i przechowywanie surowca tytoniowego, 1469/5.  
Handel domokrażny bizuterją — nagrody, 1486/4.

## I

1934.

- Instrukcja Służby Śledczej — uzupełnienie, 1452/10.  
Iwan Franko — odebr. deb., 1454/3.

## I

1935.

- Isolatory na państw. liniach teletechnicznych — uszkodzenia, 1458/2.  
Istoria Marksist — odebr. deb., 1458/4.  
Interwencja policji — powoływanie się osób podejrzanych na osoby urzędowe, 1462/5.  
Instrukcja o prowadzeniu policyjnej statystyki kryminalnej — 1468, 1483/4.  
Imprezy sportowe, widowiska i inne — zachowanie się funkcj., 1498/10.

J

1934.

Jedenasty listopada — święto, 1445 i 1446.

J

1935.

Języki obce — uchylene zarządzenia w sprawie ustanowienia policjantów znających obce języki w celach informowania obcokrajowców, 1485/5.

Di Judisze Awtonome Segut — odebr. deb., 1492/9.

Jak praca stwaryła czałowieka — odebr. deb., 1506/6.

K

1934.

Komisariat Nowa-Wieś i Poster. Kochłowice — zmiana rejonu, 1447/7.

Kochłowice i Nowa-Wieś — zmiana rejonu, 1447/7.

Katastrofy i wypadki techniczne — sprawozdania, 1448/2.

Kartki przy balonikach niemieckich — postępowanie, 1451/6.

Komornicy sądowi — udzielanie pomocy, 1454/2.

„K. J.“ — odebr. deb., 1454/3.

Komiwojażerowie — przemysł okrężny, 1454/4.

K

1935.

Kołwist Emes — odebr. deb., 1458/4.

Kurs w Mostach Wielkich — delegacja, 1461/1, ukończenie kursu, 1483/1.

Koszty podróży i dojazdy — likwidowanie przez sądy, 1463/4.

Komunikacja autobusowa — wykaz linii i likwid. kosztów przez sądy, 1463/4.

Koszty podróży autobus. i tramwaj. — zaliczanie, 1464/4.

Karabin — wyszkolenie w strzelaniu, 1466.

Kryminalna statystyka policyjna — instrukcja o prowadzeniu, 1468, 1483/4.

Kontrola na granicy — umieszczanie pieczętek na przepustkach, 1470/5.

- Koniec Czechowskiej tiemy — odebr. deb., 1470/6.  
Katastrofy i wypadki techniczne — sprawozdanie, 1473/5.  
Książka Oppmana — Wodzowie Polski — Szlakami  
Chwały Oręża Polskiego — zalec. do kupna, 1473/Aw.  
Karne nakazy dorażne — należyte przechowywanie, 1474/4.  
Kalendarz Hodowli Drobiu — zalec. kupna, 1476/Aw. II.  
Kamionka gmina — zmiana rejonu Poster. Ofic. Mikołów  
i Poster. Piotrowice, 1477/4.  
Kalendarz policyjny na r. 1935 — sprostowanie, 1479/Aw.  
Koleje — ochrona porządku — przydział wyciągów,  
1480/2.  
Kontrola urzęd. przesylek list. w urzędach pocztowych,  
1481/3.  
Korespondencja urzędowa — kontrola w urzędach pocztowych,  
1481/3.  
Kompanja, drużyna, pluton — organizacja oddz. polic.  
1482. popr. 1484/6.  
Konny Oddział — uznanie, 1485/1.  
Kartoteka pościgowa Urzędu Śledczego — telefon, 1486/3.  
Karty i książki drogowe podróżników — potwierdzanie  
przez policję, 1486/5.  
Konstytucja, szkolenie funkcj., 1488,6, — przydział przedruków,  
1488/7.  
Kurs przewodników psów policyjnych, 1491/4.  
Książki: Słowacki, Krasieński i Norwid — zalec. do kupna,  
1491/Aw.  
Kniga i oborona S. S. S. R. — odebr. deb., 1492/9.  
Krapawa Twory — odebr. deb., 1492/9.  
Der einzig gerechte Krieg — odebr. deb., 1492/9.  
Krieg dem Kriege — odebr. deb., 1492/9.  
Kampf — odebr. deb., 1492/9.  
Kalendar na rik zwyczajnij 1935 — odebr. deb., 1492/9.  
Kołchoznyj sad i ogorod — odebr. deb., 1492/9.  
Kalendarzyk policyjny na rok 1936 — ankieta na prace,  
1496/Aw.  
Kontrola robotników powracających z Niemiec — zniesienie,  
1497/2.  
Konfiskata wozów za przewóz węgla z biedaszybów —  
1498/8.

Kopalnictwo dzikie — zwalczanie — konfiskata wozów,  
1498/8.

Kąpanie się funkcj. w miejscach niedozwolonych, 1498/10.

Kina, teatry, różne imprezy — zachowanie się funkcj.,  
1498/10.

Kurs sędziów znawców psów policyjnych w Rembertowie — deleg. 1500/3, ukończenie 1506/5.

Der Kämpfer — odebr. deb., 1500/5.

Kurs dowódców plutonów — ukończenie, 1503/3.

Kradzieże plonów rolnych — zwalczanie 1505/5.

Konzentrationslager — odebr. deb., 1506/6.

## L

1934.

Lekarska pomoc państwowa, 1449/4.

Licytacja broni, 1452/Aw.

Legjonowa wystawa w Sosnowcu — zwiedzanie, 1452/Aw.II.

## L

1935.

Legitymowanie podejrzanych — powoływanie się na osoby urzędowe, 1462/5.

Liederbuch der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei — odebr. deb., 1502/2.

Likwidowanie przez sądy kosztów podróży i ryczałtów za dojazd, 1463/4.

Linje teletechniczne — uszkodzenie izolatorów, 1458/2.

Listowe przesyłki urzędowe — kontrola w urzędach pocztowych, 1484/3.

Littérature des peuples de l'U. R. S. S. — odebr. deb., 1458/4.

L. O. P. P. — Walne zebranie, 1458/Aw., zalec. kupna broszurki, 1461/Aw.

## M

1934.

Mechaniczne pojazdy — zakaz dekorowania znakami, 1453/3.

## M

1935.

- Massenpsychologie des Faschismus, Zur Sexualökonomie der politischen Reaktion und zur proletarischen Sexualpolitik — odebr. deb., 1461/7.
- Medale, ordery, odznaki — noszenie, 1461/7.
- Matierjały po nacjonalno-kolonjalnym problemam — odebr. deb., 1470/6.
- Mysłowice Komis. i Poster. Brzezinka — zmiana rejonu, 1476/5.
- Mikołów Poster. Ofic. i Poster. Piotrowice — zmiana rejonu, 1477/4.
- Mechaniczne pojazdy — nowe dowody rejestracyjne, 1477/5.
- Meldunki, raporty, ukłony, zwolnienie funkcj. służby śledczej od składania — 1486/5, formy — 1498/9.
- Monde — odebr. deb., 1492/9.
- Mażeńskie związki — zawieranie przez szeregowych i oficerów, 1493.
- Meldowanie się funkcj., raport, formy — 1498/9.
- Morgn Frajhajt — odebr. deb., 1502/2.
- Mówią chłopci galicyjscy — odebr. deb., 1502/2.

## N

1934.

- Nauka i wsielennoj i religja — odebr. deb., 1440/5.
- Nacjonalnyj wopros w poslewajennoj Europie — odebr. deb., 1440/5.
- Nowa-Wieś i Kochłowice — zmiana rejonów, 1447/7.
- Niemieccy urzędnicy celni — przejazd granicy w celach służbowych, 1449/3.
- Niemieckie baloniki — postępowanie z balonikami, 1451/6.

## N

1935.

- Noszenie orderów, medali i odznak, 1461/7.
- Narciarskie zawody — 1462/Aw.
- Nielegalny handel i przechowanie surowca tytoniowego, 1469/5.

- Nasze słowo — odebr. deb., 1470/6.  
 Nasz Klęcz — odebr. deb., 1470/6.  
 Naierd — odebr. deb., 1472/4.  
 Nakazy doraźne karne — należyte przechowywanie,  
 1474/4.  
 Nierodzim — pobyt w P. O. Z., 1479/Aw. II.  
 Noszenie rękawiczek — 1484/5.  
 Noszenie szabli — 1485/4.  
 Nagrody za ujawnienie domokrażnego handlu biżuterją,  
 1486/4.  
 Nadzór nad ruchem rowerowym, 1490/3.  
 De Niewe Fakkell — odebr. deb., 1492/9.  
 Naczalną szkoła — odebr. deb., 1492/9.  
 Noszenie długich spodni w służbie — 1489/3, anul. 1495/6.  
 Niemcy — kontrola powracających robotników, 1497/2.  
 Nacjokracja — odebr. deb., 1502/2.  
 Nacjonalist — odebr. deb., 1506/6.

## O

1934.

- Osoby przytrzymane, doniesione — ustalenie tożsamości,  
 1448/1.  
 Odwoływanie poszukiwań, 1448/3.  
 Ohladowa karta ukrajinskih zemel — odebr. deb., 1454/3.  
 Ostravsky Večernik — odebr. deb., 1455/5.

## O

1935.

- Oblawy — zgłaszanie do Urzędu Śledczego, 1457/8.  
 Odznaki, ordery, medale — noszenie, 1461/7.  
 Osoby podejrzane — powoływanie się na osoby urzędowe, 1462/5.  
 Odeser Arbeter — odebr. deb., 1472/4.  
 Oppman — Wodzowie Polski — Szlakami Chwały Oręża Polskiego — zalec. książki, 1473/Aw.  
 Osobiste i rzeczowe świadczenia wojenne — przydz. Dz. U. R. P., 1474/5.  
 Ochrona porządku na kolejach — przydział wyciągów,  
 1480/6.

- Organizacja oddziałów policyjnych, 1482, popraw. 1484/6.  
 Oddziały policyjne — organizacja, 1482, popraw. 1484/6.  
 Oddział Konny — uznanie, 1485/1.  
 Obce języki — policjanci znający, 1485/5.  
 Opaski dla szeregowych, znających obce języki, 1485/5.  
 O. P. L. G. — wyszkolenie funkcj., 1490/4.  
 Ordery Virtuti Militari i inne — postępowanie z osobami przytrzymanymi, 1492/6.  
 L'ordre — odebr. deb., 1494/4.  
 Ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu — przydział Dz. U. R. P., 1494/5.  
 Oranienburg — Erster authentischer Bericht eines aus dem Konzentrationslager Geflüchteten — odebr. deb., 1500/5.

## P

1934.

- P. K. O. — odezwa P. Wojewody w sprawie ubezpieczenia na życie, 1494/dod.  
 Poster. Kochłowice i Komis. Nowa-Wieś — zmiana rejonu, 1497/7.  
 Przytrzymanie osób — doniesienie, ustalenie tożsamości, 1448/1, sprost. 1452/11.  
 Poszukiwania — odwoływanie, 1448/3.  
 Państwowa pomoc lekarska, 1449/4.  
 Psy ochronne — zakup i przydział, 1453/2.  
 Pojazdy mechaniczne — zakaz dekorowania znakami, 1453/3.  
 Pid Korsunom — odebr. deb., 1454/3.  
 Piśni o Mirosławie Siczyńskim — odebr. deb., 1454/3.  
 Przemysł okrężny i czynności komiwojażerów, 1454/4.  
 Program szkolenia — styczeń i luty, 1456.

## P

1935.

- Posterunek Wisła-Czarne — utworzenie, 1458/1.  
 Polonia, restauracja — zakaz uczęszczania, 1458/3.  
 P. K. S. — Walne Zgromadzenie — 1459/Aw., zabawa — 1460/Aw, zawody narciarskie — 1462/Aw.  
 Przedruki — przydział, 1460/3, 1461/9, 1470/7, 1472/5, 1488/7, 1492/8.

- Pomarańcze — ceny, 1460/3, 1461/9.
- Politisch-Psychologische Schriftenreihe der Sexualpolitik — odebr. deb., 1461/4.
- Powolywanie się osób podejrzanych na osoby urzędowe, 1462/5.
- Przetarg nieruchomości w Jedlinie, 1462/Aw.
- Podróże i dojazdy do sądów — likwidacja kosztów, 1463/4.
- Podróże służbowe tramw. i autobus. — zaliczanie kosztów, 1464/4.
- Program szkolenia III, IV — 1467; V, VI, VII, VIII — 1478; Konstytucja — 1488/6; IX — 1499.
- Pieczętki kontrolne — umieszczanie na przepustkach granicznych, 1470/5.
- Przepustki graniczne — umieszczanie pieczętki kontrolnej, 1470/5.
- Problemy juznoj i karaibskoj Amieriki — odebr. deb., 1470/6.
- Proletarischer Gedanke — odebr. deb., 1470/6.
- Piłsudski Józef, I. Marsz. — rozkaz imienny, 1471.
- Przekraczanie granicy — dokumenty upoważniające 1472/5.
- Przechowywanie doraźnych nakazów karnych, 1474/4.
- Pośmiertne z „Samopomocy“ — upoważnienie dla spadkobiorców, 1476/Aw I.
- Piotrowice Poster. i Poster. Ofic. Mikołów — zmiana rejonu, 1477/4.
- Pojazdy mechaniczne — nowe dowody rejestracyjne, 1477/5.
- Poczta — kontrola urzęd. przesyłek listowych w urzędach pocztowych, 1481/3.
- Policyjne oddziały — organizacja 1482, popraw. 1484/6.
- Pluton, drużyna, kompanja — przepisy o składzie, 1482.
- Pogrzeb ś. p. Marszałka Piłsudskiego — uznanie dla Oddz. Konnego, 1485/1.
- P. D. Z. w Busku — warunki przyjęcia, 1485/Aw.
- Pościgowa kartoteka Urzędu Śledczego — telefon, 1486/3.
- Podróżnicy — potwierdzenie książeczek i kart drogowych, 1486/5.

- Pogrzeb ś. p. Marsz. Piłsudskiego — uznanie dla policji, 1489/1.
- Przetarg nieruchomości skarb. w Jażdżynie i Lisowie — 1489/Aw I i II.
- Przetarg nieruchomości skarb. w Kamienicy — 1490/Aw.
- Psy policyjne — kurs przewodników, 1491/4.
- Postępowanie z osobami przytrzymanymi, noszącymi order Virtuti Militari lub inne, 1492/6.
- Przestępstwa skarbowe — współdziałanie policji w wykrywaniu, 1492/7.
- Przemysł ludowy, domowy — wyłączenie z pod przep. prawa przemysł., 1492/8.
- Pochodnia — odebr. deb., 1492/9.
- Prawapis białoruskiej mowy — odebr. deb., 1492/9.
- Prezydent R. P. — wybór — przydz. Dz. U. R. P., 1494/5.
- Psy ochronne — zakup, przydział, utrzymanie, 1497/1.
- Powrót robotników rolnych z Niemiec — zniesienie kontroli ruchu powrotnego, 1497/2.
- Promień — odebr. deb., 1502/2.
- Program szkolenia (przydz. przedruku Dz. U. R. P.), 1504.
- Plony rolne — kradzieże, zwalczanie, 1505/5.
- Polska Lotnicza — zalec. książki, 1503/Aw.
- Przygraniczny Manastyr — odebr. deb., 1506/6.
- Jak praca stwariła człowieka — odebr. deb., 1506/6.
- Proletarische Lieder der U. S. S. R. — odebr. deb., 1506/6.

## R

1934.

- Rejestr fotograficzny — zmiana instrukcji, 1452/10.
- Regards — odebr. deb., 1454/3.

## R

1935.

- Restauracja Polonia — zakaz uczęszczania, 1458/3.
- Ryczałty dojazdowe — likwidacja przez sądy, 1463/4.
- Regulamin zawodów strzeleckich, 1466.
- Riewolucyjannaja zakonność i zadania sowieckiej państwowości — odebr. deb., 1470/6.
- Rzeczowe i osobiste świadczenia wojenne — przydz. Dz. U. R. P., 1474/5.

Rejon Poster. Brzezinka i Komis. Mysłowice — zmiana, 1476/5.

Rejon Poster. Ofic. Mikołów i Poster. Piotrowice — zmiana, 1477/4.

Rejestracja pojazdów mechanicznych — nowe dowody, 1477/5.

Rękawiczki — noszenie, 1484/5.

Raporty, meldunki, ukłony — składanie przez funkc. śl. śl., 1486/6, forma 1498/9.

Rowery — nadzór nad ruchem, 1490/3.

Robotnicy Wisły — odebr. deb., 1492/9.

Religion ist Opium für das Volk — odebr. deb., 1492/9.

Reemigranci — prowadzenie kontroli i statystyki — zniesienie, 1497/2.

Robotnicy powracający z Niemiec — zniesienie kontroli ruchu powrotnego, 1497/2.

Reichstagsbrand, Wer ist verurteilt — odebr. deb., 1500/5.

Das III. Reich in der Karikatur — odebr. deb., 1506/6.

## S

1934.

Sprawozdania o wypadkach technicznych i katastrofach, 1448/2.

Służba Śledcza — uzupełnienie instrukcji, 1452/10.

Samochody — zakaz dekorowania znakami, 1453/3.

Sądowi komornicy — udzielanie pomocy, 1454/2.

Sowiet Russia Today — odebr. deb., 1454/3.

Der Simplicissimus — odebr. deb., 1454/3.

## S

1935.

Stroim — odebr. deb., 1458/4.

Sowietskaja Muzyka — odebr. deb., 1458/4.

Stalindorfer Emes — odebr. deb., 1458/4.

Der Simpel — odebr. deb., 1458/4.

Der Sexuelle Kampf der Jugend 1932 — odebr. deb., 1461/4.

Serwis — dalsze częściowe utrzymanie składki, 1461/6.

- Sądy — likwidowanie kosztów podróży i ryczałtów do-  
jazdowych, 1463/4.
- Strzelanie — podniesienie poziomu, 1466.
- Statystyka kryminalno-policyjna — instrukcja o prowadze-  
niu 1468, 1483/4.
- Surowiec tytoniowy i walka z nielegalnym handlem i prze-  
chowywaniem, 1469/5.
- Stahlkreis an der Ruhr, Albert Leo Schlageter Leben und  
Sterben — odebr. deb., 1472/4.
- Sprawozdania o wypadkach technicznych i katastrofach,  
1473/5.
- Świadczenia wojenne osobiste i rzeczowe — przydz. Dz.  
U. R. P., 1474/5.
- „Samopomoc“ — Walne Zebranie, 1474/Aw, protokół,  
bilans 1479/dod.
- „Samopomoc“ — upoważnienie dla spadkobiorców,  
1476/Aw. I.
- Strzelanie szkolne w 1935 r. — 1479/5.
- „Samopomoc“ — pobyt w Zakopanem i Nierodzimiu,  
1479/Aw. II.
- „Samopomoc“ — wylosowanie pożyczki „Nierodzim“,  
1481/dod.
- Szabla — noszenie, 1485/4.
- Służba śledcza — składanie przez funkcj. ukłónów, mel-  
dunków, raportów, 1486/6.
- Spodnie długie — noszenie w służbie, 1489/; anulow.  
1495/6.
- Skarbowe przestępstwa — współdziałanie policji w wy-  
konaniu, 1492/7.
- Sered buri — odebr. deb., 1492/9.
- Spartacus — odebr. deb., 1492/9.
- Średniaja szkoła — odebr. deb., 1492/9.
- Samostajnost — odebr. deb., 1502/2.
- Der Sturmschritt — odebr. deb., 1502/2.
- Szpiegostwo — odbieranie cudzoziemcom aparatów foto-  
graficznych, 1502/3.
- Der Selbstmord einer Republik — odebr. deb., 1506/6.
- Sowietskoje Stroitelstwo — odebr. deb., 1506/6.
- Sprawocznik dla starostw kruzkw junych družej —  
odebr. deb., 1506/6.

## T

1934.

- Tożsamość osób, doniesienie, przytrzymanie — 1448/1,  
sprost. — 1452/11.  
Techniczne wypadki i katastrofy — sprawozdania, 1448/2.

## T

1935.

- Telefon, telegraf — uszkodzenie izolatorów na liniach,  
1458/2.  
Tridcat dnjej — odebr. deb., 1458/4.  
Tribuno Gzurozota — odebr. deb., 1458/4.  
Torby służbowe — sposób noszenia, 1461/5.  
Tramwaje i autobusy — zaliczanie kosztów podróży,  
1464/4.  
Tytoń — walka z nielegalnym handlem i przechowywa-  
niem surowca, 1469/5.  
Triumf uczenia Lenina, Stalina o dyktaturie proletariatu —  
odebr. deb., 1470/6.  
Trud — odebr. deb., 1472/4.  
Techniczne wypadki i katastrofy — sprawozdania, 1473/5.  
Testamenty na pośmiertne z „Samopomocy“, 1476/Aw. I.  
Telefon kartoteki pościgowej Urzędu Śledczego i dyżur —  
1486/3.  
Turystyczno-sportowe podróże — potwierdzenie książek  
i kart przez policję, 1486/5.  
Tribuna w Tatarji — odebr. deb., 1492/9.  
Tribuna w Ukrainie — odebr. deb., 1492/9.  
Teatry, kina i inne imprezy — zachowanie się funkcj.,  
1498/10.

## U

1934.

- Ubezpieczenie na życie w P. K. O. — odezwa P. Woje-  
wody, 1444/dod.  
Ustalenie tożsamości osób, doniesienia, przytrzymania —  
1448/1, sprost. 1452/11.  
Urzednicy niemieccy celni — przejazd granicy w celach  
służbowych, 1449/3.

Ukraińskie słowo — odebr. deb., 1454/3.

Unsere Zeit — odebr. deb., 1454/3.

## U

1935.

Uzbrojenie i umundurowanie — sposób noszenia torb służbowych, 1461/5.

Ukarania — 1463/6, 1477, 1500/6.

Unzes fou (Notre drapeau) — odebr. deb., 1472/4.

Urzędowe przesyłki listowe — kontrola w urzędach pocztowych, 1481/3.

Umundurowanie — noszenie rękawiczek, 1484/5.

Uznanie dla Oddziału Konnego, 1485/1.

Uzbrojenie — noszenie szabli, 1485/4.

Ukłony, meldunki, raporty — składanie przez funkcj. służby śledczej — 1486/6, forma — 1498/9.

Uznanie dla policji za służbę w czasie pogrzebu ś. p. Marsz. Piłsudskiego, 1489/1.

Umundurowanie — noszenie długich spodni w służbie, 1489/3, anul. 1495/6.

Ukraińska Derżawnist — odebr. deb., 1492/9.

Uczęszczanie funkcj. do kin, teatrów i na różne imprezy — zachowanie, 1498/10.

## W

1934.

Wypadki techniczne i katastrofy — sprawozdania, 1448/2.

Wystawa Pierwsza Okręgowa Drobного Inwentarza — 1451/Aw.

Wystawa Legjonowa w Sosnowcu — zwiedzanie, 1452/Aw. II.

Wyszkolenie — program na styczeń i luty, 1456.

## W

1935.

Wisła-Czarne Posterunek — utworzenie, 1458/1.

Wyszkolenie — przydział wyciągów 1460/3, 1461/9, 1470/7, 1472/5, 1480/2, 1488/7, 1492/8.

- Wenn dein Kind dich fragt — odebr. deb., 1461/4.
- Verein das Kreide-Dreieck — odebr. deb., 1461/4.
- Wojtyga mjr. „Powtórne zwycięstwo“ — zalec. kupna, 1461/Aw.
- Wykaz linii autobusowych — likwidacja kosztów przez sądy, 1463/4.
- Wyszkolenie w strzelaniu, 1466, 1479/5.
- Wyszkolenie — program: III i IV — 1467; V, VI, VII, VIII — 1478; Konstytucja — 1488/6; IX — 1499.
- Wypadki techniczne i katastrofy — sprawozdania, 1473/5.
- Wodzowie Polski — Szlakami Chwały Oręża Polskiego — zalec. książki, 1473/Aw.
- Wyszkolenie — przydz. Dz. U. R. P., 1474/5, 1480/2, 1494/5.
- Wojenne świadczenia osobiste i rzeczowe, 1474/5.
- Wyszkolenie dowódców drużyn i plutonów, 1482/1.
- Wojskowa broń — bezprawne posiadanie przez osoby cywilne, 1483/3.
- Wyszkolenie funkcj. w O. P. L. G., 1490/4.
- Virtuti Militari i inne ordery — postępowanie z osobami przytrzymanymi, noszącymi je, 1492/6.
- Wojskowi, noszący order Virtuti Militari lub inne — postępowanie w razie przytrzymania, 1492/6.
- Współdziałanie policji ze Strażą Graniczną, 1492/7.
- Wykrywanie przestępców skarbowych — współdziałanie policji, 1492/7.
- Wybranyja twory — odebr. deb., 1492/9.
- Waldgejn — odebr. deb., 1492/9.
- Wybory — przydział Dz. U. R. P., 1494/5.
- Węgiel — zwalczanie dzikiego kopalnictwa (konfiskata wozów), 1498/8.
- Wozy — konfiskata za przewóz węgla z dzikiego kopalnictwa, 1498/8.
- Wir kämpfen nur für Hitler — odebr. deb., 1502/2.
- Weissbuch über die Erscheinungen des 30. Juni 1934 — odebr. deb., 1506/6.

## Z

1934.

- Zaopatrzenie emeryt. funkcj. (broszura Robaczewskiego),  
1444/Aw.  
Zapałki — przeciętna ilość w pudełku, 1448/4.  
Zwierzęta — zwalczanie dręczenia, 1450/2.  
Znaczek śledczy Nr. 1906 — unieważnienie, 1452/9.  
Zwiastun Prawdy — odebr. deb., 1454/3.  
Zasady Ukrajinskoji wyzwolnoji programy — odebr. deb.,  
1454/3.  
Ze świata — odebr. deb., 1454/3.

## Z

1935.

- Zapiski Białoruskoj Akademii Nawuk — odebr. deb.,  
1458/4.  
Zeitschrift für politische Psychologie und Sexualökonomie  
— odebr. deb., 1461/4.  
Zawody narciarskie — 1462/Aw.  
Zakopane — pobyt w willi Samopomocy, 1479/Aw. II.  
Znajomość obcych języków przez policjantów — 1485/5.  
Zegarki i biżuterja — nieudzielenie nagród za ujawnienie  
handlu domokrażnego, 1486/4.  
Za kozaczeństwo — odebr. deb., 1492/9.  
Związki małżeńskie — zawieranie przez oficerów i szere-  
gowych, 1493/1.  
Znaczek śledczy Nr. 1929 — unieważnienie, 1496/5.  
Zwalczanie dzikiego kopalnictwa — konfiskata wozów,  
1498/8.  
Zachowanie się funkcj. policji poza służbą, 1498/10.  
Znaczek śledczy Nr. 1903 — unieważnienie, 1505/3.  
Zwalczanie kradzieży plonów rolnych, 1505/3.

## SPIS OKÓLNIKÓW

Główniej Komendy Policji Województwa Śląskiego  
za czas od 1 listopada 1934 r. do 31 październ. 1935 r

Liczba dziennika	Data	Krótka treść	Nr. okólnika.
229/Pr/34	13. XII. 1934 r.	Przejazd Pana Prezydenta i świty	893
2/Fa 35	11. I. 1935 r.	Falsyfikaty monet i banknotów	894
17/Pi/35	17. I. 1935 r.	Poruczanie woźnym kontraktowym czynności kancelaryjno-manipulacyjnych	895
19/Z/35	21. I. 1935 r.	Zmiana sposobu prowadzenia księgi materiałowej i księgi inwentarzowej	896
19/Z/35	27. II. 1935 r.	Zmiana sposobu prowadzenia księgi materiałowej i księgi inwentarzowej	897
93/Pr/35	6. V. 1935 r.	Wyłączność pocztowa w przesyłaniu czasopism i wydawnictw	898
77/Wr/35	14. V. 1935 r.	Wyjazdy funkcjonariuszów Policji Województwa Śląskiego do Czechosłowacji	899
97/Sk/35	27. IX. 1935 r.	Organa ochrony kolei — rozpoczęcie służby	900
207/O/35	30. IX. 1935 r.	Taktyczne ośrodki, plany koncentracji	901

# Sprawozdanie

z działalności Stowarzyszenia  
„Rodzina Policyjna“ Województwa Śląskiego  
za czas od 1 października 1934 r. do 30 września 1935 r.

Korzystając z uprzejmości Komitetu Redakcyjnego Kalendarzyka Policyjnego, mam możność chociaż w szczupłych zarysach przedstawić działalność Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna“ Wojew. Śl. za rok 1934/35.

## Prace Zarządu Okręgowego.

Zarządowi Okręgowemu Stow. „Rodzina Policyjna“ w Województwie Śląskiem podlega 22 Kół. Największe jest Katowice — liczy 544 członków, potem Chorzów — liczy 238 członków, najmniejsze Brzeziny Śl. — liczące 27 członków.

Ogółem we wszystkich Kołach zrzeszonych jest 2650 członków — w tem rzeczywistych 1902 i nadzwyczajnych 748.

W okresie sprawozdawczym przybyło członków rzeczywistych 50, nadzwyczajnych 155 — razem 205.

Zarząd Okręgowy odbywa raz na miesiąc posiedzenia, na których oprócz rozpatrywania korespondencji i załatwiania spraw bieżących — zapadają uchwały dotyczące się zapomóg, imprez i kolonij.

Nadto odbyto Walne Zebranie Okręgowe oraz 3 zebrania nadzwyczajne przewodniczących Kół. Były one poświęcone zagadnieniom realizacji programu pracy, omówieniu akcji kolonijnej i dokładnemu uzgodnieniu działalności wszystkich podległych Kół.

Spowodu zgonu Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego polecono, by wszystkie bez wyjątku Koła

zwołały nadzwyczajne zebrania żałobne, członkinie naleyły opaski oraz brały udział w nabożeństwach żałobnych.

Delegacja Zarządu Okręgowego wyjechała do Krakowa dla wzięcia udziału w uroczystościach pogrzebowych Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego.

Z inicjatywy przewodniczącej Zarządu Okręgowego została założona i uruchomiona „Wędrowna Biblioteczka dla dzieci i młodzieży Rodziny Policyjnej“, którą w miarę posiadanych funduszków będzie się stale powiększać przez nabywanie nowych książek.

Posiadaną obligację 6<sup>0</sup>/<sub>0</sub>-owej Pożyczki Narodowej — wartości 100 zł — ofiarowano na rzecz „Funduszu Obrony Morza“, a za przykładem Zarządu Okręgowego 5 Kół złożyło swoje obligacje na ten sam cel.

Dla zasilenia własnych funduszków wykupiono dwa przedstawienia w Teatrze Polskim w Katowicach, które przyniosły 650 zł zysku.

W zakresie pomocy i opieki udzielono 27 zapomóg na ogólną sumę 1232,50 zł, oraz uchwalono płacić trzecią stałą zapomogę w wysokości 10 zł miesięcznie.

Wystarano się również o 6 posad — ekspedjentek — oraz praktykę biurową dla dzieci policjantów względnie sierot.

Zaprowadzono ścisłą kartotekę wdów i sierot po policjantach. Trzymanie kart ewidencyjnych w aktualności powoduje odwiedzanie wdów i sierot conajmniej jeden raz w miesiącu przez Panie Zarządów Kół.

Dwie sieroty Buchtów, umieszczone w Sierocińcu w Kochłowicach, są odwiedzane przez członkinie Zarządu Okręgowego i zawsze obdarowane słodyczami a przeważnie owocami, ofiarowanymi przez Panie Zarządu Okręgowego.

W okresie Bożego Narodzenia obdarowano sieroty Buchtów, a 4 sierotom umieszczonym w Sierocińcu w Skolimowie wysłano praktyczne podarunki.

Otrzymane swego czasu z Zarządu Naczelnego w Warszawie 30.000 sztuk znaczków po 20 gr na utrzymanie „Domu Dzieci Rodziny Policyjnej“ w Skolimowie, ostatecznie sprzedano.



*Kolonja letnia, zorganizowana przez Koło Łagiewniki w Bystrej powiat Bielski dla dzieci z Kół: Nowa Wieś, Nowy Bytom, Mikołów i Łagiewniki.*

Komisja Rewizyjna Okręgowa dokonała licznych kontroli gospodarki poszczególnych Kół, a dla ożywienia działalności wyjeżdżały członkinie Zarządu Okręgowego do 19 Kół na walne zebrania jako delegatki.

\*

Działalność Kół w okresie sprawozdawczym przejawiała się głównie w kierunku opieki nad wdowami i sierotami oraz wysłania jaknajwiększej ilości dzieci na kolonie letnie.

Nadto wszystkie Koła kontynuowały i rozszerzały działalność po myśli wydanych zarządzeń i poleceń Zarządu Okręgowego.

Akcja kolonijna w okresie sprawozdawczym przedstawia się następująco: W roku 1935 korzystało z wyczasów ogółem 586 dzieci, a kolonij letnich we własnym zakresie stworzono 8. Zarząd Okręgowy oddał do dyspozycji Kół budynki szkolne, uzyskane naskutek uczynionych starań z Wydziału Oświecenia Publicznego, przydzielał dzieci z kilku mniejszych Kół do większych kolonij oraz udzielił zapomóg pieniężnych na ogólną sumę 1600,— zł tym Kółom, które nie posiadały odpowiednich funduszków własnych na wysłanie minimum ilości dzieci. Przeciętne koszta utrzymania jednego dziecka — wraz z zakupionym inwentarzem na kolonie własne — wynosiły za 4-tygodniowy pobyt 42 zł. Ogółem wydatkowano na kolonie letnie w roku bieżącym około 22.000 zł z funduszków własnych. Opiekę nad dziećmi na wszystkich kolonjach własnych powierzono siłom pedagogicznym, specjalnie zaangażowanym. Wszystkie inne prace wykonywały Panie z poszczególnych Kół, a kierownictwo spoczywało w rękach Pań Przewodniczących. Zależnie od warunków materialnych rodziców pobierano dopłatę za każde dziecko wysłane na kolonję letnią; wyjątek stanowiły sieroty i dzieci bardzo biedne.

Na wszystkie kolonie letnie własne Zarząd Okręgowy wysłał komplety książek z „Wędrownej Biblioteczki dla dzieci Rodziny Policyjnej“.

Na kolonjach letnich, zorganizowanych we własnym zakresie, przebywało:

w Brennej (Koło Cieszyn), Bystrej (Koła Łagiewniki i Bielsko), Górkach Wielkich (Koła Szopienice i Siemianowice), Ustroniu-Dobkach (Koła Tarnowskie Góry i Lubliniec), Godowie (Koło Rybnik) . . . . .	370	dzieci
w Policyjnym Domu Zdrowia Nierodzim (Koła Katowice, Chorzów I, Hajduki Wielkie i Świętochłowice) . . . . .	87	„
w Gorzycach (Koło Katowice) . . . . .	30	„
w Rabce (Koła Chorzów I, Lipiny i Ruda) . . . . .	88	„
w Druskenikach (Zarząd Naczelny) . . . . .	5	„
w Ciechocinku (Zarząd Naczelny) . . . . .	6	„
<hr/>		
razem:		586

Przewodnicząca Zarządu Okręgowego z p. Głównym Komendantem Policji Woj. Śl. odwiedziła kolonie letnie w Bystrej, Wielkich Górkach, Nierodzimiu i Ustroniu-Dobkach, oraz była obecną na zabawie-ognisku z okazji zakończenia kolonji Koła bielskiego w Bystrej. Pozostałe kolonie zwiedziły PP. Jeziorska i Brodniewiczowa.

Sieroty Buchtów wysłano na kolonję letnią do Gorzyc i Bystrej, gdzie przebywały po 4 tygodnie.

\*

Silnie jest rozwinięta we wszystkich Kolach opieka nad wdowami i sierotami. Opieka przejawia się w udzielaniu pomocy pieniężnej, paczek z żywnością, ubrań, opału itp. Pod stałą opieką znajduje się 76 wdów i 214 sierot.

Każde bez wyjątku Kolo urządzało dla dzieci Gwiazdkę, obdarzając zgórą 1200 dzieci, nietylko słodyczkami, lecz również podarkami praktycznymi.

Dużą działalność rozwijają sekcje sportowe. W okresie sprawozdawczym zdobyło odznaki strzeleckie 30 członkiń, a 23 zdobyły Państwową Odznakę Sportową

Koło chorzowskie zorganizowało „Jednodniową Imprezę Strzelecką” — nagród zdobyło 13 członkiń.

Koło Hajduki Wielkie utworzyło „Drużynę Ratowniczą”, a w Kołach rybnickim i katowickim założono Sekcje Szermiercze dla dzieci. Koło Pszczyna propaguje sport luczniczy.

W dziedzinie pracy społecznej Koła organizowały odczyty i pogadanki, kursy L. O. P. P., współpracowały z innymi organizacjami w wielu akcjach społecznych i narodowych.

Koła Łagiewniki, Lipiny i Świętochłowice prowadzą kursy języka polskiego.

Prawie wszystkie Koła brały udział w uroczystościach Święta Morza, oraz dużo członkiń przyłączyło się do wycieczek organizowanych do Gdyni, Wilna, Warszawy itd.

Organizowano gremjalne wycieczki do Krakowa dla oddania hołdu I-mu Marszałkowi Polski Józefowi Piłsudskiemu i sypania kopca na Sowińcu.

Wszystkie członkinie złożyły — w myśl uchwały Walnego Zebrania Okręgowego — po 20 gr na budowę Kopca na Sowińcu; zebrana suma wynosi 500,— zł.

Każde bez wyjątku Koło zorganizowało wycieczkę do Piekar Śląskich dla sypania Kopca Wyzwolenia.

Wiele Kół brało udział w zbiórkach na zakup podręczników szkolnych dla biednej diatwy, oraz prowadziło propagandę za zapisywaniem dzieci do szkoły polskiej.

Dla zasilenia funduszków „Rodziny Policyjnej” wszystkie Koła urządziły imprezy dochodowe w postaci balów, zabaw, koncertów itp.

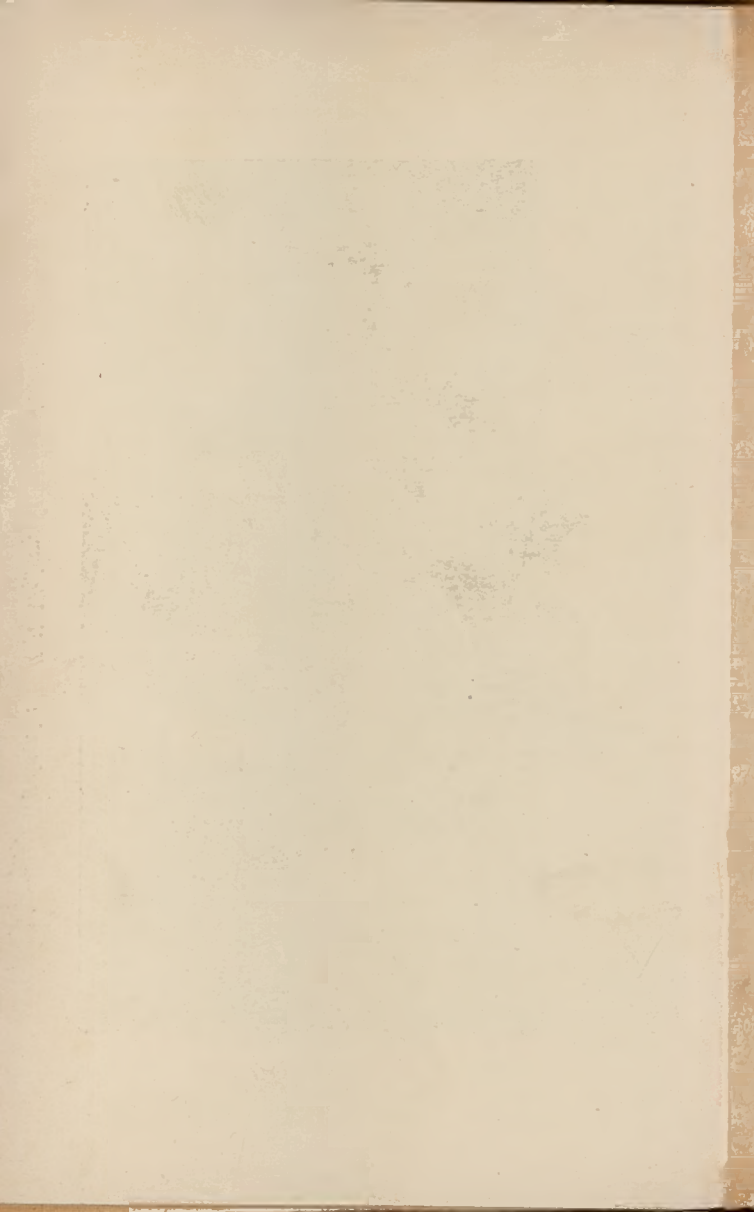
„Sekcje opieki nad chorym policjantem” stale są w kontakcie z ciężkochorymi policjantami i ich rodzinami.

„Sekcje opieki nad grobami policjantów” — poza stałą opieką nad grobami — w dniu Wszystkich Świętych oświetliły i przybrały kwiatami groby.

Nadto członkinie udzielają się w różnych organizacjach charytatywnych, pomagając w akcjach dożywiania bezrobotnych, oraz w zbiórkach ulicznych na rzecz oświaty i pomocy polskim szkołom zagranicą.



*Wycieczka Policji Wojew. Śl. w Krakowie*



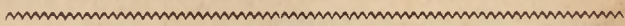
W zestawieniu wynik działalności „Rodziny Policyjnej“ w Województwie Śląskiem w okresie sprawozdawczym przedstawia się następująco:

odbyto zebrań miesięcznych . . . . .	171
posiedzeń Zarządu . . . . .	146
walnych zebrań o charakterze sprawozdawczym . . . . .	22
zebrań przedwyborczych . . . . .	24
zabaw i wieczorków . . . . .	70
przedstawień amatorskich . . . . .	19
akademij . . . . .	52
odczytów . . . . .	76
wycieczek krajoznawczych . . . . .	33
zabaw dla dzieci i „Święto Matki“ . . . . .	24
„Gwiazdki i „Mikołaja“ . . . . .	28
kursów praktycznych . . . . .	11

W okresie sprawozdawczym udzielono zapomóg bezwrotnych na ogólną sumę 6510,25 zł.

\*

Zestawienie tych cyfr oraz w główniejszych zarysach ujęta działalność Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna“ świadczą o dużej żywotności nagradzanej owocną pracą, pozwalającą patrzeć śmiało w przyszłość i wznosić zaszczytne hasło: „Cześć Rodzinie Policyjnej!“



## Wycieczka

### Policji Województwa Śląskiego na Sowińcu i w Krypcie Wawelskiej.

W dniu 4 lipca 1935 r. wyjechała do Krakowa wycieczka Policji Woj. Śl., aby złożyć hołd Pierwszemu Marszałkowi Rzeczypospolitej Polskiej Józefowi Piłsudskiemu i przyczynić się własnymi dłońmi do wzniesienia trwałego pomnika Wodza Narodu. W wycieczce brali udział pp. oficerowie: podinsektor Jeziorski, zastępca Głównego Komendanta Policji Woj. Śl., podinsektor Chomrański,

Naczelnik Urzędu Śledczego, nadkomisarz Piechaczek, Komendant Rezerwy Policji Woj. Śl. i około 100 szeregowych Policji Woj. Śl. Po przybyciu na Sowiniec złożono uroczyste na budującym się kopcu ziemię zabraną z grobu poległego w dniu 3 maja 1921 r. w walkach o przyłączenie Górnego Śląska do Polski kapitana polskiej policji plebiscytowej śp. Waltera Larisza. Później wszyscy uczestnicy wycieczki bez wyjątku ujęli taczki w swe ręce i z zapalem przystąpili do sypania kopca. W godzinach popołudniowych zwiedzono kryptę wawelską i oddano hołd zwłokom Wielkiego Budowniczego naszej Ojczyzny. Następnie zwiedzono jeszcze Muzeum Narodowe i Pałac Prasy, gdzie na dachu dokonano fotografii całej wycieczki.

---

## Sprawozdanie

z działalności Zarządu spółdzielni zarejestrowanej pod nazwą „Samopomoc“ Policji Wojew. Śl. w Katowicach za okres czasu od 1 stycznia do 31 października 1935 r.

Komplet Zarządu, ustanowiony w r. 1934, zmieniony został uchwałami Rady Nadzorczej z dnia 14 kwietnia 1935 r. i z dnia 24 sierpnia 1935 r., któremi powołano Zarząd w składzie jak następuje:

1. Prezes — komisarz Krzystek Gustaw,
2. Wiceprezes — komisarz Pająk Józef,
3. Sekretarz — przodownik Nawa Stanisław,
4. Zastępca sekr. — przodownik Feliks Karol,
5. Skarbnik — st. przodownik Szuła Izidor,
6. Zastępca skarbn. — przodownik Koza Jan.

Do Komisji Rewizyjnej z łona Rady Nadzorczej weszli pp.:

1. Nadkomisarz Piechaczek Ignacy,
2. Nadkomisarz Potyka Leopold,
3. St. przodownik Potempa Franciszek.

W chwili objęcia agend przez nowy Zarząd, t. j. z dniem 14 kwietnia 1935 r., spółdzielnia liczyła członków 2275 i członków emerytów 30, razem członków 2305.

Stan członków w dniu 31 października 1935 r. wynosi członków 2278 i członków emerytów 35, razem członków 2313.

Stan zadłużenia spółdzielni w dniu 14 kwietnia 1935 r. przedstawiał się następująco:

1. Pożyczka wewnętrzna członków . . .	zł 43.934,81
2. Pożyczka Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.	zł 73.631,98
	<hr/>
	Razem zł 117.566,79

Obecny stan zadłużenia w dniu 31 października 1935:

1. Pożyczka wewnętrzna członków . . .	zł 34.004,01
2. Pożyczka Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.	zł 67.589,56
	<hr/>
	Razem zł 101.593,57

Stan zadłużenia spółdzielni zmniejszył się o zł 15.973,22.

Zakreślona przez Zarząd poprzedni działalność w kierunku zasadniczym: wywiązanie się z uchwał zapadłych na Walnym Zgromadzeniu delegatów z dnia 14 kwietnia 1935 r. w przedmiocie spłaty długów — nowy Zarząd postanowił kontynuować.

Ponadto działalność Zarządu idzie w kierunku zaspakajania we właściwych terminach wszelkich świadczeń na rzecz członków i zobowiązań wynikających z prowadzenia we własnym zarządzie domów — oddziałów, jak willi „Słazaczka“ w Zakopanem i domu zdrowia im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Nierodzimiu, ze szczególną troską o pozyskanie jaknajliczniejszej frekwencji we wspomnianych dwóch placówkach, dalej niedopuszczenie do deficytowego stanu, prowadzonego we własnym zarządzie, gospodarstwa rolnego i ogrodu warzywnego w Nierodzimiu.

W szczególności za program zasadniczy co do gospodarki rolnej i warzywnej w Nierodzimiu przyjęto:

- a) prowadzenie we własnym zakresie wzorowego gospodarstwa rolnego i zużytkowanie jego produktów;

- b) podniesienie w miarę możliwości dotychczasowego poziomu ogrodnictwa i warzywnictwa;
- c) dostosowanie chowu bydła do istotnych potrzeb, celem zaopatrzenia w nabiał letniska i domu wypoczynkowego, zaś w okresach zimy i przednówka regulowanie ilości bydła do siły zasobu paszy otrzymanej z zużycia reszty ziemi na ten cel.

Niezależnie od zadań wyłuszczonych powyżej kieruje się Zarząd wzmożeniem działalności kredytowej na rzecz członków przez wykorzystanie na ten cel wolnych funduszy, przyczem akcja ta daje wynik pomyślny, na dowód czego podajemy w toku dalszym sprawozdania dotyczące cyfry. (Zob. str. 351.)

Z zestawienia tego wynika, że suma świadczeń wypłaconych na rzecz członków za okres od 1 stycznia do 31 października 1935 r. wynosi zł 50.655,39, a suma wkładek miesięcznych członków zł 64.505,91, czyli że świadczenia w stosunku do wkładek wynoszą 78½%.

W odniesieniu do wyszczególnionych powyżej świadczeń zachodzi konieczność stwierdzenia, że istnieje w łonie ogółu członków myśl przywrócenia świadczeń za dentystykę.

Zarząd, wychodząc ze stanowiska działalności humanitarnej wśród członków, uznaje w zasadzie doniosłość świadczenia dentystycznego. Gdy jednak wziąć pod uwagę sprawozdania Zarządów z lat ubiegłych, t. j. z przed roku 1932, musi się dojść do przeświadczenia, że każdy przepis o stosowaniu nawet najogólniejszych norm świadczeń za dentystykę stwarza zasadniczo wątpliwości co do możliwości pokrywania na przyszłe lata tych świadczeń a w związku z tem ustalania ściślejszych preliminarzy — budżetu spółdzielni, by nie popadła spółdzielnia w stan deficytu.

Na uzasadnienie tego twierdzenia wpływają czynniki następujące:

1. świadomość członków o przepisach regulaminu pomocy lekarskiej (korzystanie z pobytu na II kl.),

**Świadczenia bezzwrotne i wpływy 1% składek członków  
za czas od 1 stycznia do 31 października 1935 r.**

Rok 1935 miesiąc	W Y P Ł A C O N O										O T R Z Y M A N O					
	za pobyt w szpi- talach		za le- karstwa		zapomóg poło- gowych		zapomóg nadzw- yczajnych		Razem w danym miesiącu spraw.		Suma od początku roku spraw.		1% wkładek			
	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	zł	gr	w danym miesiącu sprawozd.		Suma od początku roku sprawozd.	
Styczeń . . .	5 902	71	440	07	586	90	—	—	6 929	68	6 929	68	6 384	39	6 384	39
Luty . . . . .	3 414	72	608	30	648	30	20	—	4 691	32	11 621	—	6 370	32	12 754	71
Marzec . . . .	4 870	66	529	74	601	20	45	—	6 046	60	17 667	60	6 431	44	19 186	15
Kwiecień . . .	2 909	62	482	46	390	35	—	—	3 782	43	21 450	03	6 441	87	25 628	02
Maj . . . . .	5 455	57	558	24	567	60	65	—	6 646	41	28 096	44	6 413	89	32 041	91
Czerwiec . . .	3 161	29	633	31	627	60	—	—	4 422	20	32 518	64	6 463	17	38 505	08
Lipiec . . . . .	4 874	82	341	77	256	80	—	—	5 473	39	37 992	03	6 480	01	44 985	09
Sierpień . . .	1 873	57	420	39	443	70	—	—	2 737	66	40 729	69	6 474	91	51 460	—
Wrzesień . . .	4 237	42	359	17	754	95	25	—	5 376	54	46 106	23	6 553	60	58 013	60
Październik .	3 700	42	336	39	512	35	—	—	4 549	16	50 655	39	6 492	22	64 505	91

2. stały objaw zwiększania się wypadków chorób członków oraz rodzin członków, wskutek starszego wieku a nieproporcjonalnie małej siły przybytku nowych członków młodszych.

Ten stan rzeczy zmusza Zarząd do zaapelowania do ogółu członków o wzięcie pod uwagę czynnika zasadniczego, t. j. pozostawienia spółdzielni możności wywiązywania się ze świadczeń objętych regulaminem, poza dentystryką i pogodzenie się z tym faktem bez podnoszenia głosów przez delegatów na Walnych Zebraniach.

Realizując świadczenia wynikające z osobnego regulaminu Kasy Wzajemnej Pomocy, obroty te za czas od 1. I. do 31. X. 1935 przedstawiają się jak następuje:

Kasa Wzajemnej Pomocy:

Stan kapitału według bilansu z dnia 31-go grudnia 1934 r. . . . .	zł 119.549,71
Wpływy ze składek . . . . .	zł 92.079,—
Wpływy z odsetek . . . . .	zł 6.925,73

Wyplacono tytułem:

Zgonów członków w 12 wypadkach . . . . .	zł 12.000,—
Zgonów żon członków w 7 wypadkach . . . . .	zł 3.500,—
Zgonów dzieci członków w 29 wypadkach . . . . .	zł 2.945,—
Odpraw wskutek zwolnień członków w 39 wypadkach . . . . .	zł 8.538,—

Razem wypłat zł 26.983,— 26.983,—

Stan kapitału Kasy Wzajemnej Pom. w dniu 31 października 1935 r. . . . . zł 191.571,44

Wykazane powyżej świadczenia płacone były natychmiast po zgłoszeniu wypadków do rąk upoważnionych osób.

Ilość wypadków nie przekroczyła norm zasadniczych, ustalonych regulaminem Kasy.

Kapitałem Kasy obracano po myśli wytycznych, zawartych w regulaminie, wyłącznie na cele pożyczek człon-

ków, rezerwując potrzebną sumę na natychmiastowe pokrycie wypadku w Miejskiej Komunalnej Kasie Oszczędności w Katowicach.

Pożyczki:

W czasie od 1. I. do 31. X. 1935 r. udzielono pożyczek członkom w 1164 wypadkach na ogólną sumę . . . . . zł 282.150,22

w tej liczbie z funduszków:

„Samopomocy“ w 276 wypadkach . . zł 65.299,03

Kasy Wz. Pomocy w 888 wypadkach zł 216.851,19

Wpływy ze spłat pożyczek wynoszą:

na koncie z funduszków „Samopomocy“ . . . . . zł 74.199,92

na koncie z funduszków Kasy Wzajemnej Pomocy . . . zł 148.464,15

Stan kapitału u dłużników, który wynosił w dniu 31 grudnia 1934 r. z funduszków „Samopomocy“ zł 16.016,57, wynosi w dniu 31 października 1935 r. wskutek obrotów przedstawionych powyżej — sumę zł 7.115,68; stan kapitału Kasy Wzajemnej Pomocy zaś, który wynosił w dniu 31 grudnia 1934 r. sumę zł 116.414,40, wynosi w dniu 31 października 1935 r. zł 184.801,44.

Zaznaczyć wypada, że potęgująca się działalność kredytowa wymaga skrupulatnej pracy w tej dziedzinie Zarządu oraz księgowości.

#### Willa „Ślązaczka“ w Zakopanem.

Zarząd w czasie swego urzędowania przeprowadził dokładnie analizę ilości zatrudnionej służby, po której zwolnił woźnego-portjera, na miejsce którego przyjęto siłę młodszą i tańszą.

Po ustaleniu systemu zakupów przez nabywanie artykułów pierwszej potrzeby nie ulegających szybkiemu zepsuciu w większych ilościach, zmniejszono znacznie wydatki płacone za żywność. Na tej też zasadzie postanowiono pomimo, że ceny artykułów spożywczych na ogół podniosły się, zniżyć opłaty kosztów utrzymania

całodziennego dla członków do kwoty zł 3,50 z dotychczasowej kwoty zł 4,—.

Zniżono również dotychczasowe opłaty od nieczłonków, uwzględniając wybór pokoju, tak, że opłata kosztów utrzymania całodziennego w sezonie pełnym, t. j. zimowym i letnim, wynosi zł 4,50 do 6,50, a w sezonie jesiennym i wiosennym kwotę zł 4,— do 6,—.

W roku bieżącym wykonano uchwałę, powziętą przez Zarząd poprzedni w przedmiocie przeprowadzenia remontu pokoi w starej części willi oraz pokrycia reszty dachu blachą, koszt których to inwestycji wyniósł sumę zł 5184,31.

Należy stwierdzić, że poniesienie tych kosztów było konieczne, by utrzymać starą część willi w stanie możliwym do użytkowania.

Frekwencja gości w willi „Słazaczka“ w roku 1935 dorównała ilości osób, jaką mieściła „Słazaczka“ w ostatnich dwóch latach.

Doceniając wpływ członków w odniesieniu do zadań, jakie sobie Zarząd wyznaczył na przyszłość, zwrócono się z apelem do członków zapomocą awiza w rozkazie Głównej Komendy Policji Woj. Śl. o zainteresowanie się członków w ożywieniu ruchu w „Słazaczce“, przyczem zapodano w temże awizie wspomnianą powyżej zniżkę opłat.

### Dom Zdrowia im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Nierodzimiu.

W okresie sprawozdawczym nie przeprowadzano poważniejszych remontów, za wyjątkiem drobniejszych napraw.

Frekwencja gości w sezonie, t. j. od 1 czerwca do 30 września 1935 r., wyniosła ogółem 306 osób, w tej liczbie kuracjuszy z akcji leczenia kąpielowego 82, dzieci Rodziny Policyjnej 88, kuracjuszków z Kasy Chorych 40, członków na własny koszt 35, żon członków 30, dzieci członków 24, znajomych członków i ich rodzin — 7 osób.

W związku z napływem gości okazał się — zwłaszcza w okresie sezonu pełnego, miesiący lipca i sierpnia — brak pomieszczeń we własnych pokojach-salach, co

zmusiło Zarząd do wyszukania na okres dwóch miesięcy pomieszczenia w budynku szkolnym na terenie sąsiednim.

Przydział budynku tego nastąpił w drodze starań Zarządu przez Wydział Oświecenia Publicznego Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego w Katowicach a częściowo pomieszczenie w nim znalazły dzieci Rodzin Policyjnych miasta Chorzowa i Katowic.

Od 1 października 1935 r. dom wynajęto, analogicznie jak w roku ubiegłym, do użytku Szkoły Instruktorów Zuchowych Związku Harcerstwa Polskiego.

### Gospodarstwo rolne w Nierodzimiu.

Zasadnicze prace Zarządu prowadzono w myśl programu naszkicowanego powyżej. Wszelkie zabiegi Zarządu odbywały się z natury rzeczy na tle bieżącej troski o zapewnienie nie tylko niezmnieszenia się obrotów, ale przeciwnie wzrastania obrotów z dostaw wszelkiego rodzaju nabiału i warzyw dla zaspokojenia potrzeb domu zdrowia i letniska.

Kierując się koniecznością, zwolniono pomocnika ogrodniczego i ograniczono wydatki rzeczowe.

Wynikiem tych zabiegów było zrównoważenie dotychczasowych nadwyżek wydatków do poziomu wpływów. Na złagodzenie od szeregu miesięcy datującego się niedoboru kasowego wpłynęły w pierwszym rzędzie obroty uzyskane z dostaw, które poniżej podajemy:

Uzyskano w czasie od 1 stycznia do 31 października

	1934 r.	1935 r.
1. za nabiał . . . . .	zł: 1 814,97	2 454,37
2. za produkty ogrodnicze .	zł: 1 427,59	1 576,46
3. za produkty rolne . . .	zł: 415,76	329,80
łącznie	zł: 3 658,32	4 360,63

Wynika nadwyżka obrotów w stosunku do roku ubiegłego o zł 702,31. O ile wziąć pod uwagę, że nadwyżka ta datuje się od połowy czerwca do końca października br., to można stwierdzić objaw w tym względzie

dodatni, rokujący i na przyszłość wynik pomyślny niedopuszczenia prowadzenia gospodarstwa rolnego deficytowo, który poprzedzał ubiegłe lata sprawozdawcze.

Streszczając przedstawione powyżej sprawozdanie z pracy Zarządu, podajemy z obowiązku analogicznie do lat ubiegłych działalność ogólną spółdzielni w cyfrach z bilansu za rok 1934, podanego do wiadomości członków w awizie rozkazu Głównej Komendy Policji Woj. Śl. Nr. 1479 z dnia 9 maja 1935 r.

Stan czynny bilansu za rok 1934 wykazuje sumę zł 566.629,01, stan bierny łącznie z wszelkimi zobowiązaniami zł 317.618,75, czyli że majątek czysty spółdzielni wynosi na dzień 31 grudnia 1934 r. sumę zł 249.010,26.

W rachunku zysków i strat za rok obrachunkowy 1934 wykazano w dochodach zł 94.472,92, w wydatkach zł 80.240,25. Rok sprawozdawczy zamknięto nadwyżką zł 14.232,67; z nadwyżki tej przelano zgodnie z art. 43 statutu 25% t. j. zł 3558,17 na fundusz zapasowy, a resztę t. j. zł 10.674,50 przeniesiono jako nadwyżkę dochodów na rok następny.

Walne Zgromadzenie przedstawicieli, które zatwierdziło powyższy bilans i rachunek strat i zysków, powzięło uchwałę, by z kwoty zł 10.674,50 spłacić w roku 1935 poza planem spłaty długów — dwie raty kwartalne długu w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w Chorzowie oraz o połowę więcej rocznej raty pożyczki wewnętrznej, przewidzianej planem.

Przytoczone powyżej sprawozdanie będzie niewątpliwie tematem w dyskusjach ogółu członków, co niechaj przyczyni się do pogłębienia i zrozumienia istoty myśli spółdzielczej, której cel przyświeca „Samopomocy“ Policji Województwa Śląskiego, zrzeszającej jako organizacji prawie cały korpus Policji Województwa Śląskiego.

W imieniu członków spółdzielni składa Zarząd serdeczne podziękowanie PP. przełożonym korpusu policyjnego za popieranie naszej działalności, oraz tym wszystkim, którzy pomogli w pracy Zarządowi i przyczynili się do utrzymania i rozwoju wspólnego dobra.

## Z działalności Policyjnego Klubu Sportowego.

Policyjny Klub Sportowy rozwijał w ubiegłym sezonie ożywioną aktywność nieomal we wszystkich sekcjach. Dla tak wielkiego Klubu, jakim jest Policyjny Klub Sportowy w Katowicach, nie odpowiadało boisko, któremu Zarząd Klubu pragnął dać taki wygląd zewnętrzny, jaki powinno posiadać, to też w roku 1935 przeprowadzono dalsze prace na boisku. Wykonano nowy nasyp od strony zachodniej, w miejscu, gdzie stała drewniana trybuna, która musiała ulec rozbiórce, gdyż groziła zawaleniem.

Na wiosnę zawieszono ze względów finansowych działalność sekcji ciężko-atletycznej. Z tych samych względów wycofano sekcję tenisową z rozgrywek o mistrzostwo drużynowe. W ciągu roku były czynnymi sekcje piłki nożnej, bokserska, szermiercza, strzelecka, kolarska i tenisowa.

Działalność tych sekcji przedstawia się następująco:

### Sekcja piłki nożnej.

Kierownik st. przod. Warwas.

Sekcja piłki nożnej składa się z pięciu drużyn piłkarskich i to: I-sza drużyna seniorów, rezerwa seniorów, I-sza drużyna młodzieży i II-ga drużyna młodzieży oraz drużyny szkolnej.

Drużyna seniorów znajduje się w klasie „A” i toczy co rok walkę o mistrzostwo tejże klasy, natomiast następne kolejne drużyny są czynnikiem wychowawczym w zakresie piłkarstwa i każdy zawodnik, zależnie od zdolności, awansuje kolejno aż do I-ej drużyny seniorów.

I-sza drużyna zdobyła na rok 1934/35 wicemistrza klasy „A“ w Śląskim Okręgu Piłki Nożnej, a w rozgrywkach na rok 1935/35 znajduje się na pierwszym miejscu, mając tamsamem wszelkie szanse na zdobycie mistrza klasy „A“.

W roku 1935 w sezonie wolnym od rozgrywek o mistrzostwo przeprowadziły poszczególne drużyny P. K. S. 23 rozgrywki towarzyskie z różnymi klubami całego Śląska, przeważnie poza Katowicami. Z tych rozgrywek wygrano 15, w trzech wypadkach przegrano, a remisowano 5, przyczem cały turniej piłkarski ukończył się w stosunku bramek 76:36 na naszą korzyść.

W dniach 29 i 30 czerwca 1935 r. brała drużyna udział w turnieju piłkarskim, zorganizowanym przez K. S. Ligocianka w Katowicach-Ligocie z okazji uroczystości jubileuszowych, przy udziale 8 drużyn, przyczem nasza drużyna zdobyła pierwsze miejsce, otrzymując w nagrodę komplet ubrańek piłkarskich dla jednej drużyny.

### Sekcja bokserska

Kierownik: komisarz Maślanka Józef.

Dnia 13 stycznia 1935 r. odbyły się zawody bokserskie z wojskowym K. S. Wawel w Krakowie, z wynikiem 11:5 na korzyść Wojsk. K. S. Wawel.

Dnia 20 stycznia 1935 r. odbyły się zawody bokserskie z Żydowskim K. S. Hasmona we Lwowie z wynikiem 8:6 na korzyść P. K. S.

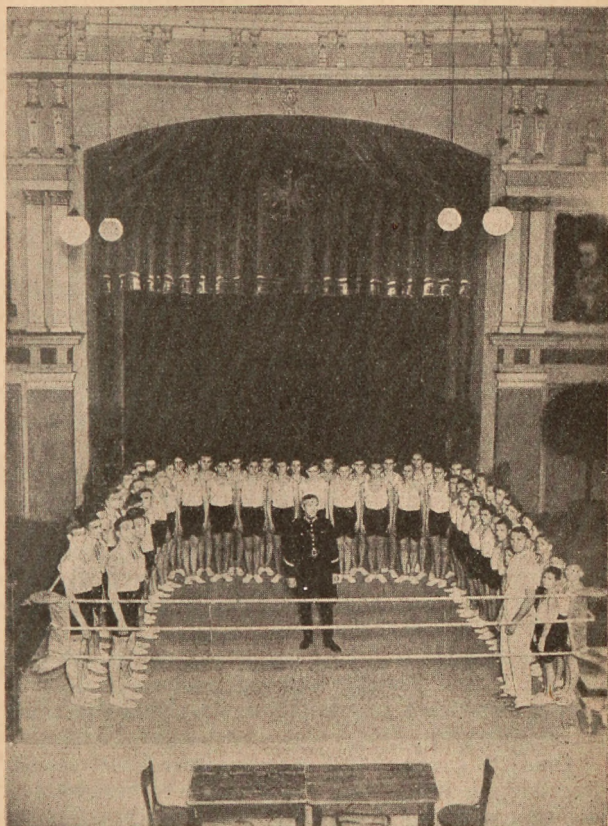
Dnia 11 lutego 1935 r. odbyły się zawody bokserskie z K. S. 27 w Orzegowie z wynikiem 9:7 na korzyść P. K. S.

Dnia 15 lutego 1935 r. odbyły się zawody bokserskie z K. S. Ruch z Hajduk Wielkich z wynikiem 9:7 na korzyść K. S. Ruch.

Z indywidualnych mistrzostw okręgowych wzięli udział: zawodnicy Pawlica, Moczko, Matuszczyk, Wystrach, Masny i Wrazidło.

W przedbojach w dniu 28 lutego 1935 r. w Hajdukach Wielkich walczyli: Moczko z Bułą, wygrywając na punk-

ty, Matuszczyk przegrał na punkty do Nawy, Wystrach wygrał przez k. o. w drugim starciu z Wiechowskim.



*Zakończenie II-go kursu bokserskiego Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach.*

Cwierćfinały: dnia 1 marca 1935 r. w Hajdukach Wielkich walczyli: Pawlica wygrał na punkty z Jasińskim,

Moczko wygrał walkowerem do Krawczyka, Gburski wygrał na punkty z Jasiulkiem III, zaś Masny przegrał przez k.o. w pierwszym starciu do Uherka.

Półfinały: dnia 15 marca 1935 r. w Świętochłowicach walczyli: Pawlica przegrał na punkty do Góreckiego, Moczko wygrał na punkty z Proskiem, Wystrach przegrał na punkty do Kurki.

Finały: dnia 31 marca 1935 r. w Katowicach walczyli: Moczko przegrał na punkty do Lizurka II, Gburski wygrał na punkty z Rzezikiem a Wrazidło przegrał na punkty do Uherka.

Po przeprowadzeniu weryfikacji mistrzostw tytuł mistrza okręgu osiągnął zawodnik post. Gburski Maksymilian w wadze średniej, zaś tytuł wicemistrza zdobyli zawodnicy: Moczko w wadze koguciej a Wrazidło w wadze ciężkiej.

Do rozgrywek o indywidualne mistrzostwo Polski zostali wyznaczeni zawodnicy: Nowakowski, Wystrach i Wrazidło. Śląscy zawodnicy zaszczytnych wyników nie osiągnęli i w ćwierćfinałach odpadli.

Dnia 1 maja 1935 r. odbyły się zawody bokserskie z K.S. „Concordia“ w Knurowie z wynikiem 8:6 na korzyść P. K. S.

W miesiącu marcu i kwietniu 1935 r. Sekcja Bokserska zorganizowała Koło Miłośników Sekcji Bokserskiej, a dochód uzyskany ze składek przewidziany jest na podniesienie sportu bokserskiego.

Dnia 28 lipca 1935 r. w czasie przerwy meczu piłki nożnej z K.S. Polonia i Śląsk na stadionie K.S. Śląsk w Świętochłowicach złożył ślubowanie olimpijskie zawodnik Matuszczyk.

Dnia 31 sierpnia 1935 r. przeprowadzono zawody bokserskie w Katowicach w charakterze wewnętrzno-klubowym w drużynie młodzików.

Dnia 14 września 1935 r. odbyły się w Katowicach zawody wewnętrzno-klubowe drużyny młodzików.

Dnia 12 października 1935 r. odbyły się międzynarodowe zawody bokserskie w Katowicach z „Hindenburg Box-Club“ z wynikiem 6:2 na korzyść Policyjnego Klubu

Sportowego. W tymże dniu odbyły się również zawody bokserskie drużyny młodzików z klubem sportowym „Slavia“ Ruda z wynikiem 9:15 na korzyść K. S. „Slavia“.

Obecnie Sekcja Bokserska szkoli młode zastępy bokserskie i z tego względu w mistrzostwach drużynowych udziału nie bierze.

### Sekcja Szermiercza

**Kierownik: nadkomis. Hostyński Jakób.**

Po przerwie letniej Sekcja rozpoczęła ćwiczenia z dniem 15 września 1934 r. Ćwiczenia odbywały się we florecie, szpadzie i szabli dla początkujących i zaawansowanych.

Dnia 24 listopada 1934 r. 8-miu szermierzy brało udział w corocznym ogólnośląskim turnieju szablowym o mistrzostwo Policyjnego Klubu Sportowego i o nagrodę przechodnią Komendanta Rezerwy Pol. Woj. Śl. w Katowicach, p. nadkom. Piechaczka Ignacego. Mistrzostwo oraz powyższą nagrodę zdobył poraz trzeci z rzędu, a temsamem na własność, st. przod. Zaczyk Teodor. II-gie miejsce post. Radecki Ludwik i III-cie miejsce post. Karwicki Rajmund.

Dnia 9 grudnia 1934 r. odbył się w Warszawie finał drużynowych mistrzostw Polski w szabli między „Warszawianką“ w Warszawie a Policyjnym Klubem Sportowym w Katowicach. Wynik meczu 10:6 dla „Warszawianki“, Klub nasz zdobył po tem spotkaniu poraz drugi drużynowe wicemistrzostwo Polski.

Dnia 9 grudnia 1934 r. odbyliśmy w Warszawie z okazji finału drużynowych mistrzostw Polski, mecz towarzyski między reprezentacją Akademickiego Związku Sportowego w Poznaniu a naszą reprezentacją w składzie: st. przod. Zaczyka, st. post. Paszka i Sobika oraz poster. Kaczmarczyka. Wynik spotkania 12:4 na korzyść naszego Klubu.

Dnia 15 grudnia 1934 r. zorganizował Pierwszy Śl. Klub Szermierczy swe doroczne mistrzostwo w szabli, jako indywidualny turniej ogólnośląski. W zawodach tych uczestniczyło 9-ciu zawodników z naszego Klubu.

Tytuł mistrza poraż drugi zdobył post. Kaczmarczyk Antoni, zdobywając jednocześnie poraż drugi puchar przechodni b. ministra Bolesława Grodzieckiego, generalnego dyrektora Syndykatu Polskich Hut Żelaznych w Katowicach. III-cie, IV-te i V-te miejsce zajęli wśród 18 zawodników: post. Kamala, Mleczak i Radecki.

Dnia 2 i 3 lutego 1935 r. zorganizował, jako turniej ogólnosląski pod protektoratem Wojewody Śląskiego Dra Michała Grażyńskiego i Marszałka Sejmu Śląskiego Konstantego Wolnego, komitet, złożony z członków naszego Klubu i I-go Śląskiego Klubu Szermierczego, szóste indywidualne mistrzostwa Śląska pań we florecie oraz panów we florecie, szpadzie i szabli.

Wśród 93 miejsc konkurencyjnych we wszystkich broniach zdobyliśmy:

we florecie: Zakrzewska Helena — wicemistrzostwo Śląska;

we florecie panów: st. post. Paszek Karol — tytuł mistrza Śląska poraż trzeci;

w szpadzie: st. post. Sobik Antoni — tytuł mistrza Śląska poraż trzeci; st. przod. Zaczyk Teodor — tytuł wicemistrza Śląska;

w szabli: st. post. Sobik Antoni — tytuł mistrza Śląska poraż trzeci; st. przod. Zaczyk Teodor — tytuł wicemistrza Śląska; st. post. Paszek Karol — IV-te miejsce; post. Radecki — VI-te miejsce; post. Kamala Ewald — VII-me miejsce.

Poza wielu nagrodami zdobytemi przez wyżej wymienionych szermierzy, st. post. Sobik zdobył poraż trzeci a temsamem na własność nagrodę Wojewody Śląskiego p. Dra Michała Grażyńskiego dla najlepszego szpadzisty i szablisty w tym turnieju.

Dnia 22 lutego 1935 r. zorganizowaliśmy w Katowicach drużynowy mecz na szable z tytułu rozgrywek o drużynowe mistrzostwo Polski między Kolejowem Przysposobieniem Wojskowem w Katowicach a naszym Klubem. Drużyna nasza w składzie: post. Radeckiego, Kamali, Karwickiego i Mleczaka — zwyciężyła 15:1.

Dnia 2 i 3 marca 1935 r. odbyły się w Warszawie coroczne mistrzostwa m. Warszawy w szpadzie i szabli. W tym turnieju zdobyliśmy w szpadzie: st. przod. Zaczyk Teodor — III miejsce, poster. Kaczmarczyk Antoni — IV miejsce, poster. Kamala Ewald — VI miejsce; w szabli: st. post. Sobik Antoni zdobył przy współudziale członków drużyny olimpijskiej tytuł mistrza Warszawy, st. post. Paszek Karol — III miejsce, st. przod. Zaczyk Teodor — VI miejsce.

Dnia 9 marca 1935 r. odbył się w Radlinie mecz szablowy z Klubem szermierczym Związku Oficerów Rezerwy w Rybniku. Zwyciężyliśmy 11:5.

Jednocześnie odbył się w Radlinie propagandowy wieczór szermierczy, w którym — poza naszym fechtmistrzem — brali udział wszyscy czołowi szermierze naszego Klubu.

Dnia 20 marca 1935 r. rozegrano w Katowicach mecz szablowy z drużyną Pierwszego Śląskiego Klubu Szermierczego w Katowicach o drużynowego mistrza w szabli w okręgu śląskim. Barwy nasze reprezentowała drużyna w składzie: st. przod. Zaczyka Teodora, st. post. Paszka Karola, Sobika Antoniego i post. Kaczmarczyka Antoniego, zwyciężając 11:5, zdobywając jednocześnie porażkę trzeci drużynowe mistrzostwo Śląska w szabli.

Dnia 24 marca 1935 r. odbyły się w Krakowie półfinałowe spotkania o drużynowe mistrzostwo Polski na rok 1935 w grupie południowej między zwycięzcami okręgów lwowskiego, krakowskiego i śląskiego. Do lwowskiego reprezentanta wygraliśmy walkowerem na skutek niestawienia się do spotkania. Akademicki Związek Kraków został zwyciężony w szpadzie 12:4, a w szabli 16:0, wobec czego Klub nasz porażką trzeci był w finale o drużynowe mistrzostwo Polski.

Dnia 4-go, 6-go i 27 kwietnia oraz 12 maja 1935 r. współpracowaliśmy w organizacji zawodów szermierczych szkół średnich na Śląsku.

Dnia 6 i 7 kwietnia 1935 r. zorganizowano w Krakowie indywidualne mistrzostwa kl. „B“ dla panów we florecie, szpadzie i szabli. Na tych zawodach zdobyliśmy:

w florecie: post. Radecki Ludwik — mistrzostwo Polski, post. Mleczak Jan — IV miejsce, post. Niedworok Jan — VI miejsce; w szpadzie: post. Karwicki Rajmund zdobył wicemistrzostwo Polski, post. Kamala Ewald zajął III-cie miejsce, post. Kaczmarczyk Antoni V-te miejsce; w szabli: post. Radecki Ludwik — mistrzostwo Polski, post. Kamala Ewald — wicemistrzostwo Polski.

W wyniku zdobytych miejsc szermierze naszego Klubu zdobyli poraz czwarty puchar dla najlepszego klubu w tych mistrzostwach.

27 kwietnia 1935 r. zorganizowaliśmy w Katowicach drużynowe spotkanie między drużyną Warszawskiego Policyjnego Klubu Sportowego a naszym Klubem o puchar przechodni Prezesa Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach, p. podinspektora Józefa Jeziorskiego.

Zwyciężyliśmy w szpadzie 8:1 a w szabli 8:7, zdobywając powyższy puchar na własność naskutek jego trzykrotnego zdobycia.

Dnia 28-go kwietnia 1935 r. odbył się przy naszym współudziale propagandowy wieczór i mecz szermierczy w Rybniku. W tym spotkaniu drużyna nasza w składzie: post. Radeckiego, Kamali, Karwickiego i Niedworoka — zwyciężyła 13:3.

Od 29 maja do 7 czerwca 1935 r. była polska drużyna szermiercza w celach treningowych na Węgrzech. Do tej drużyny Polski Związek Szermierczy wyznaczył na podstawie osiągniętych wyników: st. przod. Zaczyka, st. post. Paszka i Sobika.

### Sekcja Strzelecka

Kierownik: nadkomis. Piechaczek Ignacy.

W miesiącu kwietniu 1935 r. odbyły się zawody strzeleckie o mistrzostwo jednostek Policji Wojew. Śląskiego (wszystkich Komisarjatów, Wydziałów Śledczych, Posterunków i Oddziału Konnego).

Celem zawodów była propaganda strzelecka w Policji Woj. Śl. i podniesienie tą drogą sprawności strzeleckiej. W zawodach brali udział wszyscy policjanci, należący do stanu danej jednostki policyjnej, zarówno oficerowie jak

i szeregowi. Koszty zawodów pokrywali zawodnicy we własnym zakresie.

Program zawodów obejmował następujące konkurencje:

### Konkurencja Nr. 1,

w której uczestniczyli wszyscy policjanci służby mundurowej.

Karabinek bocznego zapłonu, szkolny — BZ. Szkol. 9.

Broń: długa, bocznego zapłonu, kal. 22, o przyrządach celowniczych otwartych, nie cięższa jak 4,200 kg, bez przyśpiesznika. Ładowanie pojedyncze. Broń samoczynna zabroniona. W razie braku Kb szkolnych dopuszcza się karabinki krajowe.

Odległość: 50 metrów.

Postawa: z 3-ch postaw — stojącej, klęczącej i leżącej.

Tarcza: A  $1,50 \times 10$  cm.

Uczestnictwo: jednakowe.

Ilość strzałów: 30 strzałów po 10 strzałów z każdej postawy oraz 9 strzałów próbnych nieocenianych, dowolnie rozłożonych.

Czas strzelania: 30 minut na całe strzelanie.

Ocena: według ilości osiągniętych punktów — jednostkowa.

### Konkurencja Nr. 2,

w której uczestniczyli wszyscy policjanci służby śledczej.

Pistolet bocznego zapłonu dowolny Pd. 3.

Broń: pistolet bocznego zapłonu, kal. 22.

Odległość: 50 metrów.

Postawa: z postawy stojącej z wolnej ręki.

Tarcza: A  $50 \times 20$  cm.

Uczestnictwo: jednostkowe.

Ilość strzałów: 30 strzałów w trzech serjach po 10 strzałów w każdej serji, oraz 9 strzałów próbnych nieocenianych, dowolnie rozłożonych.

Czas strzelania: 20 minut na serję.

Ocena: jednostkowa według ilości osiągniętych punktów.

Po ukończeniu zawodów wszystkie Komendy Powiatowe, Miejskie i Komenda Rezerwy Policji Woj. Śl. przyznawały strzelcom, którzy osiągnęli najlepsze wyniki — mistrzostwa danych jednostek policyjnych.

Najlepsze wyniki w poszczególnych Komendach Powiatowych:

#### Konkurencja Nr. 1.

Nazwa Komendy	Nazwisko i imię oraz stopień służbowy	Ilość osiągniętych pkt na 300 możliwych
Pow. Kda Bielsko	st. post. Klima Ignacy	270
Kda m. Chorzów	podkom. Szoltysek Józef	272
Pow. Kda Cieszyn	st.przod. Szkawran Józef	266
Pow. Kda Katowice	przod. Linek Paweł	286
Kda Rez. Katowice	st.przod. Bochenek Alojzy	284
Pow. Kda Lubliniec	st. post. Pisulski Jan	267
Pow. Kda Pszczyna	poster. Frysz Józef	279
Pow. Kda Rybnik	przod. Drozdowski Teod.	269
Pow. Kda Świętochłowice	post. Duszyński Franc.	278
Pow. Kda Tarn. Góry	st. przod. Paliga Franc.	288

#### Konkurencja Nr. 2.

Pow. Kda Bielsko	st. post. Sługa Jan	174
Kom. m. Chorzów	st.przod. Morawiec Alojzy	221
Kda Pow. Katowice	kom. Brodniewicz Stan.	245
Kda Pow. Lubliniec	Kurzeja Jan, st. post.	150
Kda Pow. Rybnik	st. przod. Śmieja Winc.	143
Kda Pow. Świętochłowice	przod. Duży Piotr	167

W czasie od 29 września do 6 października 1935 r. odbyły się Powszechne Zawody Strzelecko-Łuczne o Mistrzostwo Okręgu Śląskiego. Zawody te obejmowały

11 konkurencyj z broni wojskowej-małokalibrowej i pistoletów.

W zawodach tych brali udział najlepsi strzelcy następujących organizacji:

Związku Oficerów Rezerwy w Katowicach,  
Wojskowego Klubu Sportowego w Katowicach,  
Straży Granicznej Katowice,  
Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach,  
Stowarzyszenia Urzędników Skarbowych,  
Pocztowego Przysposobienia Wojskowego w Katowicach,  
P. K. O. Katowice,  
Sokoła Katowice,  
Rodziny Rezerwistów, Dziedzice,  
Związków Rezerwistów: Czechowice, Ćwiklice, Dziedzice,  
Walcownia, Janów, Łędziny, Tarnowskie Góry,  
Związków Strzeleckich: Będzin, Biała, Cieszyn, Chrzanów,  
Katowice powiat, Katowice Grodzki, Pszczyna, Rybnik, Świętochłowice, Żywiec.

Z Policyjnego Klubu Sportowego zgłosiło się do zawodów 68 zawodników do 7-miu konkurencyj.

W strzelaniu zespołowym zespoły Policyjnego Klubu Sportowego osiągnęły następujące wyniki:

W konkurencji Kb. 1. — II i V miejsce,  
„ Pw. 1 — II i IV miejsce,  
„ Pz. D. 12 — V miejsce,  
„ Bz. kr. 9 — III miejsce.

W strzelaniu indywidualnem osiągnęli zawodnicy Policyjnego Klubu Sportowego następujące wyniki:

W konkurencji Kb. 1:

st. przod. Bochenek Alojzy — II miejsce,  
przod. Drozdowski Teodor — III miejsce,  
przod. Cieśla Józef — VIII miejsce.

W konkurencji Kb. 3:

poster. Szydłowski Franciszek — IV miejsce,  
przod. Cieśla Józef — VI miejsce,  
poster. Kuczera Robert — IX miejsce,

st. poster. Sobik Antoni — X miejsce,  
st. przod. Kołodziejczyk Filip — XI miejsce.

W konkurencji Pw. 1:

przod. Cieśla Józef — III miejsce,  
st. przod. Kołodziejczyk Filip — IV miejsce,  
nadkom. Piechaczek Ignacy — VI-te miejsce,  
st. przod. Bochenek Alojzy — VII miejsce,  
przod. Drozdowski Teodor — VIII miejsce.

W konkurencji Pw. 6:

przod. Cieśla Józef — I miejsce,  
st. przod. Zaczyk Teodor — II miejsce,  
przod. Morawiec Alojzy — III miejsce,  
nadkomis. Piechaczek Ignacy — IV miejsce,  
podkomis. Szoltysek Józef — V miejsce.

W konkurencji Bz. kraj. 6:

poster. Kuczera Robert — V miejsce.

W konkurencji Bzd. 12:

przod. Drozdowski Teodor — XII miejsce,  
st. przod. Bochenek Alojzy — XVI miejsce.

W konkurencji Bz. kraj. 9:

przod. Drozdowski Teodor — VI miejsce,  
poster. Szydłowski Franciszek — VIII miejsce,  
poster. Klima Ignacy — XII miejsce.

Rezultat zawodów przedstawia się więc dla Policyjnego Klubu Sportowego, pomimo że w zawodach brała udział bardzo wielka liczba zawodników, pomiędzy którymi znajdowali się najlepsi strzelcy Okręgu Śląskiego — naogół dobrze.

Najlepsi zawodnicy Policyjnego Klubu Sportowego otrzymali nagrody i dyplomy. Nagrodę ufundowaną przez Pana Głównego Komendanta Policji Woj. Śl., inspektora Żółtaszka, otrzymał post. Szydłowski Franciszek ze stanu Komendy Rezerwy w Katowicach, za najlepszy wynik w konkurencji Kb. 3.

### III.

Nieomal we wszystkich jednostkach Policji Woj. Śl. zorganizowano zawody o zdobycie odznaki strzeleckiej.

Rezultat tych zawodów jest znacznie lepszy niż osiągnięty w roku 1934, co wykazuje następujące zestawienie:

Zestawienie odznak strzeleckich,  
zdobytych przez funkcjonariuszów Policji Wojew. Śl.  
w poszczególnych powiatach.

Komenda Powiatowa (miejska)	Ilość zdobytych odznak strzeleckich w r. 1934	Ilość zdobytych odznak strzeleckich w roku 1935			
		kl. I. złota	kl. II. srebr.	kl. III. bronz	razem
Kda P. Katowice	320	7	137	352	496
Kda R. Katowice	120	34	41	93	168
Kda m. Chorzów	230	34	173	54	261
K. P. Świętochłowice	203	23	114	87	224
K. P. Bielsko	97	4	44	54	102
K. P. Rybnik	94	1	22	96	119
K. P. Cieszyn	78	12	55	43	110
K. P. Pszczyna	66	3	108	28	139
K. P. Tarn. Góry	66	—	40	59	99
K. P. Lubliniec	10	1	12	25	38

#### Sekcja Kolarska

Kierownik: st. post. Dublaczewski Jan.

W roku bieżącym wyścig kolarzy policyjnych nie został przeprowadzony łącznie z marszem powstańców nad Odrę, lecz jako impreza osobna, łącznie ze Związkiem Powstańców Śląskich, w dniu imienin Wojewody Śląskiego p. Dra Grażyńskiego, t. j. w dniu 29 września b. r.

Wyścig kolarski odbył się we wspomnianym dniu w dwóch kategoriach, a mianowicie bieg indywidualny na trasie Katowice—Rybnik i zpowrotem na dystansie 100 km, oraz drużynowy bieg na trasie Katowice—Mikołów—Gostyń—Mikołów—Murcki—Katowice na 50 km.

W wyścigu indywidualnym na dystansie 100 km brali udział kolarze klubów śląskich, natomiast w zawodach drużynowych, dostępnych tylko dla organizacji półwojskowych, wzięli udział zawodnicy policyjni i Związku Powstańców Śląskich.

Do biegu indywidualnego stanęło 27 zawodników, w tem 11 policjantów, a mianowicie: 3 z województwa łódzkiego, 2 z białostockiego, 1 z wołyńskiego (Zdobuńów) i 5 z wojew. śląskiego. W biegu drużynowym startowało ogółem 7 drużyn, z tego 4 ze Związku Powstańców Śląskich i 3 drużyny policyjne.

Wynik biegu indywidualnego:

1. post. Lula Alojzy z wojew. białostockiego w czasie 3,13:28, zdobywając nagrodę przechodnią p. starosty Dra Seidlera, oraz nagrodę honorową Komendanta Wojew. P. P. w Białymstoku;
2. post. Głowacki Jan z wojew. łódzkiego, czas 3.14.:28, zdobywając nagrodę p. Komendanta Pow. w Cieszynie;
3. post. Morga Stanisław z wojew. łódzkiego, czas 3.20:02, zdobywając nagrodę honorową p. Głównego Komendanta Policji Wojew. Śl. p. insp. Żółtaszka;
4. post. Jarkowski Kazimierz z wojew. białostockiego, czas 3.26:25, zdobywając nagrodę honorową Związku Powstańców Śląskich;
5. woźny Kowolik Stefan z wojew. śląskiego, czas 3.27:10, zdobywając nagrodę honorową Komendanta Wojew. P. P. w Brześciu n/B;
6. woźny Krasowski Waclaw z wojew. wołyńskiego, czas 3.29:15, zdobywając nagrodę honorową Prezydenta m. Katowic p. Dra Adama Kocura;
7. post. Rogowski Józef z wojew. śląskiego, w czasie 3.29:20, zdobywając nagrodę honorową Komendanta Wojew. P. P. w Toruniu;
8. post. Łoszak Józef z wojew. łódzkiego, w czasie 3.45:20, zdobywając nagrodę honorową Komendanta Wojew. P. P. w Łodzi;

9. post. Morawa z wojew. śląskiego, zdobywając nagrodę honorową f-my „Sport“ w Katowicach.

W zawodach drużynowych drużyna policyjna z Komendy Rezerwy w Katowicach, w składzie: przod. Feliks, st. post. Wende, post. Kaczmarczyk, Karwicki i Kamala, zajęła 3 miejsce, zdobywając nagrodę honorową (orzel na marmurowym postumencie) Zw. Powstańców Śląskich.

Organizacja powyższej imprezy spoczywała w rękach Naczelnika Wydziału Admin. Gł. Komendy p. nadkom. Kloske'go.

Ponadto w dniu zawodów odbył się ogólny zjazd kolarzy policyjnych wojew. śląskiego w Komendzie Rezerwy w Katowicach, na który przybyło około 200 policjantów z wszystkich powiatów, za wyjątkiem powiatu katowickiego. Bardzo tłumnie, bo w ilości 50 kolarzy, przybyli policjanci powiatu świętochłowickiego.

Po udekorowaniu rowerów barwami narodowymi i śląskimi udali się policjanci na miejsce zbiórki, skąd wspólnie z kolarzami Zw. Powstańców Śl. udali się przed gmach Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, gdzie przedfilowali przed p. Wojewodą Śląskim, członkami Zarządu Głównego Zw. Powstańców Śl. oraz p. Głównym Komendantem Policji Wojew. Śl.

Z powyższego sprawozdania poszczególnych sekcji wynika, że ożywiona działalność w poszczególnych sekcjach dała też pozytywne wyniki. Dążeniem Zarządu Klubu jest wciągnąć do sportu młodych, nowoprzyjętych policjantów i członków rodzin. Z tego też powodu zamierza w daleko idący sposób umożliwić uprawianie sportu przez synów i córki policjantów, szczególnie w sekcjach piłki nożnej, bokserskiej, tenisowej i szermierczej.

Zgłoszenia prosi Zarząd kierować do sekretarjatu Klubu w Głównej Komendzie Policji Wojew. Śl. do rąk sekretarza p. st. przod. Christoph'a.

## Z E S T A W I E N I E P. O. S.

zdobytych przez funkcjonariuszów Policji Wojew. Śl.  
w poszczególnych powiatach.

Komenda Powiatowa (Miejska)	Ilość zdobytych i ważnych P. O. S. w roku 1934	Ilość zdobytych i ważnych P. O. S. w roku 1935
Katowice	722	654
Komenda Rezerwy Wojew. Katowice	136	203
Chorzów	261	265
Świętochłowice	223	308
Bielsko	106	110
Cieszyn	104	121
Pszczyna	101	122
Rybnik	63	109
Tarnowskie Góry	62	76
Lubliniec	33	77
Ogółem:	1811	2045

~~~~~

P. O. S. Czy przeprowadziłeś już próby sprawności fizycznej, by osiągnąć Państwową Odznakę Sportową? Pamiętaj, że nie trzeba być rekordzistą, by osiągnąć P. O. S.

## Z działalności Koła L. O. P. P. Policji Wojew. Śląskiego.

W dniu 31 grudnia 1934 r. Koło Miejscowe L. O. P. P. Funkcjonariuszów Policji Woj. Śl. w Katowicach liczyło 649 członków rzeczywistych (w dniu 31 grudnia 1933 r. było ich 569).

O działalności Koła w roku 1934 czytamy w sprawozdaniu Obwodu Miejskiego w Katowicach z działalności za rok 1934 następujące uwagi:

„Działalność Koła, jeżeli chodzi o akcję ściągania składek, była ograniczona wskutek tego, iż takowe potrąca się poczynszony od 1 maja 1934 r. z poborów służbowych i przekazuje bezpośrednio do Okręgu Wojewódzkiego.

Niemniej rozwinęło Koło żywą działalność w innych kierunkach. Z imprez urządzonych z okazji Tygodnia Lotniczego, Rajdu Lotniczego oraz zabawy, osiągnęło Koło dochód w kwocie 393,92 zł, nadto na samolot Braci Adamowiczów kwotę 110,90 zł.

Świadczy to o należytem zrozumieniu potrzeb Ligi przez urzędników i funkcjonariuszów Policji, co podnosimy z prawdziwym uznaniem.“

Praca Koła w roku 1935 szła w tym samym kierunku, jak w roku poprzednim, a polegała głównie na szerzeniu idei L. O. P. P. wśród członków Koła i współpracy z Obwodem Miejskim przy zorganizowaniu imprez i urządzaniu zbiórek na potrzeby L. O. P. P.

W dniu 15 stycznia 1935 r. odbyło się roczne walne zgromadzenie Koła, podczas którego wybrano zarząd Koła w następującym składzie:

prezes — nadkomisarz Piechaczek,  
zastępca prezesa — aspirant Marcol,  
sekretarz — przodownik Warta,  
skarbnik — przodownik Kalus,  
komisja rewizyjna — urzędnik Matuszek, st. poster.  
Brzezinka i przodownik Wojciechowski.

Na delegata do ogólnego zgromadzenia delegatów Obwodu Miejskiego w Katowicach wybrano p. aspiranta Tyca.

Budżet Koła na rok 1935 został uchwalony w wysokości 3600,— zł w dochodzie i rozchodzie.

Zarząd Koła zorganizował w r. 1935 dwie zabawy, z których czysty zysk przekazał do Obwodu Miejskiego na potrzeby L. O. P. P. Czysty zysk z pierwszej zabawy, urządzanej w dniu 5 stycznia 1935 r., wynosił 152,56 zł, z drugiej, urządzanej w dniu 12 października 1935 r. (z okazji Wojewódzkiego Dnia Lotniczego) — 107,15 zł. Ogółem więc z zabaw osiągnięto 259,71 zł czystego zysku.

W dniu 4 października 1935 r. odbył się odczyt o rozwoju szybownictwa, połączony z wyświetleniem filmu, przy udziale 140 członków Koła. Zainteresowanie się członków odczytem było wielkie, co skłoniło zarząd do zorganizowania dalszych odczytów.

Zebrań zarządu Koła odbyło się od 1 stycznia do 1 listopada 1935 r. ogółem 6.

Kończąc swoje krótkie sprawozdanie, apeluję do wszystkich członków Koła, by nadal ofiarnie i chętnie popierali wszelkie poczynania zarządu Koła, albowiem Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej jest tą organizacją, która stara się celową i konsekwentną akcją przygotować cały naród na odparcie niebezpieczeństwa, jakie niesie lotnictwo w przyszłej wojnie. Sytuacja, w jakiej znajduje się obecnie Abisynja dlatego, iż nie była przygotowana do odparcia napadów z powietrza i do sparaliżowania ich skutków, powinna być groźnym ostrzeżeniem dla opieszalych.

# Rodowody psie i organizacje kinologiczne.

## Wstęp.

Przed przystąpieniem do właściwej treści zatytułowanego artykułu umieszczam krótki zarys wiadomości teoretycznych i o zjawiskach dziedziczności i hodowli praktycznej psów rasowych. Pierwiastki te wyjaśnią nam, dlaczego zaprowadzono w Europie jak i w innych częściach świata rodowody psie.

## Dziedziczność i jej zjawiska.

Istota powstania ras psów i zjawiska ich dziedziczności zainteresowały uczonych, poświęcających się badaniu istot żyjących w wszechświecie.

Darwin w bezustannej obserwacji przyrody skrupulatnie notując wszelkie spostrzeżenia zjawiska tejsze, doszedł do wniosku, że przyczyn powstawania nowych gatunków, przeobrażania się, doskonalenia lub ich zaniku, należy szukać we wpływach:

- a) wzajemnego krzyżowania się w przyrodzie,
- b) warunków życiowych działających przez dłuższy czas,
- c) woli człowieka.

Tworząc pojęcie zmian indywidualnych, musiał Darwin z konieczności przyjąć zasadę dziedziczenia tych zmian, czyli dziedziczenie własności nabytych. Jednak nie potrafił wytłumaczyć przyczyn tego zjawiska. Mimo to teoria ewolucji (rozwoju gatunków) Darwina stała się podstawą hodowli zwierząt domowych.

Dopiero obserwacje dominikanina ks. Grzegorza Mendla stworzyły podstawy nowej nauki o dziedziczności.

Badania eksperymentalne Mendla nad krzyżówką kwiatów (oraz zwierząt), dały nauce wyjaśnienia pewnych praw rządzących zjawiskami dziedziczności. Mianowicie Mendel krzyżował kwiaty czerwone z białymi i otrzymał nowy gatunek — kwiaty różowe. Przez krzyżowanie między sobą kwiatów różowych nastąpiło rozczepienie się ich na kwiaty czerwone, różowe i białe i to w stosunku 1 : 2 : 1, czyli, że na jeden kwiat biały i jeden czerwony przypadają dwa różowe. Przy dalszych krzyżowaniach potomstwo kwiatów białych będzie miało tylko kwiaty białe, czerwonych — tylko kwiaty czerwone, a różowych — będzie się rozczepiało w tym samym stosunku liczbowym jak poprzednio na białe, różowe i czerwone.

Przykład powyższy jest najprostszym przykładem dziedziczenia cech. Jeśli przeważa cecha **dominująca**, albo jeśli powstają mieszańce nowe, to ilościowy stosunek w pokoleniu drugim jest inny, jednak da się dokładnie określić. Mendel przez swe badania dał pogląd, że jądro jest przENOŚNIKIEM WŁASNOŚCI dziedziczających się, co później zostało potwierdzone badaniami mikroskopowemi.

Według teorii Mendla każdy płód powstaje ze zespolenia się dwu komórek — męskiej i żeńskiej, a więc dziedziczy po swych rodzicach pewne **cechy dominujące lub ukryte** (recesywne). Te ostatnie mogą pozostać w ukryciu przez kilka pokoleń, a pojawić się niespodzianie w dalszych pokoleniach (atawizm).

Zatem teoria Mendla daje nam sprawdzian, że w krzyżowaniu nie następuje trwałe zlanie się cech z wytworzeniem się cech pośrednich pomiędzy wyjściowemi odmianami, lecz przeciwnie — cechy poszczególne zachowują swą samoistość w całym procesie dziedziczenia i w dalszych pokoleniach cechy te rozczepiają się (mendlują) w całym stosunku liczbowym.

Teoria Mendla miała wielki wpływ na hodowlę roślin i zwierząt, a tem samem na hodowlę psów rasowych. Przez połączenie teorii Mendla z doświadczeniami praktycznej hodowli psów dochodzimy do przekonania, że istota dziedziczenia leży nie tyle w rasie, ile w osobniku. Jednostka posiada więc dla hodowli znaczenie zasadnicze.

Wobec tego, oceniając wartość psa, sięgnięto do poznania historii przodków tegoż. Na tej podstawie Anglicy, a później Niemcy, jako najlepsi hodowcy ras psich, uznali celowość zaprowadzenia rodowodów w swych hodowlach i przyjęli, że każdy pies rasowy musi posiadać t. zw. rodowód, by każdy nabywca psa mógł być pewnym:

- a) co do pochodzenia danego psa,
- b) czy jest czystej krwi (rasy),
- c) czem się odznacza lub może odznaczać się w użytkowości.

Słusznie też pplk. Blocki Stefan w swoim podręczniku p. t. „Nasze psy“ powiada: „Rodowód jest niejako stemplem fabrycznym, który informuje nas, w jaki sposób zwierzę powstało i jakich przypuszczalnych korzyści możemy się po niem spodziewać. Stempel fabryczny nie może być ważniejszy od fabrykatu i nie może go czynić lepszym. Rodowód nie może być pełnym miernikiem oceny jednostki, raczej uzupełnieniem i środkiem pomocniczym tam, gdzie praktyczna możliwość oceny zwierzęcia nie może być dokonana w całej pełni z powodu młodego wieku lub przejściowego braku należytej kondycji (warunków umowy). Rodowody winny zawierać dane nie tylko co do formy, lecz także w równym stopniu dawać pełne wyobrażenie o duchowych zaletach i zdolnościach użytkowych rodziców. Gdy rzecz ma się inaczej (np. przez nieścisle naprowadzenie wpisów zdolności, bądź szlachetności psa, lub przez nieprawdziwe wpisanie faktów co do danych o psie), wówczas wartość rodowodu spada do wartości zwykłej reklamowej kartki.“

Z tego też powodu rodowody psie powinny być prowadzone skrupulatnie pod każdym względem i to na podstawie właściwych zapisków ewidencyjnych o danym psie.

Prowadzenie wzorowe ksiąg rodowodowych ma doniosłe znaczenie dla hodowli i użytkowości psów rasowych, a tembardziej jest koniecznem, by zapobiegać krzyżowaniu z mieszańcami, t. zw. „bastardami“ — pospolicie zwanemi kundlami.

W Polsce niestety sprawa krzyżowania psów postawiona jest nisko i dopiero od kilku lat powstały pewne związki czy też stowarzyszenia hodowli psów, by podnieść hodowlę psów rasowych i użytkowych, a temsamem, by położyć kres dalszemu „kundlowaniu“. Wspomnieć należy, że Anglja i Niemcy, które najwięcej pielęgnują szlachetność psiej rasy i dążą do doprowadzenia psów do „wzorowych wyżyn użytkowości“, wysuwają się na pierwsze miejsce spośród państw europejskich. Osiągnęły to przez długoletnie obserwacje w czasie hodowania i przez długoletnie badania naukowe nad zagadnieniami genetycznymi.

### Powstanie rodowodów.

Pierwszym, który wprowadził rodowody, był lekarz angielski Walsh, który w roku 1855 w dziele p. t. „British Rural Sports“ umieścił wzór rodowodu 5 rzędów gałęzi genealogicznej psa rasowego (charta). Każdy z tych rzędów podaje nazwy przodków i to:

1-szy rząd obejmuje nazwy rodziców (ojca i matki)

Nr. ewid. i użytk.,

2-gi rząd obejmuje nazwy dziadków (ojca i matki), Nr. ewid. i użytk.,

3-ci rząd obejmuje nazwy pradziadków itd.,

4-ty rząd obejmuje nazwy pra-pradziadków itd.

5-ty rząd obejmuje nazwy pra-pra-pradziadków itd.

W powyższych 5-ciu rzędach, jak widać z rubryk poprzecznych, każda rubryka zawiera liczby, które oznaczają porządkowo pokolenia wstecz. Zatem metryka psa zawiera wyszczególnienie 62 przodków danego psa. Jednak Walsh zaznaczył, że każdy pies rasowy może być ujęty w swoim rodowodzie do 30 przodków, który zawiera tylko 4 gałęzie genealogiczne i to jest już wystarczającym dowodem rasowości psa.

Zdaniem Walsh'a ujęcie rodowodu do 62 przodków daje hodowcy czy też nowonabywcy szerszy pogląd co do chowu czystości krwi, uzdolnień i użytkowości psa, jak i jego przodków.

Niemcy dowiedziawszy się o założeniu przez Walsh'a rodowodu psiego i dostawszy w swe ręce wzór tegoż,

zaprowadzili w swem państwie analogiczne rodowody dla każdej rasy oddzielnie. Obecnie podobne rodowody zaprowadzono niemal na całym świecie.

W Niemczech, Francji, Belgji, Czechosłowacji, Austrii, Szwajcarji powierzono prowadzenie ścisłych rodowodów Towarzystwom Kinologicznym, zaś w Anglii prowadzą je najskrupulatniej poszczególne hodowle, oraz t. zw. „Cannel Club’y“.

Również i w Polsce w ostatnich latach zainteresowano się więcej hodowlą psów rasowych, a w szczególności hodowlą psów użytkowych, które stanowią nieodzowną jednostkę użytkową, bądź to w służbie wojskowej, policyjnej, czy też prywatnej. Powstało już kilka racjonalnych hodowli psów rasowych, a zarazem poczęto organizować związki hodowców psów rasowych, czy też policyjnych, których zadaniem jest rozszerzanie swych organizacji, skupianie członków, a przede wszystkim właścicieli psów rasowych, pouczanie o racjonalnem hodowaniu i wychowaniu oraz szkoleniu psów jako użytkowych.

Stowarzyszenie Hodowców Psów Policyjnych w Chorzowie poruszyło kwestję stworzenia Centralnego Związku Kinologicznego w Polsce, jako organizacji naczelnej, mającej na celu skupienie wszelkich stowarzyszeń, związków hodowców psów rasowych, oraz miłośników psów, jak również prowadzenie dokładnej ewidencji, rodowodów itp.

W roku ubiegłym utworzony został w Warszawie Komitet Organizacyjny Polskiego Związku Kinologicznego, celem powołania do życia Związku Kinologicznego. Z powodu organizacji tegoż Komitet ten upoważnił S. H. P. P. w Chorzowie do wydawania rodowodów psom rasowym, gdyż sprawa ta wymagała natychmiastowego unormowania.

### Rodowody polskie.

W Polsce dotychczas sprawa rodowodów psich nie była uregulowaną, dlatego też S. H. P. P. w Chorzowie zajęło się:

- a) wydaniem regulaminu normującego sposób prowadzenia księgi rodowodowej i ochrony nazw hodowli, jako najważniejszych przepisów w tym zakresie;
- b) wydaniem poszczególnych druków.

Tak regulamin, jak i wzory zostały opracowane na podstawie wzorów zagranicznych organizacji kinologicznych, które zostały przyjęte i zatwierdzone przez Międzynarodową Organizację Kinologiczną w Brukseli, jako naczelną nad wszystkimi organizacjami czy też związkami kinologicznymi poszczególnych państw.

Rodowody nasze są tymczasowe i z biegiem czasu ulegną uproszczeniu wzgl. udoskonaleniu. W drukach da się zauważyć niedokładne ujęcie terminów technicznych, które zostaną dopiero uzgodnione przy współudziale uczonych z zakresu kinologii, weterynarii i Akademji Umiejętności.

### Hodowle psów rasowych i prowadzenie przez nie zaświadczeń selekcyjnych.

Każda hodowla musi mieć swoją nazwę, która jest marką ochronną, prawnie zastrzeżoną dla hodowli psów danej rasy. Nazwa hodowli jest chronioną dlatego, że każdy hodowca jest jakby mistrzem selekcji (doboru reproduktora z suką), przez co uzyskuje pełnowartościowe psy i zachowuje standard rasy. Międzynarodowa Organizacja Kinologiczna (F. C. I.) w Brukseli zatwierdza nazwy hodowli w ten sposób, że nowopowstała hodowla nie może istnieć pod nazwą już zatwierdzoną przez F. C. I. Corocznie zagranicą ukazuje się ewidencja nazw hodowli, ujęta alfabetycznie, z wyszczególnieniem nazwy hodowli, miejsca i nazwiska właściciela, przez co miłośnik i hodowca psów ma możliwość przekonania się, czy dana hodowla jest zatwierdzona przez F. C. I. W Polsce dotychczas sprawa ta nie jest uregulowaną, próby podjęło S. H. P. P. w Chorzowie, rejestrując hodowlę.

Przy kryciu powinien hodowca zwrócić uwagę na dobór psów, nie zadawalając się jedynie rodowodem danego partnera (psa lub suki), aby uniknąć degeneracji rasy. Zwrócenie uwagi na doóbr psa powinno być skierowane drogą dłuższej obserwacji jego zalet duchowych, fizycznych i rozwoju zmysłów. Po wojnie światowej dało się zauważyć u Niemców w wielkiej mierze nieprzestrzeżenie doboru partnerów, skutkiem czego nastą-

# Polski rodowód psa.

Nakleć!

|                              | RODZICE:<br>I.              | DZIADKOWIE:<br>II. | PRADZIADKOWIE<br>III. | PRA-PRA-DZIADKOWIE:<br>IV. | PRA-PRA-PRADZIADKOWIE:<br>V. |
|------------------------------|-----------------------------|--------------------|-----------------------|----------------------------|------------------------------|
| Rasa: .....                  | 1.<br><b>Ojciec:</b>        | 3.                 | 7.                    | 15.                        | 31.                          |
| Płeć: .....                  | Oznaczenie użytkowości:     |                    |                       | 16.                        | 32.                          |
| Nazwa: .....                 |                             |                    | 8.                    | 17.                        | 33.                          |
| Wabi się: .....              | Uznany do hodowli:          |                    |                       | 18.                        | 34.                          |
| Rodzaj sierści: .....        |                             | 4.                 | 9.                    | 19.                        | 35.                          |
| Maść: .....                  | Wpisany do ks. rodowodowej. |                    |                       | 20.                        | 36.                          |
| .....                        |                             |                    | 10.                   | 21.                        | 37.                          |
| .....                        |                             |                    |                       | 22.                        | 38.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 39.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 40.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 41.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 42.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 43.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 44.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 45.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 46.                          |
| Data urodzenia: .....        | 2.<br><b>Matka:</b>         | 5.                 | 11.                   | 23.                        | 47.                          |
| Hodowca: .....               | Oznaczenie użytkowości:     |                    |                       | 24.                        | 48.                          |
| w .....                      |                             |                    |                       | 25.                        | 49.                          |
| ....., dnia ..... 19.....    | Uznana do hodowli:          |                    | 12.                   | 26.                        | 50.                          |
| .....                        |                             | 6.                 | 13.                   | 27.                        | 51.                          |
| Własnoręczny podpis hodowcy: |                             |                    |                       | 28.                        | 52.                          |
| .....                        | Wpisana do ks. rodowodowej. |                    |                       | 29.                        | 53.                          |
| .....                        |                             |                    | 14.                   | 30.                        | 54.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 55.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 56.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 57.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 58.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 59.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 60.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 61.                          |
| .....                        |                             |                    |                       |                            | 62.                          |

Rodowód bez potwierdzenia na str. 7 jest nieważny

WYSTAWY I EGZAMINY

| Data | Miejscowość | Rodzaj wystawy<br>wzgl. egzaminu | Ilość psów<br>współzawodnicz. | Ocena | Sędzia |
|------|-------------|----------------------------------|-------------------------------|-------|--------|
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |
|      |             |                                  |                               |       |        |

Potwierdzenie rejestracji:

Wpisano do księgi rodowodowej pod liczbą:

.....

dnia .....

Podpis i pieczęć

..... 19.....

Chów wsobny:

Przeważające prądy krwi:

Uwagi:

NOTATKI HODOWLANE

| Parzono z | Nr. rej.<br>partnera | Data krycia | Przewidziana<br>data miotu | Miot nastąpił |       |
|-----------|----------------------|-------------|----------------------------|---------------|-------|
|           |                      |             |                            | dnia          | ilość |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |
|           |                      |             |                            |               |       |

ZMIANA WŁAŚCICIELA:

| Data | Adres nabywcy |
|------|---------------|
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |
|      |               |

Podpis sprzedającego

Wzór własności Stow. Hod. Psów Polc. w Chorzowie. — Nasiadownictwo sądowe sejmiane.

pila w znacznym stopniu degeneracja wśród owczarków alzackich. Zwiększony popyt spowodował w Niemczech bezplanowe krzyżowanie. Z tego powodu chcąc odświeżyć krew, a temsamem wyhodować psy odznaczające się dodatnimi zaletami fizycznymi jak i duchowymi, w roku 1922 wprowadzono w Niemczech t. zw. racjonalną selekcję. Funkcje te powierzono specjalnie wyznaczonym w poszczególnych okręgach mistrzom selekcyjnym (t. zw. Körmeister), którzy odznaczają się nadzwyczajnym znawstwem w tym przedmiocie. W związku z tem zaprowadzili Niemcy ewidencję psów poddanych selekcji. Ewidencja ta prowadzona jest w każdym okręgu oddzielnie dla psów reproduktorów, a dla suk nie według okręgów, lecz tylko alfabetycznie.

W ewidencji selekcyjnej naprowadza się:

- a) nazwę psa,
- b) data urodzenia,
- c) numer ewidencyjny księgi rodowej,
- d) opis: maść, włosy itp.,
- e) hodowca, właściciel,
- f) nazwę ojca i matki, ich użytkowość i numer rodowodowy,
- g) chów osobny oraz generację według stopni pokolenia,
- h) wskazówki co do partnera, z którym można kryć i z którymi krycia należy unikać.

Pozatem prowadzone są karty zameldowania o selekcji, zaświadczenia przeprowadzonej selekcji. W Polsce wskazanem byłoby zaprowadzenie analogicznej ewidencji, oraz zważanie na selekcję przy zakupie psów dla celów służbowych. Wyszkolenie selektorów nie może się opierać jedynie na przesłankach teoretycznych, lecz przedewszystkiem na praktyce i dłuższej obserwacji psów w hodowlach.

### Związki kinologiczne zagraniczne.

I. Anglja. W Anglji istnieją poszczególne kluby hodowców psów rasowych, które są podporządkowane centralnemu klubowi kinologicznemu t. zw. „The Cannel Club“ z siedzibą w Londynie. Rodowody psie wystawiane są przez poszczególne kluby hodowców psów rasowych

i zaopatrzone są w zaświadczenia rejestracyjne z The Cannel Clubu w Londynie, w których centrala potwierdza prawdziwość danych naprowadzonych w rodowodzie. Ponadto rejestracja poszczególnego psa poza zaciągnięciem go w głównej księdze rejestracyjnej w centralnym klubie kinologicznym — jest ogłoszona w gazecie tegoż klubu p. t. „The Cannel Gazette“.

II. Szwajcaria. Naczelną organizacją dla hodowców psów rasowych jest Szwajcarskie Stowarzyszenie Kinologiczne, zwane w języku niemieckim Schweizerische Kynologische Gesellschaft, a w francuskim języku Société Cynologique Suisse, z siedzibą obecnie w Bernie Szwajcarskiem. Rodowody wystawia powyższe stowarzyszenie. Zaprorowadzenie księgi rodowodowej datuje się od r. 1883 i wzorowane jest również na Walsh'u.

III. Austria. Centralnym związkiem jest Austriacki Związek Kinologów t. zw. „Oesterreichischer Kynologen-Verband“ z siedzibą w Wiedniu. Prowadzi on główną księgę rodowodową psów rasowych z całego kraju i wystawia rodowody. Organ prasowy „Unsere Hunde“ wychodzi w Wiedniu.

IV. Czechosłowacja. Naczelną organizacją jest Československa Kynologicka Unje (Č. K. U.), założona w roku 1929, z siedzibą w Pradze. W skład organizacji wchodzi następujące stowarzyszenia: „Zucht- u. Prüfungs-Bund Deutscher Kynologischer Vereine“ (Z. P. B.). Organizacja ta jest najstarszą w Czechosłowacji i jest związkiem z czasów austriackich; „Československa Myslivecká Jednota“ i „Svaz Organizace Kynologicki“.

Rodowody prowadzą poszczególne związki hodowców psów rasowych, a zatwierdza je C. K. U.

Prasa: „Rassehunde Sportblatt“, wychodzący w Cieplicach i miesięcznik p. t. „Pes“, wychodzący w Pradze.

V. Niemcy. Do roku 1933 (t. j. do czasu objęcia władzy przez Hitlera) istniały w Niemczech dwa kartele psich związków, i to: 1. pod nazwą „Delegierten-Commission“ (D. C.) z siedzibą w Hannover, 2. „Deutsches Kartell für Hundewesen“ (D. K. H.) z siedzibą w Hannover. Po objęciu władzy przez Hitlera i na zarządzenie

tegoż nastąpiło w dniu 15 sierpnia 1933 r. scalenie powyższych karteli w jedną organizację, występującą obecnie pod nazwą „Reichsverband für das Deutsche Hundewesen“ (R. D. H.), z siedzibą w Berlinie.

W myśl nowej rekonstrukcji związków kinologicznych podzielono cały obszar państwa na 20 związków kinologicznych. Naczelną władzą organizacyjną jest „Reichsleitung“, któremu podlegają organizacje okręgowe, t. zw. „Gausportleitung“; tym zaś podlegają organizacje powiatowe, t. zw. „Bezirkssportleitung“; tym podlegają t. zw. „Kreissportleitung“.

Księgi rodowodowe prowadzą nadal poszczególne związki psów rasowych, podlegające w danym okręgu, powiecie lub w mieście jednemu z powyższych kierownictw, jednak pod nadzorem inspektora głównego dla spraw prowadzenia księgi hodowlanej t. zw. „Reichszuchtbuchwart'a“. Związki, które w roku nie mają zarejestrowanych 200 psów, nie prowadzą własnych ksiąg rodowodowych, a rejestracja tych psów notowana jest przez centralę, która zarazem wystawia rodowody.

VI. F. C. I. Fédération Cynologique Internationale — Międzynarodowy Związek Kinologiczny, utworzony w roku 1911 z siedzibą w Brukseli (Belgji), do którego weszło 19 państw europejskich.

Zadaniem F. C. I. jest:

1. zgrupowanie naczelnych organizacji kinologicznych poszczególnych państw,
2. ochrona nazw hodowli i rejestracja tychże,
3. urządzenie międzynarodowych kongresów kinologicznych,
4. ujednostajnienie przepisów (regulaminów),
5. ustalanie standardów,
6. przestrzeganie postanowień prawnych w zakresie kynologii,
7. ustalanie championatu użytkowości i piękności psa rasowego.

Z innymi państwami europejskimi nie nawiązałem dotychczas kontaktu w sprawach kinologicznych, zatem nie mogę podać szczegółów.

# WESOŁY KACIK

---

Zona policjanta egzaminuje męża.

Zona: Co to jest spokój:

Policjant: Jak przyjdę do domu zbyt późno, a ty się do mnie nie odzywasz i o nic nie pytasz.

Zona: A co to jest porządek?

Policjant: Jeżeli wszystkie krzesła, talerze i garniki są na swoim miejscu.

Zona: A co to jest bezpieczeństwo?

Policjant: Jeżeli zapomni się przynieść do domu palkę.

\*

Poster. X: Na jakie лихо wkuwałem na kursie policyjnym naukę o stronnictwach politycznych, kiedy nowa ordynacja wyborcza całkowicie stronnictwa likwiduje.

Poster. Y: Przyda się, gdy będziesz na emeryturze, bo będziesz wnukom opowiadał zamiast bajek o stronnictwach politycznych w dawnej Polsce.

Także sportowiec.

Przodownik: Jest pan obwiniony o występki z art. 128, ponieważ pan na ul. Krakowskiej naśladował ruchy policjanta kierującego ruchem.

Obwiniony: Wiedzą, że wczoraj był z nim na Posie i obaj żeśmy przyszli już po gimnastyce. Toż ja myślałem, że to jego gimnastyka i myślałem sobie: pionie, leciołeś z nim, skokołeś z nim, rzuciołeś z nim kulą, to trzeba teraz z nim poturnować, bo by ci potem mogli nie dać P. O. S.

Wykład prawa.

Instruktor: Co to jest osoba prawna?

Posterunkowy: To będzie sędzia, adwokat i wogóle, kto ma z prawem do czynienia.

Instruktor: Niech się pan zastanowi! Pan jest osobą fizyczną, bo pana widzę, mogę pana dotykać, może pan coś kupić, sprzedać, podarować. Są jednak też takie instytucje, które także mogą brać, kupować, sprzedawać a jednak nie są osobami fizycznymi, jak na przykład nasza Samopomoc. Proszę mi więc powtórzyć, kto jest osobą prawną.

Posterunkowy: To jest taka osoba, która zbiera składki, kupuje domy a daje dopiero wtedy coś, gdy człowiek już umrze albo jest przynajmniej chory, jak n. p. Samopomoc.

Innego tam niema.

Policjant przytrzymał robotnika powracającego z pracy, niosącego w pakunczku 1 kg cukru.

Policjant: Skąd idziecie?

Robotnik: Z pracy.

Policjant: A gdzie pracujecie?

Robotnik: W cukrowni.

Policjant: A co tam niesiecie w tem zawiniątku?

Robotnik: A dyć widzą — cukier.

Policjant: Zdaje mi się, że tam cukru nie sprzedają.

Robotnik: A toć że nie.

Policjant: Dlaczego skradliście ten cukier?

Robotnik: Bo widzą panoczku, czegoś innego tam niema...

On tu jest dobrze znany.

Policjanta w służbie zaczepia nieznany osobnik, pytając się o innego osobnika.

Osobnik: Panie władzo, nie wiedzą, kaj mieszka mój znajomy?

Policjant: A jak się ten znajomy nazywa?

Osobnik: Tego panoczku już nie wiem, zdaje się Onufry mu na miano.

**Policjant:** Ależ panie, Onufrów mieszka w tutejszej gminie bardzo dużo; powiedzcie, jak się pisze?

**Osobnik:** Panoczku, ja wcale do szkoły nie chodziłem i pisać nie umiem, a czy ten znajomy pisze, tego — jak ciocię kocham — nie wiem.

**Policjant:** Ależ nie pytam, czy pisać umiecie, lecz chodzi mi o to, jak ten znajomy się pisze, to znaczy, jak go nazywają?

**Osobnik:** Onufry, dyć już raz powiedziałem.

**Policjant:** A czym się wasz znajomy trudni?

**Osobnik:** A zdaje się niczem, siedzi sobie spokojnie we więzieniu, ma zapewniony pobyt na 6 lat i nieźle mu się wiedzie, a zresztą on tu jest dobrze znany.

### Przytomność umysłu.

Za panowania Ludwika XV we Francji tłum paryski wywołał pewnego dnia rozruchy w stolicy. Ówczesny minister, książę Bourbon, rozkazał dowódcy kompanji muszkietarów, Avejanowi, przywrócić spokój na ulicy. O ile zajdzie potrzeba, polecono mu strzelać bez pardonu do „hołoty ulicznej“ — jak się wyraził minister.

Dowódca wyruszył ze swoją kompanją, a znalazłszy się w obliczu buntującej się gawiedzi, rozkazał muszkietarom przygotować się do strzału, sam zaś wystąpił na czoło i zdjawszy z właściwą sobie galanterją kapelusz, zwrócił się do tłumy:

— Messieurs! Polecono mi strzelać bez pardonu do „ulicznej hołoty“, proszę przeto wszystkich „porządnych ludzi“, by zechcieli rozejść się i oddalić spokojnie, zanim zakomenderuję: ognia!

W trzy minuty później na placu nie było już nikogo.

# Rozrywki umysłowe.

Ułożył: st. post. Gotfryd Czesław.

## 1. Logogryf.

W kratki poziomych rzędów poniższej figury wpisać 10 wyrazów o podanem znaczeniu, których pierwsze litery czytane z góry na dół i ostatnie z dołu do góry dadzą rozwiązanie.



Znaczenie wyrazów:

1. służą do grania,
2. pierwiastek chemiczny,
3. służący (inaczej),
4. imię znanej polskiej literatki (2-gi przypadek),
5. przedstawiciel koczowniczej narodowości (wspak),
6. kwiat ogrodowy (2 przypadek),
7. przedmiot domowy (wspak),
8. część nakrycia głowy,
9. nabycie, sprawunek,
10. klasa ludzi (w liczbie mnogiej wspak).

## 2. Kryptogram.

Z niżej podanych słów wziąć po jednej sylabie tak, by powstał z nich początek znanego utworu Adama Mickiewicza:

Kalina, tworzyć, ojciec, zaręczyny, kaznodzieja, komora, Jacek, polityka, jeleń, jesteś, kajak, zdrożony, wieńiec, Ignacy, legenda, ciężar, potrzeba, kabała, ocena, ganić, potentat, motyl, Bukowina, przysięga, Dorota, pogotowie, ktokolwiek, cięcie, strapienie, płacił.

### 3. Uzupełnianka.

W miejsce kresek wstawić samogłoski, a w miejsce kropek spółgłoski tak, ażeby rozwiązanie dało jeden z drobnych utworów Adama Mickiewicza:

„P-c-l-bc- - p-tw-rc- z- z-sł-g- l-ż-:

B.z-dź s-- w--c-j p-c.l-b.t.-m, n-ż-l- p-tw-rz-!

W p-tw-rz- dl- d-br-g- j-st z-wd- n-k-

P-c.l-b.t.- zł-ch z-tw-r.z., d-br-ch sz-k.“

### 4. Cyfrówka.

Cyfry poniższe zastąpić literami według załączonego klucza. Rozwiązanie da myśl Prezydenta R. P. I. Mościckiego.

„25, 23, 8, 14, 26, 13, 15, 5 — 7, 6, 25, 5, 8, 14, 5, —  
20 — 25, 23, 8, 14, 26, 13, 15, 5 — 25, 5, 1, 24, 11, 24, 12,  
6 — 7, 17, 15, 1 — 14 — 2, 8, 14, 26, 15, 16, 20, 19, 21 —  
20 — 1, 5, 25, 23, 5 — 3, 5, 14, 24, 27, 5 — 12, 24 — 27 —  
8, 18, 10, 29, 26, 19, 7 — 17, 2, 24, 23, 5, 19, 7 — 29, 5,  
8, 14, 9, 13, 14, 20, 5 — 12, 17, 28 — 25, 5, 1, 17, 28 —  
25, 2, 8, 5, 27, 26 — 24, 16, 8, 24, 29, 26 — 2, 24, 12, 9,  
3, 20 — 20 — 2, 24, 1, 26, 4, 11, 29, 24, 4, 19, 20 — 2, 5,  
22, 25, 12, 27, 5.“

Klucz do rozwiązania cyfrówki:

- 1, 5, 15, 10, 17, 22, 25, 12, 27, 24 = związek dwojga ludzi,
- 2, 6, 16, 11, 20, 23, 5, 19, 28, 5 = podawanie do wiadomości,
- 3, 7, 17, 12, 12, 24 = dzielnica żydowska,
- 4, 8, 18, 13, 14, 20, 17, 1, 29, 17 = nazwa morza,
- 1, 9, 19, 14, 21, 19, 26 = wyczerwujący, nużący (inaczej).

### 5. Zadania dla niematematyków.

- a) Jeżeli  $a + d =$  część drzewa,
- $b + c + d =$  rodzaj dramatu,
- $d + e =$  część długu (liczba mnoga),
- $d + f =$  rzeka na Śląsku,

to  $a + b + c + d + e + f = ?$

- b) Jeżeli  $a + a =$  krewna (zdrobniale),  
 $b + d =$  powierzana ministrom,  
 $c + d =$  kij,  
to  $a + b + a + c + d = ?$
- c) Jeżeli  $b + (a + 1) =$  barwa (inaczej),  
 $b + d =$  zwierzę domowe (liczba mnoga),  
 $c + e =$  sposób wyrażania myśli,  
to  $a + b + c + d + e = ?$

## 6. Zagadki.

- a) Gdy pożegnanie zwierzę ofiaruje,  
To całość ogrodzenie prezentuje.
- b) Między zwierzę i mary zaimek gdy damy,  
Sługi państwowe wtedy oglądamy.
- c) By na zawołanie kulawego zobaczyć,  
Trzeba o statek rybacki część ciała zahaczyć.
- d) Informacja i zwierzę domowe  
Ma w policji miejsce służbowe.
- e) Kiedy złączysz zwierza z ptakiem,  
Niewidziany staniesz za tem.

## 7. Pytania żartobliwe.

- a) Który ..... tor winien być policjantowi najlepiej znany?
- b) Który ..... kat jest powiernikiem?
- c) Jaki ..... tor trzeba napelniać?
- d) Który ..... kant nie kredytuje?
- e) Jaki ..... plan pływa również po wodzie?
- f) Jaki syn ..... dyktuje ceny rynkowe?
- g) Jaka kura ..... siada na marnotrawnym?
- h) Na jakiej ..... linie można grać?



Najkorzystniej ulokujecie swoje oszczędności  
w

## Komunalnych Kasach Oszczędności Województwa Śląskiego

które zapewniają Wam całkowite bezpieczeństwo wkładów, pupilarną pewność oraz najwyższy procent, dowodem czego jest

170.000 obywateli, którzy złożyli 122 miliony złotych oszczędności

To też składajcie swoje oszczędności w następujących Kasach:

### Powiatowe:

|                               |              |
|-------------------------------|--------------|
| Katowice, ul. Pocztowa 5      | 18,9 mil. zł |
| Lubliniec, ul. Powstańców 2   | 1,6 .. ..    |
| Pszczyna, Rynek 7             | 4,5 .. ..    |
| Rybnik, ul. 3-go Maja 11      | 3,8 .. ..    |
| Świętochłowice, Starostwo     | 9,9 .. ..    |
| Tarnowskie Góry, Krakowska 16 | 2,6 .. ..    |

### Miejskie:

|                                |               |
|--------------------------------|---------------|
| Katowice, pl. M. Piłsudskiego  | 33,5 mil. zł  |
| Bielsko, Wzgórze 19            | 14,1 .. ..    |
| Cieszyn, ul. Niemiecka 1       | 6,0 .. ..     |
| Chorzów, ul. Moniuszki 1       | 18,0 .. ..    |
| Lubliniec, Rynek               | 200,0 tys. zł |
| Mysłowice, pl. M. Piłsudskiego | 1,3 .. ..     |
| Rybnik, plac Wolności 7        | 1,8 .. ..     |
| Skoczów, Rynek 110             | 1,8 .. ..     |
| Strumień, Magistrat            | 135,0 .. ..   |
| Tarnowskie Góry, Magistrat     | 2,7 mil. zł   |
| Wodzisław, Magistrat           | 615,0 tys. zł |
| Zory, Magistrat                | 648,0 .. ..   |

Oszczędzajcie nawet drobne kwoty, ale w s z y s c y, mając na uwadze, że

oszczędność jest dźwignią postępu społecznego, podstawą dobrobytu obywateli.

Oszczędność zwiększa siłę i wartość narodu.

**M K K O**  
Miejska Komunalna Kasa Oszczędności  
w  
Katowicach

Pl. M. Piłsudskiego / Telef. 337-37, 337-38

---

Wkłady oszczędnościowe w złotych obiegowych i złotych w złocie oprocentowuje do  $5\frac{1}{2}\%$  rocznie.

Zapewnia tajemnicę wkładów

Informacje w biurach Kasy



**Kasy czynne: od godziny 8 do 13.30**  
" " 17 " 18.30

# Syndykat Polskich Hut Żelaznych

Spółka z ogr. odp.

Siedziba Centrali: Katowice, ul. Lompy 14, tel. 329-31

Oddział w Warszawie: Warszawa, ulica Moniuszki 10

Telefon 258-15

Spółka powstała w roku 1925, jako Syndykat Górnośląskich Hut Żelaznych Przekształcona w roku 1926 na Syndykat Polskich Hut Żelaznych opiera się na umowie spółki z dnia 22 lutego 1926 r. i obejmuje wszystkie polskie huty żelazne posiadające własne walcownie.

## Działalność Syndykatu obejmuje:

1. zbytno materiałów walcowniczych w granicach celnych Rzeczypospolitej Polskiej i na terenie wolnego miasta Gdańska,
2. wywóz do Niemiec,
3. ochronę wspólnych interesów gospodarczych udziałowców.

## Kapitał zakładowy spółki wynosi 5 000 000 zł

Do wytworów, których sprzedaż na rynku wewnętrznym centralizuje Syndykat, należą półwyroby, żelazo prętowe i bednarka, żelazo uniwersalne, żelazo kształtowe, żelazo na drut, blachy grube, blachy cienkie, szyny ponad 115 mm wraz z akcesorjami, szyny do 115 mm wraz z akcesorjami, zestawy kołowe i ich części, oraz sztuki kute.

## Władzami Syndykatu są:

1. Walne Zgromadzenie Uczestników, 2. Rada Nadzorcza, 3. Zarząd. W skład zarządu wchodzi: Generalny Dyrektor b. Min. Bolesław Grodziecki, Dyr. Aleks. Chabert, Dyr. Witold Stadnikiewicz.

## Uczestnikami Syndykatu są:

Wspólnota Interesów, Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa, i Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura — Huta „Pokój”, Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Sp. Akc. — Towarzystwo Akcyjne Zakładów Hutniczych „Huta Bankowa” — Towarzystwo Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza, S.A. — Modrzejów-Hantke, Zjednoczone Zakłady Górniczo-Hutnicze Sp. Akc. — Spółka Akcyjna Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich — Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych Sp. Akc. — Huta Żelazna „Kraków”, Sp. Akc.

# POCZTA

**Związek Kopalń Górnośląskich**

Spółka Komandytowa

(Jawni spółnicy:  
Dr. St. Wachowiak i J. Kramsztyk)



# Katowice

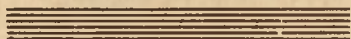
**Węgiel — brykiety — koks**

# »Huta Pokój«

**Śląskie Zakłady Górniczo-  
Hutnicze / Spółka Akcyjna**

ZARZĄD GŁÓWNY:

**Katowice**



ulica Zamkowa 3

ZAKŁADY:

Huta „Pokój” w Nowym Bytomiu  
Huta „Baildon” w Katowicach  
Łomy dolomitu w Tarn. Górach.

## **Budki Strażnicze**

garaże, domki, łatwe do zmontowania,  
trwałe i przenośne z blachy falistej  
cynkowanej lub malowanej.

## **Podkowy Batory**

trwałe, dla koni pociągowych i wierz-  
chowych, zwykłe i specjalne z przy-  
spawaną płytką.

## **Narzędzia Ręczne**

topory, siekiery, oskardy i kilofy  
i inne.

poleca

## **Wspólnota Interesów**

**Katowickiej Spółki Akcyjnej  
dla Górnictwa i Hutnictwa i  
Górnośląskich Zjednoczonych  
Hut Królewska i Laura**

**Katowice, ulica Kościuszki nr. 30**

# »PROGRESS«

**Zjednoczone Kopalnie Górnośląskie**  
Spółka z o. o.

**Katowice, ul. Zamkowa 10**

Telefon: numer zbiorowy 33-961

Adres tegr.: PROGRESS Katowice

Wyłączne biuro sprzedaży węgla następujących  
kopalń:

Richter

Flerentyna

Ferdynand

Matylda

Dębieńsko

Mysłowice

Andaluzja

Radzionków

Własne urządzenia portowe w Gdyni pod firmą

**„PROGRESS”**

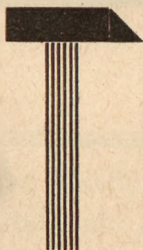
Zjednoczone Kopalnie Górnośląskie Spółka z o. o.  
Oddział w Gdyni

**Udział w ogólnem wydobywaniu  
węgla na G. Śląsku około 23<sup>0</sup>/<sub>0</sub>**

Węgiel kamienny tylko pierwszorzędnej jakości —  
Specjalne gatunki dla opału domowego i wszelkiego rodzaju przemysłu — Pierwszorzędny węgiel gazowy.

**Polska Konwencja**

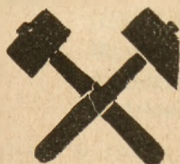
**Węglowa**



**Katowice**

**ulica Lompy 14 – Telefon nr. 349-61**

**RYBNICKIE**  
**GWARECTWO**  
**WĘGLOWE**



**KATOWICE**

**UL. POWSTAŃCÓW 49**  
**TELEFON 319-71**

# BLACHA CYNKOWA

Spółka z ograniczoną poręką

**BIURO SPRZEDAŻY POLSKICH  
WALCOWNI CYNKU**

●  
Sprzedaje blachę cynkową  
wszelkiego rodzaju: do celów  
budowlanych, przemysłowych,  
graficznych.

Wyjaśnienia i oferty — bezpłatnie.

## KATOWICE

Stawowa 10 - Telefon 339-92

# LIGNOZA

SPÓŁKA AKCYJNA

**FABRYKI:**

w Krywałdzie, pow. rybnicki  
w Pniowcu, pow. tarnogórski  
w Bieruniu Starym, powiat  
pszczyński \_\_\_\_\_



Wszelkie materiały wybuchowe i  
środki zapalcze. Papiery drzewne i  
bezdrzewne w różnych gatunkach,  
masa drzewna bielona i niebielona  
oraz materiały plastyczne sztuczne



**GENERALNA DYREKCJA:**

**KATOWICE**

ulica Dworcowa 13 – Telefon 338-81

# »NATRONAG«

---

---

---

**Fabryka celulozy i papieru**

✱

**Spółka Akcyjna w Kaletach**  
(Województwo Śląskie)

✱

W y r a b i a :

**papiery pakowe natronowe**

z czystej celulozy sodowej o niedo-  
ścignionej wytrzymałości, dlatego  
żądajcie zawsze i wszędzie opako-  
wania towarów w papier natronowy

# UNJA

Polskiego Przemysłu  
Górniczego-Hutniczego



---

## KATOWICE

ul. Julj. Ligonia 7 – Telefon 349 51

# PORCELANA

---

Stołowa: biała i dekorowana  
Apteczna i laboratoryjna

Elektrotechniczna, instalacyjna jak: izolatory,  
rolki, tulejki, fajki, rozetki sufitowe itp.

Montażowa, jak: gniazda, wyłączniki, oprawki,  
bezpieczniki, armatury hermetyczne itp.

Izolatory do wysokiego napięcia do 35.000 V.

## GIESCHE S. A.

Fabryka Porcelany Katowice-Bogucice

# **Zarząd Przymusowy.**

**Dyrekcja Kopalń Księcia von Pless**



Dostarcza wyborowy węgiel kamienny do celów opałowych i przem. z własnych kopalń górnośląskich:  
Zjedn. kopalnie „Książę Marja“, stacja kol Murcki  
Kopalnia „Szyby Böer“, stacja kolejowa Kostuchna  
Zjedn. kopalnia „Aleksander“, stacja kol Łaziska  
Kopalnia „Szyby Piast“, stacja kolejowa Kosztowy

Ponadto z własnych:

**cegielń:**

cegły — dachówki — cegłę kominiówkę —  
pustaki — rury drenowe i t. p.

**fabryki wyrobów cementowych:**

rury cementowe — płyty cementowe — słupy ce-  
mentowe — maszty telefon. — osadniki Oms itp.

**zakładu stolarskiego:**

okna — drzwi — meble wszelkiego rodzaju  
jakoteż z własnej produkcji:

smołę dystylowaną, oleje smołowcowe,  
lepiszczą i inne produkty smołowcowe



# **K a t o w i c e**

**ul. Powstańców 46 — Tel. 32971**

**Adres telegraficzny: Plesskopalnie, Katowice**

**Biuro Sprzedaży**  
**Polskich Walcowni Rur**

Sp. z o. o.



**Katowice, ulica Lompy 14**  
**Telefon 345-24, 345-25**

**„Ericsson“**

**Polska Akcyjna Spółka Elektryczna, Warszawa**  
**Fabryka w Welnowcu**  
ulica św. Jadwigi 10 — Telefon 345-94, 345-95

Wyrabiamy, dostarczamy, instalujemy aparaty i łącznice telefoniczne, sygnalizacje kolejowe elektryczne, urządzenia alarmowe, pożarowe i kradzieżowe, numeratory, dzwonki, transformatorki i przyciski do sygnalizacji elektrycznej domowej, zegary elektryczne reklamowe i kontrolne dla fabryk, akumulatory stalowo-niklowe typu „Nife”. — Własna niklownia.

# Godula Spółka Akcyjna

## CHEBZIE — GÓRNY ŚLĄSK

Węgiel gazowy i płomienny  
z kopalń Paweł, Gotard i Li-  
tandra.

Koks, siarczan amonu, smoła,  
benzol z koksowni Orzegów.

## Wirek Kopalnie Spółka Akcyjna CHEBZIE — GÓRNY ŚLĄSK

Węgiel gazowy i płomienny  
z kopalni Lech.

Sprzedaż węgla i koksu:  
**„ROBUR” KATOWICE,**  
ul. Powstańców 49.

Sprzedaż produktów ubocznych:  
**„CARBOCHEMIA” Sp. z o. p.**  
Katowice, ulica Powstańców nr. 5



# Rudzkie Gwarectwo Węglowe

## R U D A Ś L Ą S K A

Węgiel gazowy i płomienny z kopalni  
Wolfgang-Wawel w Rudzie, Pokój w  
Nowym Bytomiu, Eminencja w Ka-  
towicach. Koks i produkty uboczne  
(smoła, siarczan amonowy, benzole  
i t. p.) z koksowni Wolfgang  
w Rudzie. Wyroby ceglarskie  
i szamotowe z fabryki  
Karol Emanuel, styliska  
i trzonki do łopat i  
innych narzędzi z  
fabryki stylisk  
w Rudzie Śl.



Sprzedaż:  
węgla i koksu  
przez **ROBUR**  
w **Katowicach**  
produktów ubocznych  
przez **ZWIĄZEK**  
**KOKSOWNI**  
**W KATOWICACH,**  
wyrobów ceramicznych i fabryki  
stylisk przez **Biuro**  
**Sprzedaży Rudzkiego**  
**Gwarectwa Węglowego.**



# DYREKCJA KOPALŃ I HUT KSIĘCIA DONNERSMARCKA

**ŚWIĘTOCHŁOWICE (G. ŚLĄSK)**

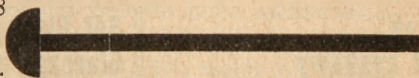
TELEFON CHORZÓW 409-71,72,73

P. K. O. KATOWICE NUMER 300.752

## Fitznerowska Fabryka Śrub i Nitów

Spółka z ogran. odpowiedzialnością  
**Siemianowice Śl., tel. 231-50**

Rok zał. 1868



Produkcje:

Śruby, nity, nakrętki, podkładki Grovera it.p. Wyroby kute, tłoczone i prasowane w matrycach, jak haki przykładowe dla kopalń, trzony i haki do izolatorów, poprzecznice telegraficzne, części do samochodów, rowerów, okucia, załączniki do torów kolejowych. Łańcuchy elektrocnie spawane. Druty ciągnięte okrągłe i profilowe, gwoździe. Drut specjalny do spawania.

# „MOJ“

**Fabryka Maszyn oraz Odlewnia  
Żelaza i Metali**

właśc.: Inż. Gustaw Różycki

**Katowice-Załęże, ul. Ks. Strzybnego 17**

Adres telegr. „Moj“ Katowice / tel. 305-15 i 326-04  
W y r a b i a m y: kołowroty, napędy do ry-  
nien, wentylatory, pompy napędzane silnikiem  
elektr. i powietrznym; silniki powietrzne do  
rynien, wiertarki pneumatyczne i elektryczne,  
wrębówki elektr., urządzenia dla zaopatrzenia  
w wodę i silniki elektryczne; odlewy żelazne  
i metalowe według modeli lub rysunków; pa-  
tentowane rynny kulkowe, rynny rolkowe  
i wiszące; silniczki kajakowe i motocykletki.

## Śląskie Kopalnie i Cynkownie S.A.

**KATOWICE**

dostarczają z własnej produkcji:

**Cynk**

**Pył cynkowy**

**Blachę cynkową**

**Kubki cynkowe**

**Węgiel**

**Kwas siarkowy 60 i 66%**

**Kwas siarkowy**

**Kwas azotowy**

**Kwas solny**

**Sól Glauberską**

**Siarczan cynku**

**Antychlor**

**Dwusiarczyn sodu**

**60/62 % SO<sub>2</sub>**

**Siarczan żelazowy**

**Litopon i Szarak**

**metalowy**

**Ziemie odbarwiające.**

Oferty i wzory wysyła się odwrotnie.

# Zakłady Elektro

SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ PORĘKĄ

w Łaziskach Górnych

Telefon 213-41 i 213-45

Adres telegraficzny: „Elektro” Mikołów

składające się z Elektrowni o mocy inst. 110000 kVA, długość sieci wysokiego napięcia 230 km, długość sieci niskiego napięcia 360 km i Fabryki Elektrotermicznej o mocy inst. 20500 kVA

## Wytwarzają:

Prąd elektryczny, karbid, żalazokrzem, żelazoglinokrzem, żelazochrom manganokrzem, żelazomangan, cement glinowy „Alka-Elektro-Cement,” korund dla wyrobu tarcz szlifierskich, siarczan glinu 14/15<sup>o</sup>/<sub>o</sub> filtrowany, siarczan glinu 17/18<sup>o</sup>/<sub>o</sub> wolny od żelaza, ałun potasowy, ałun chromowy, wapno pastewne i nawozowe, mączkę wapienną, mączkę kwarcytową, talk blaszkowy, mączkę talku, pył odlewniczy, grafit mielony, grafit szlamowany, spoiwo do rdzeni odlewniczych, smołę, pak, oleje smołowe, Elektro-Acid-Cement, Elektro-Pyro-Cement.

# **„SAM“ SPÓŁKA AKCYJNA MÜNSTERMAN**

Tel 337-11 i 337-12 KATOWICE Rok założ. 1881  
Odlewnia żelaza i bronzu — Fabryka armatur i maszyn

Ciężkie armatury dla przewodów parowych, wodnych, gazowych, naftowych, a to: zasuw, zawory, kurki, hydranty, studnie i t. d

Wszelkie przybory kanalizacyjne i wodociągowe, brzozy fosforowe, kwasoodporne i specjalne

Bronzy kute o wytrzymałościach aż do 100 kg/mm

KATALOGI I PROSPEKTY BEZPŁATNIE.

## **„ŻELAZOHURT“**

**Organizacja sprzedaży wyrobów**

Górnośląskich Zjednoczonych Hut oraz Katowickiej Spółki Akcyjnej  
Królewskiej i Laury dla Górnictwa i Hutnictwa

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

**KATOWICE, ULICA ZAMKOWA 20**

Telefony nr. 329-96, 329-97, 329 98. Skład ul. Matejki 3, tel. 328-12

**Hurtownia żelaza, blach i rur.**

**Oddziały:**

POZNAŃ, ul. Fr. Ratajczaka 12 — BYDGOSZCZ,  
ul. Kopernika 12 — ŁÓDŹ, ul. Kilińskiego 96 —  
GDYNIA, ul. Portowa — GDAŃSK, Lastadie 4.

**Auto-Dynamo — R. Hoszek**  
dawn. Mandrys

służba elektro samochod. — akumulatory — sygnaly — strzałki — magnety pp.

**Katowice, Konopnickiej 5.**

# **Banque Franco Polonaise**

## **Bank Francusko - Polski**

**Spółka Akcyjna w Paryżu**

**Kapitał 50 Miljonów Franków**

**C e n t r a l a :**

**Paris, 15 Rue des Pyramides**

**O d d z i a ł y :**

**Katowice, ul. Dyrekcyjna 9**

**Warszawa, Czackiego 4**

**Gdańsk, Hundegasse 127**

**Łódź, Piotrkowska 67**

**Poznań, 3-go Maja 5**

**Gdynia, 10-go Lutego 39**

**Adres telegraficzny: BAFRAPOLAB**

**Oddział Katowice, tel. 32-915**



**Załatwia wszelkie operacje wchodzące  
w zakres bankowości.**

# Bank Gospodarstwa Krajowego

## ODDZIAŁ W KATOWICACH

ulica Mickiewicza 3 (Gmach własny)

TELEFONY: 309-91, 92, 93, 94, 95

Wynajmuje na dogodnych warunkach

## SCHOWKI DEPOZYTOWE (safesy)

umieszczone w nowo wybudowanym,  
nowocześnie urządzone, dającym  
pełne bezpieczeństwo skarbcu i za-  
łatwia wszelkie operacje bankowe.

## Adolf Kapellner i Brat KATOWICE, ul. 3-go Maja 23

TELEFONY: 321-11, 327-14

TELEGR.: AKABE KATOWICE

Pierwsza Śląska Hurtownia Rowerów, Pneuma-  
tyków, Części składowych i przyborów.

Krajowe maszyny do szycia:

**„TATRA” i „REGINA”**

Nasze polskie rowery markowe

**„JANUS”, „ASTRA”, „CYKLON”**  
przodują!

Zbiorowe zamówienia dla Zrzeszeń, Wojska i Po-  
licji wykonujemy najskrupulatniej i na dogodnych  
warunkach.

Polecamy ubezpieczenia

od ognia — kradzieży z włamaniem — nie-  
szczęśliwych wypadków — odpowiedzialności  
cywilnej — samochodowe

## **BAWARSKIE TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ**

Główne Przedstawicielstwo:

**KATOWICE**, ulica Stawowa 13. Telefon 346-39.

**Co kupuje cały kraj?**

Mydło z pralką

# **„Kołłontau“**

**ERYK A. KOŁŁONTAY, FABRYKA CHEMICZNA**  
**KATOWICE — BRYNÓW**

Tel. 349-56-57-58

## **CONCORDIA Sp. Akc. Import-Export**

**KATOWICE, UL. SOKOLSKA 4. TELEFON: 319-87**

Chemikalja dla przemysłu i aptek, kwasy, chemikalja  
służące do przeprowadzania analizy, żywica, laki,  
pokost z oleju lnianego, szelak, farby olejne, minje,  
biel cynkowa, gliceryna, klej, gips alabastrowy,  
siarka sycylijska. Sprzedaż tylko hurtownie!

**„DEGES“** Zakłady Farmaceutyczno-  
Chemiczne i Hurtownia  
Apteczno - Drogeryjna

**Spółka Akcyjna**

**KATOWICE,**

ul. Wojewódzka 21. Tel. 306-71

Po cenach fabrycznych sprzedajemy na raty i za gotówkę wszelkie aparaty elektryczne domowego użytku jak:

**Żelazka elektr.** cena got. **18 zł**

najtańsze i najpraktyczniejsze prasowanie.

1 godz. prasowania kosztuje 6 gr.

**Poduszka elektr.** cena got. **18 zł**

uśmierza bóle reumatyczne.

1 godzina używania kosztuje 1 gr.

**Kuchenka elektr.** cena got. **24 zł**

gotuje wszystko szybko, bezpiecznie i czysto, ugotowanie 1 litra wody kosztuje 2 gr.

Pozatem kuchnie dwupłytkowe, piecyki

**radjoodbiorniki**

i wszelkie inne aparaty.

---

Odbiorcom używającym aparatów grzejnych jak żelazko itp. udzielamy specj. obniżonej taryfy licznikowej

---

Sklep aparatów

**Katowice, 3 Maja 11 - Tel. 323-79**

**Śląskie Zakłady Elektryczne**

Przedstawicielstwo Fabryk Samochodów

**„Auto-Union“ i „Büssing N.A.G.“**

Samochód osobowy                      Samochód ciężarowy

**Bracia Grabowscy**, biuro handlowe, **Katowice**  
ul. Gliwicka 13

Telefon 307-38, Stacja obsługi 352-77, skryt. p. 77

**Maturyczne i Doksztalcające Kursy**

**„WIEDZA“**

**Kraków, ulica Br. Pierackiego 14**

przygotowują na ustnych lekcjach zbiorowych w Krakowie, oraz w drodze korespondencji za pomocą przystępnie i wyczerpująco opracowanych skryptów, programów i tematów, do:

1. egzaminu dojrzałości gimnazjum
2. egzaminu z 6-ciu kl. gimnazjum
3. w zakresie I. i II. kl. gimn. nowego ustroju
4. egzaminu z 7-miu klas szkoły powsz.

Uwaga: Uczniowie kursów korespondencyjnych otrzymują co miesiąc tematy z 6-ciu głównych przedmiotów do opracowania. Nadto obowiązkowe egzaminy badają 3 razy w ciągu roku szkolnego postępy uczniów.

**Wykładają wybitne siły fachowe. Opłaty niskie.**

# „RIALTO“

KINO DŹWIĘKOWE

Największe kino na Górnym Śląsku, wyświetlające filmy wytwórni europejskich i amerykańskich

We wtorki i piątki zmiana programu

Sw. Jana 24 **KATOWICE** Telef. nr. 335-31

## Kino „CASINO“ - Katowice

Br. Pierackiego 17/19

Telefon 33355

Zawsze pierwszorzędny repertuar

## Kino Dźwiękowe „Union“

3-go Maja 25 **Katowice** Tel. 324-22

Stale pierwszorzędny repertuar filmów

## Mędlewski & Co

Ziemiopłody-Przetwory młynarskie  
Siano - Słoma

**Katowice**

Sokolska 2

telefon 306-31

**„E P K A“**

**HURTOWNIA MATERJAŁÓW MALARSKICH**

**Katowice, Słowackiego nr. 33 Telefon nr. 327-52**

**KATOWICKI HANDEL ŻELAZA**

ul. Młyńska 37 **KATOWICE** Telefon 301-65

\*

Dostawa wszelkich artykułów żelaznych  
i metalowych po najtańszych cenach

**SCHWARZ i SKA., SP. Z O. O.**

ul. Marjacka 18 **KATOWICE** Telefon 340-52

Spejalny skład stolarskich i siodlarskich przyborów

Dostawy dla budowli przemysłu.

**Karol Scholz, Piekarnia**

Właśc. Paulina Scholz

**KATOWICE**

ul. M. Piłsudskiego 9

Telefon 347-62

Warsztat instalacyjny, wykony-  
wanie aparatów do piwa

**TEODOR FELDER**

**Katowice, ul. Stawowa nr. 7 Tel. 342-03**

# JÓZEF PRZYBYŁA

Śląski Przemysł Drzewny, Katowice

Sp. z ogr. por.

ul. Żwirki i Wigury 32 — Telef. 311-28

## Bracia Borkowscy

**Zakłady elektrotechniczne**

**Katowice, Sławowa 9, telef. 331-01**

Artykuły instalacyjne, żyrandole, grzejniki

Hurt

Raty

Detal

Dom spedycyjny

Dom spedycyjny

## **JAN RZEWICOK**

Telefon 313-07 **KATOWICE** Dworcowa 18

**KOLEJOWE PRZEDSIĘBIORSTWO DOWOZOWE**

Ekspedycja, transport mebli, czenie i finansowanie  
towarów. Wielkie własne składnice

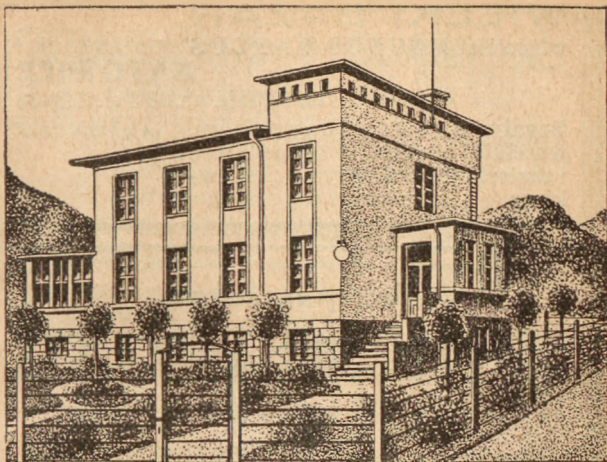


## **EMIL STILLER**

**JUBILER I ZEGARMISTRZ**

**Katowice, ul. 3-go Maja 36. Tel. 336-57**

Wielki wybór zegarków, towarów ze srebra i złota  
po niskich cenach.



PENSJONAT  
„POD BŁATNIA”

JAWORZE, BESKID-ŚL.

Właśc.: A. i R. KALUSOWIE

Przepiękné położenie, 400 m n. morzem

Basen kąpielowy, las w pobliżu

CENY KRYZYSOWE!

KUCHNIA POLSKA!

Fabryka kapeluszy

**HÜCKLA J. SYNOWIE**

**SKOCZÓW**

Aleje Mickiewicza

Telefon nr. 40



# WIELKI BAZAR

właściciel MAGNUS MARCUS

**KATOWICE**

ul. 3 Maja nr. 22 Tel. 323-33

Bogaty wybór podarunków,  
wszelkie urządzenia gospodarcze  
i gastronomiczne. Artykuły zabaw-  
kowe

**Fabryka sukna**

# GUSTAW MOLENDĄ i SYN

**Bielsko**

rok zał. 1850

Skład fabryczny

**Katowice, ul. Bron. Pierackiego 3**

tel. 320-68

Poleca swoje pierwszorzędne wyroby w modnych  
kamgarnach i szewiotach po cenach fabrycznych



*Kawiarnia i Cukiernia*  
*Maksymilian Lamla*

**Katowice**, ul. Wojewódzka 16 — Telef. 344-17

Poleca dobrze przechowywane piwa, li-  
kiery, koniaki, wina krajowe i zagraniczne

Pierwszorzędnie urządzona kawiarnia i cukiernia

**KAROL GOGOŁOK**

Telefon 312-82 • **KATOWICE** • ul. Kościuszki 53

**Poleca:** dobrze pielęgnowane piwa, wszelkie na-  
poje alkoholowe, jak i herbatę, kawę etc.

**Specjalność:** wyśmienite pieczywo z własnej pa-  
rowej piekarni ●

**CUKIERNIA I KAWIARNIA**



**LIBORIUS OTTO**

**Katowice**

Telefon 312-78

::

M, Piłsudskiego 5

**EUROPA**

**Cukiernia i Kawiarnia**

Rynek 12.

Telefon 326-89

**Poleca swoje pierwszorzędne wy-  
roby cukiernicze — lokal rodzinny**

O łaskawe poparcie prosi Zarząd

---

# FARBIARNIA

I ZAKŁADY CHEMICZNEGO CZYSZCZENIA

## **Curt Müller** **Siekary Śląskie**

Specjalność: farbowanie we wszelkich kolorach oraz chemiczne czyszczenie wszelkiej garderoby, firanek, portjer, dywanów, kilimów, chodników, narzutek i t. p.



Rzeczy odbiera i wszelkich porad udziela:

**Leon Stadurski**

Generalny zastępca

**Katowice, ul. Kościuszki nr. 2**

TELEFON NR. 352-43 i 326-62



## **RESTAURACJA POD KOLEJĄ**

**Katowice**

ul. Wojewódzka 15 :: Telefon 324-86

**Poleca się dobrą kuchnię i dobrze  
pielęgnowane piwo i trunki**

**Lokal otwarty do godziny 1-szej w nocy**

## **Restauracja „Carlton”**

**KATOWICE**, ul. Bron. Pierackiego 5 Tel. 306-87

**Bufet zaopatrzony we wszelkiego rodzaju ciepłe  
i zimne zakąski.**

**Doborowa kuchnia prowadzona przez wybitnych  
fachowców.**

**Piwo także poza dom**

**Piwo także poza dom**

**w syfonach i dzbankach litrowych**

## **RESTAURACJA „SILESIA”** Właśc.

Gustaw Warchał

**KATOWICE**, ul. Wojewódzka 3 Tel. 313-01

**Poleca Szan. P.T. Gościom doborową kuchnię,  
znakomite jasne i ciemne piwa, oraz najlepsze  
krajowe i zagraniczne wódki i likiery. Restau-  
racja stale wydaje śniadania, obiady i kolacje.**

**Codziennie koncert i dancing**

**Lokal otwarty do 4-tej rano.**

## **KAWIARNIA „OPERA”**

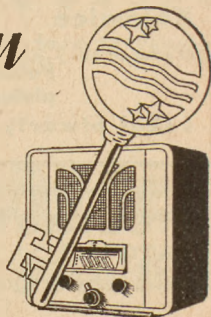
**Katowice**, ul. Pierackiego nr. 6 I p. Tel. 321-21

**Punkt zborny elity Katowic Wszystkie  
Dzienniki i Ilustracje Krajowe  
i Zagraniczne.**

**SALON DLA PAŃ, SALON BRIDŻOWY  
SALON DO GRY.**

*Tym kluczem  
otworzysz  
cały świat*

**PHILIPS 44A**



Najstarsza Hurtownia Węgla na Górnym Śląsku

**„SILMONTANA”**

Katowickie Towarzystwo Węglowe Sp. z o. o.

**KATOWICE**

Telefon 345-41, 345-42. ul. Marsz. Piłsudskiego 37

**RESTAURACJA ZAMKOWA**

Tel. 334-41 **KATOWICE** Rynek 6

poleca gorące potrawy śniadankowe cały dzień po 50 gr

oraz smaczne obiady po 80 gr. Piwa tyskie, okocim.

i żywieckie, wódki, likiery krajowe i zagraniczne.

Ceny niskie!

Ceny niskie!

# Apteka pod Orłem

właśc. M. Soliński  
Katowice, M. Piłsudskiego 4. tel. 303-83

## APTEKA MIEJSKA

KATOWICE, RYNEK 3, TELEF. 324-32

Sporządza się recepty prywatne i wszystkich Kas Chorych.

Laboratorja chemiczno-analityczne wykonują analizy moczu najnowszymi instrumentami oraz analizy środków spożywczych, technicznych i farmaceutycznych.

Wielki skład specyfików krajowych i zagranicznych i naturalnych wód mineralnych.  
Kąpiele lecznicze.

## APTEKA NOWOMIEJSKA

Jana Zagórskiego

Telef. 312-75      Katowice      Kościuszki 9

Sporządza się recepty prywatne  
i wszystkich Kas Chorych



**WYK**

**OPTYK**      **DYPLOM.**

TEL:2418 KATOWICE      SW. JANA 13 TEL:2418

# **Drogerja**

**W. Cybiński / Katowice**

ulica Kościuszki 35

Telefon 308-30

Artykuły kosmetyczne, toaletowe, chemiczne,  
Frotery, Pokosty, Farby, Wody mineralne.

# **Drogerja św. Barbary**

F. Długiewicz

**Katowice-Załęże**

Telefon nr. 310-78 — ul. Wojciechowskiego 74

**Skład farb, lakierów i art. drogeryjnych**

**Pierwszy dom towarowy na rynku tutejszym**

## **BOBREK**

Katowice, ul. Br. Pierackiego 10 - Telefon 312-52

Codzień wpływ nowości Manufaktury, Towarów  
modnych i krótkich, Bielizny damskiej, męskiej  
i dziecięcej, Pończoch, rękawiczek oraz robót  
ręcznych.

# **Königsberger i Ska**

Katowice, Pocztowa 2 — Tel. 324-63

Codzienny wpływ nowości w materiałach jedwab-  
nych i wełnianych

Wielki wybór w towarach płóciennych

## Śląskie Kąpiele Borowinowe Spółdz. z o. o.

Zakład zdrojowy położony w Beskidach nad rzeką Wisłą wydaje w komfortowo urządzo-nych łazienkach kąpiele: borowinowe, częściowo borowinowe oraz mineralne.

**Wskazania:** Choroby stawów i kości, choroby kobiece, choroby systemu nerwowego, przemiany materji i varia. — Nie przyjmuje się gruźlików obłożnie chorych, zakaźnie i umysłowo chorych. Niezawodne działanie borowiny. — Dóm i hotel kuracyjny. — Własny park i kort tenisowy. — Prześliczny basen kąpielowy. — Kino. — Codziennie koncerty i dancingi. — Sliczne i zdrowe położenie. — Umiarkowane ceny.

**Sezon kąpielowy:** od 15 maja do 30 września  
Informacyj udziela Dyrekcja Zakładu Zdro-  
jowego Ustroń n. Wisłą Wojew. Śląskie.

## B-cia GUTTMANN

**KATOWICE, ulica Br. Pierackiego 6**

Materiały jedwabne, wełniane, płótna  
i wyprawy ślubne.

Ceny niskie

Obsługa rzetelna i fachowa

Specjalny skład farb, pokostu, kleju, lakierów,  
oleju, farb natryskowych, pędzli, szablonów itd.

## A. Bartek, Katowice

ul. Zamkowa (róg Rynku) Tel. 344-37

Ceny najniższe. Przy większym zakupie spec. rabat

Mistrz rzeźnicko-wędliniarski

# A. Poloczek

**Katowice**\_\_\_\_\_

ul. Plebiscytowa 7      Telefon 317-22



**Poleca swoje pierwszorzędne wyroby**

## Spółdzielnia Mleczarska w Pawłowicach

Sp. z ogr. odp.    Telef. Pawłowice 44

Składnica:

**Katowice, Gliwicka 3, telefon 341-83**

S k l e p :

**Katowice, ulica Zamkowa numer 1**

**Masło    ●    Sery    ●    Jaja**

**Hurt**

**Detal**

## **Drogerja św. Barbary W. Dutkiewicz**

**Katowice, M. Piłsudskiego 10 — Telefon 316-66**

Najkorzystniejsze źródło zakupu

farb, lakierów, pokostu, szablonów, pędzli, olei, smarów, artykułów drogeryjnych, opatrunków, chemikaliów, perfum i wody kolońskiej, kwiat., krajowych i zagranicznych, oryginalnych i na wagę.

Dla znawców stale świeży miód na składzie. Dostawy dla Urzędów Państw. i Komun., Hut. Kopalń, Przemysłu, Policji i Kolei

## **SZADOK I SOROFKA**

Telefon 341-26 **KATOWICE** Dyrekcyjna 5

poleca swój bogato wyposażony skład wszelkiego rodzaju galanterji, papieru, przyborów kancelaryjnych i maszyn biurowych.

## **Księgarnia**

# **Tadeusz Mikulski**

**Katowice, Marjacka 2, tel. 342-42**

Przedstawicielstwo na Wojew. Śląskie  
Gł. Księgarni Wojskowej w Warszawie

Literatura policyjna, sportowa etc.  
Nowości do bibliotek policyjnych

**Już wyszedł z druku!**

Jan Sitowski **Samouczek** rachunków i geometrii.  
1000 przykładów i zadań rozwiązanych. **Cena 4,80**

Jedynie *Franboli*

zapewnia otrzymanie pełnowartościowych

**Cukrów — Czekolad — Marcepanów**

Oddział własny:

**KATOWICE, UL. DYREKCYJNA 3**

**H. Szczeponik & Co**

3-go Maja 36 **Katowice** Telef. 318-67

Import kawy i herbaty

Wielkie własne palarnie kawy

**R. BERNDT**

**KATOWICE**

1886—1936

M. Piłsudsk. 9, tel. 314-39

Zegarki — Bizuterja

Własny warsztat reparacyjny.

**DOM BANKOWY**

Śląski Związek Kredytowy Sp. z o. por.

KATOWICE, Dworcowa 9 — Tel. 310-31, 310-83

Oddział Chorzów I, ul. Pocztowa 2, telef. 408-56

**Kolektura Loterji Państwowej**

**Abonujcie** najpoczytniejsze dzienniki Śląska

abonament mies.  
**3** zł.  
P. K. O.  
302510

**POOLONIA**  
*Siedem groszy*

P. K. O.  
301746  
abon. mies. **2<sup>31</sup>** zł.

Katowice, ul. Sobieskiego 11. Telefon 34-981.



**PIĘKNA, TRWAŁA, JEDWABISTA,  
TRÓJKĄT W KOLE WEŁNA CZYSTA!**

## **„PAP“ CENTRALA PAPIERU i DRUKÓW**

Sp. z ogr. odp.

**Katowice**, ul. 3-go Maja 36 — Telefon nr. 335-52

Drukarnia - Skład Papieru - Introligat-  
ornia - Księgi Handlowe - Linjatura -  
Przybory Biurowe i Szkolne

## **Józef Kuntner**

Skład wyrobów stalowych. Szlifiernia

**KATOWICE**

3-go Maja 30

Telefon 323-86

**Skład towarów kolonialnych, delikatesów,  
konserw i likierów, hurtowny handel win**

Specjalność: białe i czerwone francuskiewina. Sta-  
re węgierskie i tokajskie wina. Reńskie i mozelskie  
wina. Malaga, Tarragona, Mistella, Samos, Sherry,  
Madeira, Wino portowe, Vermouth Cinzano.

**EMIL MIZERA — KATOWICE**

Telefon 313-28

ul. Marsz. Piłsudskiego 6

***Sijcie piwa***

***Źkocimskie***

Fabryka stempli

Zakład grawerski

## **A. Słojewski, Katowice**

ul. M. Piłsudskiego 23 — Telefon 341-53

DOSTARCZA: stemple kauczukowe i metalowe — szyldy mosiężne i emaljowane — datowniki kauczukowe i metalowe, numeratory automatyczne, gwoździe do sztandarów, odznaki dla towarzystw i. t. p.

## **E. RZYMELKA I MODLICH**

Rzeźnictwo hurtowne  
Eksport i import

**KATOWICE, RZEŹNIA MIEJSKA**

Telefon 334-37

## **Szczekocki i S-ka**

*Sp. z ogr. odp.*

*Sortownia i handel jelit*

**KATOWICE, RZEŹNIA MIEJSKA**

*Telef. 331-27 P. K.O. 307-059*

**Zjednoczone Towarzystwo Przemysłu Drzewnego**

## **„Wschód“**

*Spółka z ogran. odpow.*

**Katowice, ulica Juliusza Ligonia 22**

Telefon 309-67

# Nasz Sklep Urania

Sp. Akc.

## Oddział w Katowicach

ul. Stawowa 3

Telefon 305-72



Hurtowe składy papieru  
i materiałów piśmiennych

**Del-Ka** obuwie  
i pończochy

to chluba rodzimego przemysłu i rzemiosła.

Do nabycia

**Katowice**, ulica Św. Jana 1

**Sosnowiec**, ulica 3 Maja 23

**WYRÓB CUKIERKÓW**  
oraz hurtownia czekolady wszystkich firm

**H. SZTAJER**

**Katowice**, ul. Andrzeja 3 — Tel. 316-79

Znana restauracja  
**„BARU KRAKOWSKIEGO“**  
przy ul. Pierackiego 19 w Katowicach — Telefon 300-97  
poleca się P. T. Szan. Publiczności

**MLECZARNIA ZDROWIA**  
Telefon 325-84 KATOWICE ul. Dworcowa 13  
Jadłodajnia. Specjalność potrawy mleczne i jarskie!  
Dla stałych gości ceny obniżone.

## **Józef Palowski**

Fabryka wód mineralnych i hurtownia piwa

### **Katowice**

ul. św. Jacka 9 — Telefon 322-58

## **J. RUSSEK**

Hurtownia i rozlewnia piwa tyskiego, piwo w syfonach  
Telefon nr. 325-26 KATOWICE ulica Kościelna 2

## **Hamburska Hala Ryb**

właśc. M. SPIESS i Ska

Br. Pierackiego 14 **Katowice** Telefon nr. 314-20

Codziennie żywe karpie, liny, świeże ryby mor-  
skie i rzeczne, ryby wędzone i konserwy rybne  
Hurt Detail

## **Drogerja Paweł Mrowiec**

KATOWICE

ul. Wojewódzka 22

Telefon nr. 327-53

Najskuteczniejszy organ ogłoszeniowy

Abonament miesięczny wraz  
z odnośzeniem do domu  
tylko zł 2,50, pojed.  
numer 10 gr.

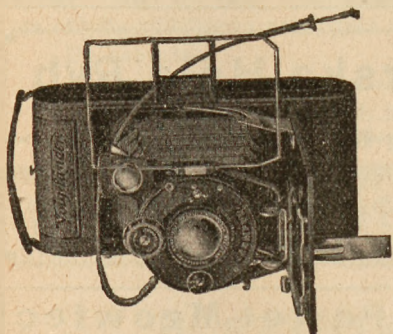
ILUSTROWANY DZIENNIK ŚLĄSKI  
**POLSKA ZACHODNIA**  
Najtańszy i najpopularniejszy dziennik na Górnym i Cieszyńskim Śląsku

Redakcja:  
Katowice, Bato-  
rego 4. Telefon nr.  
337-67 i numer 350-85.

Administracja: Katowice,  
ul. Kościuszki 15. Telefon nr.  
308-78 i numer 304-26

**Zeiss Ikon**

**APARATY FOTOGRAFICZNE**



wszystkich światowych fabryk w dużym wyborze poleca na dogodnych warunkach spłaty firma

**JAKÓB  
SCHARF  
KATOWICE**  
ul. 3-go Maja 32  
Telefon 328-78

Cenniki wysyłamy na żądanie bezpłatnie

# **O. B. DULA**

## **KATOWICE**

**UL. MARSZ. PIŁSUDSKIEGO NR. 46**

# **R. HOFFMÜLLER**

**Zegarmistrz-Jubiler**

**KATOWICE, ul. 3-go Maja nr. 11 Tel. 324-70**

**10% rabatu dla urzędników P. P.**

## **Komunalna Kasa Oszczędności miasta Mysłowic**

**instytucja bankowa o pupilarnej pewności**

Przyjmuje wkłady od 1 zł począwszy zapewniając ścisłą tajemnicę  
Udziela pożyczek hipotecznych i wekslowych oraz załatwia  
wszelkie czynności bankowc.

Za wkłady ręczy gmina miasta Mysłowic wszystkimi docho-  
dami oraz całym majątkiem wynoszącym ca. 23 miliony zł.

## **Magazyn Mód – Artykuły Damskie**

**WIENERA**

**Artykuły Damskie — Bielizna**

**Telefon nr. 324-56 KATOWICE ul. Św. Jana nr. 4**

**SALON WYKWINTNYCH KAPELUSZY DAMSKICH**

## **F-a A. Lasezki i Ska**

**właśc. Zofja Oleś**

**Telefon nr. 316-16 KATOWICE ul. 3-go Maja nr. 1**

GLEWINSKI



*na piwie...*

**Śląskie Kolejki / Spółka Akcyjna**

**Katowice, Plac Wolności 16**

Przedsiębiorstwo komunikacyjne.

**Tani, szybki i bardzo wygodny środek lokomocji.**



# **Polskie Kopalnie** **Skarbowe na G. Śląsku**

Spółka dzierzawna



SOCIÉTÉ FERMIÈRE DES MINES FISCALES  
DE L'ÉTAT POLONAIS EN HAUTE  
SILESIE



**Chorzów I. \* Rynek, L. 9-15**

Telefon Nr. 409-01 Chorzów I

Adres teleg.: S k a r b o f e r m e, Chorzów I

**Sprzedaż węgla, koksu, brykietów  
i siarczanu amonu [z kopalń:  
„Król”, Bielszowice, „Knurów”**

# Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych

w Mościcach i w Chorzowie

dostarczają następujące produkty chemiczne:

|                     |                     |
|---------------------|---------------------|
| Karbid              | Azotyn sodowy       |
| Saletrę sodową      | Monochlorobenzol    |
| Saletrę potasową    | Paradwuchlorobenzol |
| Saletrę amonową     | Herbatox            |
| Salmiak rafinowany  | Chlor ciekły        |
| Salmiak sublimowany | Amoniak skroplony   |
| Węglan amonu        | Ług blelący         |
| Kwas azotowy        | Wodór               |
| Nitrozę             | Tlen                |
| Sodę kaustyczną     | Azot                |
| Wapno chlorowe      |                     |

oraz wszystkie używane w kraju nawozy azotowe i nawóz fosforowy Supertomasynę.

**Sidol** czyszcí  
WSZELKIE METALE

# Komunalna Kasa Oszczędności ●

miasta Chorzowa

ulica Moniuszki 1, tel. 409-65-66

**Oddział:**

**Chorzów III, ul. Kościelna**

## K O N T A :

Zyro Bank Polski, Chorzów I.

P. K. O. Katowice 300 655

Państwowy Bank Rolny, Katowice

Bank Gospod. Krajowego Katowice

Załatwia wszelkie czynności bankowe

Instytucja pupilarnego bezpieczeństwa

Za wkładki złożone w Komunalnej Kasie  
Oszczędności miasta Chorzowa odpo-  
wiada miasto Chorzów całym majątkiem  
i siłą podatkową ◀

## **Vesper Eryk**

Fabryka pierników

**Chorzów**

ulica Krzyżowa numer 17/19

**Skład detaliczny Katowice, 3 Maja 20**

*L. Gałuszka właśc. Józef Seibert*

Skład farb i artykułów drogeryjnych

*Chorzów I. M. Piłsudskiego 2, telefon 415-24*

## **Hotel „Hrabia Reden”**

Chorzów I. (Król. Huta) Katowicka 7

Telefon 401-50.

Pierwszorzędny Hotel  
z wszelkim komfortem

Restauracja, garaże,  
centralne ogrzewanie, całą noc otwarte

## **Cukiernia Rynkowa A. Klupsch**

Chorzów I., Wolności 22 Telefon 401-22

**CUKIERNIA — KAWIARNIA**

Specjalność: Ciastka także poza dom  
W każdą środę „Five o'clock tea“

# Meisner, Poniecki & Cie

tow. jaw.

## **Fabryka Likierów Chorzów I**

ulica 3-go Maja nr. 15 — Telefon nr. 406-45

## **Zagłoba**

Parowa fabryka likierów i wódek. Hurtowny handel napojami alkoholowymi i bezalkoholowymi  
Wytwórnia wód mineralnych —

## **Chorzów I.**

ulica 3-go Maja nr. 23—25 / Telefon nr. 409—21

Masz Ty w domu sprzeczkę,

Idź sobie „Pod Beczkę“

Tam fajniście **Obiad za 80 groszy**

**August Mutz i Ska - Chorzów I**

Rynek 7

## **Telesfor Szymański**

Hurtownia Piwa Książęco-Tyskiego / Fabryka wód mineralnych oraz Wytwórnia soków i domieszek

\*

**Chorzów II, ulica Florjańska nr. 38**

Tel. fabr. 410-52

Tel. mieszk. 411-42

**Z. Brodacka** właśc. **G. Borzymowa**

**Chorzów I., ulica Marsz. Piłsudskiego 1**

poleca wyroby cukiernicze po cenach

**Hurt**

fabrycznych

**Detal**

Telefon nr. 401-58, prywatny 404-65

**Okulary, Zegarki, Bizuterja, Budziki „Jaz“**  
**Warsztat naprawy**

**W. Stempniewicz**

Tel. 404-25

**Chorzów I.**

Wolności 22

Dla Polcejl na raty — Gotówką 10<sup>0</sup>/<sub>0</sub> rabatu

**Magazyn futer i wyrób czapek**  
**Przybory wojskowe i uniformowe**

**Jan Wieroński**

**Chorzów I., ul. M. Piłsudskiego 1**

**Restauracja**

**Zdrój Okocimski**

**Chorzów I. Rynek 4**

obok Ratusza

właśc. W. Jendrzej

## **Karol Cieśliński, Chorzów I**

ul. Wolności 3



Telefon 410 93

**Dział żelaza:** Narzędzia wszelk. rodzaju, okucia budowlane, piece żel., łózka metal., naczynia emaljowane, artykuły kuchenne. **Dział galanteryjny:** Porcelana, szkło, fajans, kryształ, wyroby skórzane, walizy podróżne, galanterja metalowa i nakrycia stołowe, figury sportowe, zegary

## **Stanisław Priebe, Chorzów I.**

ul. Wolności nr. 1 i nr. 11

Telefon nr. 410-24 i 416-52 ■

**DOM TOWARÓW PIERWSZORZĘD-  
NEJ JAKOŚCI** ■

# **Aug. Botzek**

Fabryka pasów, artykułów skórzanych — technicznych i sportowych. Rok założ., 1858

**Chorzów I., ulica Głowackiego 4**

telefon 41236



Specjalność własnej produkcji: Strażackie hełmy skórzane, lakierowane, Górnicze hełmy skórzane.

# K. Krause

**DROGERJA**

Chorzów I, ulica Marsz. Piłsudskiego 6.

Rok zał. 1906 — Telef. 407-53

Najtańsze źródło zakupu

dla Huf, Kopalń i Urzędów

# TEXTYL E. KRETT

Siemianowice Śl., ul. Bytomska 5. Telefon 230-75

◆  
poleca towary tekstylne, bieliznę damską, męską  
i dziecięcą po najniższych cenach.

Najtańsze źródło zakupu  
towarów tekstylnych

# Herman Heilborn

Siemianowice Śl.,

ulica Powstańców nr. 6. Telefon nr. 230-77



WIADERKA NA PASTY,  
MUSZTARDY i MARMELADY.  
KONEWKI TRANSPORTOWE.  
SAMOCHODY DZIECINNE.

**B.T.A. FABRYKA WYROBÓW METALICZNYCH**  
**SIEMIANOWICE ŚL.**

# **JERZY HYZA**

Restauracja pod „Strzechą“

**WIELKIE HAJDUKI**

Telefon 401-73

## **Kuźnik Rudolf - Restaurator**

**Wielkie Hajduki**

Pl. Mickiewicza 8

Telefon 403-92

## **Sawet Byrlik — Piekary Śl.**

Telefon nr. 530-83

ulica Piekarska 34

Hurt!

Towary kolonjalne i spożywcze  
wszelkiego rodzaju

Detal!

## **Dom Towarowy Juljan Pieczka**

Piekary Śl., ulica 3-go Maja 52 • Telefon nr. 530-79

## **Wilhelm MÜLLER i Ska**

Fabryka materiałów izolacyjnych  
i wyrobów korkowych, Sp. z o. odp.

**Chłodnie automatyczne**

**PIEKARY ŚL.**

Telefon nr. 530-65.

**WYTWÓRNIĄ OBUIWIA**  
W. TOBOLIK  
PIEKARY ŚLĄSKIE, ULICA MARJACKA 87

# J. LUKASCHIK

**Fabryka mydła — Tarnowskie Góry**

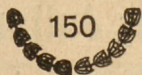
P. K. O. Katowice nr. 301 045  
Telefon 54221 — Rok zał. 1845

**Wyroby: Mydła jędrne,  
szare i toaletowe,  
proszki mydlane**

**Specjalność:**

**Mydło „Młotek i Perlik”**

1786



1936

**H. Sedlaczek — Tarn. Góry**

Spółka z ogr. odp.

Hurtownia win — Destylacja i fabryka likierów

*Kawiarnia i Cukiernia / K. Kretschmer*

Tarnowskie Góry

ul. Krakowska 16

Telefon nr. 540-82

# A. Schaefer

Spółka z ograniczoną odpow.

Tarnowskie Góry — Telef. 545-55

Skład żelaza — materiały budowlane — Szkło okienne  
Rury wodociągowe — kamionkowe oraz materiały ka-  
nalizacyjne — Maszyny roln. oraz części do tychże —  
Artykuły elektrotechniczne, Kafle oraz okucia do pieców

# Hotel „Wolne Miasto”

właśc.: MAKSYMILJAN JANY

Tarnowskie Góry

ul. Lubliniecka 1 — Tel. 543-85



# DOM TOWAROWY

LUDWIK KLIMEK

Tarnowskie Góry

ulica Krakowska nr. 9

poleca bieliznę, try-  
kotaże i manufakturę

Śląska fabryka mundurów i odzieży cywilnej

# J. POŁOMSKI

## R Y D U Ł T O W Y

Telefon nr. 64

Konto czekowe P. K. O. 305-719



## **FELIKS RUTKOWSKI**

Tarnowskie Góry, Rynek 18 Telefon 540 87

Parowa fabryka najwyborniejszych wódek  
i likierów

Hurtownia najwyborniejszych win krajo-  
wych i zagranicznych

**Specjalność:**

Znakomite i znane wszędzie koniaki „Felikshausen“

## **A. PANNOFSKY**

**Tarn. Góry**

**Telefon 545-26**

Sprzedaż hurt. i detaliczna wódek  
i likierów. Własna elektryczna pa-  
larnia kawy. Hurtownia tow. ko-  
lonjalnych i fabr. likierów.

## **KACZMARCZYK K.**

**Tarnowskie Góry**

ul. Krakowska

Telefon 541-55

Skład bławatny i wszelkiego ro-  
dzaju okryć damskich i męskich

## **WIKTOR DEUTSCH**

Telefon 541-94

**Tarn. Góry**

ul. Krakowsk 3

Radjo, rowery, maszyny do szycia i pisanja, in-  
strumenty muzyczne, artykuły sportowe, wózki  
dziecięce

**Na raty!**

**Na raty!**

## **Piotr Kufka**

Piekarnia i Cukiernia

**Nowa Wieś**

ulica 3-go Maja nr. 106

Telefon numer 511-21

## **Edward Franoszek**

Nowa Wieś, G. Śl. ulica Sienkiewicza 8  
właśc. Henryk Franoszek

### **Fabryka czapek**

Dostawca dla Głównej Komendy Policji

## **Kino „PIAST” i „SIENKIEWICZ”**

Nowa Wieś

właśc. Jakób Biernat

## **J. Gawlik**

### **Konfekcja męska**

Nowa Wieś, ul. Karola Miarki 20

## **BERTOLD GRÜNPETER**

ubrania męskie i damskie, skład towarów manufakt.

Nowa Wieś koło Chorzowa • Telefon nr. 510-01

# FRYDERYK KOTZOLT

Założ. 1871 **MISTRZ BLACHARSKI** Założ. 1871

**Oddział I.** Wykonywanie robót blacharskich dla kopalń i hut, jakoteż wszelkich robót dekarских, blacharskich i instalacyjnych.

Telefon nr. 501-23 **Nowa Wieś** ul. Sienkiewicza 2

## FABRYKA MEBLI

# J. BERGER

*Kompletne urządzenia pokojowe*  
**NOWA WIEŚ, ul. K. Miarki 17**

Telefon 510-37

Telefon 510-37

# JÓZEF PROBIERZ

**Nowa Wieś**

**ul. Karola Miarki nr. 24. Telefon 510-33**

Wytwórnia trumien i zakład pogrzebowy. Wykonanie robót stolarsko-budowlanych.



Rozlewnia Piwa Tyskiego

## M. MAZUREK

ul. 3 Maja 128 **NOWA WIEŚ** Tel. 511-87

## **H. Nebel i Ska w Mikołowie**

**Rynek nr. 2 — Telefon nr. 211-84**

### **Wielki Skład**

Tam dostaniecie po niebywałych dotąd cenach:

Manufaktury, jedwabie, płótna, towary wełniane i bawełniane. Bieliznę męską, damską i dziecięcą. Wełny, Koronki, Hafty. — Sukna męskie i damskie. — Przybory krawieckie,

Oglądajcie nasze okna wystawowe i składy!

## **Engelbert Pyttlik, Mikołów**

Zegarów, towary złote i srebrne

Artykuły optyczne

Założono 1998 r.

Telefon 210 87

Rowery, maszyny do szycia, aparaty radjowe najnowszych typów, aparaty fotograficzne Zeiss-Leica-Vogtländer

## **Janina Böhm**

**Skład Uniwersalny — Mikołów Woj. Śl.**

ul. 3-go Maja 8 — Telefon nr. 211-18

## **Jerzy Weissenberg** Mikołów

Destylacja i Fabryka likierów - Hurtownia piwa i win

Telefon 210-41

Poleca swoje wyroby \* Poleca swoje wyroby

Hurtownia piwa i wina  
**Józef Jankowski**

Mikołów, Telefon 210-96

**Skład żelaza**

**E. GRÜTZ nast.**

**Mikołów, Rynek 9**

Telefon numer 210-19

**Robert Filipek \* Mikołów**  
**Rynek 5**

Najstarszy i największy skład tego rodzaju na miejscu poleca w najw. wyborze towary wełniane damskie, męskie i dziecięce w wszelkich gatunkach. Towary krótkie, bielizna damska i męska, pończochy, skarpetki itd. — Solidna i fachowa obsługa.

**H. Guttman Nast.- Mikołów**

właśc. M. Tichauer

Rynek 16 pod Ratuszem — Telefon nr. 210-39

\*

**Najtańsze źródło zakupu  
manufaktury i towarów modnych**



**STARA APTEKA**  
**WIELKIE HAJDUKI**

Śląska fabryka likierów i wódek

Odznaczona złotym medalem  
i „Grand Prix“ w Florencji

„UL“  
Sp. z o. por.

**HURTOWNY HANDEL WINA I PIWA**

dawniej Louis Goldstein Wielkie Hajduki

Telefon Chorzów 405-37.

**S. Schittko**

*skład piwa*

Wielkie Hajduki, 16 lipca 15

**RESTAURACJA**

pod „**BIAŁYM ORŁEM**“

**Wielkie Hajduki**

Właściciel: **T. PACZYŃSKI**

Tel. nr. 412-97.      Tel. pryw. nr. 412-55.

**Józef Goldmann**

Tel. 406-49

Likiery, koniaki i wina, towary kolonjalne i delikatesy

Wielkie Hajduki, ul. Miarki

**P A W E L G A B O R**

**FABRYKA KONSERW RYBNYCH**

Wielkie Hajduki, Kalina 83, telefon 405-73  
**CHORZÓW**

Nowootwarta Fabryka Mebli Artystycznych

# Jan Jojko - Rybnik

ul. Sobieskiego 3



Wykonuje meble na zamówienie wszelkiego rodzaju od skromnych do najwykwintniejszych i posiada stale na składzie 150 do 200 pokoi po cenach bardzo niskich ●

**Dom Towarowy**

## Czesław Beyga - Rybnik

Sobieskiego 18

Telefon 71

**Poleca po najtańszych cenach:**

**Konfekcję:** męską, damską i dziecięcą. **Materiały:** wełniane, bawełniane, lniane oraz jedwabie w wielkim wyborze.

**Bieliznę:** męską i damską oraz artykuły męskie

**Nowy dział galanterji**

**Całkowite wyprawy**

Dział materiałów męskich. Dywany, Firany, Chodniki, Kołdry.

Wytwórnia wędlin i rzeźnictwo

## A. Wieczorek

Rybnik, Sobieskiego 23, Tel. 1016

Hurt — Detal

# Walcownie metali

Sp. Akc. **DZIEDZICE**, Śl. Cieszyński

---

Wykonują blachy, taśmy, pręty, druty, rury, profile z mosiądzu, miedzi, cynku, aluminium i ołowiu dla każdego przemysłu metalowego najlepszej jakości, odpowiadające wszelkim wymogom nowoczesnej techniki ●

Dostawy uwarunkowane pod względem własności mechanicznych i składu chemicznego. — Oddział w Oświęcimiu wyrabia blachy cynkowe ●

# Fabryka Kabli Clement Zahm

Spółka z ogr. odp.

Telefon nr. 1 **Dziedzice** Legionów 194

---

---

Poleca :

Wszelkiego rodzaju przewodniki dla słabego i silnego prądu elektrycznego. — Kable samochodowe i samolotowe lakierowane i opancerzone. — Sznury telefoniczne, telegraficzne oraz radjowe, rurki izolacyjne bergmanowskie. — Artykuły techniczne i higieniczno-gumowe, świece zapłonowe do silników spalinowych marki „DBN“.

# LEON KUŁAKOWSKI

DOM TOWAROWY

**Dziedzice (śl. Cieszyński) - Telefon 82**

Najtańsze źródło zakupu towarów żywnościowych,  
wielki wybór szkła, porcelany, przyborów szkol-  
nych i papierowych, skład naczyń i narzędzi do-  
mowych i kuchennych.

**FABRYKA CHEMICZNA**

## A. WILLENZ I S-KA

Spółka z ogranicz. odpow.

### DZIEDZICE

poleca wszelkie oleje i smary techniczne.

## Krzysztoforski — Dziedzice 174

Telefon 7 (Śląsk Cieszyński) PKO 30.279



Parowa fabryka najprzedniejszych wódek polskich,  
koniaku, tumu, likierów, nalewek i prawdziwych so-  
ków owocowych. Hurtowa sprzedaż doborowych win  
owocowych i zagranicznych — poleca swoje słynne  
z dobroci wyroby po cenach konkurencyjnych.

Fabryka perfum, kosmetyków i wody kolońskiej

## Zygfryd Bochner i S-ka

Telef. 24 Dziedzice (Śląsk Ciesz.) Telef. 24

Nr „4711“ Mouson, Lanolina „ze strzałką w kole“  
Kamienie alunowe, Tabletki „Christol“,  
— Farba do włosów „Aureol“. —

Filja Gdańsk - Langfuhr, Eschenweg Nr. 6

GARGOYLE



REGISTRE MARKA OCHRONIENA

**Mobiloil**

REGISTRE MARKA OCHRONIENA

przodujący olej świata

do nabycia w całej Polsce.

**VACUUM OIL COMPANY S. A.**

K O S Y

Y T

Z

Ó

W

K

I

S

Z

C

„S Z C Z Y T”

od szeregu lat uznane w Polsce za najlepsze  
dostarcza:

»KARPATIA«, Dziejzice, Woj. Śl.



Tysiące uznań do dyspozycji

**Zakłady Górnicze**

**„Silesia“**

Spółka Akcyjna

Tel. 4

**Dziedzice**

Tel. 4

**Wytwórnia wyrobów elektroceramicznych**

**Otton Danel**

**Dziedzice, ul. Kolejowa nr. 228**

wytwarza świece zapłonowe do wszystkich pojazdów mechanicznych od stopnia żarzenia 35-400°

**ŻĄDAJcie CHODNIKÓW**  
**„FALALEUM“**  
**50 Gr. ZA 1 m**

**Komunalna Kasa Oszczędności miasta Bielska**

Wzgórze 19 — Tel. 13-47

przyjmuje oszczędności przy wysokim oprocentowaniu i załatwia wszelkie czynności w zakresie bankowości wchodzące.

# Karola Büttnera Synowie

Fabryka sukna  
i ręczny wyrób dywanów

## BIELSKO

Telefon numer 1095 i 2409

Fabryka konserw i wyrobów mięsnych

## **RUDOLF VOGL**

**Bielsko**

Sklep: Rynek 30, telefon nr. 15-38

Fabryka: Wyspiańskiego 15, tel. 16-38

Poleca: Pierwszorzędne wyroby mięsne oraz  
specjalny wyrób konserw mięsnych

## **Fr. Polaczek**

Drogerja

**Bielsko, Kolejowa 5 — Telefon 1363**

Najstarszy Śląski Dom Sportowy

## Jan Prochaska i Ska

Bielsko, ulica Jagiellońska 1-3, 4

Wszelkie przybory do sportu letniego  
i zimowego

## Karol Jankowski i Syn

Fabryka Sukna \* Bielsko

Poleca swe wyroby do nabywania we własnych  
fabrycznych oddziałach sprzedaży detalicznej  
znajdujących się w 26 większych miastach Polski

## Bielsko-Bialska Spółka Elektryczna i Kolejowa Sp. Akc. w Bielsku

utrzymuje ruch tramwajowy na linii Bielsko  
dworzec kolejowy — Las cygański oraz ruch  
autobusowy na liniach Bielsko-Katowice i Bielsko-  
Kraków, jak również na licznych liniach w oko-  
licy Bielska i Białej.

## Bielsko-Bialski Browar Akc. i Fabryka likierów i soków owoc. BIELSKO

Tel. 28-20, 28-21, 18-46

\*

Poleca swoje piwo Marcowe i Porter jakoteż  
likieri najlepszego gatunku i soki owocowe

# G. KARTER i Ska

Bielsko, Jagiellońska — Tel. 28-04

Cieszyn, Głęboka nr. 48 — Tel. 241

Skoczów, Bielska nr. 14 — Tel. 20

Skład maszyn, rowerów, broni i amunicji  
oraz instrumentów muzycznych i technicznych.  
Wielki wybór radioaparatów.

## G. Josephego Spadkobiercy

Bielsko — Śląsk

rok założenia 1851

Telefon nr. 2681-2683

**Fabryka maszyn i odlewnia żelaza**

## Fabryka Sukna - Karol Drucker



Telefon 13-39 **Bielsko** ul. K. Wielkiego 18



Marka Ochronna

Włóczki

Wełny

Dywany

**BIELSKO**

# Elektrownia Bielsko-Biała

**Spółka Akcyjna**

Bogato zaopatrzony skład wszelkiego rodzaju elektrycznych aparatów do gospodarstwa domowego, aparatów radiowych, materiałów instalacyjnych.

Lokal sprzedaży:

**Bielsko, ulica Jagiellońska 9**

Telefon nr. 2002

Dogodne warunki płatności. Fachowa obsługa.

Specjalny skład wypraw sportowych

**»Sport-Gajduschek«**

**Bielsko, ulica 3-go Maja 6** Telefon 14-80

Specjalność narty „**Elge**”

**Sigella**  
NAJSZLACHTNIEJSZY  
WOSK DO FROTROWANIA

# Komunalna Kasa Oszczędności

**Miasta Cieszyna**  
w Cieszynie, ul. Niemiecka 1

Przyjmuje wkłady i oszczędności, wkłady na rachunek bieżący i żyrowy, udziela pożyczek na dogodnych warunkach, wykonuje inkaso weksli i tym podobne operacje finansowe. ●

Za zobowiązania Kasy ręczy oprócz funduszy rezerwowych, wynoszących 25 proc. zdeponowanych wkładów, posiłkowo Miasto Cieszyn całym swoim majątkiem i całą swoją zdolnością płatniczą

Godziny urzędowe od 8—13

Rok założenia 1859 — Telefony nr. 1100 i 1481

## Elektrownia Okręgowa

miasta Cieszyna



Dostarcza prądu elektrycznego na potrzeby przemysłu i rolnictwa

## Zygmunt Kohn i Synowie

Cieszyn, Woj. Śl.

F a b r y k a s k ó r

Rok zał. 1846 — Telefon 11-68

# Fabryka mebli i tartak parowy

Jan Skrivánek

**Cieszyn — Bielsko**

Województwo Śląskie

# KAROL KORN

Budownicza Spółka Akcyjna

Bielsko

Mickiewicza 21 — Telef. nr. 20-71

# Bracia Schramek

Fabryka walli, keksów, biszkoptów i czekolady

**Cieszyn**

Telefon 12-93. P. K. O. 302.97

# G. GNERLICH

Spółka z ogr. odpow.

Fabryka pasów pędnych i skórzanych wyrobów techn.  
w Cieszynie

dostarcza: pasy skórzane wysokiego gatunku  
i oszczędne w użyciu, jak również troki, linki  
oraz manżety wszelkich form i wymiarów. ▶



# Zakłady Hohenlohego - Hohenlohe-Werke

Spółka Akcyjna

## Wielowiec (Górny Śląsk)

Telefon: Katowice nr. 33-971

Adr. telegraficzny: Hohenlohe, Wielowiec Górnyśląsk

### Oddział I. Węgiel:

Węgiel płomienny z kopalń: Maks, Wujek  
Brykiety z kopalni Wujek marki HW

### Oddział II. Metale:

Cynk H. H. korona (podwójnie rafinowany)  
Cynk Hohenlohe (rafinowany i nierafinowany)  
Pył cynkowy — Blacha cynkowa  
Oryginalny ołów hutniczy

### Oddział III. Kwasy:

Kwas siarkowy (60<sup>0</sup> Bé) technicznie czysty  
Kwas siarkowy od 92—100 %  
Oleum 12 % — Oleum 20 %

## Czernickie Towarzystwo Węglowe Czernitzer Steinkohlen - Bergbau

Spółka Acyjna — Kopalnia Hoym

poczta i stacja kolejowa Niewiadom Górny

Górnośląski węgiel kamienny pierwszorzędnej jakości, zawartość kaloryj 7200 do 7800, popiołu około 4 %

## „Fulmen“ Górnośl. Handel Węgla

Spółka z ogr. odp.

### Wielowiec Górny Śląsk

Telefon: Katowice nr. 33-971

Adr. telegr.: Fulmen Wielowiec

Wylączna sprzedaż węgla z kopalń

Zakładów Hohenlohego - Hohenlohe-Werke Sp. A.  
i Czernickiego Towarzystwa Węglowego, Sp. A.

---

**Kupujcie w firmach**  
ogłaszających się



**w Kalendarzyku**  
**Policji Województwa Śląskiego**

---

# Silarbor

Przemysł Drzewny Sp. Akc.

---

---

Eksport drzewa  
Dostawa dla kopalń  
górn o ślą sk ich

---

---

Katowice, 3 Maja 23

Telefon 335-22      Skrót tel. Silarbor

**POWSZECHNE  
TOW. ELEKTRYCZNE**

**AEG**

Sp. z ogr. odp.

**Oddział w Katowicach**

ulica Marjacka 23

Telefon nr. 319-57

**Własne fabryki w kraju**

**DOSTARCZA**

po cenach najkorzystniejszych wszelkiego rodzaju artykuły elektrotechniczne do użytku domowego i przemysłowego

**SPECJALNOŚĆ:**

piece elektryczne do hartowania, żelazka elektryczne do prasowania, aparaty elektryczne do gotowania i ogrzewania, odkurzacze elektryczne typu „Vampyr“ i „Fulgura“, froterki elektryczne. Automaty „Elfa“ zastępujące korki bezpiecznikowe — Silniki elektryczne — Żarówki „Osram“ — oraz wszelkie materiały do instalacyj elektryczu.

**Szczęśliwy los**

kupisz w kolekturze

**KAFTALA**

gdzie król wygranych

**MILJON**

padł już dwa razy

**Katowice, Chorzów, Bielsko,**  
Św. Jana 16. Wolności 26. Wzgórze 21.

**Łódź — Bydgoszcz — Gdynia**

P. K. O. konto nr. 304-761.

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000977221



I 210028/0/1936

